

ACFC/SR/II (2004) 003

**SECOND REPORT SUBMITTED BY HUNGARY
PURSUANT TO ARTICLE 25, PARAGRAPH 2
OF THE FRAMEWORK CONVENTION FOR
THE PROTECTION OF NATIONAL MINORITIES**

Hungarian version

(Received on 7 May 2004)

A Magyar Köztársaság

második jelentése

az Európa Tanács

Nemzeti Kisebbségek Védelméről szóló Keretegyezménye

végrehajtásáról

Budapest, 2004. február 1.

A Kormány
1010/2004. (II.26.) Korm. határozata

a Magyar Köztársaságnak
az Európa Tanács Nemzeti Kisebbségek Védelméről szóló Keretegyezménye
végrehajtására vonatkozó
második jelentéséről

1. A Kormány elfogadja az Európa Tanács Nemzeti Kisebbségek Védelméről szóló Keretegyezménye végrehajtására vonatkozó második időszakos jelentést.
2. A Kormány felhatalmazza a külügyminisztert, vagy az általa megbízott személyt, hogy a Magyar Köztársaságnak az Európa Tanács Nemzeti Kisebbségek Védelméről szóló Keretegyezménye végrehajtására vonatkozó második időszakos jelentését - angol nyelvre történő lefordítását követően - az Európa Tanács Főtitkárának adja át.
3. A Kormány felhatalmazza a Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Hivatal elnökét, hogy az Európa Tanács Nemzeti Kisebbségek Védelméről szóló Keretegyezményével kapcsolatos további feladatokat ellássa.

dr. Medgyessy Péter sk.
miniszterelnök

TARTALOM

Bevezető	4
I. Intézkedések a Keretegyezmény magyarországi végrehajtását monitorozó első kör eredményeinek utókövetésére	8
II. A Miniszteri Bizottság határozata alapján a Keretegyezmény végrehajtásának javítására hozott intézkedések	20
II. A Miniszteri Bizottság határozatában - a Tanácsadó Bizottság véleménye és a Miniszteri Bizottság iránymutatása alapján – Magyarországhoz, mint a Keretegyezmény részes államához intézett egyedi kérdések	82
1. A 2002. évi helyi és országos kisebbségi önkormányzati választás eredményeinek értékelése, a választásokon megfigyelhető tendenciák, jogalkotási feladatok	82
2. A 2001. évi népszámlálás eredményeinek ismertetése, kisebbségi hovatartozás, kisebbségi nyelvhasználat, a változások értékelése	87
3. Információk a roma nők kényszer-sterilizációjával kapcsolatban a hatóságot ért vádakról és hivatalos reakcióról	91
4. Beszámoló a státuszörvény törvény végrehajtásáról és tartalmi módosításairól	91
5. Beszámoló minden olyan jogi és alkotmányos lépésről, amelyek az érintett törvényeknek az európai uniós közösségi normákhoz való igazítását célozzák, és amelyek várhatóan hatással lehetnek a magyar kisebbségvédelmi normákra	94
6. Beszámoló a roma kisebbség helyzetét érintő legújabb fejleményekről	94

MELLÉKLETEK (I-XIII)

I. sz. melléklet	2003. évi CXXV. Törvény az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról
II. sz. melléklet	A közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény
III. sz. melléklet	107/2003. (VII. 18.) Korm. rendelet az esélyegyenlőségi tárca nélküli miniszter feladat- és hatásköréről
IV. sz. melléklet	A roma kisebbséget közvetlenül érintő fontosabb jogszabályok
V. sz. melléklet	A Központi Statisztikai Hivatal kiadványai a kisebbségek népszámlálási adataival

VI. sz. melléklet	Fontosabb kisebbségpolitikai kiadványok
VII. sz. melléklet	A Magyar Tudományos Akadémia Nyelvtudományi Intézete 1999 és 2003 között megjelent publikációinak (szelektív) bibliográfiai adatai a magyarországi kisebbségekről
VIII. sz. melléklet	A Magyar Köztársaság Legfelsőbb Ügyészsége tudományos kutató szerveként működő Országos Kriminológiai Intézet roma kisebbséget érintő újabb kutatásai (szelektív válogatás)
IX. sz. melléklet	A rendészeti szakközépiskolák által használt oktatási segédanyagok (szelektív) irodalomjegyzéke
X. sz. melléklet	Kisebbségi pedagógusképző helyek Magyarországon
XI. sz. melléklet	A Nemzeti Fejlesztési Terv roma vonatkozású intézkedései
XII. sz. melléklet	Eseményleírás: a „gyöngyösi-„ és a „ <i>valkói ügy</i> ”
XIII. melléklet	A kisebbségi oktatás statisztikai adatai az Országos Közoktatási Intézet „Jelentés a magyar közoktatásról, 2003” c. kiadványában közzétett információk felhasználásával

TÁBLÁZATOK (1-10.)

1. sz. táblázat	A 2001. évi népszámlálási adatok összefoglaló táblázata
2. sz. táblázat	A nemzetiségi kötődést tudakoló kérdések lakossági fogadtatása
3. sz. táblázat	A nemzetiségi népesség száma, területi bontásban,
4. sz. táblázat	A nemzetiségi kulturális értékekhez, hagyományokhoz kötődők száma területi bontásban
5. sz. táblázat	Nemzetiségi anyanyelvűek száma, területi bontásban
6. sz. táblázat	A nemzetiségi nyelvet családi, baráti közösségben használók száma területi bontásban
7. sz. táblázat	A nemzetiség megoszlása településtípusonként
8. sz. táblázat	A nemzetiségük alapján magyarországi kisebbséghez tartozók gazdasági aktivitási és foglalkoztatási adatai 2001-ben
9. sz. táblázat	A nemzetiségük alapján magyarországi kisebbséghez tartozók legmagasabb iskolai végzettségének adatai 2001-ben
10. sz. táblázat	A nemzetiségük alapján magyarországi kisebbséghez tartozók főbb korcsoportjai 2001-ben

Bevezető

Az Európa Tanács Nemzeti Kisebbségek Védelméről szóló Keretegyezményét (a továbbiakban: Keretegyezmény) Magyarország 1995. február 1-én az elsők között írta alá.

A múlt század utolsó éveiben kidolgozott, az európai kisebbségvédelmi rendszer keretét kijelölő dokumentumot a Magyar Köztársaság Országgyűlése (a továbbiakban: Országgyűlés) a 81/1995 (VII. 6.) OGY határozatával erősítette meg és az 1999. évi XXXIV. törvényben hirdette ki.

A Keretegyezményben foglaltakkal egyezően Magyarország 1999-ben elkészítette a nemzetközi kisebbségvédelmi dokumentumban megfogalmazott elvek megvalósítását célzó törvényhozási gyakorlatáról, a hazánkban élő kisebbségek érdekében tett intézkedésekről szóló első ország-jelentését (a továbbiakban: első ország-jelentés). A dokumentumot a Magyar Köztársaság Kormánya (a továbbiakban: Kormány) a 2023/1999.(II. 12.) Korm. határozata alapján, 1999. május 21-én átadta az Európa Tanács (a továbbiakban: ET) Főtitkárnak.

A Keretegyezmény által létrehozott Tanácsadó Bizottság (a továbbiakban: Tanácsadó Bizottság) 1999. november 29. és december 1. között Magyarországon vizsgálta a Keretegyezmény alapján vállaltak megvalósulását, illetve az első ország-jelentésben foglaltakat. A Tanácsadó Bizottság 2000. szeptember 22-én rögzítette a CM (2000) 165. sz. dokumentumot, melyben összegezte Magyarország kisebbségpolitikájáról kialakított szakértői véleményét (a továbbiakban: Tanácsadó Bizottság véleménye).

Az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága (a továbbiakban: Miniszteri Bizottság), megvizsgálva a Tanácsadó Bizottság véleményét és a magyar Kormány részéről megfogalmazott észrevételeket, valamint a más kormányok által tett észrevételeket, beleértve Románia és Szlovákia írásos észrevételeit, 2001. november 21-én a ResCMN(2001)4. számú határozatában (a továbbiakban: Miniszteri Bizottság határozata) rögzítette a Keretegyezmény magyarországi végrehajtásával kapcsolatos állásfoglalását, és megfogalmazta a kérdéskörrel kapcsolatos ajánlásait.

A Miniszteri Bizottság határozata alapján meghozott magyar kisebbségpolitikai kormányzati intézkedések időközi értékelésére a Nemzeti és Etnikai Kisebbségi és az Európa Tanács 2002. december 2-3-án, Budapesten utókövető (follow-up) szemináriumot szervezett, melynek keretében lehetőség nyílt a Tanácsadó Bizottság tagjai részéről történő helyszíni ellenőrzésre.

A Keretegyezmény szerinti vállalások magyarországi végrehajtásának ellenőrzése céljából összeállított, itt közreadott második ország-jelentés (a továbbiakban: ország-jelentés) az első ország-jelentés óta eltelt időszak (a továbbiakban: második monitorozási időszak) kisebbségpolitikai eseményeiről számol be. Az ország-jelentést a Miniszteri Bizottság 2003. január 15-én elfogadott iránymutatása (a továbbiakban: Miniszteri Bizottság iránymutatása) alapján állítottuk össze.

Az ország-jelentés összeállítása során kikértük a Nemzeti és etnikai kisebbségek jogairól szóló 1993. évi LXXVII. törvény (a továbbiakban: Kisebbségi törvény) hatálya alá tartozó magyarországi nemzeti és etnikai kisebbségek (a továbbiakban: kisebbség) országos önkormányzatainak véleményét is.

* * *

Magyarország kisebbségpolitikai alapelveiről, e politika kereteit meghatározó jogi szabályozásról részletesen szoltunk az első ország-jelentésben.

Ezúttal is kiemeljük, hogy a Magyarországon élő nemzeti és etnikai kisebbségek (a továbbiakban úgy is, mint: nemzetiség) társadalomban betöltött helyzetét az 1949. évi XX. törvény, a Magyar Köztársaság Alkotmánya (a továbbiakban: Alkotmány) rögzíti. Az Alkotmány kimondja, hogy a hazánkban élő nemzeti és etnikai kisebbségek részesei a nép hatalmának: államalkotó tényezők. Az alaptörvény garantálja a kisebbségek számára a kollektív részvételt a közéletben, helyi és országos önkormányzataik létrehozását, saját kultúrájuk ápolását, anyanyelvük használatát, az anyanyelvű oktatást, a saját nyelven való névhasználat jogát. Az Alkotmány a nemzeti és etnikai kisebbségi jogok országgyűlési biztosának feladatául teszi a kisebbségi jogokkal kapcsolatos visszasságok kivizsgálását vagy kivizsgáltatását, illetve általános vagy egyedi intézkedések kezdeményezését orvoslásuk érdekében.

Az 1990-es alapvető társadalmi, politikai és gazdasági változások óta a Magyar Köztársaság kormányai aktív kisebbségpolitika megvalósítását hirdették meg programjukban.

Amikor tíz évvel ezelőtt az Országgyűlés megalkotta a speciális jogokat rögzítő Kisebbségi törvényt, a Parlamentet a határok nélküli Európa megteremtésének eszményképe, a kisebbségek jogegyenlőségének biztosítása, az ehhez szükséges demokratikus intézményrendszer továbbfejlesztése vezérelte. A Kisebbségi törvény rögzíti, hogy a Magyarországon élő kisebbségek nyelve, kultúrája, hagyományai különleges értékek, melyek megőrzése és gyarapítása nemcsak a kisebbségek alapvető joga, hanem a magyar nemzet, végső soron pedig az államok és nemzetek közösségének érdeke is.

A jelen ország-jelentésben érintett időszakban a magyar társadalom figyelme az Európai Unióhoz (a továbbiakban: EU) való csatlakozás felé fordult. Magyarország csatlakozását szolgáló felkészülési folyamat részét képezte a kisebbségi problémakört közvetlenül érintő, ún. koppenhágai kritériumok teljesítése.

A Magyarországgal folytatott csatlakozási tárgyalások 2002. december 13-án sikeresen lezárultak. A csatlakozási szerződés aláírása 2003. április 16-án megtörtént. Az Országgyűlés, 2003. december 15-én egyhangú szavazással, ellenszavazat és tartózkodás nélkül megerősítette az európai uniós csatlakozási szerződést. Magyarország 2004. május 1-én az Európai Unió teljes jogú tagjává válhat.

Hazánk európai uniós csatlakozásáról 2003. áprilisában megtartott magyarországi népszavazást közvetlenül megelőző időszakban több kisebbség országos önkormányzata anyanyelven közzétett felhívásban kérte népcsoportja tagjait, szavazzanak igennel az ország európai uniós taggá válására.

Figyelemmel arra, hogy az Európai Unió az értékek közösségén alapul, a magyar parlamenti pártok egyöntetűen deklarálták, hogy Magyarország 2004. májusában kisebbségeivel együtt, a közösen teremtett értékeket felmutatva kíván az Európai Unió teljes jogú tagja lenni.

A Kormány ezzel összhangban kezdeményezte, hogy az Európai Unió Alkotmánya mondja ki a kisebbségi jogok tiszteletben tartásának szükségességét. A Magyar Köztársaság álláspontja,

hogy a kisebbségi jogok védelme elvének az alaptörvénybe foglalása a tagállamok számára erős alkotmányos kötelezettséget jelent a kérdés rendezése terén.

E szemlélet jegyében Magyarország segítséget kíván nyújtani ahhoz, hogy budapesti székhellyel létrejöjjön a Nemzeti és Etnikai Kisebbségek Európai Központja. Az Európa Tanács kisebbségvédelmi munkájának támogatására hivatott új intézmény az előzetes tervek szerint a hagyományos nemzeti kisebbségek jogainak tudományos kutatásán túl az új, bevándorló népcsoportok helyzetével is foglalkozna.

Az első ország-jelentés óta eltelt években, az 1999. és 2004. közötti időintervallumot felölelő második monitorozási időszakban kiépült a kisebbségek helyi és országos önkormányzati rendszere. A kisebbségi önkormányzatok ma már jelentős szerepet játszanak a kisebbségi önszerveződésben, a kisebbségek participációs jogainak érvényesítésében és továbbfejlesztésében, a kisebbségek kulturális autonómiájának kiteljesítésében.

A roma kisebbség sajátos problémáira való tekintettel a Kormány a cigányság helyzetének javítása és társadalmi integrációja előmozdítása érdekében önálló kormányzati programot dolgozott ki és valósít meg. E program keretében a 2002. évi országgyűlési választásokat követően alakult Kormány roma ügyekért felelős politikai államtitkárt nevezett ki (a továbbiakban: roma ügyekért felelős politikai államtitkár) és munkájának segítésére Romaügyi Hivatalt hozott létre (a továbbiakban: Romaügyi Hivatal). Az Oktatási Minisztériumban a hátrányos helyzetű és roma gyermekek integrációját szolgáló államigazgatási struktúrát alakított ki, melyet miniszteri biztos vezet. A Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumában 2004 februárjától roma kulturális ügyekért felelős miniszteri biztos tevékenykedik. Több szaktárcánál cigány munkatársak működnek közre a romákat érintő ügyek intézésében.

A Kormány 2003-ban esélyegyenlőségi tárca nélküli miniszteri poszt létrehozását határozta el. Az Országgyűlés 2003. december 22-én elfogadta az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról szóló 2003. évi CXXV. törvényt (a továbbiakban: Esélyegyenlőségi törvény). 2004. január 1-től megkezdte működését az Esélyegyenlőségi Kormányhivatal (a továbbiakban: Esélyegyenlőségi Kormányhivatal). Az új intézmény feladata, hogy elősegítse a hátrányos helyzetű csoportok esélyegyenlőségét, kirekesztettségük csökkentését, a társadalmi szolidaritás erősítését, a civil társadalommal való kapcsolattartás feladatainak ellátását. (Az új szervezeti struktúra kialakítását követően a Romaügyi Hivatal feladatai beépültek az Esélyegyenlőségi Kormányhivatal hatáskörébe.)

A Magyar Köztársaság 1992-ben az első államok között írta alá az Európa Tanács Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Kartáját (a továbbiakban: Nyelvi Karta). A Nyelvi Kartában vállalt kötelezettségeknek megfelelően Magyarország 1999 szeptemberében az Európa Tanács Főtitkárának benyújtotta a nemzetközi jogi érvényű kisebbségvédelmi dokumentumban foglaltak végrehajtásáról szóló első ország-jelentését.

Az Európa Tanács a jelen ország-jelentésben érintett második monitorozási időszakban vizsgálta a Nyelvi Karta magyarországi alkalmazását. A Miniszteri Bizottság 2001. október 4-én elfogadta a Nyelvi Kartára vonatkozó RecChL(2001)4. számú ajánlásait. A Nyelvi Karta rendelkezéseinek megfelelően a Kormány 2002. szeptemberében terjesztette elő a Nyelvi Karta alapján tett kötelezettségvállalásairól szóló második ország-jelentését.

* * *

A Miniszteri Bizottság határozata szerint hazánk sok tekintetben különösen dicséretes erőfeszítéseket tett a nemzeti kisebbségek védelme érdekében. Az itt nevesített határozat úgy fogalmaz, hogy Magyarországon jelentős intézkedések történtek a kisebbségek védelmét szolgáló jogi és intézményi keretek kialakítása terén. A Miniszteri Bizottság határozata elismerően szól a kisebbségi önkormányzati és oktatási rendszer kialakításáról. Az első monitorozási időszakra vonatkozó értékelés azonban utal arra is, hogy további erőfeszítésekre van szükség a normák teljes körű gyakorlati megvalósítása érdekében.

Az első ország-jelentésben megfogalmazottakkal egyezően, ezúttal is fontosnak tartjuk kiemelni, hogy Magyarország belső jogrendszere számos területen szélesebb jogkört biztosító szabályokat tartalmaz a kisebbségeket érintő kérdéskörben, mint maga a Keretegyezmény.

Az itt bemutatott ország-jelentés tartalmazza a második monitorozási időszakot érintő, a Keretegyezmény egyes cikkelyeivel kapcsolatos valamennyi, fontosnak ítélt magyarországi intézkedés, változás leírását (kiemelt figyelemmel a Miniszteri Bizottság határozatában megfogalmazott következtetésekre és a Tanácsadó Bizottság részletesen kimunkált véleményére). Ugyanakkor nem térünk ki az első ország-jelentésben már taglalt, a magyarországi kisebbségek életét alapvetően meghatározó, az 1999-ben benyújtott első ország-jelentés véglegesítéséig már kimunkált törvényi keretek újbóli bemutatására vagy a kisebbségek történelmileg kialakult magyarországi helyzetének leírására.

Az ország-jelentés tartalmi struktúráját a Miniszteri Bizottság iránymutatása szerint alakítottuk ki.

A jelen beszámoló összeállításának időszakában: 1 euró átlagos árfolyama 260 forint (a továbbiakban: Ft) volt. A Központi Statisztikai Hivatal (a továbbiakban: KSH) közlése szerint, az infláció átlagos mértéke 2003-ban: 4.5% .

I. Intézkedések a Keretegyezmény magyarországi végrehajtását monitorozó első kör eredményeinek utókövetésére

Az első ország-jelentés-, a Miniszteri Bizottság határozata-, a Tanácsadó Bizottság véleménye-, illetve az ET tárgyat érintő egyéb dokumentumainak széles körben való ismertetését, a szükséges intézkedések koordinálását a Kormány Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Hivatala (a továbbiakban: Kisebbségi Hivatal) végezte.

(1) A Kisebbségi Hivatal internetes honlapján (www.meh.hu/nekh) elhelyezésre került a Keretegyezményhez kötődő valamennyi dokumentum, magyar és angol nyelven. (Ugyanitt olvashatók a Nyelvi Kartával kapcsolatos dokumentumok, értékelések, határozatok és ajánlások.)

(2) A nemzeti és etnikai kisebbségi jogok országgyűlési biztosa (intézményéről és tevékenységéről részletesen szövegtünk az első ország-jelentésben) évente készít jelentést az Országgyűlés számára a hatáskörét érintő kérdésekről. A nemzeti és etnikai kisebbségi jogok országgyűlési biztosa (a továbbiakban: kisebbségi ombudsman) által készített jelentések a Keretegyezményben foglalt kérdéseket is érintik. A kisebbségi ombudsman éves jelentései a www.obh.hu internetes honlapon érhetők el, magyar és angol nyelven.

(3) Magyarország európai uniós csatlakozását előkészítő, az Európai Bizottság számára összeállított éves jelentések (a továbbiakban: Éves Jelentés) fontos információkkal szolgáltak a jelen ország-jelentésben vizsgáltak tekintetében is. Az Éves Jelentések mindegyike megállapította, hogy Magyarország megfelel az ún. koppenhágai kritériumoknak és biztosítja a jogállamiságot, az emberi jogokat, valamint a kisebbségek tiszteletben tartását és védelmét.

A második monitorozási időszak első évében készült 1999-es Éves Jelentés részletesen ismerteti a romák helyzetének javítására tett kormányzati lépéseket, és pozitív példákat említ a roma önszerveződés fejlődésére. Megállapítja viszont, hogy a meghozott kormányzati intézkedésekhez megfelelő költségvetési forrásokat kell kapcsolni. A 2000-re vonatkozó Éves Jelentés kiemelte, hogy Magyarország megkezdte a középtávú roma akcióprogram végrehajtását. A jelentéstevők javasolták, hogy a magyar hatóságok hozzák létre az integrációs politikák sikeres megvalósításához szükséges megfelelő struktúrákat és intézményeket, és azok megvalósításába szorosan vonják be a romák képviselőit. A 2001-es Éves Jelentés kisebbségekkel kapcsolatos kritikai észrevételei között újra szerepelt a roma kisebbséget érintő kérdések sora. A pozitív fejlemények között említik többek között a roma gyermekek kiegészítő iskolákba történő irányítását megszigorító jogszabályok elfogadását, a roma ösztöndíjasok számának erőteljes növekedését. Az Éves Jelentés következtetései szerint Magyarország végrehajtotta a Csatlakozási Partnerségben szereplő rövid- és középtávú prioritásokat. A 2002-es Éves Jelentés a magyarországi cigányság társadalmi integrációját illetően elismeri a kormányzati erőfeszítéseket, ugyanakkor a megvalósítást - a kevésbé hatékony tervezés és az érintett tárcák közötti nem megfelelő koordináció hiánya miatt - lassúnak minősítette. Hazánk európai uniós csatlakozását megelőző évben, 2003-ban kiadott, az ország felkészültségéről tájékoztató utolsó Éves Jelentés üdvözölte az esélyegyenlőségért felelős tárca nélküli miniszteri poszt létrehozását, s azt a közösségi vívmányok végrehajtására irányuló struktúrák további erősítéseként értékelte. A dokumentum kiemeli azt is, hogy tovább kell folytatni a szegénységgel és a társadalmi kirekesztődéssel kapcsolatos elemző munkát és a szociális statisztikai rendszerek fejlesztését, összhangban az EU-ban közösen

elfogadott társadalmi integrációval kapcsolatos indikátorokkal. A roma kisebbséggel kapcsolatban megállapításra kerül, hogy 2003-ban a Kormány számos strukturális változást hajtott végre. Megjegyzik ugyanakkor, hogy a romák helyzete változatlanul nagyon nehéz, többek között továbbra is komoly probléma az iskolai szegregáció. Az Éves Jelentés utal arra, hogy az Európai Szociális Alap által nyújtott támogatás hasznos eszköz lehet Magyarország számára a roma népesség helyzetének javításában.

(4) A Kisebbségi törvény rendelkezése szerint a Kormány két évente jelentést készít az Országgyűlés számára a Magyar Köztársaság területén élő kisebbségek helyzetéről. A második monitorozási időszakban, a Kormány 1999-ben, 2001-ben és 2003-ban készített az Országgyűlés részére ilyen jelentést. A Kisebbségi Hivatal a kormánybeszámolókat 1999-ben és 2001-ben könyv formájában is megjelentette, s előkészítés alatt áll a 2003. évi jelentést tartalmazó kiadvány is. A publikációk a hazai kisebbségeket bemutató közel 50 táblázatot, illetve a kisebbségekkel kapcsolatos mintegy 500 intézmény elérhetőségére vonatkozó címlistát is közreadnak.

Az Országgyűlés Emberi jogi, kisebbségi és vallásügyi bizottsága a második monitorozási időszakban két alkalommal is napirendjére tűzte a közmédia kisebbségekkel kapcsolatos tevékenységének értékelését. Az országgyűlési bizottság 2000. május 16-án és 2003. november 14-én hallgatta meg a kérdéskörrel a közszolgálati feladatokat ellátó Magyar Rádió, Magyar Televízió és Duna Televízió elnökeinek beszámolóját. Az országgyűlési meghallgatás érintette a Keretegyezmény magyarországi végrehajtásával kapcsolatos, a Miniszteri Bizottság határozatában felvetett kérdéseket is.

(5) Az EBESZ nemzeti kisebbségi főbiztosa 1999-ben nagyszabású jelentést állított össze a tagországok területén élő romák és színtik helyzetéről. A jelentés négy nagy kérdéskört - a hátrányos megkülönböztetés és a faji indíttatású erőszakos cselekmények, az oktatásügy, az életkörülmények és a politikai részvétel témáját - tekintette át. Az értékelés természetesen Magyarországot is érintette, és többek között ismerteti a pécsi Gandhi Gimnázium és a kisebbségi önkormányzati rendszer eredményeit.

(6) Magyarország aktív részt vállalt az Európai Unió Délkelet-Európai Stabilitási Egyezménye I. Munkaszakasz keretében működő Emberi és Kisebbségi Jogi Munkacsoport programjainak megvalósításában. A demokratizálódással, az emberi és kisebbségi jogokkal foglalkozó nemzetközi konferenciákon a magyar Külügyminisztérium és a magyarországi kisebbségek képviselői mutatták be a kisebbségek védelmét célzó kétoldalú egyezmények gyakorlati érvényesülését. A Délkelet-Európai Stabilitási Paktum keretében 2000 májusában Budapesten került sor az *"Etnikai sokféleség kezelése - Létező modellek és lehetséges megoldások"* című nemzetközi szemináriumra.

(7) Az Európa Tanács és a Kisebbségi Hivatal közötti együttműködés keretében nemzetközi konferenciára került sor Szegeden 1999. október 29-30-án. A tanácskozás a határokon átnyúló rádiózás és televíziózás kisebbségek életében betöltött szerepét és jelentőségét vizsgálta. A helyszín kiválasztásában szerepet játszott az a tény, hogy Szegeden működik a közszolgálati Magyar Rádió és Magyar Televízió regionális stúdiója, e stúdiókban román, szlovák és szerb nyelvű kisebbségi rádió és televízió műsorok készülnek. A térség három államának, Magyarország, Románia és Szerbia és Montenegró országhatárainak találkozási pontjában fekvő Szeged, Temesvár és Újvidék rádiós és televíziós stúdiói közös készítésű, magyar, román és szerb nyelvű adással jelentkeznek.

A második monitorozási időszakban zárult az a nagyszabású több éves program, melyet a Közép- és Kelet-Európa országokban működő, kisebbségekkel foglalkozó kormányzati intézmények közötti együttműködés érdekében, az Európa Tanács támogatásával, a Kisebbségi Hivatal kezdeményezett 1994-ben. A program keretében, a Keretegyezményben foglaltak helyszíni értékelésére, 2000 áprilisában magyarországi delegáció utazhatott Finnországba. A 2000 júniusában véget ért projekt áttekintésekor az Európa Tanács képviselői kiemelték, hogy a 41 tagállam közül Magyarország volt a legaktívabb partner, a legtöbb programban résztvevő ország.

Fontosnak tarjuk kiemelni, hogy az Európa Tanács Parlamenti Közgyűlése (a továbbiakban: PKGY) a tagállamokban élő romák helyzetének áttekintésére 2000-ben a PKGY egyik magyar tagját kérte fel átfogó jelentés készítésére.

Az Európa Tanács keretében működő *Európai Bizottság a Rasszizmus és Intolerancia Ellen* (a továbbiakban: ECRI) elnevezésű testület, 2000-ben ország-jelentést adott ki Magyarországról. A jelentés különösen értékesnek találta a Magyarországon kialakult erős civil társadalmat, illetve az állami hatóságok és a civil szervezetek közötti erősödő együttműködést. Ugyanakkor a jelentés-készítők problémaként vetették fel, hogy az etnikai származás nyilvántartásának tilalma miatt a diszkrimináció elterjedtségét, méreteit nem lehetett értékelni Magyarországon. (Tájékoztatunk arról is, hogy a jelen ország-jelentés összeállításának időszakában elkészült az ECRI 2003. évi jelentésének tervezete is, melynek véglegesítés után további értékes információk állnak majd rendelkezésre a tárgykörben.)

A magyarországi cigánypolitika intézményeinek és gyakorlatának tanulmányozására 2000 tavaszán többnapos, tereplátogatást is magába foglaló nemzetközi műhelyre került sor hazánkban. 2000 őszén az Európa Tanács Cigányügyi Szakértői Bizottsága Budapesten tartotta ülését, amelyhez közmeghallgatás is kapcsolódott.

Az Európa Tanács „*Romák a Stabilitási Egyezmény országaiban*” című programsorozata részeként 2001 és 2002 márciusában Budapesten került sor két nemzetközi konferenciára, melyen a magyarországi romapolitika intézményeit, finanszírozását és jogi hátterét mutattuk be.

Az Európa Tanács Kulturális Bizottsága (CDCULT) 2001 tavaszán indított, a tagállamok kulturális sokszínűségének megőrzésére irányuló tevékenységét vizsgáló programban Magyarország is részt vett. Az Európa Tanács számára, a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma által készített magyar nemzeti jelentésben ismertettük a hazai kisebbségek kulturális helyzetét. A jelentés kitér a Keretegyezményben megfogalmazott, a kisebbségek kulturális életét érintő információkra, beleértve a bevándorló közösségekre vonatkozó kérdéseket is. A második monitorozási időszakban készített magyar nemzeti jelentést az Európa Tanács által felkért nemzetközi szakértői csoport, valamint az ET Kulturális Bizottsága 2002-ben elfogadta, és azt az ET hivatalos dokumentumai között szerepelteti.

Az ET emberi jogi biztosa 2002 júniusában, Magyarországon tett látogatása során találkozott az országos kisebbségi önkormányzatok elnökeivel, illetve több roma szervezet képviselőivel. A látogatásról elfogadott jelentés a magyarországi emberi- és kisebbségi jogi helyzetet kielégítőnek, törvényi hátterét fejlettnak ítélte meg.

(8) A Közép-Európai Kezdeményezések (KEK) Kisebbségvédelmi Munkabizottsága, 2000-ben Budapesten tartotta ülését. A találkozó a térség országaiban élő romák helyzetére fókuszált.

A Kisebbségi Hivatal elnöke 2002 októberében a kisebbségek magyarországi participációs jogosítványairól tartott előadást a munkacsoport soros ülésén, az olaszországi Triesztben, 2003 márciusában pedig, a Kisebbségi Hivatal képviselői számoltak be a magyarországi kisebbségi média szerkezetéről, állami támogatási rendszeréről.

(9) A kisebbségi ombudsman 2001 decemberében Budapesten rendezett nemzetközi konferenciát „Az egyenlő bánásmód elvének és a hátrányos megkülönböztetés tilalmának jogi szabályozása” címmel. Az előadók között az Európa Tanács, az Európai Unió képviselői, nyugat-európai intézmények vezetői, és egyes közép- és kelet-európai államok roma projektjeit ismertető szakemberek szerepeltek. Ezt megelőzően a kisebbségi ombudsman meghívására, 2001 októberében Magyarországon tett látogatást a svédországi antidiszkriminációs ombudsman. A Svédországi Integrációs Hivatal nagy létszámú delegációja a helyszínen tanulmányozhatta a Magyarország által a nemzetközi kisebbségvédelmi dokumentumok aláírásával vállalt kötelezettségei teljesítésének helyzetét.

(10) Az ENSZ Emberi Jogi Bizottsága 2002. március 28-án hozta nyilvánosságra jelentését a polgári és politikai jogok nemzetközi egyezségokmányának magyarországi végrehajtásáról. A bizottság elismerően szólt a romák helyzetének javítására irányuló kormányzati erőfeszítésekről.

Az ENSZ Faji Megkülönböztetés Elleni Bizottsága (CERD) 61. ülészakájának keretében 2002. augusztus 15-16-án tárgyalta a magyar Kormány 14-17. periodikus jelentéseit az ENSZ Faji megkülönböztetés valamennyi formájának kiküszöböléséről szóló nemzetközi egyezményének hazai végrehajtásáról. A bizottság nagyra értékelte mind a magyar jelentés őszinteségét, mind a feltett kérdésekre adott válaszokat. A 2002-ben kialakított bizottsági vélemény szerint Magyarországnak küzdenie kell a méltatlan rendőri bánásmód megnyilatkozásai ellen, törekednie kell arra, hogy minél több romát toborozzon a rendőrség soraiba, javítania kell a romák oktatási esélyein, és elő kell segítenie az iskolai integrációt, valamint foglalkoznia kell az aránytalanul magas roma munkanélküliség problémáival. (E kérdésekkel kapcsolatos kormányzati intézkedésekről részletesen szólunk a jelen országjelentés II. és III. fejezetében.)

(11) A Kisebbségi Hivatal a magyarországi cigánypolitika áttekintésére 2002. január 26-án Budapesten szervezett nemzetközi kommunikációs konferenciát. A tanácskozáson jelentős nemzetközi szervezetek (Európa Tanács, EBESZ, Project on Ethnic Relations, Minority Rights Group, European Roma Rights Centre), és a Budapesten működő diplomáciai képviseletek munkatársai, illetve külföldi cigányügyi szakértők vettek részt. A konferencia célja az volt, hogy a nemzetközi szervezetek és az európai, illetve magyarországi cigánypolitika iránt évek óta fokozott érdeklődést tanúsító országok kormányzati tisztviselői nyílt tájékoztatást kapjanak a magyar Kormány cigánypolitikai elképzeléseiről, eredményeiről és pozitív változásairól, a megvalósítás nehézségeiről és kérdéseket felvető pontjairól, a hosszú távú stratégia társadalmi vitájáról, a rövid-, közép- és hosszú távon elérendő célokról és tervekről. A Kisebbségi Hivatal a konferencia dokumentációját könyv alakban is megjelentette angol és magyar nyelven „*Romapolitika Magyarországon*” címmel.

(12) A második monitorozási időszakban, a Nyelvi Karta elfogadásának 10. évfordulóján a dokumentum magyarországi végrehajtását értékelte az a nemzetközi konferencia, melyet 2002. június 4-ére hívott össze Budapesten a Kisebbségi Hivatal. A tanácskozáson kisebbségi önkormányzatok vezetői, települési polgármesterek, kisebbségek kulturális intézményeinek képviselői, tudományos kutatók, közigazgatásban dolgozó szakemberek vettek részt.

A Keretegyezményben foglaltak rendszeres értékelése érdekében, a Miniszteri Bizottság határozata 3/a pontjában szereplő ajánlásnak megfelelően a Kormány folyamatos kapcsolatot tartott fenn a Tanácsadó Bizottsággal. E párbeszéd keretében a Kisebbségi Hivatal és az Európa Tanács 2002. december 2-3-án Budapesten utókövető (follow-up) szemináriumot szervezett. A második monitorozási időszak félidejében megtartott tanácskozás alkalmat teremtett a Magyarország által vállalt kötelezettségek, illetve a Miniszteri Bizottság határozatában megfogalmazott ajánlások kapcsán meghozott magyar kisebbségpolitikai kormányzati intézkedések időközi értékelésére. A Tanácsadó Bizottság tagjai tájékozódhattak az első ország-jelentés benyújtása óta eltelt időszak fejleményeiről, a hazai kisebbségpolitika új kormányzati szereplőinek munkájáról, a 2001. évi népszámlálás eredményeiről, a kisebbségi ombudsman tapasztalatairól, illetve első kézből, közvetlenül a kisebbségek országos vezetőitől szerezhettek információkat az őket érintő legfontosabb kérdésekről.

A Kisebbségi törvény elfogadásának 10. évfordulóján, 2003. október 8-9-én a Kisebbségi Hivatal nemzetközi konferenciát szervezett Budapesten. A tanácskozás célja az 1993-ban elfogadott Kisebbségi törvény kimunkálása időszakában megfogalmazott gondolatok és kisebbségpolitikai álláspontok, vélemények, elképzelések számbavétele, az intézményes kisebbségvédelemhez vezető út elemzése, az eltelt 10 esztendő kisebbségpolitikai törekvéseinek és eredményeinek szakmai megvitatása, a Kormány és a kisebbségek közötti párbeszéd erősítése volt. A konferencia lehetőséget teremtett a magyar kisebbségpolitika értékeinek és hiányosságainak megtárgyalására, a kisebbséget közvetlenül érintő joganyag folyamatban lévő módosításának tudományos megalapozására csakúgy, mint a Magyarország által ratifikált nemzetközi kisebbségvédelmi dokumentumokban foglalt vállalások, így a Keretegyezményt érintő ajánlások teljesülésének értékelésére. A konferencia alkalmából a Kisebbségi Hivatal dokumentumgyűjteményt jelentetett meg a kisebbségi törvény 10 éves időszakáról.

(13) Az Európai Unió nyelvi sokszínűségéért tevékenykedő, Kevésbé Használt Nyelvek Európai Irodája (a továbbiakban: EBLUL) vezetői találkoztak a magyarországi kisebbségek képviselőivel 2003. november 17-én Budapesten. A Kisebbségi Hivatal által kezdeményezett konferencián az EBLUL képviselői ismertették az uniós országokban már működő Tagállami Bizottságok tevékenységét, a kisebbségi nyelvek védelmében kialakított politikákat. A budapesti tanácskozáson a magyarországi kisebbségek képviselői jelezték, részt kívánnak venni az EBLUL munkájában, és létrehozzák magyarországi szervezetüket annak érdekében, hogy 2004 májusát követően, teljes jogú tagként részt vehessenek az Európai Unió kisebbségi nyelvvédelmi programjaiban.

(14) A diszkriminációs cselekmények elleni hathatós jogorvoslat biztosítása érdekében, az Igazságügyi Minisztérium, a Kisebbségi Hivatal és az Országos Cigány Önkormányzat, 2001-ben létre hozta a Antidiszkriminációs Roma Ügyfélszolgálati Hálózatot (a továbbiakban: ügyfélszolgálat). Az ügyfélszolgálat működtetői köre 2002-ben kibővült a Kormány roma ügyekért felelős politikai államtitkárával.

Az ügyfélszolgálat célja, hogy segítséget nyújtson a cigány emberek jogi ügyeinek intézésében, illetve minden olyan esetben, amikor roma származásuk, mivoltuk miatt éri a romákat sérelem, diszkrimináció. Az ország minden megyéjében dolgozik hálózathoz tartozó ügyvéd (van olyan megye, ahol 2 ügyvéd is tevékenykedik). Az ügyvédek díjazását, valamint a járulékos költségeket (perköltség, illeték, stb.) az állami költségvetés fedezi. A cigány emberek részére a szolgáltatás ingyenes. Az ügyfélszolgálat munkája során 2001. október 15.

és 2003. július 31-e között 1 740 kezdeményezés történt, ebből 104 ügy volt kifejezetten diszkriminációs jellegű. Az ügyek nagy része a hálózati ügyvédek közreműködésével, mintegy mediátori tevékenységükkel, peren kívül rendeződik. Jelenleg 35, jórészt munkaügyi, illetve a személyiségi jogok sérelmét érintő ügyben folyik eljárás. 2003-ban Baranya, Csongrád, Hajdú-Bihar és Pest megyében további 1-1 ügyvéddel bővült az ügyfélszolgálat.

Az ügyfélszolgálat tevékenysége szélesebb körű, mint a hátrányos megkülönböztetés miatti jogsérelmek kezelése. Sokkal inkább az esélyegyenlőség biztosítására törekszik azzal, hogy nem kizárólag antidiszkriminációs ügyekben látnak el jogi tevékenységet, hanem valamennyi, a cigány kisebbséget érintő ügyben. Családjogi-, ingatlan-, diszkriminációs-, munkajogi-, büntetőjogi-, oktatással és szociális kérdésekkel összefüggő ügyek egyaránt előfordulnak.

Az Igazságügyi Minisztérium az ügyfélszolgálatnál dolgozó ügyvédek részére rendszeres szakmai konferenciákat szervez, melyre az ügyvédek mellett meghívást kapnak a helyi cigány kisebbségi önkormányzatok elnökei, az Országos Cigány Önkormányzat megyei összekötői. A konferenciákról kiadvány készül, tartalmazva az ott elhangzottakat, jogeseteket, illetve az ügyvédek elérhetőségeit. A kiadványokat csaknem 2.000 cigányszervezet kapja meg.

A Miniszterelnöki Hivatal roma ügyekért felelős politikai államtitkára és hivatala, figyelemmel kíséri az ügyfélszolgálat tevékenységét, kapcsolatot tart az abban résztvevő ügyvédekkel, elősegíti a roma ügyfelek és az ügyfélszolgálat szakemberei közötti párbeszédet.

(15) A magyar Kormány miniszterelnökének meghívására válaszolva a Világbank, a Soros Alapítvány Nyílt Társadalom Intézete, valamint az Európai Bizottság szervezésében 2003. június 30. és július 1. között Budapesten került megrendezésre a „*Romák a bővülő Európában - a jövő kihívásai*” című konferenciára. A tanácskozáson a térség számos országának miniszterelnöke, civil csoportok és nemzetközi szervezetek képviselői vettek részt. A konferencián megvitatásra kerültek azok a lehetséges stratégiák, amelyek révén a kormányok, a roma és civil szervezetek, valamint a társadalom más szereplői is aktív szerepet vállalhatnak a szegénység visszaszorításában, az életminőség javításában. A résztvevők prioritásként jelölték meg az oktatás-, a foglalkoztatás-, a lakhatás-, az egészségügyi ellátás-, valamint a diszkrimináció területét, hangsúlyozták a komplex programok megvalósításának szükségességét. A konferencia kapcsán látott napvilágot a Világbank által kezdeményezett Roma Oktatási Alap létrehozására irányuló javaslat, amelynek legfőbb célkitűzése a Közép- és Kelet-Európában élő romák oktatási színvonalának javítása pénzügyi támogatás biztosításával.

A konferencián a magyar miniszterelnök meghirdette a „*2005-2015: A Roma Integráció Évtizede*” elnevezésű programot. A program célkitűzése a romák gazdasági és szociális helyzetének javítását célzó folyamatok felgyorsítása. A Roma Integráció Évtizede programban részt vevő országok miniszteri szintű delegációi, illetve a nemzetközi szervezetek képviselői 2003. december 11-12-én Budapesten tanácskoztak a magyar Kormány esélyegyenlőségi minisztere és a roma ügyekért felelős politikai államtitkára részvételével megtartott konferencián. (A programhoz kapcsolódó további információkat az ország-jelentés III. fejezetének 6. pontjában közlünk.)

A Keretegyezményben foglaltakra is tekintettel, a Magyarországon megtartott kisebbségi vonatkozású nemzetközi konferenciák sorában kiemeljük, hogy 2002. október 30-án a Magyar Business Leaders Fórum szervezésében Budapesten került megrendezésre az

"*Esélyegyenlőség a munkaerő-piacon*" című szeminárium, melynek fő témája a magyarországi romák elhelyezkedési nehézségei, a diszkrimináció jelensége, illetve a romák foglalkoztatásában élenjáró jó példák bemutatása volt. A kormányzati, gazdasági és civil szférát képviselő előadók beszámolóit nagy érdeklődésre tartottak számon a főleg multinacionális cégek képviselőiből álló hallgatóság körében. A konferencia megrendezését a Külügyminisztérium kezdeményezte.

(16) A Foglalkoztatási és Munkaügyi Minisztériumban működő Roma Foglalkoztatási Programok Titkársága az Országos Cigány Önkormányzattal együttműködve „*Felkészülés az Európai Unióra, roma integrációs esélyek*” címmel 2003 októberében, valamint „*Felnőttképzés, munkaerő-piaci képzés és roma integráció*” címmel 2003 novemberében országos konferenciát szervezett.

A Keretegyezményben foglaltak magyarországi megvalósítását szolgáló, tárgykört érintő, az Egészségügyi, Szociális és Családügyi Minisztérium által koordinált kutatások közül kiemelendő:

- Reprezentatív kutatás a házi orvosok körében, az alapellátásban megjelenő diszkriminatív jelenségek és mechanizmusok feltárására
- A roma népesség és a szociális ellátórendszer közötti kapcsolat diszkriminatív mechanizmusai, a romák ellátórendszerhez való hozzáféréseinek esélyegyenlőtlenségei
- Fiatalkorú roma anyák szociális helyzete és a szociális ellátó rendszer

Az Egészségügyi, Szociális és Családügyi Minisztérium 2000-ben, 2001-ben és 2002-ben támogatta az „*Alsópáhoki Műhely*” néven ismertté vált, nemzetközi roma foglalkoztatási konferenciák szervezését. A Népegészségügyi Program keretében 2001. évben valósult meg a „*védőnői közösségi gondozás lehetőségei a cigány családoknál*” témakörben meghirdetett képzési program, továbbá az 5 megyére kiterjedő képzés a körzeti, közösségi szakápolók részére. A szaktárca közreműködése mellett jelenleg folyó program a roma népesség egészségügyi, szociális és gyermekvédelmi problémáit feltáró tanulmányok támogatása, illetve az egészségügyi és szociális szakképzésbe illeszthető romológiai gyakorlati képzések támogatása.

A magyarországi kisebbségek helyzetének értékelését szolgáló publikációk sorában, a Külügyminisztérium teljes vagy részbeni anyagi hozzájárulásával és érdemi közreműködésével 1999-től kezdődően az alábbi publikációk jelentek meg:

- "*Nemzeti és etnikai kisebbségek Magyarországon*" című 2000. évi 3. számú kiadvány a "*Tények Magyarországról*" sorozatban magyar, angol, francia, német, spanyol és orosz nyelven
- "*Állami intézkedések a magyarországi cigányok társadalmi integrációja érdekében*" című 2000. évi kiadvány magyar, angol, francia és német nyelven
- "*Magyarország az Európai Unió küszöbén - A romák helyzete Magyarországon*" címmel angol, francia és német nyelven
- "*A romakérdés az integráció csapdájában*" címmel magyar, angol, francia és német nyelven, az Európai Összehasonlító Kisebbségkutatások Programiroda 2000-ben kiadott kiadványa
- "*Esélyek és korlátok - a roma közösség Magyarországon az ezredfordulón*" c. 2002-ben megjelent kötet, angol és francia nyelven

A Romaügyi Hivatal megbízásából az alábbi, fontosabb tanulmányok készültek el:

- *A magyarországi cigányság* (2002)
- *Lokális konfliktusok rendőrök és romák között* (2002)
- *A cigányzenészek helyzete Magyarországon a rendszerváltás után* (2003)

A Magyarországon élő romák helyzetéről ad átfogó képet az Európai Összehasonlító Kisebbségkutatások Közalapítvány gondozásában megjelent "*Cigánynak lenni Magyarországon*" című 2003. évi kiadvány. A jelentés a 2002-ben történt, romákat érintő eseményeket dolgozza fel, és kijelöli annak a munkának az irányát, amelyet a romák érdekében, velük együtt, kultúrájukat tiszteletben tartva kell elvégeznie a Kormánynak. A kiadvány a politikusok, a döntéshozók és a közélet szereplői számára készült, de megkapták a civil szervezetek és a közkönyvtárak is.

Az Informatikai és Hírközlési Minisztérium megbízásából 2003-ban készült kutatás a „*Kisfalvak Internettel való ellátottsága; az Internet, mint a romagyerekek esélyegyenlőségét elősegítő eszköz*” címmel. A kutatás célja az Internet-hozzáférés lehetőségének, illetve annak felmérése volt, milyen tárgyi, személyi, motivációs változtatásokra lenne szükség annak érdekében, hogy a hátrányos helyzetű (zömmel roma) gyerekek készség-jártasság szintjén ismerjék az Internet-használatot.

A magyarországi kisebbségekkel kapcsolatos tájékoztatás az Interneten a témája annak a 2003 decemberében megjelent tanulmánykötetnek, melynek címe „*Kisebbségek a világhálón*”. A könyv, - melynek megjelenését a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma és a Kisebbségi Hivatal támogatta - a hazai nemzetiségeket érintő internetes tartalmakról, szolgáltatókról és felhasználókról közöl információkat. A kiadvány német nyelvű összefoglalót is tartalmaz a magyarországi kisebbségek új médiájáról, az anyanyelv használatát biztosító Internetről. (A kérdéskörrel további információkat adunk az ország-jelentés II. fejezetében taglalt, a Keretegyezmény 9. cikkelyéhez kapcsolódó tájékoztató keretében.)

A Belügyminisztérium az első ország-jelentést követő időszakban - a Miniszteri Bizottság határozatára is tekintettel - az Országgyűlés Emberi jogi, kisebbségi és vallásügyi bizottsága által kialakított koncepció alapján, a kisebbségek országos önkormányzatainak bevonásával a kisebbségi önkormányzatok választására vonatkozó törvénytervezetet dolgozott ki, melyet a tervezet megszületését koordináló országgyűlési ad-hoc bizottság 2001 novemberében az Országgyűléshez benyújtott. A törvénytervezet elfogadására azonban a 2002-es országgyűlési választások időbeni közelsége miatt már nem került sor. (A 2003. évi, tárgykört érintő törvénymódosítási munkáról az ország-jelentés III. fejezete 1. pontjában adunk részletes tájékoztatást.)

A második monitorozási időszakban a Belügyminisztérium – az érintett országgyűlési bizottságok felkérésére, az Országos Választási Hivatal közreműködésével – a kisebbségek parlamenti képviselőit meggyőző megoldása érdekében, szakértői anyagokat és normatervezetet készített az Országgyűlés Emberi jogi, kisebbségi és vallásügyi bizottsága számára.

A Belügyminisztérium, más országok kisebbségekkel kapcsolatos munkájának megismerése érdekében a második monitorozási időszakban számos programot szervezett. Ezek sorában kiemeljük a Holland Kormányzati Kommunikációs Szolgálat támogatásával 2002. február 7-10. között Dobogókőn megrendezésre került konferenciát, amelyen a multikulturális társadalmakban megvalósuló, a kisebbségeket közvetlenül érintő kormányzati kommunikáció

volt a téma. A szemináriumon több tárca, a rendészeti szervek, az Országos Cigány Önkormányzat, roma civil szervezetek és a sajtó – ezen belül kiemelten a roma sajtó (Rádió C, Roma Sajtóközpont, Magyar Rádió Cigány Félóra) – munkatársai vettek részt, a holland szakértők társaságában.

A Belügyminisztérium, az Európa Tanács által támogatott „*A rendőrség és az emberi jogok 2000. után*” elnevezésű programja keretében 2002. április 8-án, a Nemzetközi Roma Napon tanácskozást szervezett a roma származásukat vállaló rendészeti dolgozók, a cigány önkormányzatok és érdekképviselői szervezetek, valamint a szomszédos országok cigány szervezeteinek részvételével.

Nagy-Britannia budapesti Nagykövetsége közreműködésével, 2002 májusában Budapesten a brit rendőrség szervezett 5 napos tréninget „*Rendészet az etnikai kisebbségek körében*” címmel a rendőr-főkapitányságok kisebbségi referensei, mintegy 50 fő számára. Ugyancsak a brit Nagykövetség közreműködésével és anyagi támogatásával 2003. június 8. és július 5. közötti időszakban két magyarországi rendőrtiszt – egyikük roma – vehetett részt Nagy-Britanniában az „*Etnikai sokszínűség*” című tanfolyamon. A tanfolyam 3 hetes elméleti képzése a Hampshire-i Rendőr-főkapitányságon zajlott, majd egy hétig tartó gyakorlati foglalkozás keretében tanulmányozták az etnikai kisebbségek körében végzett rendészeti munkát a brit Országos Rendőrségi Kiképzőközpont (Centrex) szervezésében.

A Kanadai Királyi Lovasrendőrség (RCMP) és a Kanadai Fejlesztési Intézet kisebbségi ügyekkel foglalkozó, kétéves, Csehországra, Szlovákiára és Magyarországra kiterjedő közös projektjének (CAPRA) első üteme 2003-ban fejeződött be. A program célja a Kanadában már bevált módszerének megismertetése, a tapasztalatok átadása az érintett országokban. Az ún. CAPRA-workshopokra 2002 novemberében Bányterenyén, 2003 márciusában Nagykanizsán, valamint 2003 májusában Budapesten került sor. A második ütemben, 2003. második félévében az RCMP segítségével a Belügyminisztérium (a továbbiakban: BM) közreműködésével, a rendőr-főkapitányságok összekötő tisztjeinek kiképzése történt meg. Ezzel Magyarországon kialakításra kerül egy olyan tréning-team, amely a projekt 2004. évi befejezését követően önállóan képes közösségi workshopokat vezetni. A kiképzés alapján a CAPRA modell beépíthető a magyarországi rendészeti képzésbe.

(17) A Magyar Köztársaság Legfelsőbb Ügyészsége tudományos kutató szerveként működő Országos Kriminológiai Intézet (a továbbiakban: OKRI) az értékelt időszakban több, a roma kisebbséggel kapcsolatos kutatást folytatott.

A jogerősen börtönbüntetésre ítélt nem roma és roma férfi elítéltek körében 1999-ben folytatott az OKRI empirikus kutatást a váci fegyintézet börtönrészlegében. 2002. január és március közötti időszakban két nagy büntetés-végrehajtási intézményben (Pálhalma, Baracska) volt kutatás. Ezekben a börtönökben összesen 1 448 elítélt, azaz a felvétel idején országosan börtönben fogva tartott 7 229 férfi elítélt 20%-a vállalta önként, és természetesen név nélkül, a kérdőíves felvételben való részvételt. A kutatás részét képezte a romák integrációs problémáinak történeti feldolgozása Európában, illetve Magyarországon.

(Az OKRI roma kisebbséget is érintő újabb kutatásait a VIII. sz. melléklet tartalmazza.)

(18) A második monitorozási időszakban általános népszámlálás volt hazánkban. A 2001. évi népszámlálásról szóló 1999. évi CVIII. törvény rendelkezései szerint Magyarországon 2001. február 1-21. között került sor a lakosság általános összeírására. A népszámlálás a

nemzetközileg elfogadott alapelvek figyelembevételével történt. A korábbi évek népszámlálási gyakorlatához képest a 2001. évi összeírás új eleme volt, hogy a kitöltött kérdőívek nem tartalmazták a válaszadók nevét, személyazonosító adatait. A népszámláláson nyilatkozók anonimitásának megőrzéséről törvények rendelkeztek. A népszámlálás során rögzítésre kerültek a nemzetiségre, nyelvismeretre, vallásra vonatkozó adatok is, a kérdések megválaszolása azonban nem volt kötelező.

A 2001. évi népszámlálást megelőző időszakban a Kisebbségi Hivatal médiában közzétett felhívásban fordult a kisebbségi népcsoportok tagjaihoz annak érdekében, hogy a népszámláláskor a valóságnak megfelelő képet kapjunk a magyarországi kisebbségekkel kapcsolatos kérdésekről. A felhívás rögzítette, hogy Magyarországon a kisebbségi jogok biztosítása nem függvénye a népszámlálási adatoknak, viszont a népszámlálás során szereshető ismeretek egyaránt fontosak az állami intézmények és a kisebbségi közösségek számára. Ezért a Kisebbségi Hivatal elnöke arra kérte az ország polgárait, hogy nyilvánítsák ki nemzetiségi, anyanyelvi kötődésüket, kulturális identitásukat.

A Központi Statisztikai Hivatal „*Népszámlálás 1870-2001*” címmel ismeretterjesztő filmsorozatot készített, melynek a szenzitív kérdésekkel foglalkozó (nemzetiség, nyelv, vallás) fejezetét a közszolgálati Magyar Televízió nemzetiségi műsorai 2001 januárjában a kisebbségek anyanyelvén sugározták.

Kiemelendő, hogy a népszámlálás előkészítése során az Országos Szlovák Önkormányzat a Magyarországi Szlovákok Szövetségével közösen szlovák-magyar kétnyelvű plakátokon és szórólapokon hívta fel a népcsoport tagjainak figyelmét a nemzetiségi hovatartozás, a kulturális identitás, a kisebbségi nyelvismeret megvallásának fontosságára.

(A 2001. évi népszámlálás eredményeit, különös tekintettel az ország nemzetiségi összetételére, és a kisebbségek nyelvhasználatára adott válaszokra, az ország-jelentés III. fejezete 2. pontjában értékeljük. A 2001. évi népszámlálás adatait tartalmazó bibliográfiai jegyzéket az ország-jelentés V. sz. mellékletében közöljük.)

A Központi Statisztikai Hivatal a 2001. évi népszámlálás adatait önálló web-oldalon (www.nepszamlalas2001.hu) is közzé tette. A világhálón elérhető honlap részletes információkat ad a kisebbségekre vonatkozó népszámlálási adatokról.

(19) A Magyar Tudományos Akadémia keretei között, 2001. január 1-jével önálló akadémiai kutatóhellyé vált Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézet (a továbbiakban: Kisebbségkutató Intézet), több más rendezvény mellett nagyszabású konferenciát szervezett Budapesten 2003. május 19-én a „*Kisebbségi törvény alternatívái*” címmel. A tanácskozást országgyűlési-, kormányzati-, kisebbségi önkormányzati képviselők, a kisebbségi ombudsman és a kisebbségi problémakört kutató szakemberek részvételével tartották meg.

A Keretegyezmény végrehajtását monitorozó első kör eredményeinek utókövetésével összefüggésben fontosnak tartjuk kiemelni a Magyar Tudományos Akadémia Nyelvtudományi Intézete (a továbbiakban: Nyelvtudományi Intézet) által szervezett, a magyarországi kisebbségekről szóló konferenciákat is. Ezek sorában kiemeljük a 2002. október 7-9-én Budapesten megtartott nemzetközi tanácskozást, melynek témája a kisebbségi népcsoportok nyelvi szocializációja volt. A 2002. november 8-án rendezett tanácskozáson a cigány közösségeket érintő kutatási eredményeket vitatták meg. (A Nyelvtudományi Intézetben, a magyarországi kisebbségek nyelvhasználatát érintő, 1999 és 2003 között

született publikációk bibliográfiai adatait az ország-jelentés VII. sz. mellékletében adjuk közre. A kutatási eredményekről további tájékoztatást adunk az ország-jelentés II. fejezetében, a Keretegyezmény 10., és 11. cikkelye részletes értékelésekor.)

(20) A Nemzetközi Migrációs Szervezet (a továbbiakban: IOM) 2000-ben kutatást indított egyes nyugat-európai cél-országokat választó roma menekültek hazatelepülésének megkönnyítése érdekében. A munkába Magyarország, mint érintett tranzit ország kapcsolódott be. A hazánkban végzett kutatás megállapította, hogy a migráció csak egy viszonylag kis csoport számára jelent problémamegoldó stratégiát.

A Holocaust áldozatainak kárpótlását célzó program alapján a kárpótlásra jogosultak, köztük a romák 2001. december 31-ig nyújthatták be kárpótlási igényeiket a program lebonyolításával megbízott IOM-hez. Magyarországon roma kárpótlási csoport jött létre az igények összegyűjtése céljából.

Az Egyesült Államok-béli székhelyű *Project on Ethnic Relations* (PER) elnevezésű nemzetközi nem-kormányzati szervezet a második monitorozási időszakban, több ízben is rendezett tanácskozásokat hazánkban. 1999 nyarán a kisebbségi önkormányzatokról, decemberben a magyarországi cigányság helyzetéről, 2000 tavaszán pedig a kisebbségek országgyűlési képviselőinek kérdéseiről tartottak nemzetközi konferenciát. A PER közvetítésével sikeres együttműködés (konzultáció, tapasztalatátadás, képzés) valósult meg az Egyesült Államok és Magyarország között a rendőrség kisebbségekhez való kapcsolatának javítását illetően, amelyről a „*Toward Community Policing: The Police and Ethnic Minorities in Hungary*” c. kiadvány számol be.

„*Kisebbségvédelmi jogi normák Magyarországon és Dél-kelet Európában*” címmel rendezett kétnapos nemzetközi konferenciát 2003 novemberében Budapesten, a kisebbségi ombudsman hivatalában a Szerb Fővárosi Önkormányzat és a szerbiai Vajdaság Emberi jogi Központja. A tanácskozáson magyarországi, romániai és szerbiai kisebbségi szakemberek, kormányzati és önkormányzati képviselők vettek részt.

(21) A Kisebbségi Hivatal 2001 nyarától készít hírösszeállítást *Minority News* címmel. Az angol nyelvű hírösszefoglalók az internetes világhálón a Kisebbségi Hivatal honlapján olvashatók.

Az Európai Parlament „*The Parliament Magazine*” c. kiadványának 2002. január 14-i számában, a Kisebbségi Hivatal fizetett hirdetés formájában informatív, rövid összeállítást jelentetett meg a magyarországi kisebbségekről.

(22) Az ENSZ és az Európa Tanács mellett konzultatív státusszal rendelkező kiemelt jelentőségű kisebbségvédelmi nem-kormányzati szervezet, az Európai Népcsoportok Föderális Uniója (Federal Union of European Nationalities, a továbbiakban: FUEN) rendes tagjai között ott vannak a magyarországi kisebbségi szervezetek képviselői is.

A FUEN 2002. őszén tagszervezetei bevonásával értékelést készített a Keretegyezményben foglaltak különböző országokban történő megvalósulásáról. A dokumentum összeállításában részt vett a Magyarországi Németek Országos Önkormányzata és a Magyarországi Románok Kulturális Szövetsége is. A Keretegyezmény magyarországi megvalósítására vonatkozó értékelésük megtalálható a www.fuen.org internetes címen angol és német nyelven.

A FUEN szláv nyelveket használó tagszervezeteinek szekciója az Országos Szlovák Önkormányzat meghívására 2003. október 24-25-én Budapesten tanácskozott. A konferencia keretében a résztvevők a helyszínen értékelték az Európa Tanács két kisebbségvédelmi instrumentuma, a Keretegyezmény és a Nyelvi Kartához kötődő magyar vállalások teljesítését, az országaikban folyó kisebbségi oktatás helyzetét.

II. A Miniszteri Bizottság határozata alapján, a Keretegyezmény végrehajtásának javítására hozott intézkedések

E fejezetben részletesen szólunk a második monitorozási időszakot érintő, a Keretegyezmény egyes cikkeivel kapcsolatos valamennyi fontosnak ítélt intézkedésről, változásról. Ugyanakkor nem térünk ki az 1999-ben benyújtott első ország-jelentésben már leírt körülményekre.

1. cikkely

A nemzeti kisebbségek és ezen kisebbségekhez tartozó személyek jogainak és szabadságainak védelme az emberi jogok nemzetközi védelmének szerves részét képezi és mint ilyen, a nemzetközi együttműködés keretébe tartozik.

(1) Magyarország 2000. november 4-én aláírta az Emberi Jogok és Alapvető Szabadságok Védelméről szóló Európai Egyezmény 12. Kiegészítő Jegyzőkönyvét (a továbbiakban: Jegyzőkönyv) a hátrányos megkülönböztetés általános tilalmáról. A Jegyzőkönyv 1. cikkelye szerint a törvényben meghatározott jogok élvezetét minden megkülönböztetés nélkül, például nem, faj, szín, nyelv, vallás, politikai vagy egyéb vélemény, nemzeti vagy társadalmi származás, nemzeti kisebbséghez tartozás, vagyoni helyzet, születés szerinti, vagy egyéb helyzet alapján történő megkülönböztetés nélkül kell biztosítani.

(2) A Keretegyezmény itt vizsgált cikkelyében foglaltak fényében fontosnak tartjuk kiemelni azokat az erőfeszítéseket, melyeket a Kormány tett annak érdekében, hogy a kisebbségek védelmének jogi keretei helyt kapjanak az Európai Unió Alkotmányában. Mint arról az ország-jelentés Bevezetőjében is szóltunk, a Magyar Köztársaság álláspontja, hogy a kisebbségi jogok védelme elvének az alaptörvénybe foglalása, a tagállamok számára erős alkotmányos kötelezettséget jelenthet a kérdés rendezésére. Hazánk egy olyan európai közösséghez csatlakozik, melynek egyik fontos ismérve, felvállalt jellemzője, lényege a sokszínűség. Fontosnak tartjuk, hogy az Európai Unió teljes mértékben tiszteletben tartja a kulturális és nyelvi sokszínűséget, és előmozdítja a különböző kultúrák virágzását. E szemlélet kiteljesedése érdekében, a magyar Kormány határozott politikát folytat. Magyarország az európai uniós csatlakozását követően is biztosítani kívánja a kisebbségei számára nyelvük, kultúrájuk megőrzését és fejlesztését, egyéni és kollektív jogait, e jogok gyakorlásához szükséges feltételeket.

Kiemelendő, hogy Magyarország európai uniós tagságát és a kisebbségvédelem megjelenítését az EU Alkotmányában a nemzetiségek is határozottan támogatják.

(A kisebbségeket is érintő, kétoldalú államközi egyezmények alapján született további dokumentumokról és intézkedésekről a 2., 17., és 18. cikkelyénél, valamint a III. fejezet 4. pontjában adunk tájékoztatást.)

2. cikkely

A jelen Keretegyezmény rendelkezéseit jóhiszeműen, a megértés és a türelmesség szellemében, valamint az Államok közötti jó-szomszédság, baráti kapcsolatok és együttműködés elveivel összhangban kell alkalmazni.

Az itt értékelt cikkelyben foglaltakat illetően, a második monitorozási időszakban folytatott politika és gyakorlat általános jellemzésére elmondható, hogy a Magyar Köztársaság a hazai

kisebbségek anyaországaival fenntartott kapcsolataiban a kisebbségek érdekében is kifejtett együttműködés megvalósítására törekszik.

(1) A második monitorozási időszakban rendszeressé váltak a Magyarország és a kisebbségeink anyaországával megkötött megállapodások alapján létesített, a kisebbségvédelmi egyezményeken alapuló vegyes-bizottságok találkozói. E munkában részt vesznek a kisebbségek nem kormányzati szervezeteinek képviselői is. Folyamatos az ilyen jellegű bizottsági munka a magyar-horvát, a magyar-román, a magyar-szlovák, a magyar-szlovén és a magyar-ukrán relációban, és megvalósul Magyarország és a Német Szövetségi Köztársaság közötti együttműködés keretében is. A kormányközi vegyes-bizottsági ülések jegyzőkönyvei alapján, nyomon követhetőek a felmerült kisebbségi kérdések, illetve azok alakulása. A Kormány a kisebbségeket érintő vegyes-bizottsági ajánlások alapján kormányhatározatban rögzített feladatokat állapít meg a szaktárcák részére.

(2) A magyar-szerb és montenegrói kisebbségvédelmi egyezmény aláírására 2003. október 21-én került sor. Az egyezményben foglaltaknak megfelelően megalakulhat a magyar-szerb és montenegrói kisebbségvédelmi vegyes-bizottság.

(3) A Magyar Köztársaság elnöke, a kisebbségek anyaországainak köztársasági elnökeivel való találkozásai során, illetve az érintett országokban tett hivatalos látogatásai alkalmával a magyar delegáció munkájába rendszeresen bevonja a magyarországi kisebbségek országos önkormányzatainak elnökeit is.

(A szomszédos államokban élő magyarokról szóló 2001. évi LXII. törvényt - közismert nevén Kedvezménytörvény vagy Státusztörvény - érintő kérdésekről az ország-jelentés III. fejezete, 5. pontjában szólunk.)

3. cikkely

1. Minden, valamely kisebbséghez tartozó személynek joga van szabadon megválasztani, hogy kisebbségiként kezeljék-e vagy sem és ebből a választásából vagy e választásával összefüggő jogainak gyakorlásából semmiféle hátránya ne származzék.

2. A nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek a jelen Keretegyezményben foglalt elvekből származó jogukat és szabadságaikat egyénileg, valamint másokkal közösségben gyakorolhatják.

Az első ország-jelentésben részletesen beszámoltunk azokról a törvényi garanciákról és gyakorlati kérdésekről, melyek az itt érintett cikkelyben foglaltak magyarországi érvényesülését mutatták be. Kiemelten foglalkoztunk a kisebbségek egyéni és kollektív jogait érintő kérdésekkel, e jogok gyakorlásának magyarországi helyzetével.

(1) A kisebbségeink speciális jogairól rendelkező Kisebbségi törvény szerint, nemzeti és etnikai kisebbség minden olyan, a Magyar Köztársaság területén legalább egy évszázada honos népcsoport, amely az állam lakossága körében számszerű kisebbségben van, tagjai magyar állampolgárok és a lakosság többi részétől saját nyelve és kultúrája, hagyományai különböztetik meg, egyben olyan összetartozás-tudatról tesz bizonyosságot, amely mindezek megőrzésére, történelmileg kialakult közösségeik érdekeinek kifejezésére és védelmére irányul.

A Kisebbségi törvény értelmében Magyarországon honos népcsoportnak minősül (a magyar abc sorrendjében felsorolva): *bolgár, cigány, görög, horvát, lengyel, német, örmény, román, ruszin, szerb, szlovák, szlovén, ukrán.*

Az itt értékelt cikkely tárgyalásakor kiemeljük, a Magyarországi Németek Országos Önkormányzata álláspontja szerint a Keretegyezmény 3. cikkelye „*éppen nem a <<szabad identitásválasztás>> Magyarországon elterjedt értelmezését jelenti, hanem azt, hogy akkor érvényesítem speciális kisebbségi jogaimat, ha annak is vallom magam. A cikkely tehát objektív tényként kezeli az egyén kisebbséghez tartozását és csak annak eldöntését bizza rá, hogy élni kíván-e a kisebbséghez tartozásból eredő speciális jogokkal is*”.

Szólni kívánunk arról, hogy a hatályos szabályozásban nem csak azt kezelik kisebbségiként, aki ezt megvallja, vagy kéri, hanem azt is, akit a hatóság, közszolgáltatást nyújtó – egyébként alapvetően jó szándékból – annak vél, arról tudomást szerez, például a gyermekvédelemben, vagy a közoktatásban. Ez természetesen nem okozhat hátrányos megkülönböztetést, de a kisebbségként való kezelés terén a Keretegyezmény szerinti egyéni autonómiát csökkentheti. Tájékoztatunk arról, hogy a problémakörrel és az ehhez kapcsolódó jogalkotási feladatokról részletesen szólnak az ország-jelentés III. fejezet 1. pontjában.

(A Tanácsadó Bizottság véleményét tartalmazó dokumentumban foglalt értékeléssel összhangban, a jelen ország-jelentés több helyén is szólnak azokról az intézkedésekről vagy eseményekről, amelyek a hatályos Kisebbségi törvényben nem nevesített, számarányukat tekintve egyébként kisebbségben lévő csoportokat érintenek.)

(2) A kisebbségek népszámlálási adataira vonatkozó részletes értékelés az ország-jelentés III. fejezete 2. pontjánál, a Miniszteri Bizottság iránymutatásában megfogalmazott kérdésekre adott válaszoknál olvasható.

4. cikkely

1. A Felek kötelezettséget vállalnak arra, hogy minden, valamely nemzeti kisebbséghez tartozó személy számára biztosítják a törvény előtti egyenlőséget és a törvény általi egyenlő védelem jogát. Ebben a vonatkozásban minden, valamely nemzeti kisebbséghez tartozáson alapuló hátrányos megkülönböztetés tilos.

2. A Felek kötelezik magukat annak elfogadására, hogy - amennyiben szükséges - megfelelő intézkedéseket hoznak a gazdasági-, a társadalmi-, a politikai- és a kulturális élet minden területén a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek és a többséghez tartozók közötti teljes és hatékony egyenlőség előmozdítása érdekében. E tekintetben kellő figyelmet fordítanak a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek sajátos körülményeire.

3. A 2. bekezdésben foglaltaknak megfelelő intézkedéseket nem lehet hátrányos megkülönböztetésként értékelni.

A törvény előtti egyenlőséget Magyarországon az Alkotmány, valamint törvények mondják ki és garantálják érvényesülésüket.

(1) A második monitorozási időszakról szóló ország-jelentés összeállítása kapcsán megkeresett Országos Igazságszolgáltatási Tanács felhívja a figyelmet arra, hogy a Tanácsadó Bizottság véleményét tartalmazó dokumentumban kifejtett, az antiszemitizmusra és a romákkal való eltérő elbánásra utaló megjegyzések, az igazságszolgáltatást semmilyen formában nem érintik. A Magyar Köztársaság bíróságai az általuk elbírált ügyekben sem faji, sem nemzeti hovatartozásra, sem vallási meggyőződésre való tekintettel a hozzájuk forduló polgárok között különbséget nem tesznek.

A bíróságok szervezetéről és igazgatásáról szóló 1997. évi LXVI. törvény értelmében mindenkinek joga van ahhoz, hogy bírói útra tartozó ügyét független és pártatlan bíróság tisztességes eljárás során és ésszerű határidőn belül bírálja el (9.§). A törvény kimondja azt is, hogy a bíróság előtt mindenki egyenlő (10.§).

Az Országos Igazságszolgáltatási Tanács utal arra, hogy az Emberi Jogok és Alapvető Szabadságok Európai Egyezménye 6. cikkelyével összhangban lévő nemzeti szabályozás természetesen nem csupán a törvény betűje szerint létezik, azt a bírák szigorúan be is tartják. Az Alkotmányból származtatott fontos rendelkezése a fent hivatkozott jogszabály 11. §-a, amely szerint senki nem vonható el törvényes bírójától, s ez a törvény által rendelt bíró, az eljárási szabályok szerint hatáskörrel és illetékességgel rendelkező bíróságon működő, előre megállapított ügyelosztási rend szerint kijelölt bíró.

Az Országos Igazságszolgáltatási Tanács Hivatalának vezetője nyomatékkal felhívja a figyelmet arra, hogy a bíróságok eljárása, a bírák tevékenysége kapcsán a pártatlanság alkotmányos követelménye tekintetében soha nem merült fel kétely. Sem az Európa Tanács, sem az Európai Unió Bizottsága nem kifogásolta a magyarországi bíróságok eljárását, diszkriminációra utaló megalapozott panasz soha nem érkezett.

Tájékoztatunk arról, hogy a Legfelsőbb Bíróság elnöke 2003. december 16-án hivatalában fogadta a magyarországi horvátok és szlovákok országos önkormányzatának elnökeit. A találkozón részt vett a kisebbségi ombudsman és a Kormány roma ügyekért felelős politikai államtitkára is. A megbeszélésen kiemelésre került annak fontossága, hogy az ítélezési gyakorlatban maradéktalanul érvényesüljenek az emberi jogokat védő rendelkezések és a kisebbségeket megillető jogosítványok. A jelenlévők egyetértettek abban, hogy a szólásszabadság joga senkit nem hatalmaz fel az emberek nem, faj, felekezeti szerinti hátrányos megkülönböztetésre, a társadalom egyetlen csoportját sem szabad megbélyegezni.

(2) A Magyar Helsinki Bizottság munkatársai - egy rövidebb próbakutatási időszak lezárása után - 2002-ben kezdték el „*A törvény előtti egyenlőség érvényesülése a büntetőeljárásban cigány és nem cigány terheltek esetén.*”, elnevezésű kutatási terv megvalósítását. Az Emberi Jogok Nemzetközi Helsinki Szövetsége tagszervezete itt érintett kutatási eredményei még átdolgozás alatt állnak, így azok, jelen formájukban nem idézhetők, nem használhatók fel, de véglegesítésüket követően értékes információkkal szolgálhatnak a tárgykört érintő kérdésekről.

(3) Az egyenlő bánásmód és az esélyegyenlőség alkotmányos elvének minél szélesebb körben történő gyakorlati megvalósulása érdekében a Kormány 2003 szeptemberében benyújtotta az Országgyűléshez az esélyegyenlőségi törvényjavaslatát, melyet az Országgyűlés 2003 decemberében elfogadott.

Az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról szóló 2003. évi CXXV. törvény (Esélyegyenlőségi törvény) az Európai Unió Tanácsa 2000. június 29-i, „*A személyek közötti, faji vagy etnikai származásra való tekintet nélküli egyenlő bánásmód elvének alkalmazásáról*” szóló 43/2000/EK irányelvének (Council Directive 2000/43/EC of 29 June 2000 implementing the principle of equal treatment between persons irrespective of racial or ethnic origin), valamint „*A foglalkoztatás és a munkavállalás során alkalmazott egyenlő bánásmód általános kereteinek létrehozásáról*” szóló 2000. november 27-i 78/2000/EK irányelvének (Council Directive 2000/78/EC of 27 November 2000 establishing a general framework for equal treatment in employment and occupation) rendelkezéseivel összeegyeztethető szabályozást tartalmaz.

A Kormány az Esélyegyenlőségi törvény parlamenti benyújtásakor, összhangban a Tanácsadó Bizottság véleményét tartalmazó dokumentumban összefoglaltakkal, az alábbiakra volt

különös tekintettel: a diszkriminációs cselekmények elleni hathatós jogorvoslatok biztosítása, a roma gyermekek kiegészítő iskolákba történő irányításának megakadályozása, intézkedések az iskolai szegregáció ellen.

Az Esélyegyenlőségi törvényt két és fél éves előkészítői munka eredményeként fogadta el az Országgyűlés. A 2002. október végére elkészült törvény koncepcióját véleményezésre az országos kisebbségi önkormányzatok, kisebbségi civil szervezetek és szakértők is megkapták. Az igazságügyi szaktárca által 2003. június 4-én Budapesten rendezett konferencián a tudományos élet és a civil jogvédő szervezetek képviselői is véleményt nyilvánítottak a normaszöveg főbb rendelkezéseiről.

Az Esélyegyenlőségi törvény megfogalmazza az egyenlő bánásmód követelményeit, melyek a kisebbségekhez tartozó személyekre, továbbá a kisebbségekre, mint csoportokra is vonatkoznak. A nevezett jogszabály továbbá - többek között - a kisebbségekhez való tartozás miatti mindenfajta közvetlen vagy közvetett hátrányos megkülönböztetést tilalmaz, és egy külön közigazgatási hatóság létrehozataláról is rendelkezik, mely hivatalból vagy kérelemre - amennyiben másfajta eljárás nem indult - közigazgatási eljárás során figyelmeztetést és szankciókat alkalmazhat a tilalomba ütköző magatartások elkövetőivel szemben, pert indíthat az érintett személyek és csoportok jogainak védelmében.

(Az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról szóló 2003. évi CXXV. törvény szövegét az ország-jelentés I. sz. mellékleteként ismertetjük.)

(4) Az ország-jelentés Bevezetőjében is kiemeltük, a Kormány 2003-ban esélyegyenlőségi tárca nélküli minisztert nevezett ki annak érdekében, hogy ezzel is elősegítse a hátrányos helyzetű csoportok esélyegyenlőségének érvényesülését, a társadalmi szolidaritás erősítését. (Az esélyegyenlőségi tárca nélküli miniszter feladat- és hatásköréről szóló 107/2003. (VII.18.) Korm. rendelet kivonatolt szövegét az ország-jelentés III. sz. mellékletében ismertetjük.) A Keretegyezmény itt értékelt cikkelyében is megfogalmazott, a többség és kisebbség közötti egyenlőség előmozdítása érdekében szükséges kormányzati feladatok koordinálására a Kormány 2004. január 1-jétől teljes jogkörrel rendelkező központi költségvetési szervként működő Esélyegyenlőségi Kormányhivatalt hozott létre. (Az esélyegyenlőségi tárca nélküli miniszter és az Esélyegyenlőségi Kormányhivatal tevékenységéről tájékoztatunk a II. fejezet 6. cikkelye tárgyalásakor is, és részletesen szólunk e kérdésekről az ország-jelentés III. fejezet 6. pontjában.)

(5) A közoktatásról szóló, többször módosított 1993. évi LXXIX. törvény (a továbbiakban: Közoktatási törvény) 2003. szeptember 1-jén hatályba lépett több szakasza szolgálja (a 2003. december 22-én elfogadott Esélyegyenlőségi törvényben rögzítettek mellett) az esélyegyenlőség megteremtésének jogszabályi kereteit, rögzíti a hátrányos megkülönböztetés tilalmát az oktatás területén. Az itt érintett paragrafusok szövegét az ország-jelentés I. sz. és II. sz. mellékletében ismertetjük. (A Közoktatási törvény antidiszkriminációs elemeiről a Keretegyezmény 12. cikkelye tárgyalásakor tájékoztatunk.)

(6) A Keretegyezmény 4. cikkelyhez kapcsolódó további tájékoztatásként kiemeljük, hogy az Egészségügyi, Szociális és Családügyi Minisztérium szakmai feladatai sorában speciális minőséggel van jelen a roma kisebbség problematikája, hiszen a szegénység és a társadalmi kirekesztődés jelenségei a cigányságot számos esetben sújtják, s ennek szociális, illetve egészségügyi konkrét következményeivel ma is szembe kell nézni. Ennek felismerésén

alapult a cigányság társadalmi beilleszkedését segíteni hivatott kormányzati program, amely az egészségügyi szaktárca részére is nevesített feladatokat ír elő.

(7) A Gazdasági és Közlekedési Minisztérium 2003 októberében hirdette meg a Széchenyi Vállalkozásfejlesztési Program keretében a hazai roma mikro- és kisvállalkozások támogatását célzó programját. A projekttel kapcsolatos dokumentáció elérhető a szaktárca internetes honlapján (www.gkm.hu). Kiemelendők a szaktárca felelősségi körébe tartozó és a 2004-2006-os időszakra vonatkozó Nemzeti Fejlesztési Terv Humán Erőforrás Fejlesztés Operatív Program egyes intézkedései, melyek közvetlenül irányulnak az esélyegyenlőség elősegítésére, a nők és férfiak közötti esélyegyenlőségen túl a romák esélyegyenlőségének biztosítására.

(8) A törvény előtti egyenlőség kifejeződése - többek között - az anyanyelv használatának biztosítása. E jog forrása az Alkotmány 68. §-ának (2) bekezdésében foglalt rendelkezések. Kiemelendők a Magyar Köztársaság által a Nyelvi Karta törvénybe iktatásával vállalt, tárgykört érintő kötelezettségei. (A vállalatok teljesítésére vonatkozó, az Európa Tanács részére beterjesztett ország-jelentésekről a jelen beszámoló I. fejezetében szóltunk.)

(9) A polgári jog területén a kisebbségek védelmét a személyhez fűződő jogokra vonatkozó szabályozás érintheti leginkább. Magyarországon törvény nevesíti a tipikusabb személyiségi sérelemfajtákat (névviseléshez való jog, magántitok védelme stb.), és külön szempontként megjelöli a „nemzetiség” szerinti diszkriminációtíltalmat. Jelezni kell azonban azt a magyar álláspontot, hogy a polgári jogi személyiségvédelem ezen a területen csak kiegészítő lehet, tekintettel arra, hogy a kisebbségekkel kapcsolatos méltányos bánásmódnál nem elegendő a negatív diszkrimináció tilalma. A kisebbségek védelme többletjogokat igényel (különösen az anyanyelv-használati, művelődési, oktatási, eljárási stb. jogok területén).

A kisebbségek védelménél a személyhez fűződő jogok megsértése esetére biztosított objektív és szubjektív jogkövetkezmények hatékonyan egészíthetik ki a más jogágak (alkotmányjog, büntetőjog) nyújtotta védelmet.

A második monitorozási időszakot érintő új fejlemények sorában kiemeljük a Munka törvénykönyvéről szóló 1992. évi XXII. törvény 5. §-át érintő módosítást, mely változás 2001. július 1-től lépett életbe. A nevezett jogszabály szerint, a munkaviszonnyal kapcsolatosan tilos hátrányos megkülönböztetést alkalmazni munkavállalók között nemük, koruk, családi vagy fogyatékos állapotuk, nemzetiségük, fajuk, származásuk, vallásuk, politikai meggyőződésük, munkavállalói érdekképviselőhöz való tartozásuk vagy ezzel összefüggő tevékenységük, továbbá minden egyéb, a munkaviszonnyal összefüggő körülmény miatt. A rendelkezés kiemeli, hogy a foglalkoztatással kapcsolatos vita esetén a munkáltatónak kell bizonyítania, hogy eljárása a hátrányos megkülönböztetés tilalmára vonatkozó rendelkezéseket nem sértette.

A polgári jogi kodifikációról szóló 1050/1998.(IV.24.) Korm. határozat alapján, folyamatban van az új Polgári Törvénykönyv előkészítése, mely a személyhez fűződő jogok területén is változásokat eredményezhet. A legjelentősebb változás e területen, hogy a személyhez fűződő jogok megsértésének vagyoni elégtétellel történő szankcionálását a készülő törvény új módon kívánja rendezni azzal, hogy bevezetni tervezi a sérelemdíj intézményét. Sérelemdíj megítélhető volna olyan esetekben is, amelyekben a személyiségi jogsértés a sértett oldalán nem eredményezett hátrányt, de az eset összes körülményei alapján a sértettnek nyújtandó elégtétel indokolt. Az új Polgári Törvénykönyv koncepciója a sérelemdíjat a személyiségi

jogok megsértésének közvetett kompenzációjaként és pénzbeli elégtételt jelentő „*magánjogi büntetésként*” fogja fel. Az új rendelkezés széleskörű szakmai, társadalmi vitája során a kisebbségi ombudsman is kifejtette álláspontját, továbbá az egyes kisebbségi érdekvédő szervezeteknek is lehetősége nyílt az új Polgári Törvénykönyv koncepciójának véleményezésére.

(10) A Keretegyezményben foglaltak megvalósításával összefüggésben a Belügyminisztérium ösztöndíjprogramot hirdetett meg a rendőri pálya iránt elhivatottságot érző tehetséges cigány fiatalok számára. Az Országos Rendőr-főkapitányság (a továbbiakban: ORFK) által a 2000/2001. tanévtől országosan bevezetett ösztöndíj program a cigány fiatalok rendőrré válását hivatott segíteni (tankönyv és tanszertámogatással, szállás és étkezés teljes költségeinek átvállalásával, valamint tanulmányi eredménytől függő ösztöndíjjal). Jelenleg öt fiatal részesül ilyen ösztöndíjban, négyen rendészeti szakközépiskolában, egy fő pedig a Rendőrtiszti Főiskolán tanul. Az ösztöndíjban részesülők viszonylag alacsony száma több tényezőre vezethető vissza: a jelentkezők tanulmányi eredménye gyakran nem éri el a megkívánt szintet, vagy ha eléri, akkor a jelentkező – vagy közeli hozzátartozója – életvitele nem felel meg a fegyveres szervek hivatásos állományú tagjainak szolgálati viszonyáról szóló 1996. évi XLIII. törvény (a továbbiakban: Hszt.) 258. § (1) bekezdésében meghatározott követelményeinek. A jól tanuló cigány fiatalok körében azonban rendőri hivatás iránti érdeklődés általában is mérsékelt.

A Belügyminisztériumnak a cigány kisebbség esélyegyenlőségének előmozdítása érdekében tett további intézkedéseivel kapcsolatban fontosnak tartjuk az alábbiak kiemelését.

A Hszt. 258. § (1) bekezdése a) pontjában foglaltaknak a 2003. évi XLV. törvény 80. §-ával történt módosítása oldotta a rendőri szolgálati viszony létesítésének szigorú feltételeit. Ennek eredményeként a rendőrség állományába jelentkező cigány kisebbség tagjai nagyobb eséllyel indulhatnak az álláshelyek betöltésére.

Figyelemmel arra, hogy a rendőrség állományában a jelenleginél nagyságrendekkel több, kisebbségekhez tartozó személyre volna szükség, a Belügyminisztérium irányítása alá tartozó rendészeti szakközépiskolákba jelentkező, cigány származásukat vállaló és a felvételi követelményeket teljesítő jelöltek beiskolázásakor – a vonatkozó jogszabályi előírások betartása mellett – lehetőség van a pozitív diszkrimináció alkalmazására. Ez azt jelenti, hogy az azonos eredményeket elért felvételizők közül, a cigány származásukat előnyben részesíthetik.

Magyarországon 64 középiskola vesz részt a rendészeti fakultációs program végrehajtásában. A BM Oktatási Főigazgatóság szakmai támogatásával készült el a program tananyaga. Jelenleg a rendészeti fakultáció választható, akkreditált érettségi tantárgy. A programban közreműködő középfokú oktatási intézmények megismertetik a cigány fiatalokkal a rendvédelmi szervek munkáját, felkeltve ezzel az érdeklődést a rendvédelmi szakmák iránt.

A Budapesten működő Rendőrtiszti Főiskola 2003 áprilisában pályázatot nyújtott be a Phare és az Oktatási Minisztérium közös programjának keretében "*Romológia és rendvédelem az oktatásban és a kistérségek működésében*" címmel. A program 2003 szeptemberében indult és 2004 szeptemberében fejeződik be. (A roma kisebbséget érintő további Phare programokról a 6., 7., 9., és 15. cikkely tárgyalásakor adunk tájékoztatást, illetve III. fejezet 6. pontjában szólunk.)

Közös képzés indult továbbá a rendőrök, az önkormányzati képviselők és a kistérségekből érkező tisztségviselők számára. A képzés célja, hogy a megyei rendőr-főkapitányságok, a kistérségek, az önkormányzatok és a roma szerveződések képviselőiből olyan informális grémiumok jöjjenek létre, amelyek a rendőrség és az önkormányzatok romákkal kapcsolatos problémáit tudja kezelni. A program bevezetésének alapvető célja egy olyan modell kidolgozása, amely a megyei cigány közösségek és a rendőri szervek kapcsolatát erősítheti.

(11) A diszkriminációellenes kormányzati intézkedések között – e jelentés szempontjából – ki kell emelni a cigányság életkörülményeinek és társadalmi helyzetének javítására irányuló középtávú intézkedéscsomagról szóló 1047/1999. (V. 5.) Korm. határozatot. Az itt idézett határozat 5.2. pontja értelmében, folyamatosan figyelemmel kell kísérni a cigány kisebbséghez tartozókkal kapcsolatos rendőri magatartás jogszerűségét. E feladat végrehajtása érdekében az országos rendőrfőkapitány a 37/2001. (X. 8.) számú intézkedésében szabályozta a cigány származással összefüggően – a különböző diszkriminatív rendőri intézkedések ellen – benyújtott panaszok, feljelentések és bejelentések kivizsgálásának rendjét.

Az intézkedés szerint, a központi és területi rendőri szervek vezetői évente jelentést tesznek, amelyeket az ORFK Ellenőrzési Szolgálatá értékel, majd a rendőrség egészét érintő országos összefoglaló jelentést az országos rendőr-főkapitány minden év december 15-ig felterjeszti a belügyminiszternek.

Az összefoglaló jelentések értékelése során megállapítható, hogy a Rendőrséghez érkező, ilyen jellegű panaszok száma - az ország területén százezres nagyságrendben foganatosított intézkedésekhez viszonyítva - nem számottevő. Mindez ugyanakkor nem ad felmentést azon törekvés alól, hogy a diszkriminációs alapú jogsértéseket teljesen visszaszorítsuk.

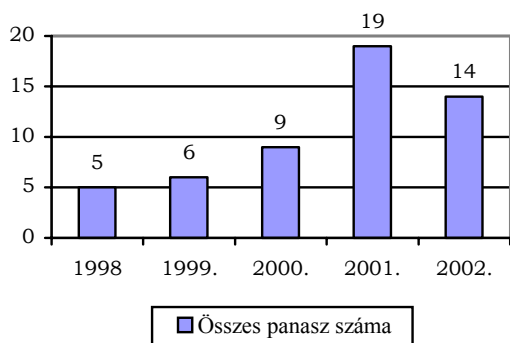
A panaszokat, éves bontásban az 1-es és a 2-es számú ábra részletezi. Az ábrákból kitűnik, hogy 2001-ben 19, 2002-ben pedig 14 esetben éltek panasszal. A megalapozott panaszok száma igen kicsi. Ugyanakkor a különböző kutatások szerint, tény az is, hogy nem minden diszkriminatív cselekmény kerül nyilvánosságra, többek között a retorziótól való félelem, az alacsony szintű jogismeret, az alacsony érdekérvényesítési képesség miatt.

Az 2. számú ábra adataihoz meg kell jegyezni, hogy 2002-ben az egyetlen megalapozott panasz valójában „*határeset*” volt, további három panasz vizsgálata pedig még folyamatban van.

A panaszok vizsgálatának ötéves tapasztalatai azonban felhívják a figyelmet egy másik létező jelenségre is. Gyakori, hogy az intézkedés alá vont cigány állampolgárok a kisebbségi hovatartozásukra azért hivatkoznak, hogy így próbálják az általuk elkövetett jogsértést ellensúlyozni, vagyis megítélésük szerint, velük szemben kizárólag cigány származásuk miatt került sor rendőri intézkedésre.

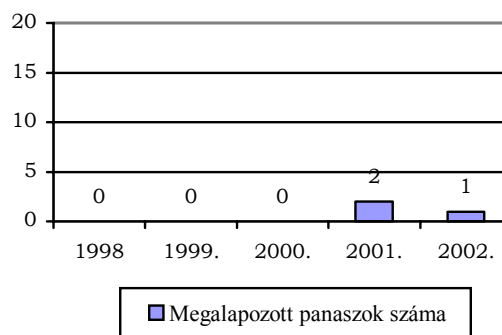
1. sz. ábra

A rendőrségi eljárást kifogásoló, cigány kisebbséghez tartozó személyek által benyújtott összes panasz száma

2. sz. ábra

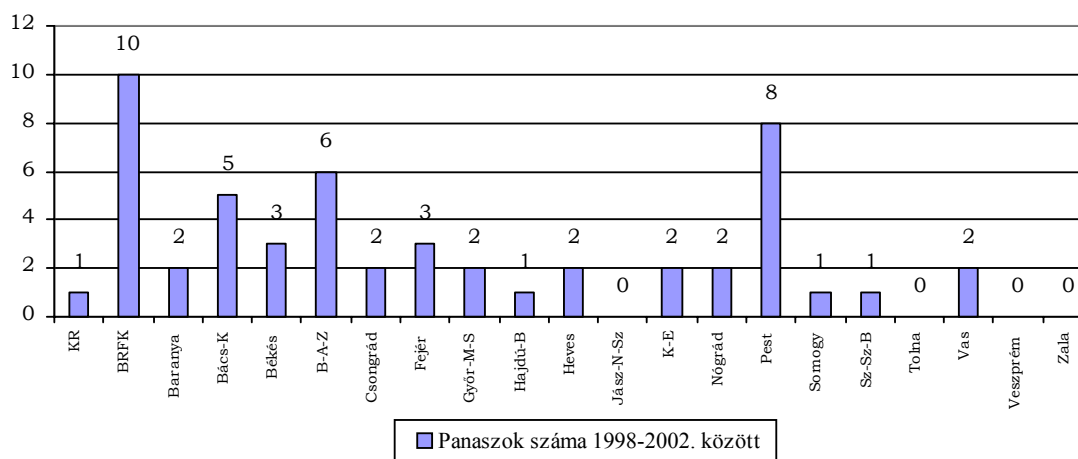
A 1. számú ábra adatai közül a megalapozott panaszok száma

Forrás: Belügyminisztérium

A panaszok nagy részében, az érintettek kifogásolják a cigány származásra utaló, „*sértő kifejezések*” használatát is. Ezeknek az eseteknek megtörténte azonban tanúk hiányában nehezen bizonyítható. Ha azonban a jogsértés bizonyítható, és az valóban a rendőr terhére róható, az illetékes vezetők minden esetben megteszik a felelősségre vonás érdekében szükséges intézkedéseket.

A rendőrségi eljárást kifogásoló, cigány kisebbséghez tartozó személyek által, a különböző megyékben és a Fővárosban benyújtott panaszok száma földrajzi megoszlásának vizsgálata alapján megállapítható, hogy a legtöbb kifogás a Budapesti Rendőr-főkapitányság (10 panasz), a Pest megyei Rendőr-főkapitányság (8), valamint a Borsod-Abaúj-Zemplén megyei Rendőr-főkapitányság (6) tevékenységével kapcsolatban érkezett. Jász-Nagykun-Szolnok, Tolna, Veszprém és Zala megyében viszont panasz nem fordult elő.

Forrás: Belügyminisztérium

A statisztikai adatok elemzése kapcsán megjegyzendő, hogy a benyújtott panaszok számának növekedése csak részben oka a cigány kisebbség magasabb aránya az adott településen

(társadalmi helyzete, megélhetési lehetősége, illetve az erre visszavezethető problémák stb). Szerepet játszik az is, hogy az adott megyében, milyen a rendőrök és a cigányság kapcsolata. A már kiemelt Tolna megye mellett köztudomásúan példaértékű az együttműködés Zala megyében vagy éppen a nemzetközileg is elismert „Nógrád biztonságáért” programot folytató Nógrád megyében.

(A tárgykörhöz kapcsolódóan az ország-jelentés XII. sz. mellékletében, a közelmúltban igen nagy visszhangot kiváltott és a médiában is sokszor szerepeltetett két ügy – a „gyöngyösi-”, és a „valkói” események leírását adjuk közre.)

(12) A Keretegyezmény itt érintett cikkelyében foglaltak magyarországi megvalósításával kapcsolatban fontosnak tartjuk kiemelni az alábbiakat is.

Az esélyegyenlőség megteremtése érdekében, a magyar Kormány, a Világbank, a Soros Alapítvány Nyílt Társadalom Intézete, valamint az Európai Bizottság szervezésében 2003. június 30. és július 1. között Budapesten megrendezett konferenciáról az I. fejezetben már szóltunk. A Keretegyezmény itt értékelt cikkelye kapcsán azt kívánjuk kiemelni, hogy a résztvevők megvitatták a roma vezetőknek a gazdasági fejlődés folyamatába való bevonásának lehetőségeit. A magyar miniszterelnök, a rendezvény tapasztalatainak értékelése során bejelentette a „2005-2015: A Roma Integráció Évtizede” elnevezésű program megindítását. A Program célkitűzése a romák gazdasági és szociális helyzetének javítását célzó folyamatok felgyorsítása. A „Roma Integráció Évtizede” program szorosan kapcsolódik két folyamatban lévő kezdeményezéshez: a „Millenniumi Fejlesztési Célok”-hoz és az EU Társadalmi Beilleszkedés Politikájához.

(A fent vizsgált cikkelyben foglaltak megvalósítását is érintő további tájékoztatást az ország-jelentés III. fejezete 6. pontjánál adunk.)

5. cikkely

1. A Felek kötelezettséget vállalnak arra, hogy támogatják a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek számára kultúrájuk megőrzését és fejlesztését, úgyszintén identitásuknak, nevezetesen vallásuk, nyelvük, hagyományaik és kulturális örökségük megőrzésének feltételeit.

2. Az integrációt szabályozó általános politikájuk keretében hozott intézkedéseik sérelme nélkül a Felek tartózkodnak minden olyan politikától vagy gyakorlattól, amely a nemzeti kisebbséghez tartozó személyek akarataik elleni asszimilációjára irányul és védelmezik ezen személyeket minden olyan akciótól, ami a beolvastásukra irányul.

A jelen ország-jelentés I. fejezetében tájékoztatást adtunk arról, hogy az Európa Tanács Kulturális Bizottsága 2001 tavaszán indított, a tagállamok kulturális sokszínűségének megőrzésére irányuló tevékenységét vizsgáló program keretében, a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma által készített magyar nemzeti jelentésben ismertettük a hazai kisebbségek kulturális helyzetét. A második monitorozási időszakban készített magyar nemzeti jelentést az Európa Tanács a hivatalos dokumentumai között szerepelteti.

A nevezett dokumentumban összefoglalt tájékoztatót az alábbi információkkal egészítjük ki.

(1) A kisebbségek kultúrájának megőrzése és továbbfejlesztése szempontjából kiemelt jelentőséget tulajdonítunk annak a programnak, mely a Kisebbségi Hivatal koordinációs munkája mellett valósul meg. A program, a kisebbségek számára törvényben biztosított kulturális autonómia gyakorlati megvalósulásához elengedhetetlen intézményi háttér megteremtését kívánja szolgálni. A Kormány a 2003. évtől a mindenkori Költségvetési

törvényben rögzített, kiemelt pénzügyi forrást rendelt a program megvalósításához. Ennek keretében mód nyílt arra, hogy a kisebbségek országos önkormányzatai új kulturális intézményeket alapítsanak, vagy már működő, de nem közvetlenül kisebbségi szervezetek által működtetett intézmények átvegyenek.

Az itt jelzett célokra a költségvetés 2003-ban 429 millió Ft-ot biztosított, melyből 9 kisebbség országos önkormányzata összesen 24 intézmény alapítását, átvételét, működtetését oldotta meg. Az Országos Lengyel Kisebbségi Önkormányzat a magyarországi lengyelek múzeuma és levéltára működésének és kiállítási programjainak megvalósítására kapott támogatást. A Magyarországi Németek Országos Önkormányzata a pécsi székhelyű Magyar-Német Nyelvű Iskolaközpont mellett kialakított új diákothon működtetésére, a Baja városában található német nemzetiségi oktatási és művelődési központ kollégiumának felújítására, illetve Városlőd településen lévő német nemzetiségi ifjúsági továbbképző központ kialakítása céljából részesült támogatásban. Az Országos Szlovák Önkormányzat 2003-ban a következő intézményeket vette át, illetve kapott intézmény fenntartási támogatást: Ludové noviny szlovák hetilap, Magyarországi Szlovákok Kutatóintézete, Szlovák Közművelődési Központ, Szlovák Dokumentációs Központ, Szlovák Óvodai Módszertani Központ, Vertigo Szlovák Színház. Az Országos Horvát Önkormányzat a hercegszántói iskolát és a Croatica lap és könyvkiadót működtet, Horvátországban pedig, oktatási és közművelődési továbbképző központot alakít ki. Dokumentációs központ kialakítását kezdte meg 2003-ban a bolgár, a görög, és a román kisebbség országos önkormányzata. A Magyarországi Szlovének Országos Önkormányzata a Monoster Rádió zavartalan működtetését biztosítja a kisebbségek kulturális autonómiájának kiszélesítésére biztosított költségvetési forrásból.

Az itt tárgyalt cikkely kapcsán, a szlovák és a horvát kisebbség országos önkormányzata tulajdonába került, önállóan működtetett kulturális intézményeit mutatjuk be.

Az Országos Szlovák Önkormányzat által alapított Magyarországi Szlovákok Kutatóintézete az elmúlt tíz évben igen komoly tudományos és kiadványozási sikereket ért el. Megállapodás született a Magyar Tudományos Akadémiával, valamint a Szlovák Tudományos Akadémiával az intézmények közötti tudományos együttműködésről is. A szlovákok országos önkormányzata, a regionális kulturális központok együttműködésének összehangolására, létrehozta a Szlovák Közművelődési Központot. Az intézmény székhelye Budapest, tagintézményei az ország további 7 településén működnek. Megalakult a Szlovák Dokumentációs Központ is, mely intézmény a hazai szlovákokkal kapcsolatos könyvek, periodikák, digitalizált hangzó anyagok, film- és videofelvételek, számítógépes dokumentumok, valamint kéziratok központi gyűjtőhelye kíván lenni. Az Országos Szlovák Önkormányzat az óvodapedagógusok kommunikációs és nyelvi készségeinek fejlesztését, nevelési-oktatási tevékenységük szakmai elmélyítését szolgáló Szlovák Óvodai Módszertani Központot alapított békéscsabai székhellyel, valamint átvette a Vertigo Szlovák Színház működtetését. A ország egyetlen szlovák nyelvű színjátszó társulata utazó jellegű színház.

A magyar miniszterelnök és a horvát köztársasági elnök jelenlétében került aláírásra 2003. szeptember 30-án, Budapesten a magyarországi horvát közösség adriai tengerparti képzési és oktatási központjának kialakításához nyújtandó magyar kormányzati támogatásról szóló szándéknyilatkozat. A dokumentum értelmében, a magyar Kormány kötelezettséget vállalt arra, hogy 100 millió Ft-tal támogatja az Országos Horvát Önkormányzat horvátországi kulturális intézményének kialakítását. Az új központ épületeit a horvát Kormány ingyenes használatba adta a magyarországi horvátok közösségének.

(2) Az első ország-jelentésben szoltunk arról, hogy a kisebbségi közösségek anyanyelvű kulturális programjainak megvalósításához, döntően a Magyarországi Nemzeti és Etnikai Kisebbségekért Közalapítvány (a továbbiakban: Kisebbségekért Közalapítvány) biztosít anyagi fedezetet. A nevezett jelentésben részletesen tájékoztattunk a Kisebbségekért Közalapítvány céljairól, működési rendjéről, döntéshozó testületeinek összetételéről.

A Kisebbségekért Közalapítvány 1999. és 2003. közötti támogatáspolitikájáról az alábbiak szerint számolunk be. Az intézmény költségvetése az 1999. évi 515 millió Ft-ról, a 2003. évi 663 millió Ft-ra emelkedett.

A kisebbségi kulturális célú költségvetési forrásokat nyílt pályázatok révén lehetett elnyerni. A pályázók köre nem volt korlátozva. A támogatásra fordított pénzüsszeget a Kisebbségekért Közalapítvány Kuratóriuma (a továbbiakban: Kuratórium) nem osztotta fel kisebbségenként, a pénzkeretek arányának megállapítása során az igényeket vette alapul. A megvalósíthatóság garanciális követelményei (input szabályozás) folyamatosan szigorodtak. A támogatásról vagy elutasításról a Kuratórium határozott, melyben a kisebbségek képviselői többségben vannak.

A második monitorozási időszakban, a Kisebbségekért Közalapítvány kiemelt feladatának tekintette az anyanyelven megvalósuló programok támogatását. A 2003. év jelentős eseménye volt a Kisebbségekért Közalapítvány által megszervezett és Budapesten, a Nemzeti Színházban megtartott Nemzetiségi Színházak Találkozója. A nagyszabású rendezvényen, a magyarországi amatőr és professzionális társulatok 10 színpadi produkciót mutattak be. A kisebbségi színházi találkozó programjában, az anyanyelvű előadások mellett, szakmai tanácskozások is szerepeltek.

(3) Első ország-jelentésünkben ugyancsak szoltunk a Magyarországi Cigányokért Közalapítvány (a továbbiakban: Cigányokért Közalapítvány) szervezetéről, feladatairól, célkitűzéseiről. Itt, a nevezett Közalapítványnak a második monitorozási időszakban végzett munkájáról adunk tájékoztatást.

Megállapítható, hogy a Cigányokért Közalapítványhoz benyújtott pályázatok száma évről évre emelkedik, és a költségvetési támogatás függvényében, egyre nagyobb összeget tud fordítani azok támogatására. A rendelkezésre álló források a második monitorozási időszak első évében nem érték el a 200 millió Ft-ot, a 2003-ban már megítélt támogatások összege 445 millió Ft. A támogatásban részesülő területek közül kiemeljük a közösségi házak finanszírozását, a közéleti szakmai ismeretek megszerzésének ösztönzését, a pedagógiai műhelyek munkájának anyagi elismerését.

Az értékelt időszakban kiemelt figyelem irányult a roma fiatalok számára hirdetett tanulmányi ösztöndíj programra. A 2000. évtől a Kormány kötelezettséget vállalt arra, hogy gondoskodik valamennyi, a pályázati feltételeknek megfelelő roma fiatal tanulmányi ösztöndíj támogatásáról. Az ösztöndíj támogatások kifizetésére részben a Cigányokért Közalapítvány saját költségvetése terhére, részben pedig az Igazságügyi Minisztérium saját fejezeti kezelésében elkülönített költségvetési támogatás terhére került sor.

Az ösztöndíjrendszer első éveiben még nem érte el a 2 ezer főt a Cigányokért Közalapítvány révén támogatásban részesített általános-, közép-, és felsőfokú oktatási intézményben tanuló roma diákok, hallgatók száma. A 2003-as esztendőben ez a szám megközelítette a 20 ezer főt.

A 2001-2002. évben az Oktatási Minisztérium közreműködése révén, a Cigányokért Közalapítvány közép fokú nevelést-oktatást, szakmaszerzést biztosító szakképző iskolák tanműhelyeinek fejlesztéséhez, új tanműhelyek létrehozásához nyújtott támogatást. A modell értékű programok működtetésével a hátrányos helyzetű cigány tanulók sikeres szakmaszerzéséhez adhattak segítséget.

(4) A Kormányban a roma ügyekért felelős politikai államtitkár javaslata alapján, a 2003. évi központi költségvetésből 173 millió Ft-tal finanszírozott, Roma Kulturális Alap (a továbbiakban: Alap) jött létre. Az Alap nyílt pályázat útján, olyan neves művészeti együttesek és kulturális szervezetek működését támogatta, amelyek meghatározó szerepet töltenek be a roma kultúra fenntartásában, terjesztésében, a közvélemény formálásában. Az Alap másik fő célkitűzése alapján, alkotói díjban részesített kiemelkedő és elismert roma zenészeket, képzőművészeket, írókat, költőket, színészeket, újságírókat, táncosokat, tudományos kutatókat.

(5) A Keretegyezmény itt vizsgált cikkelye tárgyalásakor utalni kívánunk a magyarországi kulturális programok megvalósításához jelentős költségvetési támogatást nyújtó Nemzeti Kulturális Alapprogram (a továbbiakban: Alapprogram) munkájára is. A nevezett Alapprogram 1999. és 2003. között 401 kisebbségi projekt megvalósítását támogatta, több mint 300 millió Ft-tal. A támogatott projektek sorában megemlíjük a horvát, a német, a roma, a szlovák, a szerb kisebbség kulturális programjai megrendezéséhez nyújtott támogatást csakúgy, mint a Kisebbségi törvény hatálya alá nem tartozó, zsidó közösség szervezeteinek biztosított anyagi hozzájárulást. A Nemzeti Kulturális Alapprogram támogatja, többek között, a hagyományos Zsidó Nyári Fesztivál megrendezését vagy a zsidó közösség „Szombat” c. újságjának megjelenését. E felsorolás keretében megemlíjük még a Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetsége részére, a magyar zsidó levéltár dokumentációjának Internetes megjelenítéséhez nyújtott támogatást.

(6) Az Informatikai és Hírközlési Minisztérium (IHM) támogatást nyújt a kisebbségek részére egy viszonylag új terület, az információs társadalom kihívásaira való felkészüléshez. A szaktárca, a kisebbségi önkormányzatok anyanyelvű infokommunikációs munkájának elősegítése érdekében 2003-ban pályázati úton biztosított támogatást. Ennek keretében, a helyi kisebbségi önkormányzatok közel kétharmada, összesen 1.005 önkormányzat kapott informatikai eszközöket.

Ugyancsak az IHM támogatja a „Digitális Középiskola” programot, melynek célja a hagyományos középiskolai képzésből kimaradók érettségijéhez juttatása. Azok számára jött létre, akikben megvan a képesség és a szándék arra, hogy leérettségizzenek, de hátrányos helyzetük miatt a hagyományos struktúrában erre nem lenne módjuk. A Digitális Középiskola roma tagozatának megnyitója 2003. szeptember 11-én volt a miskolci Földes Ferenc Gimnáziumban.

A „Közháló program” (szélessávú kapcsolat kiépítése) eredményeképp 2004-ben összesen 2004 közösségi elérési pont kialakítására kerül sor Magyarországon. Ebbe a programba közösségi házak, kulturális központok révén helyi roma közösségek is bekapcsolódhatnak

A Miniszterelnöki Hivatal 2002-ben pályázati támogatást nyújtott 300, a felsőoktatásban tanuló roma hallgatónak ingyenes számítógép-vásárláshoz.

(A kisebbségek képviselőinek a különböző, itt is érintett döntések előkészítésére vagy meghozatalára létrehozott testületek munkájába való bevonásáról, a kisebbségek participációs jogosítványairól, a 15. cikkely tárgyalásakor szólnak.)

6. cikkely

1. A Felek bátorítják a tolerancia és kultúrák közötti párbeszéd szándékát, valamint hatékony intézkedéseket hoznak, hogy előmozdítsák minden, területükön élő személy közötti kölcsönös tiszteletet, megértést és együttműködést, kiváltképpen az oktatás, a kultúra és a tömegkommunikációs eszközök területén, tekintet nélkül e személyek etnikai, kulturális, nyelvi vagy vallási identitására.
2. A Felek kötelezettséget vállalnak arra, hogy megfelelő intézkedéseket hoznak olyan személyek védelmében, akik hátrányosan megkülönböztető, ellenséges vagy erőszakos fenyegetések és cselekedetek áldozatai lehetnek, etnikai, kulturális, nyelvi vagy vallási identitásuk miatt.

A Tanácsadó Bizottság véleményét tartalmazó dokumentumban összefoglalt, a Keretegyezmény itt érintett cikkelye magyarországi végrehajtásával kapcsolatban megfogalmazott észrevételek kapcsán, az alábbiakról tájékoztathatunk.

(1) A jelen ország-jelentés Bevezetőjében és a Keretegyezmény 4. cikkelyéhez kapcsolódó intézkedésekről szóló tájékoztató keretében is kiemeltük, hogy a Kormány 2003-ban új miniszteri státuszt létesített a hátrányos helyzetű társadalmi csoportok esélyegyenlőségének előmozdítása érdekében szükséges kormányzati intézkedések koordinálására. E feladatok ellátását esélyegyenlőségi tárca nélküli miniszter irányítja. Munkáját az Esélyegyenlőségi Kormányhivatal segíti. (Az esélyegyenlőségi kormányzati struktúra feladat- és hatáskörének ismertetésére az ország-jelentés III. fejezet 6. pontjában visszatérünk. A fent említett 4. cikkely tárgyalásakor beszámoltunk arról, hogy az Országgyűlés 2003-ban elfogadta az Esélyegyenlőségi törvényt.)

(2) Álláspontunk szerint fokozott jelentősége van annak, hogy az oktatás elősegítse egymás kölcsönös megismerését és tiszteletben tartását, az értékek cseréjét és integrálását a helyi társadalomba.

Hazánkban a közoktatás tartalmi szabályozása rendelkezik arról, hogy a magyarországi általános iskolák diákjai megismerkedjenek a kisebbségek sajátos helyzetével, kulturális értékeivel. A témakör az általános iskola 4. évfolyama keretében, a Nemzeti alaptantervben a „Társadalmi ismeretek” c. fejezetben, az „Országismeret” c. részben tananyagként jelenik meg („Magyarország lakói, nemzetiségek, etnikai csoportok”). Ugyancsak e fejezetben, a „Lakóhelyünk társadalma” c. részben a 6. évfolyam tananyaga a „jellegzetes társadalmi csoportok a lakóhelyen és ezek történeti változásai”. Ennek keretében van lehetőség a különböző településeken együtt élő társadalmi csoportok kölcsönös megismerésére. A „Társadalmi, állampolgári és gazdasági ismeretek” c. fejezet keretében, a 8. évfolyam végén, megjelenik a „Nemzeti-nemzetiségi csoportok” c. ismeretrész. A kerettantervekben a „Hon- és népismeret” c. modulban ugyancsak szerepel az „Etnikai csoportok, nemzetiségek” c. ismeretanyag, a „Kitekintés szomszédjaink és a világ népeinek kultúrájára”, valamint „A kisebbségek helyzete és jogai” c. tananyag.

(3) A Tanácsadó Bizottság véleményét tartalmazó dokumentum, a 6. cikkelyben foglalt magyarországi megvalósításának értékelésekor, a Kormány e téren kifejtett erőfeszítései elismerése mellett, negatív példaként említi „a roma és nem roma gyerekek iskolai de facto különválasztásának folyamatát”.

Figyelemmel a fent idézett megállapításra, az alábbiakról kívánunk tájékoztatni. Kiemeljük azokat az intézkedéseket, amelyeket az Oktatási Minisztérium (a továbbiakban: oktatási szaktárca vagy OM) a második monitorozási időszakban, e probléma kezelése terén tett.

Az Oktatási Minisztérium jelentős lépéseket kezdeményezett a hátrányos helyzetű és roma gyermekek oktatási esélyeinek megteremtése érdekében. Minden jelentős támogatási programban (informatikai fejlesztés, épület-felújítás, idegennyelv-oktatás, fejlesztés, stb.) kiemelt szempontként kezelte a hátrányos helyzetű diákok bevonását, részvételét.

Nézzük konkrétan az egyes lépéseket:

2002 novemberében látott napvilágot a közoktatási intézmények működéséről szóló miniszteri rendelet, mely bevezeti az „*integrációs és képesség-kibontakoztató felkészítés*” fogalmát. A 2003. évre vonatkozó Költségvetési törvény, tanulónként 51 000 Ft kiegészítő normatívát rendelt ehhez az intézkedéshez. 2003. szeptemberétől országszerte mintegy 8 776 elsős, ötödikes és kilencedikes tanuló vesz részt integrációs felkészítésben, s további 24 117 általános és szakiskolai diák pedig, képesség-kibontakoztató felkészítésben. E felkészítések célcsoportját azok a gyerekek jelentik, akiknek a szülei nyolc általános iskolai osztályt vagy kevesebbet végeztek, és anyagi helyzetük miatt jogosultak a 4 600 Ft-os gyermekvédelmi támogatásra. Az integráció tehát nem etnikai csoportot céloz meg, ám igen nagy arányban mégis roma gyerekeket talál az integráció által segítendőnek. Az Oktatási Minisztérium megállapítása szerint, a magyar társadalom állapotát mutatja, hogy míg országos átlagban az iskolás gyermekek alig több, mint 20%-a esik a rendelet kategóriába, addig a roma gyerekek 80%-át érinti az itt vázolt intézkedés.

Az integrációs és a képesség-kibontakoztató felkészítés megjelenésével egy időben, változott a kisebbség óvodai nevelésének-, és iskolai oktatásának irányelve kiadásáról szóló rendelet, melynek szövegéből kikerült az iskolai előmenetelt segítő feladatrendszer (felzárkóztatás, iskolai előmenetel segítése, stb.). A változtatást mindenekelőtt az motiválta, hogy a hátrányos helyzet etnikai alapon történő közelítése hibásnak bizonyult. A tanulók ugyanis nemzeti, etnikai hovatartozástól függetlenül lehetnek hátrányos helyzetűek. A felzárkóztatás etnicizálása alkalom lehetett a gyermekek külön osztályba, csoportba sorolására, szegregáltan történő nevelésére (e kérdésekről a 12. cikkely tárgyalásakor is szólunk).

Megjelent a hátrányos helyzetű gyermekek iskolai sikerességét iskolán kívüli foglalkozásokkal elősegítő „*tanoda*” módszer. A Közoktatási törvény 2003. szeptember 1-től hatályos 95.§ (1) m) pontja a „*tanodát*” a következőképpen határozza meg:

„Az oktatási miniszter közoktatás-fejlesztéssel kapcsolatos feladata az új pedagógiai módszerek, megoldások, szervezeti formák – így különösen: óvoda-iskola, egységes iskola, általános művelődési központ, projektoktatás, iskolaotthonos oktatás, hátrányos helyzetű tanulók iskolai sikerességét segítő iskolán kívüli foglalkozása (tanoda), erdei iskola – kidolgoztatása, elterjedésének támogatása”.

A tanodák az elmúlt tíz évben jelentek meg a magyar pedagógia eszköztárában. Létrejöttük önálló közép-európai fejlemény. Elsősorban a roma gyermekek és fiatalok iskolai sikerességét segítik a térségben.

Az oktatási szaktárca megszervezte az Országos Oktatási Integrációs Hálózatot, s ezzel országos méretekben megvalósulnak a szociológiai kutatások által javasolt integrációs

lépések, s teret kapnak a korszerű pedagógiai megközelítések a hátrányos helyzetű gyermekek oktatásában. A hálózat bázisintézményei elsősorban az ország két északkeleti régiójában, kisebb számban pedig a Dél-Dunántúlon, a fővárosban és környékén helyezkednek el.

Az oktatási szaktárca idegennyelv-tanulási stratégiája nagy figyelmet szentel a hátrányos helyzetű fiatalok nyelvtudáshoz való juttatásának. Az egységes ECDL vizsgadíj támogatási rendszer kiterjesztése a szakiskolásokra, sok hátrányos helyzetű diákot ér el. A „XXI. sz. iskolája” program keretében, a leghátrányosabb helyzetű falusi iskolák jutnak informatikai és ezzel kapcsolatos épület felújítási támogatásokhoz.

Itt kívánunk szólni arról, hogy az Oktatási Minisztérium 1999. évi „*A halmozottan hátrányos helyzetű, elsősorban roma fiatalok társadalmi beilleszkedésének támogatása*” c. európai uniós Phare programja volt az első olyan projekt, amelyet ezen a területen indítottak. A sikeres pályázatok támogatására, az Európai Bizottsággal történt egyeztetésnek megfelelően, összesen 12.55 millió eurót lehetett felhasználni. E forrás 207 projekt megvalósítását biztosította. Így nyílt lehetőség, többek között, a tehetséges roma fiatalok középfokú képzését biztosító kollégium felújítására és felszerelésére Ózd és Szolnok városokban. Az 1999. évi oktatási minisztériumi Phare program folytatásaként, a 2001-es esztendőben 10 millió euró biztosította a halmozottan hátrányos helyzetű, elsősorban roma fiatalok társadalmi beilleszkedésének támogatására hirdetett sikeres pályázatok megvalósítását.

Az OM Phare pályázatai lendületet adtak az oktatási intézményekben megvalósuló innovációnak. Azokon a területeken, ahol az elmúlt években kialakult a támogatások pályázásának-fogadásának intézményhálózata, most jelentős innovatív fejlődés várható. A főváros-vidék arány megfelelőnek mondható a nyertes pályázók között, s az ország számos elmaradottnak gondolt vidékéről sikerrel pályáznak oktatási intézmények. Sajnos azonban az ország bizonyos megyéiben nem alakultak ki egyforma mértékben az európai támogatások fogadásának mechanizmusai.

(Az itt értékelt cikkelyben foglaltak megvalósítását is szolgáló, a romák és nem romák közötti hatékony együttműködés, valamint a tolerancia és a kultúrák közötti párbeszéd előmozdítása érdekében 2000-ben indult, a Kisebbségi Hivatal által kezdeményezett, az Európai Unió Phare programja keretében megvalósuló „*Roma Társadalmi Integrációs Program*”-ról az országjelentés III. fejezet 6. pontjában adunk részletes tájékoztatást.).

(4) A második monitorozási időszakban, a Belügyminisztérium, a rendészeti képzés valamennyi szintjén bevezette a multikulturális rendszettel összefüggő oktatást. Ez érintette a rendészeti szakközépiskolák, Rendőrtiszti Főiskola, Rendőrtiszti Főiskola Rendészeti Vezetőképző-, Továbbképző-, és Kutatóintézet (a továbbiakban: Rendőrtiszti Főiskola) keretében folyó munkát, és a vezetőképzés és továbbképzés programját is.

Ennek megfelelően, a Belügyminisztérium irányítása alá tartozó, rendvédelmi szervek graduális és posztgraduális képzésében – a diszkriminációmentes szolgáltatás érdekében – a cigányságra vonatkozó társadalomtörténeti, kulturális, szociológiai stb. ismereteket, a gyakorlati alkalmazás szintjén oktatják. Az oktatás célja, hogy elősegítse a cigányság pozitív értékeinek bemutatását, a cigány társadalom, -történelem és -kultúra megismertetését, a meglévő előítéletek csökkentését, a toleranciaképesség fejlesztését.

A program megvalósításában részt vevő szakemberek álláspontja, hogy az előítéleteket leginkább az ismerethiány táplálja, így az előítéletek jelentősen csökkenthetők. Kialakulásuk

megelőzhető azzal, ha a képzésben részt vevők, a rendőrök, átfogó ismereteket kapnak a cigány kisebbség helyzetéről. Ennek megfelelően, szükségessé vált a tantervek áttekintése és a tantárgy magasabb óraszámú való oktatása.

A 2000/2001. tanévben kiadásra került a rendőr és a határ-rendész szakképzés központi programja, mely az ország 7 rendészeti szakközépiskolája (Budapest, Ady-liget, Körmend, Sopron, Csopak, Szeged, valamint Miskolc) számára, a szakmai képzés tartalmi követelményeit határozzák meg.

A központi program 3. fejezete, a „*Társadalmi és kommunikációs ismeretek*” című tantárgy oktatásának célját és követelményeit részletezi. A tanulók e tantárgy keretében megismerkednek a multikulturális társadalom fogalmával, a kisebbségi, kulturális és vallási közösségek helyzetével, kiemelten a cigányság történeti gyökereivel, kulturális hagyományaival, a többségi társadalommal kialakult esetleges konfliktusokkal. E szerint, a tanulóknak ismernie kell a multikulturális társadalom, a kisebbségi közösségek jellemzőit, az idegengyűlölet, a faji erőszak (rasszista erőszak) problémáit, ezek lehetséges megoldásának, kezelésének módját. Követelményként fogalmazódik meg a multikulturális társadalomban végzett rendvédelmi munka sajátosságainak felismerése, a közösségi, lakókörnyezeti konfliktusok kezelése, továbbá a kisebbségekkel szembeni előítélet-mentes viselkedés. Ezen ismeretekből vizsgát kell tenni. A központi program a tantárgy összes óraszámát 100 órában határozta meg. A rendészeti szakközépiskolák a képzést saját oktatóikkal, illetve külső előadók igénybevételével oldják meg. Ehhez a BM Oktatási Főigazgatósága segítséget kapott a Kisebbségi Hivataltól. (A rendészeti szakközépiskolák által felhasznált oktatási segédanyag irodalom jegyzékét az ország-jelentés IX. sz. mellékletében közöljük.)

A rendészeti szakközépiskolákban évente mintegy 1 500 fő kezdi meg tanulmányait a rendőr, illetőleg a határ-rendész szakképzés keretében. Az itt megvalósuló továbbképzési rendszer keretében, szintén foglalkoznak a kisebbségek, így a cigányság problémakörének oktatásával.

A multikulturális rendészetet érintő oktatás bevezetésre került a felsőfokú szakképzésben, a Rendőrtiszti Főiskola valamennyi szakán. A tananyag tartalmában megegyezik a középfokú szakképzésben oktatott tananyaggal. Az itt érintett felsőfokú oktatási intézmény munkáját a Kisebbségi Hivatal, valamint az Országos Cigány Önkormányzat segíti. A Rendőrtiszti Főiskolán évente mintegy 300 hallgató kezdi meg tanulmányait a különböző rendvédelmi szakokon. A BM és az Országos Cigány Önkormányzat (a továbbiakban: OCÖ) közötti együttműködés keretében, a Rendőrtiszti Főiskola felajánlotta, hogy az OCÖ által kiválasztott jelentkezők részére, a felvételi tárgyakból (nappali tagozat) díjmentes felvételi előkészítőt szervez.

A rendőrség és határőrség számára a Rendőrtiszti Főiskola Rendészeti Vezetőképző-, Továbbképző-, és Kutatóintézet (a továbbiakban: Rendészeti Vezetőképző) Továbbképzési és Módszertani Osztálya „*A cigányság és a rendőrség kapcsolatát meghatározó tényezők és elvek a multikulturális társadalomban*” címmel az ország 5 régiójában 350 fő részvételével szervezett képzést, melynek fő témaköréi a következők voltak: cigány népismeret, cigányság és a rendőri intézkedések, esettanulmányok, vitafórum. A tapasztalatok alapján előkészületek történtek a jellemzően nyomtatott segédanyagok modern oktatástechnikai megoldásokkal (CD ROM-ok, prezentációk és egyéb számítógépes megoldások) való kiegészítésére.

A Rendőrtiszti Főiskolán – a hallgatók körében végzett felmérések értékelése alapján –, cselekvési programot dolgoztak ki az előítéletesség, idegengyűlölet (xenofóbia) és a fajgyűlölet (rasszizmus) kezelésére, amely 2001. májusától az oktatási program része.

A BM Oktatási Főigazgatóság, valamint az irányítása alá tartozó rendészeti szakközépiskolák és egyéb oktatási intézmények – amennyiben arra igény jelentkezik –, segítséget nyújtanak az országos hatáskörű és a területi szervek ez irányú feladatának végrehajtásához, elsősorban az infrastrukturális feltételek (továbbképzések előadói, helyszíne, szállás, étkezés) biztosításával.

Említésre érdemes, hogy a Pest megyei Rendőr-főkapitányság a Konszenzus Alapítvánnyal és a Pest megyei Önkormányzattal közösen vett részt az Oktatási Minisztérium által kiírt Phare pályázaton. A benyújtott pályázati anyag a Pest megyei Rendőr-főkapitányság munkatársai számára bevezetendő romológiai, cigány nyelvi és konfliktuskezelési képzés megszervezését célozza. A Pest megyei Rendőr-főkapitányság a pályázatot megnyerte.

A kisebbségeket is érintő rendészet tárgyában, 2002-ben a Készenléti Rendőrség, a Budapesti Rendőr-főkapitányság, a Borsod-Abaúj-Zemplén megyei és a Veszprém megyei Rendőr-főkapitányság szervezett továbbképzést és konfliktuskezelő tréninget.

A Határőrség 2000-től éves képzési intézkedésben rögzíti a cigány népismereti oktatás programját, amely a teljes állomány számára kötelező.

A rendőr-főkapitányságok munkatervei alapján, 2003. első félévében is folytatódott a rendőri állomány továbbképzése a cigányság társadalomtörténeti ismereteiről. A rendőri szervek emellett mind az országos, mind a területi képzésekre, rendezvényekre elküldik a kisebbségi témában érintett kollégákat.

(5) A roma ügyekért felelős politikai államtitkár által koordinált Phare program keretében 2003 elején hat megyeszékhelyen és a fővárosban összesen 420 fő részvételével féléves, térítésmentes, általános diszkrimináció-ellenes képzési programra került sor a rendőr-főkapitányságokon működő összekötő tisztek számára.

A romákat sújtó negatív társadalmi előítéletek csökkentését célozta a Romaügyi Hivatal támogatásával 2003. nyarán szervezett, „*Sporttal-kultúrával a rasszizmus ellen*” című kulturális rendezvény.

(6) A Kormány miniszterelnöke, 2003. december 17-én „*Kisebbségekért díj*”-ban részesítette a „*Barátság*” c. kulturális és közéleti folyóiratot. A magas rangú kitüntetés Magyarország népei kölcsönös megismerését szolgáló, 10 éve alapított szerkesztőség munkájának elismeréseként került átadásra a Parlamentben, a Kisebbségek napja alkalmából.

(7) Az itt vizsgált cikkelyhez kapcsolódóan kiemeljük a közfeladatokat ellátó Magyar Távirati Iroda (a továbbiakban: MTI) tevékenységét, amely fontos feladatának tekinti a kisebbségekkel kapcsolatos hírek közlését. Az MTI Belpolitikai Főszerkesztősége 2003. január és október között 1 167 „*nemzetiség*” kódolású hírt adott ki (2002-ben összesen 931 hír). Az MTI külön figyelmet fordít a kisebbségeket érintő sérelmekre. A gyors és tényszerű tájékoztatás mellett rendszeresen közlik emberjogi, illetve kisebbségi kérdésekkel foglalkozó hivatásos politikusok, kisebbségi képviselők nyilatkozatait, illetve a kisebbségekhez tartozó, tisztséget nem viselő állampolgárok véleményét is. A közszolgálati hírügynökség részt vállal a kisebbségi újságíró-gyakornokok képzéséből, jelenleg is foglalkoztat roma gyakornokot.

(8) A többségi társadalom internetes tájékoztatása a hazai kisebbségekről, mind több tematikus portálon valósul meg. A második monitorozási időszakban sorra jelentek meg azok a honlapok, amelyek honlap-címgyűjteményei széles rálátást nyújtanak a magyarországi kisebbségekkel kapcsolatos kérdésekre: www.kisebbseg.lap.hu, www.tolerancia.lap.hu, <http://cigany.lap.hu>. A különböző adatbázisok, így a civil szervezetek honlap-adatbázisa, a www.civilporta.hu fontos kapcsolati adatokat tartalmaznak kisebbségi szervezetekről.

A kisebbségi tematikájú és a kisebbségnek a többségi társadalom tagjai általi megismerését szolgáló internetes honlapok közül kiemeljük a civil kezdeményezésre indult és ma is civil vállalkozás keretében működő www.etnonet.hu honlapot. Jelentős a szerepe e területen az Esélyegyenlőségi Kormányhivatal által működtetett www.romaweb.hu és a Kisebbségi Hivatal már említett www.meh.hu/nek honlapjának is.

(A magyarországi kisebbségekkel kapcsolatos információknak a világhálón való megjelenéséről további tájékoztatást adunk a 9. cikkely tárgyalásakor, illetve a III. fejezet 6. pontjában.)

(9) A közfeladatokat ellátó Magyar Televízióban (MTV) készülő kisebbségi magazinok (e műsorokról a Keretegyezmény 9. cikkelye taglalásakor részletesen szólnunk) a törvényi előírásoknak megfelelően, magyar nyelven, feliratozva kerülnek képernyőre, így azok a többség számára is érthetőek. Az itt értékelt cikkelyben foglaltak megvalósulása tekintetében, különleges és fontos szerepet tölt be a Magyar Televízió „Együtt” című magazinja, amely a kisebbségi szerkesztőségek dokumentumműhelye. Az elsősorban magyar nyelven készülő alkotások, a hazai kisebbségek jeles személyiségeit, fontos történeteit ismertetik meg a magyarsággal. Az „Aranyfűst” című műsor, 2000. októberétől 2001. februárjáig, 11 részes sorozatot sugárzott a magyarországi kisebbségek történetéről. A filmeket a kisebbségi szakrovatok készítették.

Kiemeljük, hogy az MTV Vallási Szerkesztősége, a második monitorozási időszakban rendszeresen sugárzott a kisebbségek anyanyelvén szóló miséket a roma, a német, a szlovák, és a horvát kisebbség számára. A sorozatot 2004-ben folytatódik román és szerb nyelvű istentiszteletek közvetítésével.

A közszolgálati televízió híradó típusú műsoraiban általában rövid hírként jelennek meg a kisebbségi ügyek, a romákat érintő különösen botrányos esetek kivételével. A Tanácsadó Bizottság által a romák negatív megbélyegzésével kapcsolatban megfogalmazott értékelés kapcsán meg kell állapítanunk, hogy a közszolgálati televízió által sugárzott heti fél órás műsoridővel rendelkező „Roma magazin” és a negyedévenként adásba kerülő „Roma fórum” műsorideje kevés e feladat megoldásához. A kisebbségi műsorokat gondozó szerkesztőségben folyik annak a szakmai tervnek a kidolgozása, amely a napi három regionális híradó egyik magyarul feliratozott kisebbségi anyanyelvű hangbetéteinek felhasználásával az eddiginél hatékonyabban mutatná be a magyarországi kisebbségek életét.

Kiemelendő, hogy 2003-ban a Magyar Televízióban megjelent a külső gyártásban készülő „Provokátor” című műsor, amely sok értéket hordoz a roma kisebbséggel kapcsolatos ismeretek bővítése terén.

A szakemberek „televíziós kisebbségi ombudsman” munkakör létrehozását javasolják azzal a céllal, hogy a kisebbségi rovatok által készített műsorok minél jobban elterjedjenek a magyar

nyelvű közszolgálati televíziós műsorfolyamban. Ez a szándék fogalmazódik meg a kisebbségi műsorok helyi televíziókban történő másodközlésének engedélyezésében is, melynek megvalósításához az MTV elnöke a kisebbségi önkormányzatok segítségét kérte.

(10) A kisebbségek történelmének, kultúrájának, hagyományainak a többségi társadalom körében való megismerése érdekében a közszolgálati Magyar Rádió elindította az „Egy hazában” c. műsort. A magyar nyelvű adás a hazánkban élő kisebbségek életéről, kultúrájáról, történelméről nyújt információkat a rádióhallgatóinak. A műsorok az ország egész területén hallhatók, néhány helyen a határokon is átnyúlnak.

Ugyancsak a kisebbségekkel kapcsolatos ismeretek bővítésének szándékával, a Magyar Rádió keretében működő, kiemelt hírszolgáltatási feladatokat ellátó Kossuth Rádió főszerkesztője elrendelte a kisebbségeket érintő események rendszeres közreadását.

A közszolgálati Magyar Rádió 2003. júliusa óta átveszi és napi egy órában, országos terjesztésben sugározza a „Rádió C” elnevezésű roma magánrádió programját. E műsorok sikeres életutak megismertetésével, a romák problémáinak feltárásával hozzájárulnak a romákkal szembeni előítéletek csökkentéséhez (a Rádió C tevékenységéről a 9. cikkely tárgyalásakor szólunk).

A kisebbségi műsorok iránti figyelem felkeltésére, a Magyar Rádió Internetes honlapján (www.radio.hu) kisebbségi oldalt nyitott, amelyen nemcsak a kisebbségi műsorok előzetese és tartalma olvasható, hanem a fontosabb kisebbségi eseményekről készült tudósítások, ismertetőik érhetők el. (A Magyar Rádiót érintő, itt értékelt kérdésekkel kapcsolatos további tájékoztatót a Keretegyezmény 9. cikkelyében foglaltak összegzésekor adunk.)

(11) Az Országos Rádió és Televízió Testület (a továbbiakban: ORTT vagy Testület), a rádiózásról és televíziózásról szóló 1996. évi I. törvény (a továbbiakban: Média törvény) alapján, két fő területen tudja elősegíteni a kisebbségek kultúrájának, hagyományainak minél szélesebb körben történő megismerését. A Testület az ún. frekvencia-pályáztatás útján, a kisebbségek műsorszolgáltatási lehetőséghez juthatnak, míg a televíziók és rádiók műsorkészítésének költségvetési támogatása révén, a műsorok sokszínűsége, közszolgálati jellege erősödhet. Ennek keretében, az ORTT a 2003. évben, az Európai Unióhoz történő csatlakozás témakörében készülő televíziós és rádiós műsorok támogatására hirdetett pályázatot, és az alábbi támogatásokat nyújtotta:

A pályázó neve	Az állandó műsor címe	A megítélt támogatás
Magyar Rádió	Vstupujeme do Európy - Utunk Európába, szlovák ny. műsorok	10 450 000 Ft
Magyar Rádió	Egy hazában – a nemzetiségekről magyarul	4 838 761 Ft
Magyar Rádió	Unitate prin diversitate: Uniunea Europeană - Sokszínű egység: az Európai Unió, román ny. műsorok	4 850 000 Ft
Hungartradici Holding Rt.	Kisebbségek és magyarok az Unióban, magyar ny. műsorok	13 062 225 Ft

Forrás: Országos Rádió és Televízió Testület

Az ORTT felügyeleti tevékenysége során ellenőrzi, hogy az egyes műsorszolgáltatások megfelelnek-e a törvényekben, illetve a műsorszolgáltatási szerződésekben foglaltaknak. A Testület felügyeleti tevékenységének keretében 2003. április 9-én precedens értékű döntést hozva 30 percre felfüggesztette a TV2 kereskedelmi televízió műsorszolgáltatási jogát. Az ORTT határozata megállapította, hogy a TV2 televízió csatorna 2003. március 30-án, a „*Bazi nagy roma lagzi*” című műsor sugárzásával megsértette a Médiatörvény 3.§ (3) bekezdését, amely előírja, hogy a műsorszolgáltatás nem irányulhat semmilyen kisebbség nyílt vagy burkolt megsértésére, kirekesztésére, annak faji szempontokon alapuló bemutatására, elítélésére. Bár a műsorszám műfaja paródia volt, az abban közzétett jelenetek vitathatatlanul sértőek voltak a roma kisebbségre nézve. A műsorban megjelenő, a társadalomnak a roma kisebbséggel szemben élő, egyértelműen negatív sztereotípiákra épülő jelenetei, kétséget kizáróan alkalmasak voltak arra – még ha azok humoros formában interpretálták a nézők felé –, hogy elmélyítsék a roma kisebbséggel szembeni előítéleteket. A műsorszám emiatt alkalmas volt arra, hogy a roma kisebbség, hazánkban kétségtelenül meglévő elszigeteltségét, a társadalom többi tagjától való „*idegenségét*” hangsúlyozza.

Az ORTT felügyeleti jogosítványával élve 2003. szeptember 4-én a Magyar Rádió Rt.-t 100 000 Ft bírság megfizetésére kötelezte. A Testület, a Médiatörvény 3.§ (2) és 23.§ (2) bekezdésének megsértése miatt marasztalta el a Magyar Rádiót, mivel annak „*Vasárnapi Újság*” c. műsorában elhangzott riport alkalmas volt a roma kisebbséggel szemben fennálló negatív előítéletek erősítésére, valamint az ugyanebben a műsorban elhangzott „*Jegyzet*” tudatosan burkolt formában, a zsidó közösséggel szembeni kirekesztő, gyűlöletkeltő gondolatoknak adott hangot. A Testület véleménye szerint, a nevezett jegyzetnek nincs helye a magyarországi, kiváltképp a közszolgálati műsorszolgáltatásban, az ott kifejtett gondolatok mindenképpen sértik a zsidó közösség érzéseit, alkalmasak a velük szembeni gyűlöletkeltésre, függetlenül attól, hogy mi kapcsán, mire reagálva íródtak.

(12) A budapesti székhelyű Független Médiaközpont és a Roma Sajtóközpont, 2003 decemberében 13 roma fiatal részére állíthatott ki újságíró-gyakornoki képzés sikeres elvégzését igazoló oklevelet. A két intézmény által működtetett képzési program hatodik évfolyama végzett 2003-ban. A 2003-ban végzettekkel együtt, eddig 63-an teljesítették sikeresen a programot, amelyet támogat az Országos Rádió és Televízió Testület is. A programot - amely modellként szolgált a Szlovákiában és Romániában megkezdett hasonló képzésekhez - 2003-ban a belga Evens Alapítvány az interkulturális oktatásért odaítélt fődíjjal tüntette ki.

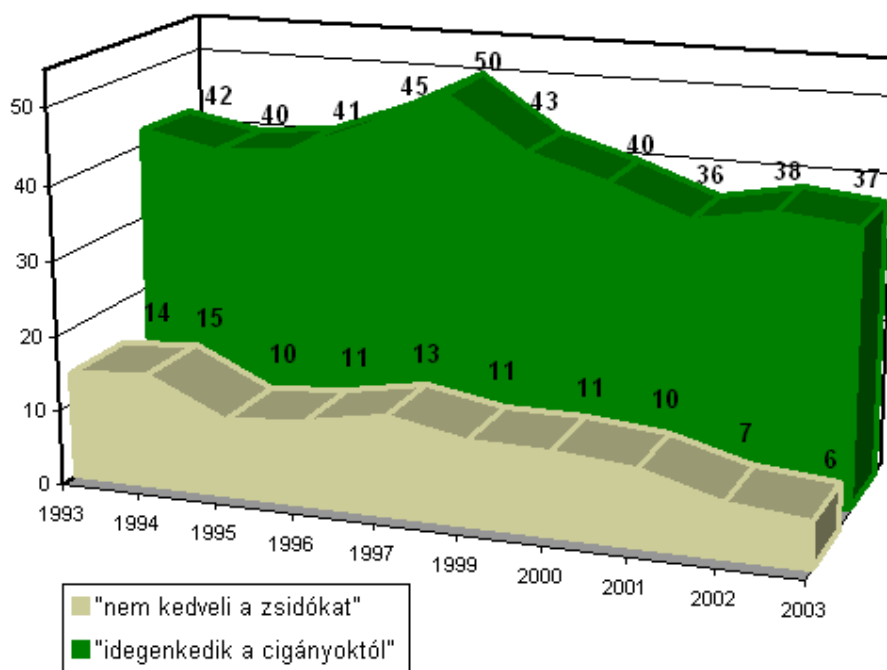
Itt kell szólnunk arról, hogy nincsenek konkrét ismereteink a különböző szerkesztőségekben alkalmazott kisebbségi, nevezetesen roma származású munkatársak számáról. A közszolgálati Magyar Televízió, a nyilvánvalóan jelentkező szakmai igények ellenére, a mai napig sincs roma bemondója. Ugyanakkor a szintén közszolgálati Duna Televízió képernyőjén több éve látható cigány műsorvezető.

(13) A világ több mint 50 országából érkezett katolikus egyházi vezetők és hívők részvételével szervezte meg Magyarországon a Katolikus Püspöki Konferencia 2003 júliusában azt a nagyszabású találkozót, melynek középpontjában a cigánysággal kapcsolatos kérdések álltak. A Nemzetközi Cigány Pasztorációs Konferencián szó volt a média szerepéről a szolidaritás és a tolerancia kultúrájának formálásában. A tanácskozáson örvendetes tényként került megállapításra, hogy a cigányságot közvetlenül érintő kérdések bemutatása a magyar sajtóban jelentősen növekedett az elmúlt időszakban. A romákkal foglalkozó írások fele az országos napilapok első 5 oldalának valamelyikén kap helyet. Elhangzott azonban az is, hogy

a cigányság médiaképe meglehetősen kiegyensúlyozatlan. A romákról szóló cikkek 62%-a valamilyen konfliktus kapcsán íródott.

(14) A Magyar Gallup Intézet 1993 óta évente vizsgálja az antiszemita és a romaellenes előítéletek alakulását Magyarországon. Vizsgálataik csak a nyíltan vállalt előítéletekre terjedtek ki. Kutatásaik adatai azt mutatják, hogy az elmúlt tíz évben, a nyíltan vállalt zsidóellenesség jelentősen visszaszorult Magyarországon. A zsidókkal kapcsolatos előítéleteket nyíltan vállalók aránya tíz év alatt kevesebb, mint a felére esett vissza. A zsidóellenesség nyílt vállalása egyre kevésbé elfogadott viselkedés Magyarországon. Csökkenést figyelhettünk meg az eltelt tíz évben a romákkal kapcsolatos nyíltan vállalt negatív vélekedésekben is.

A zsidó- és romaellenes előítéletek alakulása az 1993 és 2003 közötti időszakban, a teljes felnőtt lakosság %-ában a Magyar Gallup Intézet által közzétett kimutatás alapján az alábbiak szerint alakult.

Forrás: Magyar Gallup Intézet

Az itt közreadott, a Magyar Gallup Intézet által végzett felmérés keretében, az ország 69 településén, 1 012 felnőtt magyar állampolgárt kérdeztek meg. A minta összetétele, a nemek aránya, az életkori csoportok és a településtípusok kiválasztása, követte az ország felnőtt lakosságának összetételét. Az elemzők szerint, +/- 3% a mintavételi hiba nagysága.

(15) Az Országgyűlés 2003. december 8-ai döntésével megszigorította a gyűlöletbeszéd elleni fellépést, módosítva a Büntető törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény (a továbbiakban: Btk.) 269. §-át. Az Országgyűlés által elfogadott módosítás szerint büntettet követ el, és három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő, aki nagy nyilvánosság előtt valamely nemzet vagy valamely nemzeti, etnikai, faji, vallási csoport vagy a lakosság egyes csoportjai ellen gyűlöletre izgat vagy erőszakos cselekmény elkövetésére hív fel. Két évig terjedő szabadságvesztést kaphat az, aki nagy nyilvánosság előtt az emberi méltóságot sérti azzal,

hogy másokat a nemzeti, etnikai, faji vagy vallási hovatartozás miatt becsmérel, vagy megaláz.

Rögzíteni szükséges azonban, hogy az itt idézett törvénymódosítást a Magyar Köztársaság elnöke nem írta alá, hanem élve az Alkotmány 26. §-ának (4) bekezdésében szabályozott jogosítványával, azt megküldte az Alkotmánybíróságnak.

(16) A Keretegyezmény 6. cikkelye 2. bekezdéséhez, és a Tanácsadó Bizottság véleményében összefoglalt észrevételekhez kötődően, fontosnak tartjuk a Magyar Köztársaság Legfőbb Ügyésze vonatkozó tájékoztatásának közreadását.

A büntetés-végrehajtási törvényességi felügyeleti és jogvédelmi ügyész (a továbbiakban: jogvédelmi ügyész) a büntetés-végrehajtási intézetekben, a rendőrségi, valamint idegenrendészeti fogdáknak, a külföldiek kijelölt tartózkodási helyein, a nyomozó hatóságok előállító helyiségeiben havonta legalább kétszer ellenőrzi, megvizsgálja a személyes szabadságkorlátozás végrehajtásának törvényességét, a befogadás szabályszerűségét, a fogvatartási határidők, továbbá a fogva- tartás körülményeire vonatkozó rendelkezések betartását. A 10/2003. (ÜK. 7.) Legfőbb Ügyészi (a továbbiakban: LÜ) utasítással módosított 1/1990. LÜ utasítás 4. § (2) bekezdése előírja a jogvédelmi ügyész számára, hogy minden vizsgálata alkalmával kiemelt feladatként ellenőrizze – külön intézkedésekben meghatározottak szerint – a fogvatartottakkal való bánásmód törvényességét. E tevékenysége az Alkotmánya 51. § (2) bekezdésén, a Magyar Köztársaság Ügyészségéről szóló 1972. évi V. törvény 11. §-ában foglalt rendelkezéseken alapszik. A nevezett törvény 11. § e) pontjában a bánásmód törvényessége mellett a végrehajtás alatt állók jogvédelmére vonatkozó rendelkezések érvényesülésének ellenőrzésére is feljogosítja a jogvédelmi ügyészt.

A gyermek- és ifjúságvédelmi ügyészi feladatokról szóló 14/2003. (ÜK. 7.) legfőbb ügyészi utasítás 14. § (1) bekezdése a fiatakorúak ügyésze számára is előírta, hogy ellenőrizze az illetékességi területén működő javítóintézetekben a javítóintézeti nevelés, valamint az előzetes letartóztatás végrehajtásának törvényességét mindazokban a kérdésekben, amelyeket a jogvédelmi ügyész a többi fogvatartó intézetben végez.

A büntetések és az intézkedések végrehajtásáról szóló – többször módosított – 1979. évi 11. törvényerejű rendelet 2. §-ának (3) bekezdése kimondja, hogy az elítéltek között nem tehető hátrányos megkülönböztetés nemzetiségi és etnikai hovatartozásuk, vallási vagy politikai meggyőződésük, társadalmi származásuk, nemük, illetőleg vagyoni helyzetük szerint.

A fogva tartottak minden nemű diszkriminációjának tilalma a törvényes bánásmód egyik alapvető követelménye. Erre is figyelemmel az ügyészek vizsgálataik során, különös figyelemmel ellenőrzik a fenti jogszabályi rendelkezések érvényesülését.

Ezen túlmenően, a kínzás és az embertelen vagy megalázó büntetések, vagy bánásmód megelőzésére létrehozott Európai Bizottság ügyészségre vonatkozó ajánlásainak végrehajtása tárgyában hozott 3/2000. (ÜK. 12.) LÜ h. körlevél 8. pontja előírja a fogva tartottakkal kapcsolatos bánásmód törvényességének rendszeres vizsgálatát és erről évenkénti jelentés készítését.

A bánásmód törvényessége összetett módon jelentkezik a fogva tartás során. A szoros értelemben vett törvényes bánásmód részét képezi a fogva tartottakkal szembeni mindennemű hátrányos megkülönböztetés tilalma, a megfelelő hangnem használata, a fogva tartottak

emberi méltóságának, önérzetének tiszteletben tartása. Ide sorolható a fogva tartó szervek vezetőinek következetes és határozott fellépése a bántalmazással, valamint a törvénysértő bánásmód minden más formájával szemben. Biztosítani kell a fogva tartottak számára a kínzás és más kegyetlen, embertelen bánásmód elleni panasz, feljelentés megtételének, az azzal kapcsolatos jogorvoslat gyakorlásának lehetőségét, a fogva tartó szerv jogsértést megvalósító tagjaival szemben, a büntető és a fegyelmi felelősségre vonás következetes érvényesítését.

A vizsgálatok során olyan eset nem volt bizonyítható, amikor a fogva tartottal szemben jogszabályi rendelkezésbe ütköző módon diszkriminációt alkalmaztak volna. Ezt sérelmező panasz vagy feljelentés is csak elvétve fordult elő.

Összességében elmondható, hogy a bánásmód törvényessége körében havonta legalább két alkalommal végzett rendszeres vizsgálatok tapasztalatai hosszabb időszakra visszatekintően is azt mutatják, hogy a fogva tartottakkal való bánásmód – a vizsgálat során feltárt eseti hibáktól, hiányosságoktól, valamint helyenként előforduló helytelen gyakorlattól eltekintve – hazánkban általában megfelel a nemzetközi egyezményekben megfogalmazott elvárásoknak, valamint a hatályos jogszabályokban előírtaknak.

A Magyar Köztársaság ügyészi szervezeténél működő statisztikai rendszerek nem tesznek különbséget abból a szempontból, hogy akár az elkövető, akár a sértett milyen kisebbséghez tartozik. Ezért, arra nézve nem tudnak adatokat szolgáltatni, hogy egyes magyarországi kisebbségek tagjai – akár elkövetőként, akár sértettként – milyen arányban voltak a büntetőeljárásokban érintettek.

A Büntető Törvénykönyvben (Btk.) szabályozott bűncselekmények közül, faji indíttatású bűncselekménynek a Btk. 155. §-ába ütköző népirtás büntette, a 157. §-ába ütköző apartheid, illetve a 174/B. §-ába ütköző nemzeti, etnikai, faji vagy vallási csoport tagja elleni erőszak büntette tekinthető. A rendőri brutalitással kapcsolatba hozható bűncselekmények a Btk. 226. §-ába ütköző, hivatalos eljárásban elkövetett bántalmazás vétsége, és a Btk. 227. §-ába ütköző kényszervállalás büntette.

Az Egységes Rendőrségi és Ügyészségi Bűnügyi Statisztika (a továbbiakban: ERÜBS) e bűncselekményekre vonatkozó adatai az alábbiak szerint foglalhatók össze:

Btk §	Vizsgált bűncselekmények	1999	2000	2001	2002
155. §	Népirtás	0	0	0	0
157. §	Apartheid	0	0	0	0
174/B. §	Nemzeti, etnikai, faji, vallási csoport tagjai elleni erőszak	3	8	12	5
226. §	Bántalmazás hivatalos eljárásban	117	133	92	105
227 §	Kényszervállalás	30	30	26	30

Forrás: Legfőbb Ügyészség

A Vádképviselési rendszer alapján készített, alább közreadott táblázat, a bírósági határozatok jogerőre emelkedésének időpontjára vonatkozó adatokat (a vádlottak számát) tartalmazza.

Nemzeti, etnikai, faji, vallási csoport tagjai elleni erőszak	1999	2000	2001	2002
Vádlottak száma	17	10	16	22
Elítéltek száma	17	10	16	22

Forrás: Legfőbb Ügyészség

Az ERÜBS rendszer alapján készített táblázatok a nyomozások befejezéséig, illetve a vádemelésig terjedő időre vonatkozó adatokat (a folyamatban volt ügyek számát) tartalmazzák.

Nemzeti, etnikai, faji, vallási csoport tagjai elleni erőszak	1999	2000	2001	2002
Nyomozásmegtagadások és befejezések összesen	3	8	12	5
Ebből				
- nyomozásmegtagadás	0	0	0	0
- nyomozás-befejezés	3	8	12	5
ebből				
- vádemelés	2	3	6	2
- nyomozásmegszüntetés	1	5	6	3
ebből				
- nem állapítható meg az elkövető kiléte	1	3	5	3
- nem állapítható meg, hogy bűncselekményt a gyanúsított követte el			1	1
- gyermekkor		1		

Forrás: Legfőbb Ügyészség

(A Keretegyezmény 6. cikkelyében foglaltakkal kapcsolatos, további részletes tájékoztatást az ország-jelentés III. fejezete 6. pontjánál adunk.)

7. cikkely

A Felek biztosítják minden, valamely nemzeti kisebbséghez tartozó személynek a békés célú gyülekezés szabadságához és a másokkal való egyesülés szabadságához, a véleménynyilvánítás szabadságához, a gondolat-, a lelkiismereti és vallásszabadsághoz való jogának tiszteletben tartását.

Az Alkotmány rögzíti, hogy a Magyar Köztársaságban az egyesülési jog alapján mindenkinek joga van a törvény által nem tiltott célra szervezeteket létrehozni, illetőleg azokhoz csatlakozni. (Az első ország-jelentésben részletesen szövegtünk az egyesülési szabadságot érintő törvényi keretéről, a kisebbségek egyesületeinek tevékenységéről.)

(1) Magyarországon a nem-kormányzati non-profit szektorhoz a Központi Statisztikai Hivatal kimutatása szerint 52 302 szervezet tartozik, melyek közül 46.263-at tekinthetünk működőnek (forrás: a non-profit szektor főbb statisztikai jellemzői 2001-ben, KSH, 2003). A felmérés a szervezeteket nem vizsgálta nemzeti, etnikai hovatartozás szempontjából, csak tevékenységcsoportok szerint tipizált, ezért a kisebbségi szervezetek pontos számáról nincs adatunk.

(2) A magyarországi kisebbségi közéletben, a speciális törvényekben meghatározott közhatalmi jogosítványokkal felruházott, számos közfeladatot ellátó kisebbségi

önkormányzatok mellett jelen vannak a kisebbségi civil egyesületek is. (A kisebbségi közösségek önszerveződésének sajátos formájáról, a kisebbségek önkormányzati rendszeréről, az ország-jelentés III. fejezete 1. pontjában külön, kiemelten szólnunk. Itt most arra utalunk, hogy az új típusú, kisebbségi önkormányzati képviselői, szervezeti forma a kisebbségi civil szervezetek bázisán jött létre és működik.)

A kisebbségi civil szervezetek iránti figyelem megnyilvánulásaként az Országgyűlés Emberi jogi, kisebbségi és vallásügyi bizottsága előterjesztése alapján a törvényhozás külön költségvetési forrást biztosít minden évben a kisebbségi egyesületek működési költségei támogatására. Az Országgyűlés a második monitorozási időszakot érintő években több mint 250 kisebbségi civil szervezet részére nyújtott éves költségvetési támogatást.

Kormányzati szinten, a civil szervezetekkel, köztük a kisebbségekhez közvetlenül kötődő társadalmi szervezetekkel, alapítványokkal a Miniszterelnöki Hivatal Kormányzati Informatikai és Társadalmi Kapcsolatok Hivatala foglalkozik. Számos, a civil szervezetekhez kötődő feladata van az Esélyegyenlőségi Kormányhivatalnak is, amely gondoskodik, többek között a civil társadalmat érintő kormányzati elképzelések és döntések összehangolásáról, a Civil Koordinációs Tárcaközi Bizottság működtetéséről.

A kisebbségi civil szervezetek működéséhez, illetve konkrét kulturális és oktatási programok megvalósításához az Oktatási Minisztérium és a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma is nyújt támogatást. A Gyermek-, Ifjúsági és Sportminisztérium, valamint az Informatikai és Hírközlési Minisztérium speciális programok megvalósítására, ez utóbbi szaktárca a kisebbségek kulturális értékeinek digitalizálása érdekében megvalósuló programok finanszírozására biztosított a második monitorozási időszakban költségvetési támogatást. (A különböző közalapítványok részéről, a kisebbségi civil szervezetek kulturális programjainak megvalósításához nyújtott költségvetési támogatásokról az 5. cikkely tárgyalásakor szólnunk.)

(3) A közhasznú civil szervezetek költségvetése, ide értve a kisebbségek ilyen jellegű egyesületeit, alapítványait is, a magánszemélyek személyi jövedelemadója 1%-ának, az e szervezetek részére történő felajánlása alapján is kiegészül.

Az Országgyűlés 2003. június 23-án elfogadta a Nemzeti Civil Alapprogramról szóló 2003. évi L. törvényt. Az e törvény alapján létrejött Nemzeti Civil Alapprogram (a továbbiakban: NCA, vagy Alapprogram) kezeléséről és működtetéséről az Esélyegyenlőségi Kormányhivatal gondoskodik. Az NCA egy új típusú támogatási, pályázati rendszert vezet be. Az Alapprogram elsődleges célja, hogy a civil szervezetek fejlődéséhez stabil működési feltételeket biztosítson. Az NCA számára a központi költségvetés biztosítja a pénzügyi forrást. Ennek mértékét az itt idézett törvény szabályozza. Annyi pénz kerül a költségvetésből az Alapprogramhoz, amennyit az adózók a megelőző évben a civil szervezeteknek felajánlottak. Kiemelendő, hogy az előző bekezdésben leírtak szerint a magánszemélyek által, a civil szervezeteknek közvetlenül felajánlott pénzek a jövőben is eljutnak az egyesületekhez, alapítványokhoz, hiszen az NCA egy további, plusz költségvetési forrás. Számítások szerint az Alapprogram bevétele 2004-ben hozzávetőleg 6-7 milliárd Ft lesz. Az állami forráson túl, az NCA számára bárki felajánlhat kisebb-nagyobb összeget. Ilyen esetben az adakozót adókedvezmény illeti meg.

(4) Az Esélyegyenlőségi Kormányhivatal által koordinált Phare ACCESS programok, mint a civil szektor erősítését szolgáló kezdeményezések, természetesen a kisebbségi társadalmi szervezetek és alapítványok számára is elérhetőek, amennyiben a pályázati kiírásban

megadott szakterületekhez (környezet- és egészségvédelem; társadalmi-gazdasági fejlesztés; szociálisan hátrányos helyzetű csoportok) kötődő projektekkel pályáznak, és azokon szakmailag megfelelnek. A jelenleg futó Phare ACCESS 2000. és 2001. programokban támogatást nyert szervezetek közül kiemeljük a Phralipe Független Cigányszervezetnek (23 716 euró), a Másság Alapítvány részére (46 894 euró) és Menedék Migránsokat Segítő Egyesület (131 820 euró) számára biztosított támogatásokat. A közeljövőben kiírásra kerülő Phare ACCESS 2002 és 2003 programok újabb lehetőséget teremtenek a kisebbségi szervezetek számára, hiszen új támogatási területként jelenik meg az „*emberi jogok képviselése és monitorozása*” témakör, amely, többek között, az alábbi projekttemákat támogatja: a fajgyűlölet és idegengyűlölet elleni küzdelem, harc a kisebbségekkel szembeni hátrányos megkülönböztetés ellen, EU polgári jogok Európában.

(A Keretegyezmény itt tárgyalt cikkelyében foglalt magyar vállalatokkal kapcsolatos további információkat a 8. és 9. cikkely értékelésekor adunk.)

8. cikkely

A Felek kötelezettséget vállalnak arra, hogy elismerik minden, valamely nemzeti kisebbséghez tartozó személynek vallása vagy hite kifejezésére, úgyszintén vallási intézmények, szervezetek és egyesületek alapítására való jogát.

Magyarországon az állam és az egyházak kapcsolatát alapvetően az Alkotmány, illetve az ezen alapuló, minősített többséggel elfogadott, a lelkiismereti és vallásszabadságról, valamint az egyházakról szóló 1990. évi IV. törvény (a továbbiakban: Egyházakról szóló törvény) határozza meg. A Magyar Köztársaság Kormánya a hatályos törvényi előírások figyelembe vételével programjában meghirdette, hogy tiszteletben tartja a lelkiismereti szabadságot, az emberek hitbéli meggyőződését, megkülönböztetés nélkül biztosítja a hitélet szabad gyakorlásának törvényi feltételeit és a jogszabályokban előírt módon hozzájárul ennek anyagi feltételeihez. A Kormány a kisebbségek kultúrájának megőrzése, fejlesztése, esetleges hátrányaik csökkentése érdekében, az e területen jelentkező feladatok ellátásában számít az egyházak segítségére is. (A magyarországi kisebbségek egyházi, felekezeti kötődéseinek jellemzőiről részletesen szóltunk az első ország-jelentésben.)

Az itt értékelt cikkely vizsgálatakor fontosnak tarjuk kiemelni, hogy állam és az egyházak alkotmányos elválasztását, így az egyházak autonómiáját tiszteletben tartva, a Kormány aktív partneri viszony kialakítására törekszik az egyházakkal.

(1) A hatályos törvényi előírások biztosítják a vallás és a lelkiismereti meggyőződés szabadságát, a vallásos gyülekezési és egyesülési szabadságot. Az Egyházakról szóló törvény alapján Magyarországon legalább 100 személy alapíthat egyházat. Erre való tekintettel, álláspontunk szerint, nincs olyan kisebbség, amely ezt a feltételt ne tudná teljesíteni. A törvényesen bejegyzett egyházak, felekezetek, vallási közösségek egyenlő jogokkal rendelkeznek. Természetesen a vallásgyakorlás joga az állampolgár számára egyénileg, tehát egyházon, felekezeten kívül is biztosított. Ezen jogok megilletik a kisebbségekhez tartozó személyeket is, mind egyénileg, mind kollektívan.

A Magyar Köztársaságban jelenleg 135 jogi személyiséggel rendelkező egyház, vallási közösség van bírósági nyilvántartásba véve.

A 2001. évi népszámlálás vallásra, felekezetre vonatkozó adatainak feldolgozása alapján az alábbi statisztikai adatok összegezhetőek. (Rögzíteni szükséges, hogy a 2001. évi népszámlálást megelőzően, 1949-ben tartottak e kérdéskört érintő általános népszámlálást. Az

ekkor felvett adatokról részletesen szoltunk az első ország-jelentésben.) Fontos kiemelni azt a tény, hogy a 2001. évi népszámlálási kérdőíveken szerepeltetett, a vallási, felekezeti hovatartozást érintő kérdések esetében (hasonlóan a nemzetiségi, kisebbségi problémakört érintő kérdésekhez), nem volt kötelező a válaszadás.

A 2001. évi népszámlálás során, Magyarország lakosságát kitevő 10 198 315 személy közül, 9 093 982 fő adott választ a „vallása” kérdésre. A válaszadók aránya az ország összlakossága körében viszonylag magas, 89.17% volt. Közülük 7 610 613 személy, azaz a „vallása” kérdésre válaszolók 83.68%-a nyilatkozott úgy, hogy valamely egyházhoz, vallási felekezethez tartozik. Arányuk az összlakossághoz viszonyítva 74.62%. A válaszadók 16.3%-a, azaz 1 483 089 fő mondta azt, hogy nem tartozik egyházhoz, felekezethez. Arányuk az összlakosság körében 14.54%. A magát ateistának vallók száma 280 fő. (Forrás: KSH)

A lakosság csaknem 260-féle egyházhoz, felekezethez, vallási szervezethez, közösséghez sorolta magát. Ezen adatok alapján, a népesség közel 55%-a, a vallást megjelölők csaknem háromnegyede, a katolikus egyházhoz tartozik. Közülük 5.3 millió fő a római katolikusok száma, a görög katolikusoké megközelíti a 269 ezer főt. (Forrás: KSH)

A legnagyobb létszámú egyházak, felekezetek népszámlálási létszámadatai a következők:

Egyház neve	2001. év
Magyar Katolikus Egyház	5 558 961
Magyarországi Református Egyház	1 622 796
Magyarországi Evangélikus Egyház	303 864
Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetsége	11 622
Magyarországi Autonóm Ortodox Izraelita Hitközség	1 249

Forrás: Központi Statisztikai Hivatal

(2) Magyarországon az állam és az egyház egymástól elválasztva működik. Az állam az egyházak irányítására, felügyeletére szövet nem hozhat létre. Az államnak világnézeti kérdésekben semlegesnek kell lenni. Ugyanakkor az elválasztás és a semlegesség nem zárja ki azt, hogy az állam tekintettel legyen az egyházak olyan sajátosságaira, amelyek ezeket megkülönböztetik más társadalmi szervezetektől, egyesületektől, érdekképviselői szervezettől, együttműködjön az egyházakkal azok közhasznú tevékenysége kapcsán, anyagi eszközökkel (pénz, ingatlan) is támogassa az egyházak működését, ezzel elősegítve az alkotmányos alapjogok megvalósítását.

Az egyházak közhasznú tevékenységét az állam közvetlenül támogatja. Az egyházi iskolák normatív, a tanuló létszámot figyelembe vevő, és kiegészítő támogatást is kapnak az államtól olyan mértékig, amilyen mértékig állami feladatot vállalnak át. Ez a támogatás az egyházi iskolák csaknem teljes működési költségét fedezi, és lehetővé teszi, hogy az egyházi iskolát igénylő állampolgárok ingyenesen vegyék igénybe ezen iskolák szolgáltatásait. Magyarországon több, kisebbségeket közvetlenül érintő (német, szlovák) egyházi oktatási intézmény is működik.

Az állami költségvetés ugyancsak támogatja az egyházak szociális, egészségügyi és kulturális (lényegében közfeladatot ellátó) intézményeit is. A Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei Hodász településen kiválóan működik egy görög katolikus cigány közösségi ház.

Az állam támogatja az egyházi épületek rekonstrukcióját, valamint új egyházi épületek létesítését is. A második monitorozási időszakban az országban 1 542 templom, parókia egyházi közintézmény felújítása, építése, beruházása valósult meg. E program keretében például a Magyarországi Román Ortodox Egyház 1999-2003 között összesen 63 millió Ft állami támogatást kapott ingatlanrekonstrukciós munkálatokra, többek között a budapesti román ortodox kápolna felújítására, illetve gyulai székesegyháza és püspöksége felújítására.

Az egyházak hitéleti jellegű tevékenysége állami támogatásának számbavételekor kiemeljük, hogy az egyházak a volt államosított ingatlanaik egy részének igényléséről, az állammal való megállapodás alapján, járadék fejében lemondhattak. Az évente rendszeresen folyósított járadékot az egyházak szabadon használhatják fel hitéleti és közcélokra. A kisebbségi egyházak közül járadékban részesül például a Budai Szerb Ortodox Egyházmegeye.

Az állam támogatja az egyházi hitoktatást is. A 2003-as esztendőben 37 egyház kapott ilyen jellegű költségvetési támogatást, köztük a szerb, a román, a bolgár, a görög, az orosz ortodox közösségek egyháza, illetve az iszlám közösség.

A magyar költségvetés támogatást biztosít az egyházak nemzetközi tevékenységéhez is. Ez lehetőséget ad például a magyarországi kisebbségi egyházaknak anyaegyházaikkal való kapcsolattartására.

Közvetett támogatásnak minősíthető, hogy a törvényesen bejegyzett egyházak közcélú adomány utáni adókedvezmény igénybevételére jogosító igazolást adhatnak az adományozónak, amelyet az adóhatóság köteles elfogadni.

A kistelepüléseken szolgálatot teljesítő lelkészek jövedelmét az állam az egyházakkal való megállapodás alapján kiegészíti. Ilyen megállapodása van a Kormánynak a Budai Szerb Ortodox Egyházmegeyével, a Magyarországi Román Ortodox Egyházzal, a Konstantinápolyi Egyetemes Patriarchátus Magyarországi Ortodox Exarchátusával, az Orosz Ortodox Egyház Magyar Egyházmegeyével. E költségvetési támogatási forma közvetlenül érint kisebbségi közösségeket, a kistelepüléseken szolgálatot ellátó nemzetiségi papjaik esetében.

Az egyház-finanszírozási jogszabályok lehetővé teszik a Kormány számára, hogy az egyházakat közcélú tevékenységük folytatásához szükséges ingatlan megszerzéséhez segítse. Ez elsősorban a kevés ingatlannal vagy ingatlannal egyáltalán nem rendelkező, kisebb egyházaknak teremt kedvező működési lehetőséget.

(3) A nagy egyházak mindegyike külön hangsúlyt fektet a kisebbségi pasztorációk ellátására, így az anyanyelvi, nemzetiségi, kisebbségi igények szerinti liturgikus, lelkiségi tevékenység ellátására. A kérdéskör a szomszédos országokkal fenntartott külpolitikai relációkban rendre felmerül, a felek folyamatosan egyeztetnek. A legnagyobb hívőszámú egyházak, a kisebbségi népcsoportok anyanyelvén is biztosítanak szolgálatot. A Magyar Katolikus Egyháznak horvát, lengyel, német, szlovák és szlovén nyelvű istentiszteletei vannak, a Görög Katolikus Egyházmegeye ruszin és román nyelvű igehirdetést is tart, az evangélikus egyház német és szlovák nyelvű pasztorációt biztosít a hívek igénye szerint.

Külön ki kell emelni a Magyar Katolikus Egyház cigánymissziós tevékenységét, amelyben roma lelkészek és világi munkatársak is részt vesznek. Számos cigánymissziós egyházi intézményük működik országosan, tudományos szinten is megalapozott módon, amelyek a társadalmi esélyegyenlőség biztosítását, a felzárkózást, a közösségek beilleszkedését, a

mindennapok kihívásaiban a helyes válaszok megtalálását segítik. E téren kiemelkedő eredményeket ért el a Görög Katolikus Egyházmegye, mely 2003 júliusában cigány pasztorációs világtalálkozót szervezett.

A roma közösség vallásos életének jelentős eseményére került sor 2003. november 19-én, amikor II. János Pál pápa személyesen fogadta a Vatikánban a magyarországi cigányok 180 fős delegációját. A zarándokutatót a Görög Katolikus Egyházmegyéje szervezte.

(4) Bár a kisebb egyházak közé tartozik és alapvetően magyar identitású a baptista egyház, jeleznünk kell azonban, hogy jelentős számú román anyanyelvű híve is van (Kétegyháza, Magyarcsanád, Méhkerék), akiknek anyanyelvi hitéletét ezen egyház is biztosítja. A román anyanyelvű magyarországi baptista hívek érdekében, a magyar Kormány a kétoldalú magyar-román kisebbségi vegyes-bizottsági tárgyalásokon javasolta a román Kormány részére, hogy az támogassa a romániai Nagyváradon készülő „Vocea Evangheliei” román nyelvű baptista rádióadás olyan mértékű felerősítését, hogy az a Dél-Magyarországon lakó román nyelvű baptisták számára is hallható legyen. Tudomásunk szerint ugyancsak van kisszámú román nyelvű híve a magyarországi H.N. Adventista Egyháznak is.

(5) Hazánkban törvény biztosítja a tábori lelkészség működését, valamint a börtön-pasztoráció lehetőségét. Így bármely kisebbségi felekezethez tartozó személy, mind a hadseregen belül, mind a büntetés-végrehajtási intézetekben, igénybe veheti anyanyelvén a számára megfelelő egyházi szolgáltatást.

(6) Magyarországon az állampolgárok rendelkezhetnek a személyi jövedelemadójuk (a továbbiakban: szja) 1%-áról az általuk megjelölt egyház javára (a civil szervezetek részére felajánlott támogatáshoz hasonlóan, azzal egy időben). A felajánlott összeg alapján a központi költségvetés további támogatást nyújt a különböző egyházak javára.

Az alábbi táblázatban a kisebbségekhez közvetlenül köthető egyházakat, felekezeteket tüntettük fel. Rögzítettük a 2001. évi egyházhoz, felekezethez tartozás népszámlálási adatait. A táblázat harmadik (szja/fő) oszlopában azt tüntettük fel, hogy 2002-ben, az itt nevesített egyház javára hány fő ajánlotta fel személyi jövedelemadója 1%-át. Az összefoglaló táblázat tartalmazza az 1999-2003. közötti állami költségvetési támogatás együttes összegét is, Ft-ban.

Vallás, felekezet	2001év/fő	szja/fő	1999-2003/Ft
Budai Szerb Ortodox Egyházmegye	1 914	540	490 815 623
Budapesti Kínai Keresztény Gyülekezet	6	59	-
Konstantinápolyi Egyetemes Patriarchátus Magyarországi Orthodox Exarchátus (görög)	2 534	207	55 115 048
Krisztus Követői Cigány Misszió	Nincs adat	Nincs adat	-
Krisztus Minden Nemzeté Magyarországi Cigány Karizmatikus Keresztény Gyülekezet	148	Nincs adat	-
Magyar Iszlám Közösség	3 196	256	13 747 781
Magyarországi Bolgár Ortodox Egyház	508	270	36 091 762
Magyarországi Muszlimok Egyháza	2 581	89	210 548
Magyarországi Örmény Egyház	766	208	10 400 451
Magyarországi Román Ortodox Egyház	5 598	295	125 408 889
Magyar Ortodox Egyházmegye (Orosz Ortodox Egyház)	3 502	356	98 297 694

Ki kell emelnünk, hogy 2003 májusában a Kormány korrekciós támogatást biztosított azoknak az egyházaknak, amelyek az egyház-finanszírozási jogszabályok módosítása következtében kevesebb támogatáshoz jutottak, mint korábban. A kisebbségekhez köthető egyházak közül ez a szerb (10 millió Ft), a román (6.2 millió Ft) és az orosz (3.8 millió Ft) ortodoxokat érintette.

(7) Az egyházi ingatlanrendezés – az 1948. január 1. után kártalanítás nélkül államosított, hitéleti és közcélra szolgáló beépített ingatlanok visszaadása, illetve kártalanítása - két kifejezetten nemzetiségi egyházat is érintett (szerb és román ortodox), valamint az orosz ortodox egyház magyarországi egyházmegyéjét, amelyhez oroszok és görögök is tartoznak. (Mint említettük, többek között a katolikus és evangélikus egyházaknak is vannak kisebbségi híveik, az azonban kimutathatatlan, hogy az ingatlanrendezés őket hogyan érinti, így ezen egyházakkal itt nem foglalkozunk. A Magyarországi Baptista Egyház és a H.N. Adventista Egyház ingatlanügyei szintén nem voltak köthetőek az egyházon belüli román kisebbséghez.)

A kisebbségi egyházak közül a legjelentősebb egykori ingatlanvagyonnal rendelkező egyház a Budai Szerb Ortodox Egyházmegye, amely 39 volt ingatlanára nyújtott be igényt a volt egyházi ingatlanok tulajdoni helyzetének rendezéséről szóló 1991. évi XXXII. törvény alapján. Ezek közül ez idáig kormánydöntéssel rendeződött 14 db. ingatlan ügye (8 pénzbeli kártalanítás, 6 természetbeni átadás) összesen 439 millió Ft értékben, továbbá 2 db. ingatlan járadék-megállapodással (848 millió Ft értékben). A járadékot a költségvetés ki is egészíti. 10 ingatlanigény – mint az itt idézett törvény hatálya alá nem tartozó – elutasításra, illetve visszavonásra került, 1 ingatlan ügye függőben van. A 2004-es évtől, rendezésre vár még 7 ingatlan ügye (4 természetbeni, 3 kártalanítás), összesen 394 millió Ft értékben. A részben rendezett ügyek közé tartozik pl. a volt Thökölyánum-alapítvány épülete, amely a hazai szerbség szempontjából kiemelkedő jelentőségű. Ugyancsak rendezésre vár a szentendrei volt szerb oktatási célú épület – jelenleg – múzeum, amely az átadást követően egyházi központként működhet.

A volt egyházi ingatlanok tulajdoni helyzetének rendezéséről szóló, a fenti bekezdésben nevesített törvény alapján, a Magyarországi Román Ortodox Egyház összesen 21 ingatlanra nyújtott be igényt, amelyek közül 13 nem tartozott az idézett törvény hatálya alá, így ezek részben egyházi részről visszavonásra, részben elutasításra kerültek. A fennmaradó 8 ingatlan ügyét a Kormány rendezte az egyház javára. Ezek közül 7 ingatlanért, a Magyarországi Román Ortodox Egyház 62 millió Ft kártalanítást kapott, és 1 ingatlan természetben került az egyház részére átadásra.

A Magyarországi Román Ortodox Egyház utolsó rendezésre váró ingatlan ügyében 1996-ban döntött a Kormány, így vonatkozásukban az ingatlanrendezés évekkal a többi egyház előtt lezárult. (Az akkor hatályos törvényi előíráshoz képest 5, a jelenlegi rendelkezésekhez képest pedig 15 évvel korábban.)

Az Orosz Ortodox Egyház Magyarországi Egyházmegyéje (Magyar Ortodox Adminisztratúra, vagy Magyar Ortodox Egyház) tagjai döntően magyar anyanyelvűek, de figyelemmel az egyház orosz és görög anyanyelvű híveire, valamint az orosz egyházi joghatóságra, röviden e cikkely értékelésekor is érintjük. Az egyházi ingatlanokra vonatkozó igények benyújtására biztosított törvényes határidőn belül az egyház 9 igényt terjesztett elő. Ezek közül 2 db. ingatlan kormánydöntéssel (10 millió Ft), 2 db. közvetlen megállapodással

került az egyház részére átadásra. 2 db. ingatlanért az egyház pénzbeli kártalanítást kapott (18 millió Ft). 3 db. ingatlan igénye visszavonásra, illetve elutasításra került.

(8) A második monitorozási időszakot érintő, az itt értékelt cikkelyhez kapcsolódó információk sorában fontosnak tartjuk még kiemelni, hogy a 21 helyi parókiával rendelkező magyarországi ortodox román közösség élére a bukaresti központú Ortodox Román Egyház 1999-ben delegált püspököt. Az újonnan alakult Püspökségnek 7 magyarországi lelkésze és 5 romániai misszionárius papja van. 2001-ben a Hajdú-Bihar megyei Körösszakálon férfi szerzetesrend alakult, Romániából érkezett 6 szerzetessel. A gyulai Püspökség személyi állományába tartozik még további 2 romániai apáca. A romániai misszionárius lelkészek fizetését a román állam biztosítja.

9. cikkely

1. A Felek kötelezettséget vállalnak annak elismerésére, hogy minden, valamely nemzeti kisebbséghez tartozó személynek a véleménynyilvánítási szabadsága magába foglalja a véleményalkotás szabadságát és az információk, az eszmék megismerésének és közlésének szabadságát a kisebbség nyelvén, országhatárokon tekintet nélkül és hatósági szerv beavatkozása nélkül. A Felek biztosítani fogják nemzeti jogrendszerük keretein belül, hogy a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyeket ne érje hátrányos megkülönböztetés a tömegkommunikációs eszközökhöz való hozzájutásban.

2. Az 1. bekezdés nem akadályozza meg a Feleket abban, hogy a rádióadás és televíziós sugárzás, vagy mozi vállalkozás megindítását - hátrányos megkülönböztetéstől mentesen és objektív kritériumok alapján - engedélyhez kössék.

3. A Felek nem akadályozzák a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyeket a nyomtatott tömegkommunikációs eszközök létrehozásában és használatában. A rádió- és televízió adásokat szabályozó törvényi keretekben, amennyire lehetséges, biztosítani fogják és figyelembe veszik az 1. bekezdés rendelkezéseit, annak érdekében, hogy a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek számára lehetőséget nyújtsanak saját tömegkommunikációs eszközeik létrehozására és használatára.

4. A Felek megfelelő intézkedéseket hoznak jogrendszerük keretében annak érdekében, hogy a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek számára megkönnyítsék a tömegkommunikációs eszközökhöz való hozzájutást, ezzel is előmozdítva a toleranciát és lehetőséget teremtve a kulturális sokszínűségnek.

A magyar állam elismeri a kisebbségek jogát véleményük anyanyelvükön való szabad kinyilvánítására, illetve a kisebbségi közösségek számára biztosítja a tömegkommunikációs eszközökhöz való hozzájutásukat. Magyarországon törvények szabályozzák és garantálják a kisebbségi média működését, illetve működtetését. (E kérdéseket érintő törvényi keretéről és gyakorlati helyzetről részletesen szoltunk az első ország-jelentésben.)

(1) A második monitorozási időszakra esett több kisebbségi televíziós műsor évfordulója. A Magyar Televízió horvát, német és szerb kisebbségi műsorai 2003-ban ünnepelték elindulásuk negyed százados évfordulóját. Az esemény kapcsán, a Magyar Köztársaság elnöke magas állami kitüntetésben részesítette a 25 éves szerkesztőségek vezető munkatársait. A magyar közszolgálati televízió román műsorai 2002-ben, míg a szlovák nyelvű adások szintén 2003-ben ünnepelheték elindulásuk 20. évfordulóját.

(2) Az utóbbi 5 évben teljes körűvé vált a közszolgálati Magyar Televízió kisebbségi műsorszerkezete. Ma külön heti televíziós magazinja van a cigányoknak, a horvátoknak, a németeknek, a románoknak, a szerbeknek és a szlovákoknak. A szlovének kéthetente jelentkeznek, a bolgárok, a görögök, a lengyelek, az örmények a ruszinok és az ukránok pedig osztoznak a kéthetente megjelenő „*Rondó*” elnevezésű magazin műsoridején. A jelenlegi műsorok mellett nagy szükség lenne egy, a cigányságot segítő szolgáltató magazinra.

A kisebbségi műsorok főként vidéken készülnek. Pécsen a horvát és a német, Szegeden a román, a szerb és a szlovák adás. Budapesten szerkesztik a „*Roma magazin*”-t, a „*Cigány*

fórum”-ot és a „*Rondó*”-t, Szombathelyen gyártják a szlovén műsort. A vidéki stúdiókban a kisebbségi rovatok a körzeti szerkesztőségek részei, de a stúdióvezető-helyettesi megbízatást valamely, helyben működő kisebbségi rovat irányítója tölti be. A Magyar Televízió Regionális-, Kisebbségi és Határon túli Főszerkesztősége helyettes vezetője hazai kisebbségi műsorkészítő.

A Magyar Televízió elnöke és a kisebbségek országos önkormányzati elnökei 2000 áprilisában együttműködési nyilatkozatot írtak alá. E megállapodás rögzíti, hogy az országos önkormányzati vezetők, illetve a Magyar Televízió elnöke évente legalább kétszer egyeztetik a kisebbségi közszolgálati televíziózással kapcsolatos álláspontjukat, elemzik a kisebbségi műsorok helyzetét. E tárgyalások rendre visszatérő témája a kisebbségi műsorsáv helye, amely jelenleg a földi sugárzású Magyar Televízió 1-es programján munkanapokon 14.00 és 15.00 óra között van. Az adások ismétlésre kerülnek a szombati napokon, a délelőtti órákban a műholdról sugárzott 2-es csatornán. A kisebbségi vezetők szerint e műsorsávok nem teszik lehetővé, hogy a mindenütt fogható, földi sugárzású fő adón valamennyi érdeklődő elérje a műsorokat. A Magyarországi Németek Országos Önkormányzata álláspontja szerint „*a kora délutáni műsorsáv azért esik kifogás alá, mert az elérni szándékozott nézők közül gyakorlatilag csak az otthon tartózkodó nyugdíjasok láthatják az adásokat*”.

A Tanácsadó Bizottság véleményét tartalmazó dokumentumban is felvetett problémával kapcsolatban arról tájékoztathatunk, hogy a Magyar Televízió különböző kisebbségi, anyanyelvű műsorainál 2003-ban az alábbi átlagnézettséget mérték (a mintavétel országos szinten történt, és nem a kisebbségek által hagyományosan lakott földrajzi körzetekben): *Roma magazin* - 1,08%, *Roma fórum* - 0,88%, *Domovina*, szlovák magazin - 0,55%. *Srpski Ekran*, szerb magazin - 0,68%, *Unser Bildschirm*, német magazin - 0,48%, *Hrvatska Kronika*, horvát magazin - 0,70%, *Ecranul nostru*, román magazin - 0,39%, *Slovenski utrinki*, szlovén magazin - 0,74%, *Rondó*, kisebbségek közös magazinja - 0,71%, *Együtt*, dokumentumműsor - 0,62%. A kisebbségi közösségen belüli nézettségi mérési adatok sajnos nem állnak rendelkezésre.

A kisebbségi vezetők több ízben kifogásolták azt is, hogy a nemzeti- és vallási ünnepek alkalmával rendszeresen elmaradnak a kisebbségi műsorok a közszolgálati Magyar Televízióban. A probléma kapcsán a Magyar Televízió képviselői úgy érveltek, hogy e napokon valamennyi rétegműsor kikerül a programból.

Mindenki által üdvözölt állapot viszont, hogy a kisebbségi műsorok a Magyar Televízió belső gyártásában készülnek, kivéve a Szombathelyen gyártott szlovén műsort. Az eltérés oka, hogy a hazai szlovének ezen a vidéken élnek. A közelben nincs regionális stúdiója a Magyar Televíziónak, így ez a műsor nem telepíthető körzeti stúdióhoz. Lényeges, hogy a kisebbségi műsorok szerkesztői a Magyar Televízió belsős munkatársai. A cigány, a horvát, a német, a román, a szerb és a szlovák rovat 3-3, a szlovén 2 munkatársi státusszal rendelkezik, a szerbek és a szlovének azonban megfelelő képzettségű munkatárs hiányában, egy-egy álláshelyet nem tudnak betölteni. A Magyar Televízió kisebbségi műsorai azonos költségvetéssel dolgoznak, anyagi kondícióik összességében megegyeznek a hasonló közszolgálati műsorokéval. A költségvetési keretük 26 perces magazinok esetében 2003-ban 165 000 Ft volt. Ehhez társult még a belsős műsorkészítők fizetése, annak közterheivel, illetve a technikai felszerelés, a stúdió és más infrastruktúra költségei.

Az Országos Rádió és Televízió Testület (melynek munkájára a Keretegyezmény 6. cikkelye értékelésekor már utaltunk) 2003. július 16-án a Magyar Televízió anyanyelvű kisebbségi műsorainak készítéséhez - pályázat útján - jelentősnek tekinthető anyagi támogatást nyújtott.

A pályázó neve	Az állandó műsor címe	A megítélt támogatás
Magyar Televízió	Ecranul nostru (román)	9 324 195 Ft
Magyar Televízió	Rondo (bolgár, görög, lengyel, örmény, ruszin, ukrán)	3 159 284 Ft
Magyar Televízió	Roma Magazin (cigány)	9 946 924 Ft
Magyar Televízió	Srpski ekran (szerb)	9 983 368 Ft
Magyar Televízió	Unser Bildschirm (német)	9 884 668 Ft
Magyar Televízió	Slovenski Utrinki (szlovén)	5 842 032 Ft
Magyar Televízió	Hrvatska Kronika (horvát)	9 904 242 Ft
Magyar Televízió	Domovina (szlovák)	9 553 161 Ft

Forrás: Országos Rádió és Televízió Testület

A Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma és a Kisebbségi Hivatal anyagi támogatásával, jelentős németországi kulturális szponzorok bevonásával, a Magyar Televízió 2001, 2002, és 2003-ban megszervezte a Nemzetiségi Filmek Fesztiválját. A magyar főváros egyik legnépszerűbb filmszínházában megtartott nemzetközi szakmai találkozó alkalmával az adott időszak legsikeresebb kisebbségi tematikájú filmes produkcói kerületek bemutatásra.

(3) A Magyar Rádióban 50 éve készülnek kisebbségi műsorok. A 2003-as évben a horvát és a szerb adások félévszázados jubileumát ünnepelheték. A közszolgálati intézményben, a második monitorozási időszakban emlékeztek meg a német műsor 45., a szlovák adások 25., és a román adás 20. születésnapjáról.

A Magyar Rádió anyanyelvű kisebbségi műsorairól részletesen szoltunk az első ország-jelentésben. Itt a Miniszteri Bizottság határozatában megfogalmazott, a Magyar Rádiót közvetlenül érintő kérdésekre térünk ki.

Rögzíteni kívánjuk, hogy a második monitorozási időszakban tovább bővült a kisebbségek részére készülő adások műsorideje. A vizsgált időszakot megelőzően a Magyar Rádióban heti 150 perces cigány műsor volt, azaz a romák, a többi kisebbség viszonyítva $\frac{3}{4}$ -nyi adásidővel rendelkeztek (a tény a Tanácsadó Bizottság véleményét tartalmazó dokumentum is rögzítette). 2003. július 1. óta, a „Rádió C” roma magánrádió műsorának napi 60 perces átvétele és sugárzása révén, heti 570 perc lett a közszolgálati Magyar Rádió cigány műsorainak adásideje. Egyéb országos sugárzású nemzetiségi műsorok heti műsorideje 210, illetve 30 perc.

A Magyar Rádió „*Egy hazában*” c. magyar nyelvű műsora 1999. óta, 30 percről először 45, majd 55 percre bővült, és a regionális sugárzás mellett, átkerült a nemzeti főadóra, a Kossuth Rádió programjába, ahol péntekenként, a késő esti órában hallható.

A második monitorozási időszakban, a kisebbségi műsorkészítők továbbképzése érdekében, Magyar Rádió vágó- és beszédtechnikai képzést biztosított a nemzetiségi szerkesztőségek munkatársai számára.

Az anyanyelvű kisebbségi műsorok hallgatottságáról igen kevés visszajelzés érkezik a Magyar Rádióhoz. A közrádió vezetése megkereste a kisebbségi önkormányzatokat és kérte, nyújtsanak segítséget a hallgatottság, a hallgatói vélemények megismeréséhez. E kezdeményezés alapján, a Magyarországi Horvátok Országos Önkormányzata szakértők bevonásával vizsgálta a magyarországi horvát média helyzetét. Az értékelés egy önálló kötetben jelent meg, melyben kiemelten foglalkoznak a Magyar Rádió horvát nyelvű műsoraival.

A Magyar Rádió 1999-től kezdődően évente rendez „*Egy hazában*” címmel konferenciát. A tanácskozás célja, hogy a témában minden érintett és érdekelt találkozhasson egymással. A közszolgálati rádió elkészített egy füzetet, amelyben a 13 nemzetiségi műsorkészítő műhely mutatkozik be. A Magyar Rádió kiadott 2 CD-t, melyen a magyarországi kisebbségek népzeneje hallható. Nagy és sikeres vállalkozás volt a Magyar Rádió részvétele az „*Örmény legenda*” c. táncjáték zenei anyagának létrehozásában, melyből szintén CD készült.

A Magyar Rádió vezetése 2002-ben nemzetiségi referens munkakört hozott létre a nemzetiségi műsorokkal kapcsolatos koordinációs munka ellátására.

A kisebbségi kultúra ismertetése érdekében, a közszolgálati rádió 2003-ban, a „*Jó éjszakát gyerekek!*” c. magyar nyelvű, igen közkedvelt műsorában, a következő népek mesekincséből sugárzott, havi két rádióműsort: bolgár, cigány, görög, lengyel, német, örmény, román, szlovák és ukrán. A horvát, a ruszin, a szerb és a szlovén népmesék 2004-ben kerülnek adásba.

A Magyar Rádió a kisebbségek, illetve azok szervezetei számára is biztosítja a Médiatörvényben közérdekű közleményként és jótékonysági felhívásként meghatározott megjelenési lehetőségeket. Ezek a műsorszámok érintik a kisebbségi kulturális élet eseményeit is, felhívják a hallgatók figyelmét a kisebbségi kérdésekre. Ennek megfelelően, 2002. tavaszán például, a Magyar Rádió térítésmentesen tette közzé az 50 éves Rajkó Zenekar jubileumi koncertjéről szóló tájékoztatót. Ugyancsak ingyenesen ismertették 2002-ben két alkalommal is a Nemzetközi Migrációs Szervezet közleményét. A Magyar Rádió elnöke és a kisebbségek országos önkormányzati képviselői közösen egyeztetett műsortervben állapodtak meg, melynek révén a 2002-es kisebbségi önkormányzati választásokat megelőző időszakban a közszolgálati rádió fő műsoridőben biztosított bemutatkozási lehetőséget valamennyi kisebbség országos szervezete számára.

(4) Az Országos Rádió és Televízió Testület, figyelemmel a kisebbségek médiájának törvényben rögzített kedvezményes frekvenciához jutási lehetőségeire, önálló műsorsugárzást biztosított 2000-tól a Szentgotthárdon készülő, szlovén nyelvű „*Radio Monoster*” programnak. A rádióstúdiót a szlovén kisebbség országos önkormányzata működteti, a Szlovén Kulturális Centrum keretében.

Ugyancsak a Médiatörvényben szabályozott, kedvezményes módon biztosított frekvencián kezdte el sugárzását 2001-től a Budapesten szerkesztett „Rádió C” roma magánrádió (lásd fentebb, illetve az 5. cikkelynél tárgyaltnál is). A többségében fiatal roma újságíróval dolgozó stúdió napi huszonnégy órában a fővárosi roma közösséghez tud szólni, és mivel főként magyar nyelven sugároz, a romák véleménye a többségi társadalom felé is eljut. (Meg kell azonban jegyeznünk, hogy a kisebbségi magánrádiók folyamatos működtetéséhez szükséges anyagi források igen nehezen teremthetők elő, csak pótlólagos állami költségvetési források igénybevételével biztosíthatók.)

(5) Az ORTT pályázat útján segítséget nyújtott 2003-ban a jelentős közszolgálati feladatokat ellátó, ugyanakkor valamilyen ok miatt átmenetileg nehézségekkel küszködő, nem nyereségérdekelte rádiók és televíziók részére is. A Testület pályázata 100 millió Ft keretösszeggel került kiírásra. Ennek keretében támogatást adott a Radio Monoster és a Rádió C stúdiók részére is.

A 2003-as esztendőben több országos kisebbségi önkormányzat közös beadvánnyal fordult az ORTT-hez, hogy a Magyar Rádió nemzetiségi műsorait a jövőben egy önálló, nyugati FM frekvencián, „Etno Rádió” néven sugározhasák. A Testület álláspontja szerint arra nincs mód, hogy a Magyar Rádiónál a nemzetiségi műsorok sugárzása megszűnjön, hiszen az a Médiatörvény rendelkezéseibe ütközne. Ugyanezen törvény azonban lehetőséget ad arra, hogy az ORTT, a kisebbségek igényeit szem előtt tartva, heti legfeljebb nyolcórányi műsoridőben pályázat nélkül, valamely kisebbségi önkormányzat kizárólagos tulajdonában lévő közhasznú társaságot műsorszolgáltatásra jogosítson fel. Itt teszünk említést arról a kérelemről, melyben a Budapest környéki német és szlovák települések képviselői (Pilisvörösvár, Pilisszentiván, Piliscsaba, Solymár, Pilisborosjenő) helyi FM frekvencia biztosítását kérik az ORTT-től.

(6) A második monitorozási időszakban létesült magánrádiók közül, sajátos jellegére való tekintettel, a Magyar Katolikus Rádió (a továbbiakban: Katolikus Rádió) kisebbségekhez kapcsolódó műsorairól is tájékoztatunk. A Katolikus Rádió, az ország észak-keleti térségében, 2000 októberében kezdte meg sugárzását, fenntartója az Egri Főegyházmegye. Hívókhöz és nem hívókhöz egyaránt szól, közműsor-szolgáltatói státuszban, híreket, közérdekű műsorokat, egyházi programokat és irodalmi alkotásokat, valamint zenét közvetít. A kisebbségekhez szóló, illetve a róluk készített műsorok ilyen elvi alapon kerülnek adásba. A roma kisebbség aránya a Katolikus Rádió sugárzási körzetében igen magas, de szlovákok is élnek itt, valamint Szlovákiában is fogható az adás. Ezen tények figyelembevételével a Katolikus Rádió naponta kétszer sugároz roma műsort, illetve szlovák nyelvű programot, mindkettő a napi evangélium ismertetéséből áll. A magyar nyelvű műsorokban is folyamatosan szólnak a kisebbségről, illetve a kisebbséghez. Az „*Otthon a család*” című műsor sorba veszi a körzet településeit, s beszámol a kisebbségek életéről is. Vallási műsorokban rendszeresen nyomon követik a cigány pasztoráció helyzetét. A „*Közélet*” című magazinban, a kisebbségi önkormányzatok munkájáról szólnak. A „*Segíthetünk*” című program konkrét élethelyzetekre kínál megoldást, segítséget nyújtanak roma családoknak.

(7) Az alábbiakban a média egy olyan területét érintő kérdésekről adunk tájékoztatást, mely csupán a Keretegyezmény megszületését követő években vált aktuálissá. A magyarországi kisebbségek kulturális értékeinek az Internetes világhálón való megjelenéséről a következők szerint tájékoztathatunk. (A kisebbségek anyanyelvű infokommunikációs tevékenységét megkönnyítő kormányzati intézkedésekről, az Informatikai és Hírközlési Minisztérium ez irányú támogatásairól, részletesen az 5. cikkely tárgyalásakor szoltunk.)

A hazai kisebbségek jelentős része kistelepüléseken, aprófalvakban, hátrányos helyzetű településeken él. Itt a közösségi internetes hozzáférés lehetőségét a közösségi házak teremtik meg (www.telehaz.hu). A közösségi házaknak köszönhetően az ország legkisebb településeiről is elérhető a nagyvilág.

2003 elejétől mind a 13 hazai kisebbség lehetőséget kapott az internetes kommunikáció rendszeressé tételére. Első lépésként a kisebbségi írott sajtó hálózatra vitele történt meg. Az Internet segítségével a kisebbségek írott sajtója olykor hamarabb olvasható a világhálón, mint nyomtatott változatban. Az országos kisebbségi önkormányzatok közül saját honlapot indított a bolgár, a görög, a horvát, a német, a szlovák, a szlovén, és az ukrán önkormányzat. A örmények, románok, lengyelek részéről egy-egy országos, fővárosi, vagy vidéki civil szervezetnek van honlapja.

A Kisebbségi Hivatal megbízásából 2001-ben végzett „Roma közösségi házak Magyarországon” című kutatás adatai szerint 78 cigány szervezet több mint fele rendelkezett Internet-kapcsolattal, közülük többen helyi önkormányzatnál vagy más intézménynél. Többségük naponta használta a világhálót: elsősorban pályázati forrásokról szóló információkat kerestek, illetve többen olvasták rendszeresen az Internetes híreket. A felmérés szerint, a roma közösségi házak 38%-a rendelkezett elektronikus levelezési címmel. A roma közösségi házak ma már saját tartalomszolgáltatással is megjelennek az Interneten. Megemlítünk itt két összegző honlapot (www.romacentrum.hu, és a www.romakontakt.hu), amelyek a cigány közösségi házak tevékenységéről tájékoztatnak. (A magyarországi roma közösségi házak munkájáról, működési feltételeiről, a tevékenységük továbbfejlesztését szolgáló projektek költségvetési finanszírozásáról szóló kutatás eredményeit a Kisebbségi Hivatal 2001 novemberében könyv alakban is megjelentette.)

A 2003-as esztendő végén 81 olyan hazai kisebbségi tematikájú honlapot találtunk a világhálón, amelyet a magyarországi kisebbségek működtettek. Közöttük 1 bolgár, 25 cigány, 3 görög, 4 horvát, 1 lengyel, 23 német, 2 örmény, 5 román, 2 ruszin, 3 szerb, 10 szlovák, 1 szlovén, 1 ukrán honlap szerepel. Ide számítva további, egyidejűleg több hazai kisebbségnek szóló, kisebbséget érintő honlapot, több mint 100 hazai kisebbségi tematikájú honlap található a világhálón. Az Internetes információs szolgálat keretében a kisebbségek tájékoztatását, s a velük kapcsolatos kérdések minél szélesebb körű megismertetését szolgáló honlapok sorában megemlítjük az önálló hírlapként működő „Etnonet” (www.etnonet.hu) c. nemzetiségi internetes újságot. (A kisebbségek, illetve a kisebbségekkel kapcsolatos internetes médiáját értékelő, 2003 decemberében megjelent, a „Kisebbségek a világhálón” c. könyvről az ország-jelentés I. fejezetében írtunk. A könyv kiadását a Kisebbségi Hivatal is támogatta.)

A cigány kisebbséget közvetlenül érintő kormányzati, informatikai fejlesztések közül megemlítjük a Kisebbségi Hivatal által indított, jelenleg az Esélyegyenlőségi Kormányhivatal által működtetett Phare program keretében létrehozott, központi cigányügyi adatbázis és országos hálózat (www.romaweb.hu) megteremtését. A hálózat 8 regionális alközpont és további 32 információs pont összekötésével országos lefedettséget biztosít. (A roma internetes hálózatról további tájékoztatást az ország-jelentés III. fejezete 6. pontjának tárgyalásakor adunk.)

(8) Az első magyarországi zsidó internetes rádióállomás (www.sofar.hu) kezdte meg működését 2003 decemberében „Rádió Zs” néven. A Budapestről jelentkező műsort a Sófár Egyesület készíti. A zsidó rádió napi 24 órában, magyar nyelven sugároz a Magyar Internet Világrádió hálózatán. A vállalkozás nyitott, önszerveződő, non-profit kezdeményezés, amely

műsoridőt biztosít minden Magyarországon működő zsidó szervezet, közösség és intézmény számára.

(9) Az itt értékelt cikkely kapcsán rögzíteni kívánjuk, hogy a kisebbségek hagyományos, írott sajtójának megjelentetésére a második monitorozási időszakban is döntően a Kisebbségekért Közalapítvány biztosított anyagi forrásokat, 1999-ben 206 millió Ft-ot, míg 2003-ban már több mint 280 millió Ft-ot biztosított a 13 magyarországi kisebbség 22 anyanyelvű újságjának megjelentetésére.

10. cikkely

1. A Felek kötelezettséget vállalnak arra, hogy minden, valamely nemzeti kisebbséghez tartozó személynek elismerik kisebbségi nyelvének szabad és beavatkozás nélküli használatát úgy magánbeszélgetésben, mint nyilvánosan, szóban és írásban.

2. A nemzeti kisebbséghez tartozó személyek által hagyományosan, vagy jelentős számban lakott területeken, amennyiben azok a személyek úgy kívánják, vagy az ilyen kívánság megfelel a valóságos szükségnek, a Felek erőfeszítéseket tesznek arra, hogy biztosítsák - lehetőség szerint - e személyek és a közigazgatási hatóságok közötti kisebbségi nyelv használatát elősegítő feltételeket.

3. A Felek kötelezettséget vállalnak arra, hogy biztosítják minden, valamely nemzeti kisebbséghez tartozó személynek azt a jogot, hogy olyan nyelven, amelyet megért, a legrövidebb időn belül tájékoztassák letartóztatásának okairól és minden ellene felhozott vád természetéről és indokairól, valamint hogy ezen a nyelven védekezhessen - ha szükséges - ingyenes tolmács segítségével.

Az ország-jelentés bevezetőjében szoltunk arról, hogy a Magyar Köztársaság a Keretegyezmény ratifikálása mellett az első államok között írta alá a Nyelvi Kartát. A Keretegyezményt érintő, itt vizsgált második monitorozási időszak éveiben a Nyelvi Karta szerinti kötelezettségeknek megfelelően Magyarország két alkalommal, 1999-ben és 2002-ben beterjesztette az Európa Tanács Főtitkára részére a Nyelvi Karta alapján tett kötelezettségvállalásairól szóló ország-jelentéseket. E jelentések részletesen szólnak a Kormány kisebbségeket érintő nyelvpolitikájáról, a magyarországi kisebbségek nyelvhasználati jogainak érvényesüléséről.

Az előző bekezdésben idézett jelentések átfogó tájékoztatást nyújtanak a Keretegyezmény 10., 11., 12. és 14. cikkelyében megfogalmazott, a kisebbségek nyelvhasználati jogait érintő magyar vállalások teljesítéséről.

Utalnunk kell azonban a Magyarországi Németek Országos Önkormányzata részéről az ország-jelentéshez fűzött, tárgyat érintő álláspontjára is, mely szerint „*a Keretegyezmény 10. és 11. cikkelye területi behatárolás nélkül gyakorlatilag végrehajthatatlan*”. Az országos önkormányzat „*településregiszter*” kialakítását szorgalmazza. (A problémára visszatérünk az ország-jelentés III. fejezete 1. pontjában.)

(1) Figyelemmel a Tanácsadó Bizottság véleményére, mely szerint Magyarországnak meg kell vizsgálnia az általa biztosított kisebbségi nyelvi jogok gyakorlati érvényesülésének helyzetét, e jogok gyakorlásának esetleges akadályait, tájékoztatni kívánunk a Magyar Tudományos Akadémia Nyelvtudományi Intézete tárgyat érintő kutatásairól, a kisebbségi nyelvi jogok gyakorlati érvényesülését segítő programjairól.

A Nyelvtudományi Intézet 2001 és 2004 között futó projektjei között megtaláljuk a kisebbségi nyelvek megőrzésének lehetőségeit értékelő kutatásokat. E kutatások keretében hét magyarországi kisebbségi nyelvi közösségben (beás, horvát, német, romani, román, szerb, szlovák) vizsgálják a kisebbségek nyelvi állapotát befolyásoló tényezőket. Tanulmányozzák a kisebbségi és többségi sztereotípiák nyelvi folyamatokat befolyásoló szerepét. A kutatás

eredményeként olyan szakmai segédanyagokat dolgoznak ki, amelyek segítségével a kutatás eredményei a gyakorlatban, legfőképpen a kisebbségi oktatásban hasznosíthatók.

A Magyar Tudományos Akadémia Nyelvtudományi Intézete a gyakorlatban alkalmazható stratégiai csomagot állított össze, amely egyaránt használható többségi és kisebbségi tanárok, valamint a szülők számára. A politikai döntéshozók részére internetes kisebbségi nyelvi információs dokumentációt készítenek. Ugyancsak a mindennapi hasznosítás érdekében kézikönyvet adnak ki gyakorlati támpontokkal szolgálva a kisebbségi, a többségi, a vegyes-házasságokban élő őshonos és imigráns közösségekből származó szülőknek, tanároknak. A munka tudományos érvekkel kívánja eloszlatni a kétnyelvűséggel, a „*kevertnyelvűséggel*”, a „*félnyelvűséggel*”, az idegennyelv-tanulással kapcsolatos tévhitet. Kiemelt kutatás irányul a cigány nyelvek, cigány közösségek, speciálisan a romani és beás nyelvek komplex nyelvészeti vizsgálatára is.

A Keretegyezmény itt idézett cikkelyeivel kapcsolatban, a jelen ország-jelentésben az alábbi, további tájékoztatást adjuk

(2) A nyelvhasználati jogok érvényesülésének egyik dinamikusan fejlődő területe az Internet (a kisebbségek Internet hozzáféréséről részletesen szoltunk a 9. cikkely értékelésekor). A kisebbségi közösségek, intézmények által létrehozott honlapok nyelvi megjelenítése 3 különböző formában történik: a) egyesek három nyelvi változatot tesznek közzé, azaz a kisebbség anyanyelve mellett, magyar és angol nyelven tájékoztatnak, b) mások a kisebbség anyanyelvén kívül magyarul is közzé tesznek információkat, c) s van, ahol a kommunikáció csak a kisebbség anyanyelvén történik.

A kisebbségi közösségek, intézmények által létrehozott honlapok hozzávetőleg 20%-a csak magyarul jelenik meg, 80%-a kisebbségi anyanyelvi változattal is rendelkezik. Cigány nyelvjáráásokra lefordított és közzétett – beás, lovári nyelvű – szöveget alig találunk a hazai kisebbségi tematikájú internetes oldalakon. A nemzetközi közvélemény tájékoztatása szempontjából fontos angol nyelvű változat e honlapok csupán egyharmadánál jelenik meg, fordítási költségek fedezethiánya miatt. Angol nyelven tájékoztat a legtöbb cigány tematikájú honlap, és van angol nyelvű változata például, a ruszin, a szlovák és az ukrán honlapoknak is.

(3) A törvény előtti egyenlőség kifejeződése az anyanyelv használatának biztosítása, amelynek alapja az Alkotmány 68. §-ának (2) bekezdése. A büntetőeljárásról szóló, 1998. évi XIX. törvény (a továbbiakban: Büntetőeljárás törvény) az alapvető rendelkezések között rögzíti az anyanyelv használatának jogát. Ha a vádlott a magyar nyelvet nem ismeri, a vádirat e vádlottra vonatkozó részét a vádlott anyanyelvére, regionális vagy kisebbségi nyelvére, illetőleg kérésére az általa korábban ismertként megjelölt, az eljárásban korábban használt más nyelvre le kell fordítani és azt így kell a bírósághoz benyújtani. Ha a nem magyar anyanyelvű személy, az eljárás során az anyanyelvét, a regionális vagy kisebbségi nyelvét kívánja használni, tolmácsot kell igénybe venni. Az eljárásban résztvevő személy nyilatkozata dönti el, hogy a hatóságnak milyen tolmács igénybevételéről kell gondoskodnia. Az anyanyelv használata független attól, hogy az illető személy ismeri-e és beszél-e a magyar nyelvet. A nyelvhasználat joga az írásbeli nyilatkozatok megtételére és az iratok megismerésére is kiterjed. Az eljárás során minden esetben meg kell győződni arról, hogy a kihallgatandó személy és a tolmács kellően megértik-e egymást, és ezt garanciális okokból, a jegyzőkönyvben kell rögzíteni. Nemcsak a terheltet illeti meg azonban ez a jogosultság, hanem más érintett személyt is. Tehát, például a magyar nyelvet nem ismerő tanú részére a tárgyalásra szóló idézés mellé annak lefordított szövegét is kézbesíteni kell.

11. cikkely

1. A Felek kötelezettséget vállalnak arra, hogy elismerik minden, valamely nemzeti kisebbséghez tartozó személynek azon jogát, hogy család- és utónevét kisebbségi nyelvén használhassa, ugyancsak ennek hivatalos elismeréséhez való jogot, jogrendszerükben szabályozottaknak megfelelően.

2. A Felek kötelezettséget vállalnak arra, hogy elismerik minden, valamely nemzeti kisebbséghez tartozó személy azon jogát, hogy saját kisebbségi nyelvén cégtáblákat, feliratokat és egyéb magántermésztű információkat tegyen közzé a nyilvánosság számára láthatóan.

3. Olyan körzetekben, amelyek hagyományosan nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek által jelentős számban lakottak, a Felek törekedni fognak arra, hogy jogrendszerük keretében, beleértve, ahol helyénvaló a más Államokkal való megállapodásokat, és figyelembe véve sajátos körülményeiket, a hagyományos helységneveket, utcaneveket és egyéb, a közösség számára szánt földrajzi megjelöléseket a kisebbség nyelvén is kiírják, ha megfelelő igény van ilyen jelzésekre.

A Kisebbségi törvény 12. §-a szerint, a kisebbséghez tartozó személynek joga van saját és gyermeke utónevének szabad megválasztásához, családi és utónevének anyanyelvi szabályai szerinti anyakönyveztetéséhez, és annak - jogszabályban meghatározott keretek között – a hivatalos okmányokban való feltüntetéséhez.

(1) A kisebbségek névhasználati jogát az anyakönyvekről, a házasságkötési eljárásról és a névviselésről szóló 1982. évi 17. törvényerejű rendelet (a továbbiakban: Anyakönyvekről szóló törvény) szabályozza. Az Országgyűlés a nevezett törvény 2002. évi módosítása révén, pontosította a kisebbségi névhasználati jogosítványt. E szerint a kisebbségekhez tartozó személyek olyan utónevet adhatnak gyermekeiknek, mely nevek hagyományosan használtak az érintett kisebbség körében.

A választható kisebbségi utóneveket a Magyar Tudományos Akadémia szerkesztésében megjelentetett „*Kisebbségi utónévjegyzék*” tartalmazza. Az utónévjegyzék összeállítása az érintett országos kisebbségi önkormányzat feladata. (A kisebbségi önkormányzatok részére, az utónévjegyzék elkészítése szakmai munkájának finanszírozásához a Kisebbségi Hivatal nyújtott anyagi támogatást 2003-ban.) Az országos kisebbségi önkormányzatok 2004. elején véglegesítik a kisebbségi utónévkönyveket.

Amennyiben valamely kisebbségi közösséghez tartozó szülő olyan nevet kíván gyermeke számára adni, mely név nem szerepel az idézett regiszterben, az érintett kisebbség országos önkormányzata jogosult állást foglalni, hogy a választott név valóban az adott kisebbségre jellemző, hagyományosan használt utónév-e.

Az itt idézett, az Anyakönyvekről szóló törvény módosításával lehetőség nyílt a kisebbségek nyelvén történő házasságkötésre is, amennyiben annak technikai feltételei fennállnak.

(2) A Keretegyezmény 10. cikkelyének értékelésekor tájékoztattunk a Magyar Tudományos Akadémia Nyelvtudományi Intézetének a kisebbségek nyelvhasználati jogait érintő kutatásairól. Itt az alábbiakra szeretnénk kitérni.

A Nyelvtudományi Intézet vizsgálja a kisebbségi, elsősorban nyelvi (oktatási) jogok érvényesülését és a Kisebbségi törvény ezzel kapcsolatos rendelkezéseinek esetleges megsértését. (A kutatóhelynek a magyarországi kisebbségekre vonatkozó, 1999 és 2003 között született publikációinak bibliográfiai adatait az ország-jelentés VII. sz. mellékletében közöljük.)

(3) A magyarországi kisebbségek közéleti anyanyelvhasználatát érintő, a Tanácsadó Bizottság véleményét tartalmazó dokumentumban is felvetett problémák kezelése érdekében a Kisebbségi Hivatal 2003-ban megbízta a Magyarországi Románok Kutatóintézetét, hogy végezzen átfogó értékelést a hazai román kisebbség központi településének számító Méhkerék községben. A kutatás célja a kisebbségi nyelvhasználat átfogó vizsgálata a település életének valamennyi színterén. A magyar-román országhatár melletti 2 500 fős településen a helyben lakók döntő többsége román nemzetiségű, román anyanyelvű magyar állampolgár. A község önkormányzatának valamennyi tagja, valamint a polgármester is román. Mindezek ellenére a településen élők a közügyeik intézése során egyre kevésbé használják az anyanyelvüket. A szakemberek tapasztalatainak fényében a Kisebbségi Hivatal egy átfogó nyelvhasználati program keretében támogatást kíván nyújtani a közéleti kisebbségi nyelvhasználat kiszélesítéséhez valamennyi magyarországi kisebbség számára.

12. cikkely

1. A Felek, ha szükséges, az oktatás és a kutatás területén intézkednek úgy a nemzeti kisebbségeik, mint a többség kultúrájának, történelmének, nyelvének és vallásának megismerése előmozdítására.

2. Ebben az összefüggésben a Felek különösképpen megfelelő lehetőségeket fognak teremteni a tanítóképzésre és a tankönyvekhez való hozzájutásra és megkönnyítik a különböző közösségek tanítói és diákjai közötti kapcsolatokat.

3. A Felek kötelezettséget vállalnak arra, hogy előmozdítják a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek számára az oktatáshoz minden szinten a hozzájutás esélyegyenlőségét.

Az első ország-jelentésben részletesen szóltunk arról, hogy a Magyar Köztársaság Alkotmányának 68. §-val összhangban, az 1990-es években megalkotott jogszabályok – a helyi önkormányzatokról szóló 1990. évi LXV. törvény, a Kisebbségi törvény és a Közoktatási törvény, együttesen biztosítják a kisebbségi oktatás jogszabályi kereteit. Az egymáshoz illeszkedő jogszabályok, ide értve a mindenkori költségvetési törvényt is, több oldalú garanciát nyújtanak a kisebbségek jogegyenlőségének érvényesüléséhez az oktatás területén.

(1) A Keretegyezmény itt érintett cikkelye tekintetében, a második monitorozási időszak értékelésekor kiemelendő, hogy a kisebbségi önkormányzati rendszer egyre erőteljesebben képviseli az adott népcsoport kisebbségi oktatáshoz fűződő érdekeit. Az országos kisebbségi önkormányzatok, az egyetértési és véleményezési jogok gyakorlásán túl, valóságos, szakmai tényezői lettek a kisebbségi nevelés és oktatás alakításának.

(2) A Közoktatási törvény a Kisebbségi törvénnyel összhangban valamennyi kisebbség számára, igényeik szerint, a közoktatás minden szintjén biztosítja az anyanyelv tanulásának, illetve az anyanyelven történő tanulásnak a lehetőségét. A kisebbségi nevelést, oktatást, melynek kötelező eleme a népismeret oktatása, nyolc szülő igénye esetén, a fenntartó önkormányzat köteles megszervezni.

(3) A Közoktatási törvénynek a második monitorozási időszakra eső, 1999-ben történt módosítása pontosította a kisebbségi nevelésben, oktatásban résztvevő pedagógusok képzésével kapcsolatos kérdéseket, a kisebbségi intézmények feladatait meghatározó nevelési programok, illetve kerettantervek tartalmát. A nevezett törvény tovább részletezte az országos kisebbségi önkormányzatok oktatással kapcsolatos jogköreit és rögzítette, hogy a kisebbségi oktatás kerettanterveinek elfogadása előtt meg kell szerezni az érintett kisebbségi önkormányzatok egyetértését

A módosított Köznevelési törvény a kisebbségi oktatás órakeretét 10%-kal megemelte. Az időkeret emelését az elsajátítandó tananyag mennyisége indokolta.

A magyarországi kisebbségek oktatási intézményeinek tartalmi munkája tekintetében az alábbiak kiemelését tartjuk fontosnak.

A horvát, német, román, szerb, szlovák és szlovén kisebbségnél, figyelemmel a közösségeik körében több évtized alatt kialakult hagyományokra, esetükben anyanyelvű és kétnyelvű kisebbségi óvodai nevelés, továbbá anyanyelvű, kétnyelvű és nyelvtanító kisebbségi iskolai oktatás valósul meg.

A bolgároknak, görögöknek, lengyeleknek, ruszinoknak és ukránoknak nincs kisebbségi iskolahálózatuk, csupán egy-egy oktatási intézménnyel rendelkeznek. Ugyanakkor, a Köznevelési törvény számukra is lehetővé teszi bármely oktatási forma választását, mégis anyanyelvüket döntően ún. „*vasárnapi iskolákban*”, tehát a köznevelési rendszeren kívüli tevékenység keretében fejlesztik. E közösségeknél az oktatás megszervezése néhány kivételtől eltekintve, a Kisebbségi törvény elfogadását követően indult meg, és fokozatosan alakulnak ki annak szakmai és személyi feltételei. E kisebbségek további jellemzője az alacsony lélekszám és a nagymértékű szóróvonal. Erre tekintettel, a Köznevelési törvény 1999. évi módosítása (86. § (5) bekezdése) rendelkezik egy új oktatási forma, a *kiegészítő kisebbségi oktatás* megszervezésének lehetőségéről is. Ez az oktatási forma az iskolahálózattal nem rendelkező kisebbségek számára is biztosítja az oktatás iskolarendszeren belüli megszervezését. Nagy előnye, hogy az iskolai tanulmányokról bizonyítvány állítható ki, alapképzési és érettségi vizsga letételére és továbbtanulásra jogosít. Ez az oktatási forma lehetővé teszi továbbá azt is, hogy a nem kisebbségi gimnáziumokban továbbtanuló fiatalok a középiskolai tanulmányaikkal párhuzamosan befejezhessék kisebbségi tanulmányaikat is.

(4) Az itt értékelt második monitorozási időszakban megvalósult a kisebbségi oktatás alapképzési dokumentumainak kidolgozása. Az egyes kisebbségek eltérő adottságaitól függően, az anyanyelvi oktatás fejlesztési üteme különböző.

Kiadásra kerültek az oktatási intézményekkel rendelkező kisebbségek esetében az anyanyelv és irodalom, valamint a népiismereti kerettantervek. 2003-ban megtörtént a kerettantervek felülvizsgálata. Elkészültek a roma nyelvek oktatásához szükséges, beás és romani nyelvi követelmények munkaanyagai, de véglegesítésük további szakmai egyeztetést igényel.

Az oktatási intézményekkel korábban nem rendelkező kisebbségek közül elkészült a bolgár, a görög és a ruszin nyelv- és irodalom, illetve népiismeret követelményrendszere. Ezek alapján megteremthetők a feltételek e kisebbségek esetében is, az anyanyelvi oktatásuk köznevelésbe történő átvezetéséhez.

Az országos kisebbségi önkormányzatokkal együttműködve elkészültek és megjelentek a kisebbségi nyelv és irodalom és a kisebbségi népiismeret általános és részletes érettségi vizsgakövetelményei is.

(5) Magyarország a Keretegyezmény aláírásával vállalta, hogy hatékony intézkedéseket hoz mind a kisebbségek, mind a többség kultúrája, történelme, nyelve és vallása kölcsönös megismerésének előmozdítására. E vállalás megfogalmazódik a Köznevelési törvény 48.§-ban is, ám a cigányság tekintetében, az oktatási szaktárca értékelése szerint, ebből korábban vajmi

kevés valósult meg. Ezért az Oktatási Minisztérium, többek között, módosította az érettségi vizsga részletes követelményeiről szóló korábbi rendeletet, s ezzel a történelem, az irodalom és a nyelvtan tantárgyakban megjelentek a cigányság kultúrájának, múltjának, jelenének oktatását előíró követelmények.

(6) Az oktatási szaktárca álláspontja szerint a hátrányos helyzet etnikai alapon történő közelítése hibás, hiszen a tanulók, gyermekek nemzeti, etnikai hovatartozástól függetlenül lehetnek hátrányos helyzetűek. Ezért a hátrányos helyzetű gyermekek iskolai előmenetelének biztosítása nem a kisebbségi oktatás feladata. Az Oktatási Minisztérium jelezte azt a problémát is, hogy a „felzárkóztatás” alkalom lehetett a gyermekek külön osztályba, csoportba sorolására, szegregálására. Mindezeket figyelembe véve történt meg a közelmúltban a kisebbségek óvodai nevelése-, és iskolai oktatása irányelve kiadásáról szóló miniszteri rendelet módosítása. Ennek eredményeként a kisebbségi oktatás feladatköréből kikerült az iskolai előmenetelt segítő feladatrendszer (felzárkóztatás, iskolai előmenetel segítése stb.).

Mint arra az ország-jelentésben már utaltunk, a Köznevelési törvény, 2003. szeptemberétől, számos ponton megváltozott. (A Köznevelési törvénynek a kisebbségi önkormányzatok oktatási intézményalapítási, -átvételi jogosítványainak pontosítása céljából történt módosításairól a Keretegyezmény 13. cikkelye tárgyalásakor szólunk.)

A Köznevelési törvény módosítása során, a Keretegyezmény 12. cikkelye 3. pontjával összhangban, számos antidiszkriminációs elemekkel is kiegészült (az érintett paragrafusok szövegét az ország-jelentés I. sz. és II. sz. mellékletében ismertetjük).

E változások jelentős része a hátrányos helyzetű gyermekek, tanulók integrációja érdekében született. (A Köznevelési törvény eddig is kiemelten foglalkozott a hátrányos megkülönböztetés tilalmával. A törvény alapelvei megfogalmazták, hogy a köznevelésben tilos a hátrányos megkülönböztetés bármilyen okból, így különösen a gyermek vagy hozzátartozója színe, neme, vallása, nemzeti, etnikai hovatartozása, politikai vagy más véleménye, nemzetiségi, etnikai vagy társadalmi származása, vagyoni és jövedelmi helyzete miatt, valamint a nevelési-oktatási intézmény fenntartója alapján.)

A módosítások segítséget jelentenek az iskoláknak és az önkormányzatoknak, hogy olyan oktatásszervezési megoldásokat találjanak, amelyek jogszerűek és minden érintett harmonikus együttműködését szolgálják.

Az oktatási tárca a jogszabályok módosítása során figyelemmel volt az elmúlt években történt diszkriminációs esetek tapasztalataira is (Tiszavasváriban külön ballagtatás, Bogácson külön étkeztetés, Pátkán a roma gyermekek teljes elkülönítése a speciális tantervű tagozatra, és külön étkeztetése). A legfontosabb diszkriminációs tényállás a roma tanulók elkülönítése alacsonyabb színvonalú oktatást nyújtó csoportba az Oktatási Minisztérium szerint széles körben volt jellemző. Adataik alapján 2000-ben hazánkban 700-nál több elkülönített cigány osztály működött az általános iskolák normál tagozatain.

A módosított Köznevelési törvény rendelkezése alapján emelkedik a tankötelezettség korhatára (6.§). Tudjuk, hogy a hátrányos helyzetű rétegek egyik legfőbb problémája az iskolarendszertől való korai távozás. Körültekintőbb intézkedések várhatók a magántanulóvá nyilvánítás területén (7.§) is. A rendelkezésnek az a célja, hogy a leghátrányosabb helyzetű fiatalok ne essenek ki a köznevelésből. A nevezett törvényben megjelent a „*sajátos nevelési*

igény” kifejezés (30.§). Ezzel megkezdődik a felkészülés a fogyatékos nyilvántartás jelenlegi rendszerének a hátrányos társadalmi helyzetű tanulók szempontjából való felülvizsgálatára.

(7) A kisebbségi oktatás lényeges eleme és feltétele az anyanyelvű, ill. a kisebbségi oktatáshoz szükséges tankönyvek biztosítása. A tankönyvfejlesztés első fázisában az oktatási tárca több fordulóban pályázatot írt ki a népismereti tankönyvek kidolgozására. Ennek eredményeként a tankönyvek többsége elkészült, azok kivételével, amelyekre megfelelő szerző hiányában nem érkezett pályázat. Az országos kisebbségi önkormányzatok által javasolt szakemberek bevonásával elvégzett, anyanyelv és irodalom tankönyvek felülvizsgálatát követően, elkészült e tankönyvek fejlesztési programja. Mintegy 100 tankönyv elkészítésére 2001-ben a tankönyvkiadók számára pályázatot írt ki az oktatási tárca. Az érintett iskolák és kisebbségi önkormányzatok közreműködésével és egyetértésével, elkészült a közismereti tárgyak anyanyelven való oktatásához szükséges tankönyvek fejlesztési terve is. Az átmeneti hiány pótlására, az országos kisebbségi önkormányzatok igénye szerint, a szaktárca tankönyveket hoz be a kisebbségek anyaországából.

(8) A fentebb idézett irányelvek és a hozzá kapcsolódó követelmények az iskolák 10. évfolyamáig szabályozzák a kisebbségi oktatás tartalmát. Az elkészült kerettantervek és érettségi vizsgakövetelmények figyelembevételével megállapítható, hogy a nemzetiségi középfokú oktatás struktúrája és tartalma azonos elvek szerint, szervesen épül az alapfokú oktatásra.

(9) A statisztikáról szóló XLVI. törvény 11. §-a rendelkezik az Országos statisztikai adatgyűjtési program (OSAP) végrehajtásáról, melynek keretében minden év októberében, az oktatási intézmények kötelező adatszolgáltatása alapján, évente oktatási statisztika készül. Az adatokat – azok feldolgozását követően – az Oktatási Minisztérium kiadványban megjelenteti. Az alábbiakban e statisztikák alapján, a kisebbségi oktatásban résztvevő tanulók létszámadatait összefoglaló táblázatokat adjuk közre.

Kisebbségi óvodák létszámadatai (1999/2000. tanév)

	Óvodák száma	Tannyelvű óvodák gyereklétszáma	Kétnyelvű óvodák gyereklétszáma	Összesen
Német	263	1 488	12 653	14 141
Szlovák	73	103	2 947	3 050
Horvát	37	253	1 135	1 388
Román	14	130	417	547
Szerb	9	87	94	181
Szlovén	5	0	112	112
Összesen	401	2 061	17 358	19 419

Forrás: Oktatási Minisztérium

Kisebbségi általános iskolák létszámadatai (1999/2000. tanév)

	Iskolák száma	Tannyelvű iskolák tanulói létszáma	Kétnyelvű iskolák tanulói létszáma	Nyelvoktató iskolák tanulói létszáma	Összesen
Német	284	758	4 911	40 585	46 254
Szlovák	59	92	658	3 674	4 424
Horvát	34	319	0	2 207	2 526
Román	14	427	188	583	1 198
Szlovén	4	0	22	94	116
Szerb	11	164	0	111	275
Görög	2	0	0	83	83
Összesen	408	1 760	5 779	47 337	54 876

Kisebbségi középiskolák létszámadatai (1999/2000. tanév)

	Intézmények száma		Gimnáziumi tanulólétszám		Szakközépiskolai tanulólétszám		Összesen
	Tannyelvű, kétnyelvű	nyelvoktató	tannyelvű, kétnyelvű	nyelvoktató	tannyelvű, kétnyelvű	nyelvoktató	
Német	4	9	1007	692	122	157	1 978
Szlovák	2		105		13		118
Horvát	2		219				219
Román	1	2	129	128			257
Szerb	1		126				126
Szlovén		1		9			9
Roma		1		118			118
Összesen	10	13	1 586	947	135	157	2 825

Kisebbségi oktatási intézmények létszámadatai, 2001-2003 között

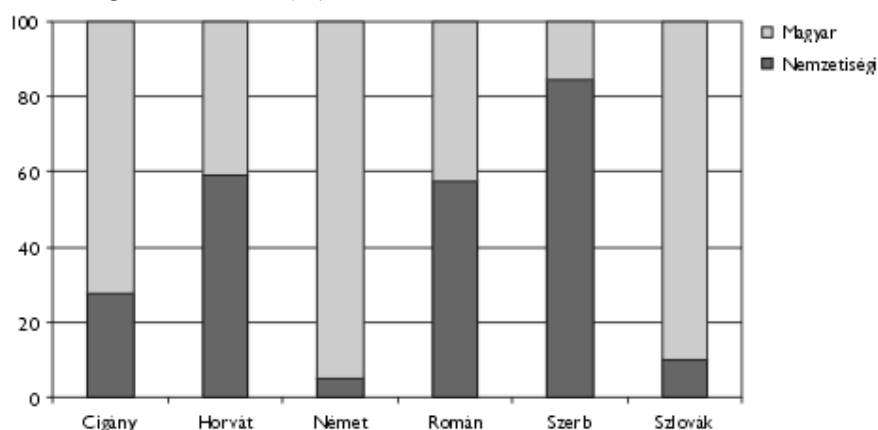
	Tanév	Óvodai létszám/fő/	Általános iskola/fő/	Gimnáziumi létszám	Szakközépiskola /fő/	Felsőoktatási intézmények/fő
Horvát	2001/02	1 380	1 527	179	...	98
	2002/03	1 161	2 033	163	56	96
Német	2001/02	13 423	39 692	2 685	601	167
	2002/03	13 333	41 026	2 302	643	163
Román	2001/02	495	824	177	...	107
	2002/03	425	1 047	193	...	94
Szerb	2001/02	370	476	110	...	68
	2002/03	236	274	106	...	59
Szlovák	2001/02	1 960	3 269	127	33	165
	2002/03	2 783	3 642	117	21	137
Szlovén	2001/02	312	251	12	...	4
	2002/03	74	94	12	...	6

Forrás: Oktatási Minisztérium

Magyarországon 36 középfokú oktatási intézményben van kisebbségi nyelvoktatás. Ebből 2 tannyelvű nemzetiségi gimnázium (szlovák, szerb), 16 kétnyelvű nemzetiségi gimnázium (12 német, 2 horvát, 1 román, 1 szlovák). Kisebbségek nyelvének oktatása (mint idegen nyelv) további 8 gimnáziumban (7 német, 1 szlovén), 7 szakközépiskolában (5 német, 1 román, 1 szlovák,) és 3 szakiskolában (1 horvát, 1 német, 1 román) történik. Roma kisebbségi nevelés, oktatás 14 középfokú intézményben van, ebből 2 gimnázium, 2 szakközépiskola, 7 szakiskola és 3 speciális szakiskola.

A nemzetiségi tannyelvű óvodák és iskolák statisztikai adataival kapcsolatban a Magyarországi Németek Országos Önkormányzata úgy foglalt állást, hogy azok „*megetvesztők*”, hiszen a német nyelv, mint idegen nyelv iránti viszonylag nagy társadalmi érdeklődését is tükrözik, nem csupán a nemzetiségi oktatás valós számait. Tapasztalataik szerint „*a nem valós adatok a túlságosan általános kérdőívekre vezethetők vissza*”.

Az Országos Köznevelési Intézet által megjelentett „Jelentés a magyar köznevelésről, 2003” c. kiadványban közzétett adatok alapján, a kisebbségi oktatásban részt vevő, nemzeti identitásukat vállaló általános iskolás 5. és 8. osztályos tanulók aránya aszerint, hogy milyen anyanyelvűnek vallják magukat, az 1999/2000-es tanévben, százalékos arányban, az alábbi ábrában foglalható össze (%):

Forrás: Országos Köznevelési Intézet

A kisebbségi oktatásban részt vevő általános iskolások számának változása kisebbségi nyelvek szerint, 1990/91 és 2001/02 között

Nyelv	1990/91	1995/96	1997/98	1999/00	2001/02
Horvát*	3 870	2 657	2 476	2 526	1 527
Német	33 550	41 029	44 338	46 254	39 692
Román	961	1 041	1 127	1 198	824
Szerb*		281	227	275	476
Szlovák	5 879	4 317	4 409	4 424	3 269
Szlovén	235	116	120	116	251
Összesen	44 495	49 441	52 697	54 793	46 039

Forrás: OM oktatási statisztikái

* 1990/1991-ben még nem vált szét a horvát és szerb oktatás, a tanulók számát a táblázatban a horvát nyelvnél tüntették fel

A kisebbségi oktatás további statisztikai adatairól az Országos Közoktatási Intézet „Jelentés a magyar közoktatásról, 2003” c. könyvében szereplő információk felhasználásával, az országjelentés XIII. mellékletében adunk tájékoztatást.

(10) A kisebbségi oktatás, nevelés jól elhatárolható többletfeladatokat tartalmaz. Ezek ellátásához a mindenkori költségvetési törvény – a minden tanulónak járó ellátáson túl – kiegészítő támogatást biztosít a fenntartók számára. A kiegészítő támogatás mértéke a második monitorozási időszakban évről évre nőtt. A központi költségvetés az alábbi - kiegészítő - normatív támogatással segítette a kisebbségi óvodai nevelést, a kisebbségi anyanyelvi iskolai oktatást.

Év	Létszám (fő)	Támogatás (Ft)
2001.	150 939	4 738 000 000
2002.	156 177	5 604 000 000
2003.	117 115	5 717 000 000

Forrás: Belügyminisztérium

A többlettámogatás a magasabb színvonalú kétnyelvű, illetve a teljes anyanyelvű oktatás fejlesztését ösztönözte. (A támogatás mértéke 2001-ben tannyelvű és kétnyelvű kisebbségi oktatás esetén tanulónként 43 500 Ft, kisebbségi óvodai nevelés és nyelvoktató, valamint roma kisebbségi nevelés-oktatás esetén személyenként 29 000 Ft. A támogatási összeg 2002-ben 49 500 Ft, ill. 33 000 Ft, 2003-ban 66 000 Ft, ill. 44 000 Ft.)

A második monitorozási időszakban a kisebbségi iskolák finanszírozása terén a problémák jellemzően az alacsony tanulólétszámú intézmények fenntartásában mutatkoztak. A különféle kísérleteket (kisiskola normatíva, intervenciós keret) követően, megoldást a 2000. évi költségvetési törvény hozott. A szabályozás szerint az 1100, a 3000 és 3500 fő alatti településeknek biztosított, ún. kistélepülési normatívák kétszeresét vehetik igénybe a települési önkormányzatok, ha kisebbségi oktatási, nevelési intézményt tartanak fenn.

E támogatások mellett, további elkülönített keret (2001-ben 320 millió Ft, 2002-ben 340 millió és 2003-ban 340 millió Ft) volt felhasználható kiegészítő támogatásként, pályázat útján a kisebbségi óvodák és iskolák fenntartásához.

A 2004-es esztendőben az állami költségvetés keretszámai alapján átlagosan 5%-kal növekszik az önkormányzatoknak járó oktatási alap-normatíva. A kiegészítő normatívák – nyelvoktató-, két tannyelvű-, kistélepülési normatíva - további 1% és 15% közötti növekedést mutatnak a megelőző évi támogatáshoz viszonyítva.

(11) A második monitorozási időszakban befejeződött (2002) a pécsi Gandhi Gimnázium és Kollégium beruházás-sorozata, 2003-ban pedig a pécsi Német-Magyar Iskolaközpont Kollégiumának építése, valamint a szarvasi Szlovák Általános Iskola, Óvoda és Diákotthon teljes körű felújítása és bővítése.

A hátrányos helyzetű roma fiatalok eredményes általános és középfokú oktatásához, a szaktárca által meghirdetett kollégiumi férőhely fejlesztési program 2001 szeptemberére befejeződött. A program eredményeként 2001 szeptemberétől 16 kollégiumban 287, hátrányos helyzetű roma tanuló elhelyezését szolgáló férőhely létesült. A pályázat kiírása szerint, e férőhelyeket legalább tíz évig, csak hátrányos helyzetű roma tanulók tölthetik be.

(12) A roma fiatalok közép és felsőoktatásban való részvételét kívánja elősegíteni a tanulmányi ösztöndíjak rendszere. Tanulmányi ösztöndíjakat 2001-ig a Kisebbségekért Közalapítvány és a Cigányokért Közalapítvány nyújtott. A Cigányokért Közalapítvány által biztosított ösztöndíjak rendszere, az általános iskolától a középfokon át, a felsőfokú képzésig, a második monitorozási időszakban, igen dinamikus fejlődést mutatott (e kérdésekről szoltunk az 5. cikkely tárgyalásakor is).

Az Oktatási Minisztérium pályázat útján nyújt támogatást a költségtérítéses képzésben, valamint egyetemi előkészítőkön résztvevő roma fiatalok tanulásához. 2001-ben az oktatási szaktárca 396 roma fiatal költségtérítéses tanulmányait támogatta, összesen 20.1 millió Ft-tal, 2002-ben 459 roma hallgató részesült 26.176 millió Ft-os támogatásban, míg a 2003. év első felében 293 cigány egyetemista kapott összesen 13.89 millió Ft-os támogatást (a kisebbségek főiskolai, egyetemi tanulmányainak állami ösztöndíjas támogatási rendszeréről az 5. cikkely tárgyalásakor is szoltunk).

(13) Az itt értékelt cikkellyel kapcsolatos tájékoztatás kapcsán utalunk egy, a második monitorozási időszakban hozott, de jövőbeni hatályú intézkedésről.

A felsőoktatásban megkülönböztető bánásmód (pozitív diszkrimináció) alkalmazása kerül bevezetésre 2005-től a 269/2000. (XII. 26.) Korm. sz. rendelet módosításával. Ezen időponttól felvételt nyer felsőfokú alapképzésre az adott intézmény irányszámának legfeljebb 20%-ig az a hátrányos helyzetű jelentkező, aki az adott, államilag finanszírozott szakon, szakpáron megállapított ponthatár 80%-át eléri. Ebben a kedvezményben az a hátrányos helyzetű jelentkező részesülhet, aki a középfokú tanulmányai során állami gondozott volt vagy a középfokú tanulmányai idején rendszeres gyermekvédelmi támogatásban részesült, és a törvényes felügyeletet gyakorló szülők tanulmányaikat legfeljebb az iskola 8. évfolyamán fejezték be.

(14) A magyar felsőoktatásban a kisebbségi nyelv és irodalom szakos tanár-, nemzetiségi tanító- és nemzetiségi óvóképzés folyik. A második monitorozási időszakban megtörtént az ország különböző felsőoktatási intézményeiben önálló kisebbségi tanszékek vagy tanszéki csoportok programjainak akkreditációja. Kétoldalú nemzetközi egyezmények alapján a kisebbségi tanszékek többségében anyaországi lektor segíti az oktató munkát.

A kisebbségi képzésre – a német nyelvterület kivételével – jellemző az alacsony hallgatói létszám, ezért az átlagosnál magasabbak a fajlagos költségek. A felsőoktatás normatív finanszírozása keretében 2002-től kezdődően sikerült elérni a kisebbségi nyelvszakok egy finanszírozási kategóriával magasabba történő besorolását, és 2003-tól egy új normatívát is igénybe vehetnek. Ez a rendelkezés enyhíti a kis létszámú kisebbségi tanszékek, tanszéki csoportok működési gondjait, végleges megoldást azonban nem jelent. Az Oktatási Minisztérium 2003-ban meghívásos pályázat keretében 110 millió Ft-ot biztosított a nemzetiségi pedagógusképzést és romológiai képzést nyújtó tanszékek működésének többlettámogatására, valamint a kisebbségi nyelven oktatott szaktárgyak pedagógusainak szaknyelvi, szak módszertani felkészítését szolgáló programok kidolgozására.

Kiemeljük, hogy több felsőoktatási intézményben tanszéki, speciálkollégiumi vagy önálló program keretében bevezették a romológiai ismeretek oktatását. Külön említést érdemel a Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán megszervezett Romológiai Tanszék tevékenysége, mely az elmúlt években a tanárképzés mellett, bekapcsolódott a roma

gyermeket tanító pedagógusok továbbképzésébe és a roma kisebbségi oktatást segítő kutatásokba is.

A 1073/2001. (VII.13.) számú Kormányhatározat rögzíti a cigány oktatásban részt vevő pedagógusok számára, a felsőoktatás keretében szervezett, továbbképző tanfolyamok támogatását.

Az anyanyelvű és kétnyelvű kisebbségi oktatás színvonalas ellátásához a szaktárgyak szaknyelvét jól ismerő pedagógusokra van szükség. Ezért a következő időszak fontos feladata lesz a közismereti tantárgyakat kisebbségi nyelven oktató pedagógusok szaknyelvi képzéséhez szükséges feltételek megteremtése, mind az alapképzésben, mind a továbbképzésben. (A kisebbségi pedagógusképző intézmények felsorolását az ország-jelentés X. mellékletében közöljük.)

(15) A hazai képzés mellett kétoldalú kormányközi egyezmények alapján a magyarországi kisebbségek tagjainak lehetőségük van magyar állami ösztöndíj igénybevételére anyaországi felsőfokú képzéshez, részképzéshez, doktori cím megszerzéséhez. Néhány kisebbség (horvát, román, szerb, szlovák) részére az anyaországuk is felajánl felsőfokú tanulmányok elvégzését biztosító, külön lehetőségeket.

A kétoldalú kormányközi oktatási együttműködési megállapodásokban rögzített külföldi ösztöndíj pályázatokat a 147/2002. (VI.29.) Korm. rendelet 8.§ (2) bekezdése értelmében, a Magyar Ösztöndíj Bizottság hirdeti meg. Az ösztöndíjat az oktatási miniszter adományozza. A magyar állami ösztöndíjas a külföldi tanulmányait a vele kötendő tanulmányi szerződés keretei között végezheti. Külföldi tanulmányokhoz magyar állami ösztöndíj annak a pályázónak adományozható, akit itthon sikeres felvételi vizsgát tett vagy a fogadó ország választott felsőoktatási intézményében nappali tagozaton egy tanévet sikeresen elvégzett.

A magyarországi kisebbségek anyaországába irányuló felsőfokú magyar állami ösztöndíjpályázatok elbírálása során, az azonos eredmény esetén, előnyt élveznek a kisebbségi pályázók.

Az ösztöndíj folyósításának időtartama 5, illetve 6 év nappali tagozaton. A Romániában, Szlovákiában és Ukrajnában tanuló magyarországi állami ösztöndíjas hallgatók részére a magyar állam fizeti az ösztöndíjat, a fogadó fél pedig a saját állampolgáraival azonos térítési feltételek mellett, kollégiumi elhelyezést biztosít a magyarországi ösztöndíjasok részére. A kétoldalú megállapodások értelmében, kölcsönösségi alapon, Horvátországban, Szerbiában és Szlovéniában a fogadó fél fizeti az ösztöndíjat, illetve kollégiumi elhelyezést biztosít a hallgatók részére. A magyar állam az ösztöndíjasai részére útiköltség-térítést is fizet.

Kimutatása az ösztöndíjas felsőfokú alapképzésen résztvevő hallgatók számáról (a keretszámok az adott évben adható, új ösztöndíjak számát jelölik, az egyes évszámok alatt pedig, a különböző évfolyamokon tanuló összes magyar állami ösztöndíjas száma szerepel):

Ország	Keretszám/év	1999	2000	2001	2002	2003
Horvátország	15 fő	13 fő	15 fő	11 fő	12 fő	11 fő
Románia	5 fő	21 fő	22 fő	26 fő	24 fő	19 fő
Szlovákia	10 fő	8 fő	11 fő	4 fő	2 fő	1 fő
Szlovénia	6 fő	3 fő	5 fő	4 fő	4 fő	2 fő
Ukrajna	5 fő	-	-	2 fő	2 fő	1 fő

Forrás: Magyar Ösztöndíj Bizottság

A magyar állami ösztöndíj-rendszer keretében külföldi doktori (PHD) képzéshez is nyújtható tanulmányi támogatás. A képzés időtartama 3 év, nappali tagozaton. (2004-től kezdődően Horvátországba is küldhető, évente 2 magyarországi doktorandus).

Ország	Keretszám/év	1999	2000	2001	2002	2003
Románia	5 fő	6 fő	6 fő	10 fő	10 fő	9 fő
Szlovákia	5 fő	-	1 fő	3 fő	3 fő	2 fő

Forrás: Magyar Ösztöndíj Bizottság

Ugyancsak a magyar állam ösztöndíj-rendszere keretében a hazánkkal szomszédos országok felsőfokú oktatási intézményeiben történő részképzésre azon magyar állampolgárságú, nyelvszakos hallgatók pályázhatnak, akik a fogadó ország nyelvét valamely magyarországi főiskolán vagy egyetemen nappali tagozaton tanulják. A részképzés időtartam 5 hónap. Az alábbi táblázat a részképzésben részesülő magyar állami ösztöndíjasok számáról tájékoztat.

Mint az alábbi táblázatban is szerepel, a kétoldalú megállapodásoknak megfelelően évente 30 magyarországi fiatal kaphat romániai felsőfokú részképzéshez szükséges ösztöndíjat és tanulmányi lehetőséget Romániában. Azonban, a Magyar Ösztöndíj Bizottság Iroda tájékoztatása szerint, 1999 és 2003 között nem volt magyarországi jelentkező a romániai felsőfokú részképzésre.

Ország	Keretszám/év	1999	2000	2001	2002	2003
Horvátország	11 fő	8	9	11	11	7
Románia	30 fő	-	-	-	-	-
Szlovákia	70 fő	49	29	25	12	8
Szlovénia	2 fő	-	2	-	1	3
Ukrajna	30 fő	4	1	-	1	3

Forrás: Magyar Ösztöndíj Bizottság

Az államközi egyezmények alapján a magyar állam a kisebbségek anyaországába szerveződő, rövid időtartamú tanulmányutakat is finanszíroz. Az ösztöndíjra a diplomával, illetve tudományos fokozattal rendelkező, kisebbségi szakterületen dolgozók pályázhatnak. Némely esetben (Szlovénia, Szlovákia) a pályázat meghirdetése kifejezetten a kisebbségi nyelvtanárok anyaországi nyári egyetemi továbbképzésen való részvételére szól. Az ösztöndíjakat a fogadó ország partnerminisztériuma biztosítja, míg az útiköltség a magyar költségvetés fedezi.

Ország	Keretszám/év	2000	2001	2002	2003
Horvátország	8-10 fő	7	8	6	6
Románia	15-25 fő	3	7	8	7
Szlovákia	19 fő	12	16	18	16
Szlovénia	32 fő	4	6	5	4

Forrás: Magyar Ösztöndíj Bizottság

(16) Az Oktatási Minisztérium által, az akkreditált rendszerű kisebbségi pedagógustovábbképzés megvalósításához pályázat útján 2003-ban nyújtott támogatások számadatait az alábbi táblázatban foglaltuk össze:

2002		
Kisebbség	Nyertes pályázatok száma	Támogatási összeg (Ft)
roma	14	8 850 000
német	4	1 460 000
szlovák	3	1 500 000
román	1	400 000
Összesen	22	12 210 000

2003.		
Kisebbség	Nyertes pályázatok száma	Támogatási összeg (Ft)
roma	6	5 200 000
német	7	6 174 000
szlovák	4	2 130 000
szerb	1	1 000 000
lengyel	1	175 000
Összesen	22	14 679 000

Forrás: Oktatási Minisztérium

(17) Az Oktatási Minisztérium mindenki számára hozzáférhető, nyilvános pályázaton támogatást nyújt a kisebbségi oktatást segítő kutatások megvalósításához is. A pályázati kiírásban 2001-ben az új oktatási dokumentumok bevezetését és a kisebbségi népismeret oktatását segítő pályázatok nyertek támogatást, az anyanyelven megvalósított kutatások elsőbbséget élveztek.

(18) A második monitorozási időszakban történt a Belügyminisztérium Bevándorlási és Állampolgársági Hivatalának és területi szerveinek felállítása. Az itt nevesített intézményhálózat fontos szerepet játszik a kisebbsége és anyaországuk állampolgárainak kapcsolattartásában. Kiemelendő ez a szerep az itt vizsgált 12 cikkelyben (és a 13. cikkelyben) foglaltak megvalósítása terén, amikor a kisebbségek anyanyelvű oktatása, vallása, kultúrája ápolása érdekében nyelvtanárok és nyelvi lektorok érkeznek Magyarországra a szomszédos országokból. E szakemberek magyarországi tartózkodási engedélyezésével kapcsolatos eljárások felgyorsítása nagymértékben elősegíti a kisebbségek és anyaországuk közötti kapcsolattartást.

13. cikkely

1. Oktatási rendszerük keretében a Felek elismerik minden, valamely nemzeti kisebbséghez tartozó személynek a jogát arra, hogy saját magán oktatási és képzési intézményeiket létrehozhassák és működtethessék.

2. E jog gyakorlása nem ró semmiféle pénzügyi kötelezettséget a Felekre.

A Kisebbségi törvény az érintettek közösségi jogaként ismeri el, hogy kezdeményezzék az anyanyelvű vagy anyanyelvi (anyanyelven és magyar nyelven történő) óvodai nevelés, alsó-, közép- és felsőfokú oktatás feltételeinek megteremtését, illetve törvényes keretek között saját országos nevelési, oktatási, kulturális, tudományos intézményhálózatot alakítsanak ki.

Az országos kisebbségi önkormányzatok a kisebbségi kulturális autonómia megvalósítása keretében egyre gyakrabban vetik fel a közoktatási intézmények átvételét. Ennek jogszabályi keretei, a Közoktatási törvény 2003. évi módosításakor tovább bővültek (Az első országjelentésben részletesen szóltunk a kisebbségi oktatási intézmények rendszeréről. E helyütt a második monitorozási időszakot érintő információkra térünk ki.)

(1) A Köznevelési törvény 2003. évi módosításával egy időben módosult a Kisebbségi törvény 47. §-a is. E módosítás lényege, hogy meghatározza a kisebbségi köznevelési intézmények működtetési joga átadásának, átvételének és fenntartásának körülményeit.

E szerint, a helyi beiskolázású kisebbségi oktatási intézmény fenntartását a helyi és országos kisebbségi önkormányzatok, a fenntartóval kötött köznevelési megállapodás keretében továbbra is átvehetik. Új elem azonban, hogy a térségi, illetve országos feladatot ellátó iskola, kollégium átvételéről, az országos kisebbségi önkormányzat az oktatási miniszterrel köt megállapodást. E rendelkezést kell alkalmazni a körzeti feladatot ellátó iskola és kollégium esetében is, ha a kisebbséghez tartozók országon belüli elhelyezkedése miatt nem láthat el az iskola, kollégium országos vagy térségi feladatot. A szabályozás garanciát nyújt az intézmények fenntartásához szükséges források biztosításához. A köznevelési intézményt fenntartó kisebbségi önkormányzatok a helyi önkormányzatokkal azonos jogcímen és feltételekkel igényelhetik a költségvetési törvény szerinti támogatásokat, és részt vehetnek minden olyan pályázaton, amelyet a települési önkormányzatok részére írnak ki. A feladatok ellátását szolgáló ingó és ingatlan vagyont, az oktatási intézményt működtető kisebbségi önkormányzatok ingyenes használatába kell adni.

A második monitorozási időszakban a Magyarországi Németek Országos Önkormányzata, illetve a Magyarországi Horvátok Országos Önkormányzata vett át, illetve alapított új kisebbségi oktatási intézményt. Az Országos Szlovák Önkormányzat 2003 decemberében a módosított Köznevelési törvény rendelkezéseinek megfelelően bejelentette, hogy 2004. július 1-től át kívánja venni a szarvasi Szlovák Általános Iskola-, Óvoda- és Diákotthont.

A kisebbségek kulturális autonómiáját szolgáló törekvések megvalósulása, az országos kisebbségi önkormányzatok által saját kezelésbe átvett vagy alapított új intézmények működtetése érdekében, a Kormány egy jelentős költségvetési forrást biztosított a 2003. évtől kezdődően. A forrás kezelését a Kisebbségi Hivatal végzi (erről részletes tájékoztatást adtunk az 5. cikkelyhez kapcsolódó információk között).

(2) Figyelemmel a Tanácsadó Bizottság véleményében felvetett javaslataira, az alábbi tényekről is tájékoztatunk.

Kínai-magyar két tanítási nyelvű, 12 osztályos iskola alapításáról született megállapodás 2003. őszén, Budapesten. A 2004. szeptemberben induló iskola az ideiglenesen vagy tartósan Magyarországon élő kínai családok gyermekeinek nyújt majd tanulási lehetőséget. Az új intézmény létesítéséhez a magyar Kormány egy épülettel járul hozzá.

14. cikkely

1. A Felek kötelezettséget vállalnak arra, hogy elismerik minden, valamely nemzeti kisebbséghez tartozó személy jogát kisebbségi nyelvének megtanulására.

2. A nemzeti kisebbségek által hagyományosan és jelentős számban lakott területeken, megfelelő igény esetén, a Felek törekednek - lehetőségeik szerint és oktatási rendszerük keretein belül - annak biztosítására, hogy a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyeknek megfelelő lehetőségük legyen kisebbségi nyelvüket megtanulni, vagy ezen a nyelven tanulni.

3. A jelen cikkely 2. bekezdését úgy kell végrehajtani, hogy az ne veszélyeztesse a hivatalos nyelv tanulását, vagy ezen a nyelven való tanítást.

A Keretegyezmény 14. cikkelyének 1. pont szerinti egyéni jogot a Kisebbségi törvény tartalmazza, az erre vonatkozó intézményhálózat működésének leírását a 12. cikkely értékelésekor adtuk meg.

(1) A Köznevelési törvény is rögzíti az anyanyelven történő-, illetve az anyanyelv oktatásának kereteit. A Nyelvi Karta ratifikálása során Magyarország a megerősítésben felsorolt hat nyelv (német, szlovák, szlovén, horvát, szerb és román) tekintetében vállalta az oktatással kapcsolatos kötelezettségeket.

A Nyelvi Karta ratifikálása során Magyarország a romani és a beás cigány nyelv oktatására nem tett vállalásokat. Az utóbbi időben azonban egyre nagyobb igény jelentkezik e vállalásoknak a romani és beás nyelvre való kiterjesztésére, s a reális igények teljesíthetőségének felülvizsgálata is pozitív eredménnyel zárult. Az Oktatási Minisztérium esélyt teremtett a romani és a beás nyelvnek az iskolai oktatásban való tényleges megjelenésére. Erről részletesen szoltunk a 6. cikkely tárgyalásakor. Itt kiemeljük, hogy míg korábban az ország mindössze 3 köznevelési intézményben tanulhatták a roma gyermekek a roma anyanyelvüket, a jogszabályi változások nyomán, 2003 szeptemberétől az alábbi településeken elindult a romani nyelv oktatása: Tarnaörs, Tiszabó, Csobánka, Húgyag, Nagycsed, Nagyrábé, Jászapáti, valamint Sárkeresztúr. A beás nyelvet a következő települések általános iskoláiban tanítják 2003. szeptemberétől: Csapi, Gyulaj, Darány, Magyarmecske, Gilvánfa, Kétújfalu, Vásárosdomb, Gödre, Tereske, Nagyharsány és Barcs.

(2) A köznevelési intézménnyel nem rendelkező kisebbségek számára is megoldást jelentő új oktatási forma, a kiegészítő kisebbségi anyanyelvű oktatás megszervezésének lehetőségéről a Keretegyezmény 12. cikkelyének értékelésekor tájékoztattunk.

(3) Az Országgyűlés 2001 decemberében elfogadta a felnőttképzésről szóló 2001. évi CI. törvényt. A jogszabály biztosítja a kereteit annak, hogy igény esetén a felnőttoktatás vagy továbbképzés regionális vagy kisebbségi nyelveken valósuljon meg.

15. cikkely

A Felek kötelezettséget vállalnak arra, hogy megteremtik a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek számára azokat a feltételeket, amelyek a kulturális, a társadalmi és a gazdasági életben, valamint a közügyekben - különösképpen az őket érintőkben - való részvételhez szükségesek.

Az itt érintett cikkelyben foglaltak magyarországi megvalósítása szempontjából kiemelt fontossággal bír, a Kisebbségi törvény megalkotásával létrehozott, a nemzetközi kisebbségvédelemben újszerű képviselői forma, a kisebbségek helyi és országos önkormányzatai kompetenciáiról és feladatiról részletes leírást adtunk az első ország-jelentésben.

A kérdéskört érintő változásokról, a 2002-ben és 2003-ban megtartott kisebbségi önkormányzati választások eredményeiről és tapasztalatairól részletesen szoltunk a második monitorozási időszakot érintő, jelen ország-jelentés III. fejezete 1. pontjában.

(1) A helyi kisebbségi önkormányzatok működési célú központi költségvetési támogatásáról, az Országgyűlés, az adott évi költségvetési törvényben rendelkezik. Az utóbbi 3 évben, e célra adott támogatás az alábbiak szerint foglalható össze.

Év	Helyi kisebbségi önkormányzatok száma	Támogatás (Ft)
2001.	1 326	829 300 000
2002.	Ciklusváltás 2002. október 20.	900 000 000
2003.	1 840	1 263 500 000

Forrás: Belügyminisztérium

A kisebbségek országos önkormányzatai, 2001 és 2003 között, az alábbi közvetlen működési célú költségvetési támogatásban részesültek (Az önkormányzatok itt kimutatott működési támogatása mellett, további, különböző forrásokból beszerezhető támogatásokhoz is jutnak. Kiemelendő e tekintetben a Kisebbségekért Közalapítvány évi félmilliárd forintot meghaladó támogatási kerete, melyről részletesen szoltunk az 5. cikkely tárgyalásakor.)

Működési támogatás/év/millió Ft	2001.	2002.	2003.
Bolgár Országos Önkormányzat	22.0	24.2	34.3
Országos Cigány Önkormányzat	171.2	188.3	214.9
Görög Országos Önkormányzat	21.2	23.3	33.3
Országos Horvát Önkormányzat	63.3	69.7	84.4
Országos Lengyel Kisebbségi Önkormányzat	21.1	23.3	33.3
Magyarországi Németek Országos Önkormányzata	125.8	143.5	165.6
Országos Örmény Önkormányzat	21.2	23.3	33.3
Magyarországi Románok Országos Önkormányzata	33.5	36.9	48.3
Országos Ruszin Kisebbségi Önkormányzat	16.1	17.7	27.2
Szerb Országos Önkormányzat	31.1	34.2	45.3
Országos Szlovák Önkormányzat	64.0	70.4	85.1
Országos Szlovén Önkormányzat	25.0	27.5	38.0
Országos Ukrán Önkormányzat	16.1	17.7	27.2
Összesen:	631.3	700	870.2

Forrás: Kisebbségi Hivatal

(2) A kisebbségek participációs jogosítványai országos szintű érvényesülésével kapcsolatban az alábbiakról tájékoztathatunk.

A kisebbségi önkormányzati képviselő 1995. évi létrejöttét követően, fokozatosan alakult ki az országos képviselők elnökei és a kormányzat legmagasabb szintű vezetője közötti találkozási rendszere.

A legutóbbi országgyűlési választások után hivatalba lépett Kormány miniszterelnöke 2002. június 6-án találkozott az országos kisebbségi önkormányzatok elnökeivel. A találkozón a miniszterelnök ígéretet tett arra, hogy a kisebbségek vezetőivel való folyamatos párbeszéd érdekében évente sor kerül a kormányfővel való találkozóra, továbbá az egyes tárcák feladatkörébe tartozó szakmai kérdésekben történő konzultáció elősegítése érdekében a kisebbségi önkormányzatok elnökei fél évente találkoznak az egyes szakterületeket felügyelő miniszterekkel. A találkozók megszervezésének célja az önkormányzatok képviselőinek bevonása a kisebbségeket közvetlenül érintő jogszabályok előkészítésébe.

A miniszterek és a kisebbségek országos önkormányzati elnökei közötti találkozási mellett, három minisztérium gyakorlatában intézményesült formája is kialakult a kisebbségekkel való kapcsolattartásnak. Ezek közül a legrégebben az Oktatási Minisztériumban létrehozott, Országos Kisebbségi Bizottság működik, melyet a Közoktatásról szóló törvény alapján hoztak létre. Az Országos Kisebbségi Bizottság amellyel, hogy kisebbségi oktatási ügyekben a miniszter közoktatás-politikai döntés-előkészítő, véleményező és javaslattevő testülete, e téren egyetértési joggal is rendelkezik. Az Országos Kisebbségi Bizottság testületként működő szerv, amelybe minden kisebbség országos önkormányzata delegál egy-egy tagot.

A kisebbségek önkormányzatait érintő kapcsolattartás szervezeti kereteit az Informatikai és Hírközlési Minisztérium (a továbbiakban: IHM) is megteremtette. Az IHM fontos feladatként határozta meg a kisebbségekkel való együttműködést, nyelvük, kultúrájuk megőrzését, az információs társadalomba való bekapcsolódásul elősegítését. Ezzel összhangban a tárca 2002 decemberében együttműködési megállapodást kötött a kisebbségek országos önkormányzataival, amelynek eredményeként létrejött a Nemzetiségi Informatikai Kollégium. (a továbbiakban: Kollégium). A Kollégium a nemzetiségeket érintő informatikai és hírközlési ügyekben döntés-előkészítő, tanácsadó, javaslattevő, véleményező, a munkaközi kapcsolatokat segítő testület, amelynek tagjai az IHM politikai államtitkára, a miniszter kabinetfőnöke, az országos önkormányzatok által delegált és felhatalmazott személyek, illetőleg a Kormány kisebbségpolitikájának végrehajtásában érdekelt tárcák képviselői. A Kollégium ülésein az IHM tájékoztatja az országos kisebbségi önkormányzatokat kiemelt kezdeményezéseiről, valamint az információs társadalom és az EU integráció nemzetközi együttműködést érintő aktuális kérdéseiről. A támogatási célú pályázati rendszerek tervezése és kialakítása, valamint a pályázati alapok felhasználása során az IHM egyeztet a kisebbségekkel.

Hasonló, tanácsadó – véleményező szervezet kialakítását kezdte meg 2003. közepén a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma is. Az itt létrehozott Nemzetiségi Kulturális Tanács feladata a kulturális szaktárca és az országos kisebbségi önkormányzatok együttműködésének koordinálása, a kisebbségi kulturális területet érintő igények, érdekek kölcsönös közvetítése, az együttműködés lehetőségeinek felmérése.

Figyelemmel arra, hogy a Kisebbségi törvény 38. § (1) pontja felhatalmazza az országos önkormányzatokat, hogy véleményt nyilvánítsanak az általa képviselt kisebbségeket e minőségében érintő jogszabályok tervezetéről, a Pénzügyminisztérium – a költségvetés tervezésének időszakában – minden éven konzultációt szervez az országos kisebbségi önkormányzatok elnökei számára.

(3) A felsorolt együttműködési formák mellett több esetben valósul meg szaktárcák és egy – egy kisebbség országos önkormányzata közötti kétoldalú együttműködés, akár intézményesült formában. Ennek legismertebb példái az Országos Cigány Önkormányzat és több tárca – Földművelési és Vidékfejlesztési Minisztérium, Egészségügyi, Szociális és Családügyi Minisztérium, Oktatási Minisztérium, stb. – közötti megállapodások rendszere. Ezek sorában kiemeljük, hogy a Foglalkoztatáspolitikai és Munkaügyi Minisztérium, valamint az Országos Cigány Önkormányzat 2003. december 11 -én kötött együttműködési megállapodást a romákat érintő munkaerő-piaci feszültségek kezelésére. A szakminisztérium vállalta, hogy a régiónkénti programok értékelésére rendszeres konferenciákat szervez. A Munkaügyi Minisztérium azt is vállalja, hogy a foglalkoztatással szorosan összefüggő témákban, évente módszertani tájékoztató füzeteket készít a roma szervezetek, cigány kisebbségi önkormányzatok számára. A felek minden év május 31-ig értékelik az együttműködési megállapodásban megjelölt célok és feladatok megvalósítását. Az együttműködési megállapodást a foglalkoztatáspolitikai és munkaügyi miniszter és az Országos Cigány Önkormányzat elnöke írta alá.

A cigány kisebbséget speciálisan érintő további egyeztetési mechanizmusokról részletesen az ország-jelentés III. fejezetének 6. pontjában szövelünk. E cikkely kapcsán, itt most az alábbiakra kívánunk kitérni.

(4) Magyarország európai uniós csatlakozása előkészítése időszakában a Kormány fontosnak tartja a kisebbségek véleményének megismerését az olyan területeken is, mint a Nemzeti Fejlesztési Terv (a továbbiakban NFT) végrehajtása vagy a Phare, illetőleg EU támogatások hasznosítása kérdéskörben, figyelemmel arra is, hogy a Strukturális Alapok egyik legfontosabb alapelve a partnerség. A Strukturális Alapokat szabályozó 1260/1999/EK rendelet 8. cikkelye szerint a partnerség elve kiterjed a közösségi támogatások előkészítésére, finanszírozására (lebonyolítására), monitoringjára és értékelésére. Az európai és nemzeti fejlesztési tervek összehangolásáért, az ország stratégiai fejlesztési tervének elkészítéséért a Miniszterelnöki Hivatal keretében működő Nemzeti Fejlesztési Terv és EU Támogatások Hivatala (a továbbiakban: NFTH) a felelős, mely hivatal 2004. január 1-től önálló, országos hatáskörű államigazgatási intézményként működik, Nemzeti Fejlesztési Hivatal (a továbbiakban: NFH) néven.

A Nemzeti Fejlesztési Terv összeállítása során, az NFTH, a partnerség elvét úgy érvényesítette, hogy az NFT előkészítésében, illetve véleményezésében, a társadalmi partnerek is kiemelt szerepet kaptak. Az egyeztetési folyamat ugyanakkor fontos szerepet játszott a Strukturális Alapokkal kapcsolatos információs tevékenység, nyilvánosság biztosításában is. (A partnerségről szóló részletes információk a www.nfh.hu internetes honlapon található.)

A társadalmi partnerek egyben potenciális kedvezményezettek és támogatottak is. Számukra, a Nemzeti Fejlesztési Terv előkészítésében való részvétel, a Strukturális Alapok (a továbbiakban: SA) fogadására való felkészülés első fázisa. Ebben a szakaszban 15 roma civil szervezet kapott felkérést a Nemzeti Fejlesztési Terv stratégiájának egyeztetésében való részvételre.

Az együttműködés intézményesített kereteinek további szélesítése érdekében, a Nemzeti Fejlesztési Terv és EU Támogatások Hivatala és az Országos Cigány Önkormányzat 2003. szeptember 23-án együttműködési megállapodást kötött.

A monitoring és értékelés szakaszában a roma szervezetek az összes monitoring bizottság teljes jogú tagjaként részt vesznek a SA fogadásának követésében. Az egyes monitoring bizottságokba, a Művelt Cigányifjúságért Alapítvány, a Roma Diplomások Országos Szervezete, és az Országos Romaügyi Tanács civil oldala delegált képviselőt.

Együttműködési megállapodást kötött 2003. december 11 -én a Foglalkoztatáspolitikai és Munkaügyi Minisztérium, valamint az Országos Cigány Önkormányzat a romákat érintő munkaerő-piaci feszültségek kezelésére. A szakminisztérium vállalta, hogy a régiónkénti programok értékelésére rendszeres konferenciákat szervez. A Munkaügyi Minisztérium azt is vállalja, hogy a foglalkoztatással szorosan összefüggő témákban, évente módszertani tájékoztató füzeteket készít a roma szervezetek, cigány kisebbségi önkormányzatok számára. A felek minden év május 31-ig értékelik az együttműködési megállapodásban megjelölt célok és feladatok megvalósítását. Az együttműködési megállapodást a foglalkoztatáspolitikai és munkaügyi miniszter és az Országos Cigány Önkormányzat elnöke írta alá.

(5) A területfejlesztési intézményrendszer döntéshozó testületeiben a roma szervezetek tanácskozási joggal rendelkező, választott képviselőik útján meghívottként 1999 óta részt vesznek.

A megyei területfejlesztési tanácsok a fejlesztési koncepciók és programjaik alapján folyamatosan gondoskodnak az ezekhez kapcsolódó és a megvalósítást segítő térségi (megyei, kistérségi) roma stratégiai és operatív programok létrehozásáról, amelyek megalapozzák a további területfejlesztési támogatások felhasználását.

Az Országos Területfejlesztési Tanács (OTT) minden évben napirenden tartja a roma kisebbség helyzetét. Az OTT javaslatára a területfejlesztésért felelős politikai államtitkár az elmúlt években többlet-hozzájárulásokat biztosított a különböző céllelőirányzatokból (területfejlesztési céllelőirányzat, területi kiegyenlítést szolgáló fejlesztési támogatás) elnyerhető támogatásokhoz.

Az OTT a következő támogatásokat nyújtotta az Országos Cigány Önkormányzatnak: 2000-ben 200 millió Ft, 2001-ben 230 millió Ft, 2002-ben 250 millió Ft, 2003-ban 150 millió Ft. Ezekből a támogatási tételekből pályázati rendszerben támogatták a roma kisebbség életkörülményeit javító területfejlesztési projekteket.

16. cikkely

A Felek tartózkodnak olyan intézkedések meghozatalától, amelyek a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek által lakott területeken az arányokat megváltoztatják és arra irányulnak, hogy korlátozzák azon jogokat és szabadságokat, melyek a jelen Keretegyezményben foglalt elvekből származnak.

A Kisebbségi törvény 4. § (1) szerint a Magyar Köztársaság tilalmaz minden olyan politikát, amely a kisebbségek által lakott területek nemzeti vagy etnikai viszonyainak a kisebbség szempontjából hátrányos megváltoztatására irányul. E kérdéshez kapcsolódó információkat a Keretegyezmény 6. cikkelyének tárgyalásakor is ismertettük.

A Magyar Köztársaság a Kisebbségi törvény 4. § (2) bekezdésében vállalta, hogy a nemzetközi kapcsolataiban fellép minden olyan politikai törekvés ellen, amely az előzőekben felsorolt következményhez vezet. Az ilyen politika elleni védelem nyújtására a nemzetközi jog eszközeivel és nemzetközi szerződések révén is törekszik.

A helyi önkormányzati képviselők és polgármesterek választásáról szóló törvény szerint az egyéni választókerületek kialakításánál figyelemmel kell lenni a nemzetiségi, vallási, történelmi és egyéb helyi sajátosságokra.

17. cikkely

1. A Felek kötelezettséget vállalnak arra, hogy nem akadályozzák a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyeket azon joguk gyakorlásában, hogy szabadon és békésen határokon átnyúló kapcsolatokat hozzanak létre és tartsanak fenn olyan személyekkel, akik törvényesen tartózkodnak más Államokban, kiváltképpen olyanokkal, akikkel etnikai, kulturális, nyelvi és vallási identitásukban osztoznak, vagy kulturális örökségük közös.

2. A Felek kötelezettséget vállalnak arra, hogy nem akadályozzák a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyeket azon joguk gyakorlásában, hogy részt vegyenek nemzeti és nemzetközi nem-kormányzati szervezetek tevékenységében.

A Keretegyezmény itt vizsgált cikkelyében foglaltaknál erőteljesebben fogalmaz a Kisebbségi törvény, amelynek 14 §-a kimondja, hogy a kisebbséghez tartozó személynek joga van mind az anyaországuk és nyelvnemzetük állami és közösségi intézményeivel, mind a más országokban élő kisebbségekkel való kapcsolattartásra.

(1) A különböző szakminisztériumok gondozásában előkészített nemzetközi egyezmények megkülönböztetett figyelmet fordítanak a kisebbségekhez tartozó személyeknek arra a jogára,

hogy határokon átnyúló kapcsolatokat létesítsenek és tartsanak fenn. (E cikkelyben vállalt kötelezettségeket érintő tájékoztatást a 18. cikkely tárgyalásakor is adunk.)

(2) Kiemeljük, hogy a Nyelvi Karta magyarországi megvalósításáról szóló, az Európa Tanács részére beterjesztett második ország-jelentésben részletes információt adtunk a horvát, a német, a szerb és a szlovák kisebbség anyaországi kapcsolatainak legújabb eseményeiről.

(3) A kisebbségek nemzetközi kapcsolatainak példázatára, az Országos Ruszin Kisebbségi Önkormányzat e téren kifejtett munkájáról adunk tájékoztatást. Az önkormányzat, a ruszin kulturális értékek népszerűsítésére, a tudományos kutatások összehangolására, az ifjúság ruszin identitásának megőrzésére együttműködést épített ki Kanadában, a Kárpát-ruszin Központtal, az Amerikai Egyesült Államokban, a Pittsburgh-ben működő Kárpátaljai Ruszinok Szövetségével, a minnesotai ruszin egyesülettel, valamint a Floridában létrejött Kárpátaljai Ruszin Tudományos Központ képviselőivel. Szoros kapcsolatot ápolnak az ukrainai Kárpátalján működő ruszin szervezetekkel is, szakembereik a hazai ruszin kisebbségi nyelvoktatásban nyújtanak segítséget. A nemzetközi kapcsolatok révén 2003. nyarán magyarországi ruszin gyerekek egy csoportja Lengyelországban szervezett nyelvi táborban vett részt.

A Magyarországi Németek Országos Önkormányzata és az olaszországi Dél-Tirol Autonóm Tartomány közötti kapcsolatok az anyanyelvű oktatást segítik (erről a 18. cikkely tárgyalásakor is szólunk). Jelentős az a támogatás, melyet az európai uniós felkészítéshez nyújtanak a német kisebbség szervezetei számára az EU tagállamokban működő társszervezeteik.

Kiemelendő a Magyarországi Románok Országos Önkormányzata és a romániai Arad városában működő Állami Egyetem közötti együttműködést, melynek célja, hogy közvetlen segítséget biztosítson a Magyarországon, a román kisebbségi iskolákban oktató pedagógusok rendszeres továbbképzéséhez.

Az Országos Szlovák Önkormányzat jó kapcsolatokat ápol a szlovákiai katolikus és evangélikus egyházzal, aminek eredményeképpen Szlovákiából katolikus papot küldtek Magyarországra, az itteni szlovák közösség anyanyelvi hitéletének megkönnyítésére.

A Lengyel Parlament Felsőházának anyagi segítségével 2002-ben befejeződött a budapesti Lengyel Ház teljes körű felújítása. Az 1950-ben államosított, majd 1998-ban a Magyarországi Lengyel Katolikusok Szt. Adalbert Egyesületének tulajdonába visszakerült, a Lengyel Köztársaság finanszírozásával felújított intézményt 2002-ben a lengyel katolikus egyház primása szentelte fel.

(4) A regionális együttműködés sajátos formáit jelentik az ún. eurorégiók. Határ menti jellegükből adódóan, munkájukban fontos szerepet kapnak a határ mellett élő kisebbségek. 2001 szeptemberében, immár másodszorra került sor lengyel, magyar, román, szlovák és ukrán részvétellel Nyíregyházán a „Kárpátok Eurorégió” Kisebbségeinek Kongresszusára. A „Vág-Duna-Ipoly Eurorégió”-s Roma Napot 2001. augusztus 24-én Tatán rendezték meg. Az „Alpok-Adria Munkaközösség”-ben Magyarország 5 megyéje vesz részt. A munkacsoport székhelye Dél-Tirolban van.

A (2) bekezdésben nevesített vállalatokkal kapcsolatban információkat ismertettünk az ország-jelentés I. fejezetében közölt tájékoztatóban, illetve a 2., 5., 7. és 8. cikkely tárgyalásakor is.

18. cikkely

1. A Felek törekednek arra, hogy - amennyiben szükséges - két- és többoldalú egyezményeket kössenek más államokkal, kiváltképpen a szomszédos Államokkal, annak érdekében, hogy biztosítsák az érintett nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek védelmét.

2. Adott esetben a Felek megfelelő intézkedéseket hoznak a határokon átnyúló együttműködés bátorítására.

Az első ország-jelentésben részletesen szóltunk a magyarországi kisebbségek anyaországaival kötött alapszerződésekről, a kormányközi vegyes-bizottságok működésének rendszeréről.

A vízumegyezmények-, a határon átnyúló együttműködésről szóló egyezmények-, és a határforgalom ellenőrzéséről szóló egyezmények kidolgozásakor, Magyarország kiemelt figyelmet fordít a kisebbségeket érintő kérdésekre. Ennek megfelelően, az egyezmények – tartalmukból és célkitűzéseikből következően – a szerződő felek területén élő kisebbségek számára is lehetőséget biztosítanak a határon átnyúló kapcsolatok létesítésére és ápolására. Egyes esetekben az egyezmények kifejezetten nevesítik a kisebbségekre vonatkozó kérdéseket.

Az itt értékelt cikkelyhez kapcsolódóan, a második monitorozási időszak értékelésekor az alábbiakat kívánjuk kiemelni.

(1) Magyarország közelgő európai uniós tagsága új helyzetet teremt a hazánkban élő kisebbségek anyaországi kapcsolatai terén. Azon kisebbségek, melyek anyaországa jelenleg is az EU tagja, vagy amelyek várhatóan Magyarországgal azonos időben csatlakoznak az Európai Unióhoz, a kapcsolattartást semmilyen adminisztratív ok nem akadályozhatja. Így a magyarországi görög, lengyel, német, szlovák és szlovén kisebbség anyaországi kapcsolatai akadálymentessé válnak.

Azon kisebbségek esetében, amelyek anyaországa egy későbbi időpontban csatlakozhat az EU-hoz, Magyarország olyan vízumpolitikát kíván folytatni, mely a legnagyobb figyelemmel van a kisebbségek és anyaországuk kapcsolattartásának alakulására.

Magyarország és Románia között 2003. április 9-én került aláírásra a vízumkötelezettség kölcsönös megszüntetéséről szóló megállapodás. Ennek értelmében, az érvényes úti okmánnal rendelkező állampolgárok a másik állam területére vízum nélkül ki- és beutazhatnak.

Tájékoztatunk arról, hogy a magyar – ukrán, valamint a magyar – szerb és montenegrói vízum-megállapodások megkötésekor, a magyar Kormány az EU csatlakozási tárgyalások során vállalt kötelezettségét teljesítette: a vízumkötelezettség bevezetésével csatlakoztunk az Európai Unió közös vízumpolitikájához.

Magyarország valamint Szerbia és Montenegró, illetve Magyarország és Ukrajna 2003 októberében írt alá vízum-megállapodást, melynek értelmében, magyar állampolgárok továbbra is vízummentesen léphetnek be Szerbia és Montenegró, illetve Ukrajna területére, míg az ezen országok állampolgárai, a megkötött megállapodásokban rögzített feltételekkel, ingyenes vízummal utazhatnak Magyarországra.

A vízumegyezmény kedvező változást jelent a magyarországi ukrán kisebbség tagjai számára is, hiszen az Ukrajnába való belépéskor megszűnnek a korábbi, a szovjet-magyar megállapodásban rögzített kötöttségek. Az új egyezmény értelmében nem lesz szükség meghívólevélre vagy a szállást és ellátást igazoló voucher-re.

(2) A magyar Kormány és Ukrajna Kormánya között, a határokon átnyúló együttműködésről szóló, 1999-ben kihirdetett egyezmény elősegíti a gazdasági, kulturális és társadalmi kapcsolatok fejlesztését. Az egyezmény több helyen hivatkozik a Keretegyezmény e tárgyban megfogalmazott cikkelyeire, az aláíró országok által vállalt kötelezettségekre.

A Magyar Köztársaság Kormánya és a Szlovák Köztársaság Kormánya között a helyi önkormányzatok és közigazgatási szervek határon átívelő együttműködéséről szóló, Budapesten, 2001. április 23-án aláírt Egyezmény nevesíti a kisebbségi vonatkozású együttműködés területeit.

(3) A határforgalom ellenőrzéséről szóló egyezményekkel kapcsolatban az alábbiakról tájékoztathatunk.

A Magyar Köztársaság és a Szlovén Köztársaság között a közúti és a vasúti határforgalom ellenőrzéséről szóló, 2001-ben kihirdetett egyezmény szerint, a felek, indokolt esetben, meghatározott ideig engedélyezhetik személyek és javak átléptetését a közös államhatáron, a rendszeresen működő határátkelőhelyeken kívül is.

A Magyar Köztársaság és a Horvát Köztársaság között a közúti, a vasúti és a vízi határforgalom ellenőrzéséről szóló egyezményt 2003 szeptemberében írták alá. Az egyezmény alapján, az érintett kormányok felhatalmazást kapnak arra, hogy a két állam közötti kulturális, gazdasági és társadalmi kapcsolatok fejlesztése, az állami és egyházi ünnepeken való részvétel, továbbá a határ menti térségben található műemlékek és természeti értékek megtekintése, valamint a turistautak használata érdekében nemzetközi szerződéseket kössenek. Az egyezmény tartalmazza azokat a határátlépési pontokat, ahol lehetővé válik a közös államhatár átlépése az állandó határátkelőhelyeken kívül is.

A Magyar Köztársaság és a Szlovák Köztársaság között a közúti, a vasúti és a vízi határforgalom ellenőrzéséről szóló egyezmény aláírására 2003. október 9-én került sor. Az egyezmény szintén lehetőséget biztosít arra, hogy azokban az esetekben, amelyekben ezt gazdasági vagy társadalmi érdekek indokolják, a Szerződő Felek illetékes hatóságai engedélyezzék az államhatár átlépését határátkelőhelyeken kívül is.

(4) A Keretegyezmény 2. cikkelyéhez tartozó értékelésekor tájékoztattunk arról a fontos eseményről, hogy 2003. október 21-én aláírásra került a magyar-szerb és montenegrói kisebbségvédelmi egyezmény. A dokumentumban foglaltaknak megfelelően, hamarosan megkezdni munkáját a magyar-szerb és montenegrói kisebbségvédelmi vegyes-bizottság.

(5) A Keretegyezmény itt értékelt cikkelye kapcsán is rögzíteni szükséges, hogy Magyarország kötelességének tartja a hazánkban élő kisebbségek jogainak biztosítását, e jogok gyakorlásához szükséges feltételek megteremtését. Ugyanakkor üdvözljük, ha a kisebbségek anyaországa szakmai segítséget nyújt a kisebbségek sajátos kulturális, nyelvi, oktatási igényeinek kielégítéséhez.

Szólni kívánunk itt arról, hogy a kisebbségi oktatásnak vannak olyan szakmai feladatai, amelyek a kisebbségek anyaországa segítsége nélkül nem valósíthatók meg. Ezért az Oktatási Minisztérium arra törekszik, hogy a megkötött kétoldalú tárcaközi munkatervekben megteremtse az ehhez szükséges feltételeket. Ilyen érvényes munkaterv a második monitorozási időszakban a horvát, a lengyel, a román, a szlovák, a szlovén és az ukrán oktatási tárcával került aláírásra vagy megújításra. Szerb relációban korábban nem volt érvényes munkaterv és most folyik a megállapodás véglegesítése.

A kétoldalú államközi oktatási egyezmények rögzítik az anyaországi teljes idejű- és részképzésben való részvétel keretszámait, a kisebbségi pedagógus-továbbképzéseken való részvétel lehetőségeit, az anyaországi lektorok és vendégtanárok fogadásának feltételeit (e kérdésekről részletesen szoltunk a 12. cikkely értékelésekor is).

Fentiekől részben eltér a német kisebbséget érintő anyaországi kapcsolatok rendszere. A Magyar Köztársaság Kormánya és a Németországi Szövetségi Köztársaság Kormánya között 1992-ben aláírt közös nyilatkozat alapján a Németországi Szövetségi Köztársaság szakmai, nyelvi továbbképzésekkel és ösztöndíjakkal, oktatási segédeszközökkel támogatja a magyarországi németiség kulturális és nyelvi identitásának megőrzését. E keretprogram megvalósítása mellett, a hazai német kisebbség részt vesz a német tartományok és a magyar kormány közötti, valamint a német nyelvterület országainak vegyes bizottságainak munkájában is. Így készült el, az olaszországi Dél-Tirol Autonóm Tartománnyal együttműködve, nagyon sok oktatási segédeszköz és tankönyv.

(6) A közszolgálati Magyar Televízió folyamatosan újítja meg együttműködési megállapodásait más országok - főként a szomszédok – közszolgálati televízióival. Ezen megállapodások figyelemmel vannak a kisebbségi rovatok és az anyaországi szerkesztőségek együttműködési lehetőségeire. A kétoldalú megállapodások keretében, a közszolgálati Magyar Televízió vállalja a kisebbségi műsorainak átadását az anyaország hasonló feladatokat ellátó televíziója részére. Így, a magyarországi szlovén kisebbségi magazint már 2002. óta sugározza Szlovénia közszolgálati televíziója. A magyarországi kisebbségek minél jobb anyaországi megismerését szolgáló program keretében megvalósuló műsorcsere a jövőben bővülni fog.

(7) Magyarország több megyéje a kisebbségek érdekeit szem előtt tartó jó kapcsolatokat ápol a megyeszékhelyen vagy a régióban működő külképviseletekkel, így Baranya megye önkormányzata Németország Tiszteletbeli Konzulátusával, az Osztrák Köztársaság Konzulátusával és a Horvát Köztársaság Főkonzulátusával, Békés megye a békéscsabai székhelyű Szlovák Főkonzulátussal és a Szegeden működő Román Főkonzulátussal.

Az ország nyugati határa mentén található Szentgotthárd városában működik Szlovénia Magyarországi Főkonzulátusa, mely két megyére kiterjedően végzi tevékenységét. Az Országos Szlovén Önkormányzat értékelése szerint a Főkonzulátus kitűnő kapcsolatokat tart fenn a magyarországi szlovén kisebbségi önkormányzatokkal, civil szervezetekkel.

Gyakoriak az üdültetéshez kapcsolódó művészeti, hagyományörző nyári táborok. Ezeket sok esetben az anyaországban rendezik. Így például Bács-Kiskun megye 2001-ben nyelvi táborokat, közművelődési táborokat, illetve olvasótáborokat bonyolított le Szlovákiában, Németországban, Horvátországban és Jugoszláviában. A Bács-Kiskun megyei Közgyűlés Nemzetiségi és Etnikai Kisebbségi Bizottsága 2001-ben kezdeményezte, hogy a megyei önkormányzat alakítson ki partnerkapcsolatot Horvátország és Szlovákia egy-egy megyéjével,

illetve segítse elő, hogy a megye gazdaságára, kulturális életére befolyással is bíró nemzetközi kapcsolatokban az érintett kisebbségek jelentősebb szerephez jussanak. A megyében, 2002-ben immár ötödik alkalommal került sor a Duna-Tisza közén élő népcsoportok hagyományait feltáró Nemzetközi Néprajzi Tudományos Konferenciára, amelyen húsz ismert hazai és határon túli néprajzkutató mutatta be a tájegység nemzetiségeire jellemző népi hagyományokat.

19. cikkely

A Felek kötelezettséget vállalnak arra, hogy a Keretegyezményben lefektetett elveket tiszteletben tartják és végrehajtják, azokhoz - amennyiben az szükséges - kizárólag olyan megszorításokat, korlátozásokat vagy derogációkat alkalmaznak, amelyekről nemzetközi jogi okmányok rendelkeznek, különösen amelyek az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló Egyezményben és kiegészítő jegyzőkönyveiben található, amennyiben ezek lényegesek az említett elvekből származó jogok és szabadságok szempontjából.

A Keretegyezmény egyes cikkelyeinek értékeléséhez adott információkból, illetve az első ország-jelentésben részletesen vázolt törvényi szabályozásról leírtakból kitetszően, a magyar belső jog számos ponton biztosít a kisebbségek számára szélesebb jogköröket, mint az itt vizsgált Keretegyezmény.

A Keretegyezmény 19. cikkelyében foglaltak sérelme esetén az Alkotmánybíróság előtti egyéni panasz joga nyitva áll a sértettnek.

Magyarország a Keretegyezményben lefektetett elveknek a második monitorozási időszakban történt gyakorlati megvalósulása során sem alkalmazott megszorításokat, korlátozásokat vagy derogációkat.

20. – 23. cikkely

A Keretegyezmény itt idézett cikkelyeivel kapcsolatban a második monitorozási időszakot érintően sincs releváns észrevételünk.

30. cikkely

1. A jelen Keretegyezmény aláírása vagy a megerősítő, elfogadó, jóváhagyó vagy csatlakozási okmányok letétbe helyezése alkalmával minden Állam megnevezheti azt a területet, vagy területeket, amely(ek) nemzetközi kapcsolataiért felelősséget visel, és ahol a jelen Keretegyezményt alkalmazni fogják.

2. Bármely Állam bármely későbbi időpontban az Európa Tanács Főtitkárához intézett nyilatkozatában kiterjesztheti a jelen Keretegyezmény alkalmazását a nyilatkozatban meghatározott más területre. Az ilyen terület vonatkozásában a jelen Keretegyezmény a nyilatkozatnak a Főtitkár általi kézhezvételét követő három hónapos időtartam lejártát követő hónap első napján fog hatályba lépni.

3. Az előző két bekezdés alapján tett bármely, a nyilatkozatban meghatározott terület vonatkozásában fennálló nyilatkozatot a Főtitkárhoz címzett értesítéssel vissza lehet vonni. A visszavonás a Főtitkárhoz eljuttatott nyilatkozat kézhezvételét követő három hónapos időtartam lejártát követő hónap első napján lép hatályba.

A Magyar Köztársaság, a Keretegyezmény területi hatályára vonatkozó korlátozó nyilatkozatot, a második monitorozási időszakban sem tett.

III. A Miniszteri Bizottság határozatában - a Tanácsadó Bizottság véleménye és a Miniszteri Bizottság iránymutatása alapján - Magyarországhoz, mint a Keretegyezmény részes államához intézett egyedi kérdések

1. Kérjük, vázolják fel a legutóbbi kisebbségi önkormányzati választás (helyi és országos) eredményét valamennyi kisebbség esetében és magyarázzák, illetve kommentálják a választásokon megfigyelhető trendeket és tendenciákat, kitérve a „kakukktójas problémára” és azokra az esetleges intézkedésekre, melyek ennek felszámolására irányulnak.

Amikor a magyar Országgyűlés 1993-ban megalkotta a Kisebbségi törvényt, Európában egyedülálló módon szabályozta a hazánkban élő kisebbségek jogait és a jogok érvényesítéséhez szükséges szervezeti, intézményi keretet. E törvényi rendelkezések alapján, az elmúlt tíz évben Magyarországon kiépült a kisebbségek helyi és országos önkormányzati rendszere.

(1) A jelen ország-jelentésben érintett monitorozási időszakban immáron harmadik alkalommal megtartott helyi kisebbségi önkormányzati választások főbb statisztikai adatait az itt mellékelt táblázatok rögzítik.

KISEBBSÉG MEGNEVEZÉSE	KEZDEMÉNYEZETT VÁLASZTÁS			MEGTARTOTT VÁLASZTÁS		
	1994	1998	2002	1994	1998	2002
Választás éve						
Bolgár	1	16	31	1	14	30
Cigány	513	932	1 124	431	816	1 053
Görög	4	19	31	1	18	30
Horvát	53	75	107	42	63	100
Lengyel	1	40	56	1	34	50
Német	128	267	337	104	247	321
Örmény	10	30	31	8	25	30
Román	11	34	50	11	33	45
Ruszin	1	11	35	1	10	32
Szerb	18	36	44	18	34	43
Szlovák	36	77	120	32	71	111
Szlovén	6	10	15	4	10	12
Ukrán	0	7	16	0	6	13
Összesen	782	1 554	1 997	654	1 381	1 870

Forrás: Belügyminisztérium

Az általános helyi önkormányzati választásokkal egy időben, 2002. október 20-án megtartott kisebbségi önkormányzati választások alkalmával, az 1870 kisebbségi önkormányzati választásra az ország 1308 településén került sor.

Kisebbség	Eredményes választások száma		
	1998	2002	Növekedés (%)
Bolgár	15	30	100,0
Cigány	767	1004	30,9
Görög	19	30	57,9
Horvát	57	100	75,4
Lengyel	33	50	51,5
Német	242	318	31,4
Örmény	25	30	20,0
Román	30	43	43,3
Ruszin	10	31	210,0
Szerb	35	43	22,9
Szlovák	68	108	58,8
Szlovén	7	12	71,4
Ukrán	5	12	140,0
Összesen:	1 313	1 811	37,9

Forrás: Kisebbségi Hivatal

A fenti táblázatok a közvetlen helyi kisebbségi önkormányzati választások eredményeit összegzi. A 2002-ben megtartott választások igen nagy száma, 96.8%-a volt eredményes. Az ekkor választott kisebbségi önkormányzatok több mint 50%-a a cigány kisebbség képviselőjére jött létre. A százalékos növekedést tekintve kiemelhetőek a ruszinok és a bolgárok.

Rögzítjük még azt is, hogy ország további 75 községében közvetett módon megválasztott kisebbségi önkormányzat alakult.

Ezek között találjuk azt a 68 települési kisebbségi önkormányzatot, amelyek olyan községekben alakultak, ahol a település önkormányzati testületébe beválasztott képviselők többségét a helyben lakó kisebbségek jelöltjeként választották meg. (A megelőző ciklusban 62 volt a települési kisebbségi önkormányzatok száma.) Jelenleg 2 cigány, 20 horvát, 33 német, 2 román, 9 szlovák és 2 szlovén többségű települési önkormányzat működik Magyarországon.

A 2002. évi önkormányzati választások során, az ország különböző településein összesen 74 kisebbségi jelöltként induló polgármester választottak.

Kisebbség	Kisebbségi polgármesterek	
	1998	2002
Cigány	1	3
Horvát	8	20
Német	30	34
Román	2	1
Szlovák	8	12
Szlovén		4
Összesen:	49	74

Forrás: Kisebbségi Hivatal

A fővárosi és az országos kisebbségi önkormányzatok választására szolgáló elektori gyűlésekre 2003. január és február hónapjában került sor. A Budapesten megtartott választások alapján 11 fővárosi kisebbségi önkormányzat alakult. Nem alakított fővárosi testületet a román és a szlovén közösség. Az Országos Választási Bizottság felügyelete mellett megtartott választások eredményeképpen, mind a 13 magyarországi kisebbség megalakíthatta országos önkormányzatát. Megjegyezzük, az Országos Cigány Önkormányzatának megválasztására a bírósági döntés nyomán megismételt elektori gyűlésen volt mód.

A 2003. november 1-jei állapot szerint, Magyarországon 1840 kisebbségi önkormányzat működik. Az egyes kisebbségeknek az alábbi számban vannak közvetlen és közvetett módon megválasztott és létrejött helyi önkormányzatai: bolgár – 31, cigány – 986, görög – 31, horvát – 108, lengyel – 51, német – 341, örmény – 31, román – 44, ruszin – 32, szerb – 44, szlovák – 115, szlovén -13, ukrán – 13.

(2) Az elmúlt 10 év tapasztalatai alapján elmondható, hogy az 1994. óta lebonyolított kisebbségi önkormányzati választások pozitív hatást gyakoroltak a magyarországi kisebbségek önszerveződésére, hozzájárultak a közösségek megerősödéséhez. Ugyanakkor a 2002. évi kisebbségi választások során folytatódtak, sőt tovább szélesedtek az előző választásokon tapasztalt negatív tendenciák. Esetenként ténylegesen nem az adott kisebbséghez tartozók váltak kisebbségi önkormányzati képviselőkké. A közvetlen kisebbségi önkormányzati választásokkal kapcsolatos visszaélések mellett, megjelentek a kedvezményes kisebbségi mandátummal való visszaélések is. A települési önkormányzati választásokon, a kisebbségek részére biztosított kedvezményes módon elnyerhető mandátumokért, számos esetben nem a kisebbségi közösségek képviselői, hanem olyan szervezetek, és pártok képviselői indultak és nyertek el mandátumokat, amelyek egyértelmű célja a helyi hatalmi viszonyok befolyásolása.

(3) A jelen ország-jelentés összeállítása során a Miniszteri Bizottság határozatában megfogalmazott, itt érintett kérdéskörhöz kapcsolódó tájékoztatás érdekében, a kisebbségi választások törvényes lebonyolítását irányító Országos Választási Bizottság (a továbbiakban:

testület) is megerősítette, a kisebbségi választások alkalmával számos problémát tapasztalt, amelynek okait a jelenlegi jogszabályi háttér hiányosságában látja. Ennek értelmében szükségesnek tartja a kisebbségre vonatkozó választási szabályok újbóli kodifikálását. A testület álláspontja szerint törvényi szintre kell emelni az országos kisebbségi önkormányzatok megválasztásának összes szabályát, amelyet jelenleg részben belügyminiszteri rendelet állapít meg. Az Országos Választási Bizottság vélekedése szerint, előnyös lenne, ha valamennyi kisebbségi választási szabály egy törvényben kapna helyet, növelve az érintettek számára a rájuk vonatkozó joganyag átláthatóságát. A testület álláspontja szerint, a lehető legpontosabban meg kell határozni a „*kisebbséghez tartozás*” fogalmát.

(4) Az Országgyűlés 2003. március 27-én kelt határozata a Kormány feladatául tűzte a Kisebbségi törvény, a kisebbségi önkormányzati választások anyagi jogi szabályai, valamint a választási eljárásról szóló 1997. évi C. törvény felülvizsgálatát, s a szükséges törvénymódosítások Országgyűlés elé terjesztését. Az Országgyűlés határozata előírja, hogy a Kormány az előkészítő munkákba vonja be a kisebbségek országos önkormányzatait, a kisebbségi ombudsmant, és az Országgyűlés Emberi jogi, kisebbségi és vallásügyi bizottságát.

A 2003 májusában megkezdett jogszabály-előkészítés során az országos kisebbségi önkormányzatok delegációja, a Kormány szakértői, a kisebbségi ombudsman és az Országgyűlés Emberi jogi, kisebbségi és vallásügyi bizottsága képviselője részvételével, a Kisebbségi Hivatal koordinációs munkájával egyeztetés-sorozat kezdődött, majd ennek eredményeképpen körvonalazódott a Kisebbségi törvény módosítására, illetőleg a kisebbségi önkormányzatok választására vonatkozó koncepció.

(5) A Kisebbségi törvény módosítási koncepciója szerint nem új törvény megalkotására van szükség, hanem a meglévő szabályozás korszerűsítését, rendszerezését kell elérni. Ennek megfelelően meg kell határozni a települési önkormányzatok, a helyi kisebbségi és az országos kisebbségi önkormányzatok kapcsolódási pontjait az önkormányzatiság lényegének megőrzése, az önállóság biztosítása mellett. Pontosítani szükséges a kisebbségi önkormányzatok feladat-, és hatáskörét, meg kell határozni a kisebbségi önkormányzati képviselők jogállását, a kisebbségi önkormányzatok gazdálkodásának szabályait. Meg kell teremteni az intézményműködtetés teljes feltételrendszerét, beleértve a pénzügyi és szervezeti feltételek teljes körét.

(6) A kisebbségi önkormányzati választásra vonatkozó koncepció a kisebbségi önkormányzati képviselők választásának anyagi jogi szabályait külön törvényben képzelel el. A koncepció közvetlen választással, kisebbségi névjegyzék intézményének bevezetésével, olyan anyagi jogi és eljárási szabályrendszer kíván kialakítani, amely lehetővé teszi, hogy valóban a kisebbségi közösségek tagjai dönthessenek önkormányzataik felállításáról.

(7) A Kormány a kisebbségeket közvetlenül érintő jogszabályok itt vázolt módosításának koncepcióját 2003. október 18-án elfogadta. Ezt követően az Igazságügyi Minisztérium és a Belügyminisztérium megkezdte a törvénymódosítások szövegezését. A jogszabályalkotás folyamatában részt vesznek a kisebbségek országos önkormányzati képviselői és a kisebbségi ombudsman is.

A Kormány szándéka, hogy a jelenlegi választási ciklus első felében megszülessenek azok a törvényi garanciák, melyek biztosíthatják, hogy a kisebbségek saját önkormányzataik

felállításáról önmaguk dönthessenek. Ugyancsak határozott törekvés a kisebbségi önkormányzati rendszer további erősítése, a kisebbségek kulturális autonómiájának kiszélesítése érdekében szükséges jogszabályok kimunkálása. E munka során a Kormány folyamatosan egyeztet a kisebbségek önkormányzataival. Ugyanakkor a Kormány kinyilvánította, akkor is előterjeszti a szükséges törvénymódosításokat, ha nem születik konszenzus valamennyi kérdésben, valamennyi kisebbséggel.

(8) Az itt érintett törvények elfogadásához elengedhetetlen az Országgyűlés ellenzéki pártjainak támogatása, ezért a parlamenti pártok között 2003. december 4-én elkezdődtek a szükséges egyeztetések. A Kormány álláspontja, hogy az előző bekezdésekben nevesített törvények elfogadását követően, az Országgyűlés elé terjeszti a kisebbségek kedvezményes parlamenti képviselőit rendező javaslatát is.

E helyütt is szólunk arról, hogy a második monitorozási időszakban sem sikerült rendezni a kisebbségek parlamenti képviselőit rendező kérdését. A jelen ország-jelentést véleményező Magyarországi Németek Országos Önkormányzata a Kisebbségi Hivatalnak eljuttatott dokumentumában fontosnak tartja rögzíteni, hogy „nem valósult meg a *Miniszteri Bizottság Res/CMN(201)4. sz. állásfoglalásában tett ajánlások közül az országgyűlési képviselőre vonatkozó*”.

(9) A kisebbségi önkormányzati választásokat érintő, Magyarország európai uniós csatlakozásával összefüggő Alkotmány-módosítással kapcsolatos kérdésekről a III. fejezet 6. pontjában tájékoztattunk.

2. Kérjük, ismertetessék és kommentálják a 2001-es népszámlálás eredményeit, különös tekintettel a kisebbségek hovatartozással és kisebbségi nyelvhasználatával kapcsolatban adott válaszokat, valamint értékeljék a megfigyelhető változásokat.

A jelen ország-jelentés I. fejezetében szóltunk arról, hogy a második monitorozási időszakban általános népszámlálásra került sor Magyarországon. A 2001. évi népszámlálásról szóló 1999. évi CVIII. törvény (a továbbiakban: Népszámlálási törvény) rendelkezései szerint, hazánkban 2001. február 1-21. között megtörtént a lakosság általános összeírása.

(1) Tájékoztatni szükséges arról, hogy a 2001-es népszámlálás alkalmával, a népszámlálási kérdőív nem tartalmazta a válaszadó nevét, személyi adatait, s ily módon a válaszadók minden esetben megőrizhették anonimitásukat.

(2) A népszámlálás kisebbségeket közvetlenül érintő kérdéseinek megfelelő előkészítése érdekében a Kisebbségi Hivatal, az Országgyűlés adatvédelmi biztosa (adatvédelmi ombudsman), és a Központi Statisztikai Hivatal folyamatos konzultációkat tartott. Az egyeztetésbe bevontuk a kisebbségek országos önkormányzatait is. Szakemberek részvételével országos és regionális tanácskozásokat tartottunk

A kisebbségekkel történt egyeztetés eredményeként, a 2001. évi népszámlálás felvételi programja, az eddigi gyakorlattól eltérően, négy önálló kérdést is tartalmazott a kisebbségekkel kapcsolatban. E kérdések a következők voltak: (1) *Mely nemzetiséghez tartozónak érzi magát?* (2) *Mely nemzetiség kulturális értékeihez, hagyományaihoz kötődik?* (3) *Melyik nyelv az anyanyelve?* (4) *Családi, baráti közösségben milyen nyelvet használ általában?*

A népszámlálási kérdőíven mind a négy kérdés mellett feltüntetésre került a Kisebbségi törvényben nevesített 13 kisebbség megnevezése, a magyar ábécé sorrendjében. A roma kisebbség esetében két nyelv (beás és romani) szerepelt a kérdőíven. A felsorolás a „magyar” megnevezést is tartalmazta. (A válaszadónak lehetősége volt a felsoroltakon kívül más nemzetiség, nyelvi kötődés feltüntetésére is.)

Mind a négy kérdés esetében, a válaszadók - az esetleges többes kötődésükre való tekintettel - három nemzetiséget vagy nyelvet is megjelölhettek. Így, a válaszadó eldönthette, hogy a kisebbséget, nyelvi kötődést érintő kérdésekre csak egy, esetleg kettő vagy három nemzetiséget, nyelvi kötődést jelöl meg.

A kérdőív mind a négy esetben a „*nem kíván válaszolni*” rovatval fejeződött be.

(3) A megelőző népszámlálások során minden, így a nemzetiségi kötődésre irányuló kérdésre is kötelező volt a válaszadás. A 2001. évi népszámlálás kérdőíveinek kialakításakor – a statisztikáról szóló 1993. évi XLVI. törvény, az adatvédelemről szóló 1992. évi LXIII. törvény (a továbbiakban: adatvédelmi törvény), valamint a Kisebbségi törvény rendelkezéseit is szem előtt tartva – a korábbiaknál is körültekintőbben kellett eljárni. Az adatvédelmi törvény bizonyos személyes adatokat, így a nemzeti, etnikai hovatartozásra vonatkozókat, különleges védelemben részesít. A nemzetiségi, nyelvi kötődéssel összefüggő kérdések – a vallásra, hitfelekezetre és a fogyatékosagra vonatkozó kérdésekhez hasonlóan, önként megválaszolhatóakként - a személyi kérdőív végére kerültek. Kiemelt tájékoztatás szolt arról, hogy az itt érintett kérdésekre a válaszadás nem kötelező.

(4) Az ország-jelentés I. fejezetében utaltunk arra, hogy a 2001. évi népszámlálást megelőző időszakban, a Kisebbségi Hivatal, médiában közzétett felhívásban fordult a kisebbségi népcsoportok tagjaihoz annak érdekében, hogy a népszámláláskor a valóságnak megfelelő képet kapjunk a magyarországi kisebbségekkel kapcsolatos kérdésekről. A felhívás rögzítette, Magyarországon a kisebbségi jogok biztosítása nem függvénye a népszámlálási adatoknak, viszont a népszámlálás során szereshető ismeretek egyaránt fontosak az állami intézmények, és a kisebbségi közösségek számára. Ezért, a Kisebbségi Hivatal arra kérte az ország polgárait, hogy nyilvánítsák ki anyanyelvi kötődésüket, kulturális identitásukat.

(5) A népszámláláson rögzített válaszok alapján - figyelemmel a (3) bekezdésben jelzett körülményekre is - kijelenthető, hogy a 2001. évi népszámlálás nemzetiséget vizsgáló programja sikeres volt. Arról tájékoztathatunk, hogy a nemzetiséggel és a nyelvi kötődéssel összefüggő, nem kötelezően megválaszolható kérdésekkel kapcsolatban, az összeírt lakosság 95%-a nyújtott tájékoztatást. (Feltételezhető ugyanakkor, hogy a nemzetiségi hovatartozást érintő kérdésekre nem válaszolók között számos nem magyar nemzetiségű személy lehet. Közöttük egyaránt megtalálhatók azok, akik az adott kérdésre nem kívántak választ adni, továbbá azok is, akiknél üresen maradt a kérdés, tehát az esetleges válaszuk ismeretlen.)

(6) A különböző évek népszámlálásai alkalmával, a „*nemzetiség*” kérdezése, 1990-ig, változatlan módszer szerint történt. 2001-ben változás az adható válaszok számában volt.

Az „*anyanyelv*” kérdése, 1880 óta minden magyar népszámlálás programjában szerepelt. Felvételi módszertana – eltekintve attól, hogy 1930 óta, a gyakori nyelvek előnyomatottan szerepeltek a kérdőíven, és hogy 2001-ben három válasz bejegyzésére volt lehetőség – az eltelt 120 év alatt gyakorlatilag nem változott.

A „nemzeti kulturális kötődés” kérdése 2001-ben először szerepelt a magyar népszámlálások tematikájában. Felvételére a nemzeti kötődést, az asszimilációt, az egyes kisebbségi csoportok megtartóerejét vizsgáló kutatók javaslatára került sor. A válaszok vizsgálata tovább pontosítja majd a Tanácsadó Bizottság véleményében is megfogalmazott, a kisebbségek számarányaira vonatkozó ismereteinket.

Új terület volt a 2001. évi népszámlálás alkalmával a „*családi, baráti közösségben használt nyelv*” iránti kérdés is. A kisebbségekkel foglalkozó kutatók tapasztalatai arra utalnak, hogy a nem kisebbségi nyelvi környezetben élő, kisebbséghez tartozó családok, a családon belül általában nemzetiségük nyelvén érintkeznek egymással.

(7) A KSH a kérdőívet, az országos kisebbségi önkormányzatok segítségével a nemzetiségek nyelvére lefordíttatta, s azokat a kérdezőbiztosok maguknál is tartották, de a tapasztalatok azt mutatták, hogy azokat csak egyes falvakban használták, míg a városokban nem kérték a használatát.

Összegezve a kapott válaszokat, a 2001. évi népszámlálás során az ország 10 198 315 fős lakosságából 314 060 fő vállalta legalább egy hazai kisebbséghez való tartozását a nemzetisége-, illetve 135 788 fő az anyanyelve szerint.

A két új kérdést vizsgálva 300 627 fő vallotta meg kötődését kisebbségi kulturális értékekhez, hagyományokhoz, és 166 366 fő használja családi, baráti közösségekben legalább a kisebbségi nyelvek egyikét.

Összehasonlítva az 1990. és a 2001. évi adatokat megállapítható, hogy a kisebbségi nyelvek egyikét anyanyelvüknek vallók száma összességében kismértékben, 1,4%-kal csökkent. Jelentős csökkenés tapasztalható viszont a lengyel, a horvát, a német és a szlovák kisebbségi közösségek anyanyelvi adataiban. Számottevően emelkedett ugyanakkor az örmény, a szlovén, a görög és a szerb anyanyelvűek aránya.

A nemzetiséghez való tartozást vállalók száma ugyanakkor jelentős mértékben nőtt. Hasonló tendencia mutatható ki szinte minden kisebbség esetében, a növekedés jelentős mérvű a német, a szlovák, a szlovén, a cigány és a szerb kisebbség esetében. Egyedüli kivételt képez a román nemzetiségűek száma, itt 25%-os csökkenést regisztráltak. Történt ez a román anyanyelvűek kismértékű, 2,8%-os csökkenése mellett.

Tovább folytatódott a cigány kisebbséghez tartozást vállalók számának ugrásszerű növekedése.

Az új kérdésekre, a családi, baráti közösségben használt nyelvre adott válaszok száma 22,5%-kal meghaladta az anyanyelvre vonatkozó kérdésre válaszolók számát. A válaszadók nagy száma arra utal, hogy az anyanyelv valóban szoros meghatározója a nemzeti közösséghez tartozásnak.

Az anyanyelv és a családi, baráti körben használt nyelv a német nyelvet vallók esetében mutat legnagyobb különbséget a közösségben használt nyelv javára, ugyanakkor a német anyanyelvűek száma egytizedével csökkent. A német nemzetiségi kulturális értékekhez, hagyományokhoz két és félszer többen kötődnek, mint ahányan német anyanyelvűnek vallották magukat, de számuk több mint másfélszerese a családi, baráti közösségben németül beszélőknek, és csaknem másfélszerese a német nemzetiségűeknek.

(8) A kisebbségek területi eloszlását tekintve megállapítható, hogy összesített nominális számuk Borsod-Abaúj-Zemplén megyében a legmagasabb. Hét megyében a kisebbségi lakosság részaránya eléri, sőt jelentősen meghaladja a teljes népesség 5 százalékát (Baranya megye: 10.5%, Tolna megye: 7.3%, Borsod-Abaúj-Zemplén megye: 7.1%, Nógrád megye: 6.9%, Békés megye: 6.2%, Komárom-Esztergom megye: 5.8%, Szabolcs-Szatmár-Bereg megye: 5%). A kisebbségi anyanyelvűek közül legtöbben Baranya megyében élnek. A kisebbségi anyanyelvűek adják Baranya megye népességének 5.25%-át. Jelentős kisebbségi anyanyelvi közösségek vannak még Tolna- (2.65%), Békés- (2.48%) és Somogy megyében (2.33%). Viszonylag népes kisebbségi közösség található még Budapesten és Pest megyében.

(9) A magyarországi kisebbségek gazdasági és társadalmi integrációja befejezettnek tekinthető. Iskolázottsági, foglalkoztatási, jövedelmi mutatóik általában nem térnek el az azonos térségekben hasonló körülmények között élő többségi lakosságtól.

Egyedüli kivétel a cigány kisebbség, melynek helyzete sok tekintetben más, mint a többi magyarországi kisebbségé. Esetükben hatványozottan vetődnek fel a szociális, szakképzési és oktatási problémák. A cigány kisebbség körében a foglalkoztatottak száma alig haladja meg a teljes cigány népesség 10%-át (19 227 fő). Ez az arány a többi kisebbség esetén 30 és 50% közé esik. A cigány közösség tagjai között van a legtöbb munkanélküli és inaktív kereső, és közel 50% az eltartottak száma. Az iskolázottsági adatok szerint, a 2001. évi népszámláláskor magukat cigány nemzetiségűnek valló 190 ezer személy közül mindössze 1.4% rendelkezik legalább érettségivel, és csak 583 fő (0.3%) ennél magasabb végzettséggel (közülük 395 fő szerzett egyetemi vagy főiskolai diplomát). Mindez egyrészt igazolja, hogy a cigány kisebbség integrációs esélyeinek növeléséhez a társadalom kiemelt figyelmre szükséges, másrészt rámutat az önkéntes adatszolgáltatás hiányosságaira is.

(10) A Magyar Tudományos Akadémia Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézete által, a népszámlálás kisebbségi adatainak összehasonlításáról készített gyorsjelentését az alábbiakban ismertetjük (a Kutatóintézet önálló web-lapjának elérhetősége: www.akm.tti.hu).

A kutatók szerint a magyarországi cigányságnak vélhetően kétharmada nem vallja magát cigánynak: vagy azért mert nem érzi magát cigánynak vagy azért mert nem akarja, esetleg nem meri magát cigánynak vallani.

Általában a hagyományos nemzetiségi régiók legfontosabb településein nincs számottevő fogyás, legfeljebb belső átrendeződés, amely mindenütt az anyanyelv háttérbe szorulását, ugyanakkor a nemzetiségi identitás felerősödését jelzi.

Fontos fejlemény a magyarországi kisebbségek városi, fővárosi megerősödése: ez is azt mutatja, hogy az önkormányzati modell a korábban olvasztótégelyként működő városi környezetben is képes megszervezni a bevándorolt kisebbségeket.

Figyelemre méltó valamennyi kisebbség esetében, a nem hagyományos régiókban megjelenő, egy-két személyes „szórványok” folyamatosan emelkedő száma: az iskolaválasztás, a munkavállalás és a vegyes házasság mellett, a gyakran hátrányos helyzetű nemzetiségi régiók tudatos elhagyása jelentheti ennek a jelenségnek a hátterét.

A Kisebbségkutató Intézet, a horvát, a német, a román, a szerb, a szlovák és a szlovén kisebbség (Magyarország e kisebbségekkel kapcsolatban vállalt külön kötelezettségeket a Nyelvi Karta aláírásakor) népszámlálási adatairól, az alábbiakat összegezte:

A horvát közösség az egyik legerősebb etnikai tartalékokkal és háttérrel rendelkező népcsoportnak tekinthető Magyarországon. Ugyanakkor esetükben is érzékelhető a horvát nyelv visszaszorulása. A fiatalabb generációk a magyar nyelvet tekintik anyanyelvüknek.

A német kisebbségnél, az utóbbi három népszámlálás országos adatait figyelembe véve, jelentős eltérések tapasztalhatók a nemzetiség és az anyanyelv vonatkozásában. Míg korábban a német anyanyelvűek aránya volt magasabb a német nemzetiséget megvallóknál, a 2001-es népszámlálásnál a tendencia megfordult. Majdnem kétszer annyian vallották németnek magukat, mint ahányan német anyanyelvi bevallást tettek. Az, hogy 2001-es népszámláláskor 54%-kal vallották magukat többen német nemzetiségűnek, mint német anyanyelvűnek, az utóbbi 10 év társadalmi-politikai folyamatainak tudható be. Pozitívan hatott a nemzetiség felvállalására az 1993-ban meghozott Kisebbségi törvény, az ország kapuinak megnyílása Nyugat-Európa felé, a számos németországi testvérvárosi kapcsolat létrejötte, valamint a németországi németek részéről megerősített német etnikai identitás. Ugyanakkor a német kisebbség esetében sem sikerült megállítani a német anyanyelvűek számának csökkenését.

Hasonló tendencia volt megfigyelhető a magyarországi románoknál is. A román anyanyelvet vallók száma az elmúlt 20 évben folyamatosan csökkent. A román anyanyelvet valló lakosság több mint 51%-a Békés és Hajdú-Bihar megyében él, és éppen e régióban csökkent az országos átlagot messze meghaladó mértékben a román nyelvet ismerők száma. Ugyanakkor Budapesten és a városokban nőtt a román anyanyelvűek aránya. Az 1990-2001 közötti időszakban a román nemzetiséget vallók körében bekövetkezett - átlagban 25%-os - csökkenés a falvakban jóval nagyobb arányú volt, mint a városokban. Ez azt is jelzi, hogy a községekből jelentős migráció történt a városok felé.

A magyarországi szerbek legnagyobb csoportját a fővárossal együttes virtuális "*etnikai régiót*" alkotó Pest megyében élő szerbek képezik. A 2001-es népszámlálás szerint, az e körzetben élő csoport súlya tovább növekedett: a szerb anyanyelvűeknek már közel 50%-át itt regisztrálták. A szórványban élők száma 20 év alatt csupán 22 %-kal gyarapodott, ami ellentmondani látszik a több ezres szerb nemzetiségű áttelepülési hullámról szóló híreszteléseknek, vagy legalábbis nem látszik igazolni a délszláv háború áttelepülési következményeinek tartósságát. A nemzetiség és anyanyelv tekintetében, országos szinten, a szerbeknél is megtörtént a már említett fordulat. A 2001-es adatok szerint többen vallották magukat szerb nemzetiségűnek, mint szerb anyanyelvűnek.

A szlovák kisebbségnél, hasonlóan a többi kisebbséghez, az utóbbi három népszámlálás országos adatait figyelembe véve, jelentős eltérések tapasztalhatók a nemzetiség és az anyanyelv tekintetében. A tendencia az, hogy miközben nő a szlovák kisebbséghez tartozók száma, csökken a szlovák anyanyelvűek aránya. 1980-tól 2001-re majdnem a duplájára nőtt a szlovák nemzetiségűek száma. Pozitívan hathatott a nemzetiség felvállalására a számos szlovákiai testvérvárosi kapcsolat létrejötte, a kisebbségi önkormányzatok megalakítása.

A legzártabb településhálózattal rendelkező magyarországi kisebbség, a szlovének közössége számarányait tekintve, gyarapodott. Esetükben a nemzetiség és anyanyelv aránya stabilizálódni látszik és gyakorlatilag kiegyenlítődt az elmúlt két évtizedben.

(11) Jelezni kívánjuk, hogy a népszámlálási eredményekkel kapcsolatban, több kisebbségi kutatóműhely is kontrollvizsgálatokat kezdett, amelyek eredménye tovább árnyalhatja a fenti képet.

(12) Az ország-jelentés V. sz. mellékleteként közöljük a Központi Statisztikai Hivatal tárgykört érintő bibliográfiai jegyzékét, illetve további 10 önálló, csatolt mellékletben közreadjuk a 2001. évi népszámlálás kisebbségekre vonatkozó, részletes adatsorait.

3. Kérjük, szolgáltatassanak információt a roma nők kényszer-sterilizációjával kapcsolatban a hatóságot ért vádakat illető hivatalos reakcióról.

Az ország-jelentés összeállítása során, a kérdés megválaszolása érdekében megkeresett Egészségügyi, Szociális és Családügyi Minisztérium szakmai álláspontja szerint, a roma nők kényszer-sterilizációjával kapcsolatban a hatóságot ért vádakat nem lépték túl a sajtóhíresztelés szintjét, nem fogalmazódtak meg olyan formában, amelyre reagálni kellett és lehetett volna. A szaktárca készen áll a roma nők kényszer-sterilizációjával kapcsolatban felmerült esetek kivizsgálására. Jelenleg is folynak egyeztetések a problémákat felvető civil szervezetekkel, jogvédő intézményekkel.

4. Kérjük, számoljanak be a státusztörvény végrehajtásáról és a tartalmi módosításokról.

A szomszédos államokban élő magyarokról szóló 2001. évi LXII. törvényt (a továbbiakban: Kedvezménytörvény) 92%-os többséggel fogadta el a magyar Országgyűlés 2001. június 19-én. A Kedvezménytörvény – a Magyar Köztársaságnak a határon kívül élő magyarokért viselt felelőssége érvényesítéseként, Magyarországgal való sokoldalú kapcsolataik ápolásának és fejlesztésének előmozdítása érdekében született.

A Kedvezménytörvény tehát közvetlen módon nem érinti a magyarországi kisebbségeket.

(1) Az ország-jelentés korábbi fejezeteiben utaltunk arra, hogy a magyar Kormány feladatának tekinti az országon belüli kisebbségek jogainak biztosítását, e jogok gyakorlásához szükséges feltételek megteremtését. Ugyanakkor üdvözljük, és sok esetben elengedhetetlennek tartjuk, hogy a kisebbségek kultúrája, nyelve megőrzése, továbbfejlesztése, intézményeik szakmai munkájának megerősítése érdekében, anyaországuk szakmai segítséget nyújtson számunkra.

(2) Fontosnak tartjuk kiemelni, hogy Románia miniszterelnöke több ízben is kifejtette azon álláspontját, mely szerint Magyarország határon túli kisebbségeiért kifejtett politikája, intézményrendszere modell értékű lehet azon országok számára, melyek támogatni kívánják a határon túli kisebbségeik kulturális, oktatási tevékenységét.

Tájékoztatunk arról is, hogy Magyarország és Szlovákia kormányai között, a Kedvezménytörvény kapcsán parafált dokumentum (lásd lentebb a 4. bekezdésben is), nemcsak a szlovákiai magyarokról, hanem a magyarországi szlovákokról is szól, hiszen az együttműködés a szlovákiai magyar és a magyarországi szlovák nemzeti kisebbség anyaországi oktatási és kulturális támogatását szabályozza. A megállapodás értelmében, a szlovákiai magyarságot a Szlovákiában létrehozott Pázmány Péter Alapítványon keresztül lehet a szerződés értelmében segíteni, míg a magyarországi szlovákságnak szánt anyaországi támogatást a Magyarországi Szlovákok Szövetsége Alapítvány fogadhatja.

A Miniszteri Bizottság határozatában megfogalmazott, itt érintett kérdésnek megfelelően, az alábbiakban tájékoztatunk a Kedvezménytörvénnyel közvetlenül összefüggő kérdésekről.

(3) A határon túl élő magyarok támogatásakor, a magyar Kormány segíteni kívánja a külföldön élő magyarokat nemzeti önazonosságuk megőrzésében, nyelvük és kultúrájuk ápolásában, abban, hogy szülőföldjükön teljes méltósággal élhessenek. E segítségnyújtást a szomszédos országok kormányaival együttműködve, az államközi kapcsolatokat ezzel is gazdagítva kívánja megvalósítani.

A Kormány fontosnak tartja, hogy a magyar kisebbségek támogatása az európai normákkal összhangban történjék. Figyelemmel egyfelől a megelőző bekezdésben vázolt alapelvek maradéktalan érvényesülésére, másfelől az Európa Tanács Parlamenti Közgyűlésének 1335. számú határozatára, az ET Velencei Bizottságának 2001. októberi ajánlására, az EBESZ kisebbségi főbiztosa, és az Európai Bizottság ajánlásaira, az Országgyűlés 2003. június 23-án elfogadta a Kedvezménytörvény módosításáról szóló 2003. évi LVII. törvényt.

A módosított Kedvezménytörvény alapján átdolgozott végrehajtási rendeletek többsége hatályba lépett.

A módosítás legfontosabb elemei az alábbiak:

Bár az eredeti törvény is hivatkozott Magyarország nemzetközi kötelezettség-vállalásainak tiszteletben tartására, a nemzetközi kisebbségvédelmi dokumentumokra, a módosított törvényben mindez részletesebben szerepel, és külön hivatkozás történik a Velencei Bizottság ajánlásában foglalt elvekre.

Módosult az Európai Unióval kapcsolatos kitétel is: a Kedvezménytörvény az „*Európai Unió közösségi vívmányaival*” összhangban kerül alkalmazásra.

Módosult a Magyar igazolványok igénylésével kapcsolatos eljárás. A módosított Kedvezménytörvény szerint – tekintettel a Velencei Bizottság ajánlására – a szomszédos államban lévő magyar konzulátusok működnek közre az igazolványok igénylésében. A konzulátusok csupán tájékoztatást kérhetnek a magyar nemzeti közösség által létrehozott társadalmi szervezetektől abban az esetben, ha okirattal nem igazolható, hogy a kérvényező megfelel az igazolványra való jogosultság feltételeinek.

A módosítás során – szintén a Velencei Bizottság ajánlását szem előtt tartva – tételesen bekerültek a törvényszövegbe a Magyar igazolványra való jogosultság kritériumai (az illető tud magyarul, magyar szervezet tagja, az állam vagy egy egyház magyar nemzetiségűként tartja nyilván).

A módosított törvény kimondja, hogy az igazolvány nem minősül személyazonosító igazolványnak, úti okmányoknak és határátlépésre nem jogosít.

További változás, hogy a módosított törvény az utazási kedvezményt konkrét célhoz köti, vagyis a továbbiakban a kedvezmények a magyar nyelvhez és kultúrához való kötődés erősítésének céljából vehetők igénybe.

Indokolt külön nevesíteni azokat a kedvezményeket, melyeket a törvény – a magyar nyelv és kultúra támogatása céljából – a nem magyar nemzetiségű, de magyar nyelvet tanuló, illetve a magyar kultúrával foglalkozó külföldi személyek számára biztosít:

Az a diák, aki a szomszédos állam alap- vagy középfokú oktatási intézményében magyar nyelven tanul, továbbá az a hallgató, aki a szomszédos állam felsőfokú oktatási intézményében magyar nyelven vagy a magyar kultúra tárgyában tanulmányokat folytat, jogosult a magyarországi diákkedvezményekre, illetve a szülőföldön nyújtott oktatási támogatásra.

Az a pedagógus, illetve oktató, aki a szomszédos állam alap-, közép- vagy felsőfokú oktatási intézményében magyar nyelven vagy a magyar kultúra tárgyában oktat, jogosult a magyarországi pedagógus, illetve oktatói kedvezményekre, illetve jogosult részt venni a kedvezményes magyarországi pedagógus továbbképzésben.

(4) A Kedvezménytörvény módosítása során a Kormány szándéka az volt, hogy a gyakorlatban ténylegesen alkalmazható törvény szülessen, ugyanakkor tanúbizonyságot kívánt tenni arról, hogy Magyarország jövőjét csakis a szomszédokkal való együttműködésre építve, az európai szellemiségnek megfelelően, kölcsönös megállapodások révén képzelel el és céljai megvalósítása során, tudomásul veszi a nemzetközi környezet szabta kereteket.

Figyelemmel arra, hogy a szomszédjaink közül, korábban csak Románia és Szlovákia fogalmazott meg kifogásokat a törvénnyel szemben, ezért az egyeztetések során elsősorban ezzel a két országgal kellett az esetleges vitás kérdéseket tisztázni. A többi szomszédunk nyitottan mutatkozott a törvényben foglalt elvekre – nevezetesen a határon túl élő kisebbségek támogatásának létjogosultságára – és nem támasztott akadályt a törvény végrehajtásával szemben.

Romániával, számos egyeztetést követően, a módosított Kedvezménytörvény romániai alkalmazásáról 2003. szeptember 23-án, Bukarestben írt alá megállapodást a magyar és a román miniszterelnök. A Magyar Köztársaság Kormánya és Románia Kormánya között a szomszédos államokban élő magyarokról szóló törvény román állampolgárokra vonatkozó alkalmazásának feltételeiről szóló megállapodás jóváhagyásáról és kihirdetéséről a 2320/2003. (XII.13.) Korm. határozat rendelkezik.

Szlovákiával 2003. december 12-én került parafálásra az a dokumentum, mely a két ország közötti alapszerződéssel életre hívott magyar-szlovák kisebbségi vegyes bizottság keretében folytatott intenzív egyeztetést követően született. A Magyar Köztársaság Kormány és a Szlovák Köztársaság Kormány között a nemzeti kisebbségek kölcsönös oktatási és kulturális támogatásáról szóló megállapodás jóváhagyásáról és kihirdetéséről a 2319/2003.(XII.13.) Korm. határozat rendelkezik.

(5) Tájékoztatunk arról, hogy 2004. január 5-ig a szomszédos államokban élő magyarság több mint negyede, vagyis 730 ezer fő nyújtotta be Magyar igazolvány iránti kérelmét. A kérelmek több mint fele Romániából érkezett, a Magyar igazolvány iránti legnagyobb érdeklődés azonban Kárpátalján mutatkozott meg, ahol az ottani magyarság 70%-a adott be kérelmet. A kérelmek feldolgozása, legyártása folyamatosan zajlik. Ez idáig 630 ezer igazolvány jutott el tulajdonosához.

5. Kérjük, számoljanak be minden olyan jogi és alkotmányos lépésről, amelyek az érintett törvényeknek az európai uniós közösségi normákhoz való igazítását célozzák, és amelyek várhatóan hatással lehetnek a magyar kisebbségvédelmi normákra.

A Keretegyezmény kapcsán értékelt magyar kisebbségpolitika bemutatásakor, a jelen ország-jelentés I. és II. fejezetében, több helyütt is szoltunk azokról a jogszabályi változásokról, és az ezekhez kapcsolódó intézkedésekről, amelyek Magyarország európai uniós csatlakozását készítik elő. A tájékoztatónkat az alábbi információkkal kívánjuk kiegészíteni.

(1) A Magyar Köztársaságnak az Európai Unióhoz való csatlakozásával összefüggő törvénymódosítási munka keretében módosultak az Alkotmány egyes rendelkezései is. Az Alkotmánynak a 2002. évi LXI. törvény 7. §-ával történő módosítása a kisebbségi önkormányzatok megválasztását érinti. A módosítás célja, hogy egyértelművé tegye a kisebbségi önkormányzati választásokon résztvevők körének meghatározását. A módosítás kiemelte az Alkotmány 70. § (1) bekezdéséből a „*kisebbségi önkormányzat*” szövegrészt. Ezzel az országgyűlési képviselők-, illetve a helyi önkormányzati képviselők választására vonatkozó szabályok hatálya alól kivonta a kisebbségi önkormányzati választást. Ez a rendelkezés egyértelművé tette az Alkotmány 68. § (4) bekezdésében megfogalmazottakat, mely szerint helyi és országos kisebbségi önkormányzatokat a nemzeti és etnikai kisebbségek hozhatnak létre. A jogalkotó tehát a kisebbségi önkormányzati képviselők választására vonatkozó jogszabályban a kisebbségi önkormányzati képviselők választásában résztvevők körét szűkebben határozza meg az általános választójogi rendelkezésekhez képest. A módosításra a Keretegyezmény rendelkezéseivel egyezően, a Miniszteri Bizottság határozata és a Tanácsadó Bizottság véleményének messzemenő figyelembevételével került sor. A módosítás a Magyar Köztársaságnak az Európai Unióhoz történő csatlakozásáról szóló nemzetközi szerződést kihirdető törvénnyel egy időben, 2004. május 1-én lép hatályba.

(2) Az új közigazgatási eljárási törvény tervezete az Európai Unió idevonatkozó normáival összhangban szabályozza az ügyfelek nyelvhasználati jogát a közigazgatási eljárásokban. A rendelkezés a magyar nyelvet teszi a közigazgatási eljárás hivatalos nyelvvé, ugyanakkor szabad nyelvhasználatot biztosít a kisebbségek számára, továbbá részletes garanciákat rögzít, hogy az uniós polgárok saját anyanyelvüket használva vehessenek részt a magyar hatóságok által folytatott eljárásokban.

(3) Ugyancsak eurokonform szabályozást tartalmaz az Esélyegyenlőségi törvény is. Az ország-jelentés II. fejezet 4. cikkelye kapcsán is megfogalmaztuk, hogy a törvény a hátrányos megkülönböztetés visszaszorítása, valamint az esélyegyenlőség kiterjesztése érdekében figyelemmel volt a 2000/43/EK és a 2000/78/EK irányelvekre. Az Esélyegyenlőségi törvény rögzíti, hogy közvetlen hátrányos megkülönböztetésnek minősül az olyan rendelkezés, amelynek következményeként egy személy vagy csoport – többek között – a nemzeti vagy etnikai kisebbséghez való tartozása miatt részesül más, összehasonlítható helyzetben lévő személyhez vagy csoporthoz képest kedvezőtlen bánásmódban. A hátrányos megkülönböztetést a törvény kellő súlyú szankcióval is fenyegeti.

6. Kérjük, számoljanak be a roma kisebbség helyzetét érintő legújabb fejleményekről.

A Miniszteri Bizottság határozata és iránymutatása, a Tanácsadó Bizottság véleménye alapján összeállított, a Keretegyezmény egyes rendelkezéseinek magyarországi megvalósításáról beszámoló ország-jelentés eddig tárgyalt valamennyi pontjában részletesen szoltunk a legnagyobb létszámú magyarországi kisebbség, a romákkal kapcsolatos kormányzati intézkedésekről, a cigányság helyzetét érintő legújabb fejleményekről, a második

monitorozási időszakban megvalósított lépésekről. (A tárgykörhöz kapcsolódó Esélyegyenlőségi törvény szövegét az ország-jelentés I. sz. mellékletében teljes terjedelmében közreadjuk.)

Az alábbiakban, az ország-jelentés korábbi fejezeteiben nem taglalt kormányzati intézkedésekről kívánunk tájékoztatást adni.

(1) A második monitorozási időszak első felében, a cigányság társadalmi integrációjával kapcsolatos feladatok koordinálása, az Igazságügyi Minisztérium felügyelete mellett, a Kisebbségi Hivatal hatáskörébe tartozott. A 2002. nyarán elfogadott kormányprogramnak megfelelően, jelentős szervezeti átalakítással, új struktúra épült ki. Az új kormányzati feladatmegosztás alapján, a romákat közvetlenül érintő államigazgatási feladatok koordinálása a Miniszterelnöki Hivatal vezető miniszter felügyelete alá került.

A Kormány 2002. nyarán roma ügyekért felelős politikai államtitkárt nevezett ki, és létrehozta a munkáját segítő Romaügyi Hivatalt. Az Oktatási Minisztériumban - miniszteri biztos irányításával - a Hátrányos Helyzetű és Roma Gyerekek Integrációs Hivatala kezdte meg működését, az egyes szaktárcáknál pedig, roma referensek vesznek részt a cigánysággal kapcsolatos szakági feladatok koordinálásában. E feladatok ellátására, roma szakembereket bíztak meg. A Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumában 2004. február 1-től neveztek ki roma kulturális ügyekért felelős miniszteri biztost.

A kormányzati munkában további változást jelentett az esélyegyenlőségi tárca nélküli miniszter 2003-ban történt kinevezése. A Kormány új minisztere, a roma ügyekért felelős politikai államtitkár közreműködésével ellátja a cigányság társadalmi integrációjának előmozdításával, életkörülményeik javításával és szervezeteivel való kapcsolattartás terén jelentkező kormányzati teendőket.

Az esélyegyenlőségi tárca nélküli miniszter feladatai közül itt az alábbiakat emeljük ki:

- az érintett miniszterekkel együttműködve előkészíti a roma integrációt érintő intézkedésekkel összefüggő kormányzati döntések tervezeteit,
- összehangolja az európai integrációból adódó kormányzati romaügyi feladatok végrehajtását, a romák társadalmi integrációjának fejlesztését szolgáló nemzetközi támogatási programokat, közreműködik az integrációs kormányzati kapcsolatok szervezésében,
- kialakítja, működteti és fejleszti a PHARE integrációs programhoz kapcsolódó országos információs és adatszolgáltatási rendszert,
- elemzi és értékeli a romaügyi integrációval összefüggő társadalompolitikai, gazdasági folyamatokat,
- javaslatot tesz kutatásfejlesztési programokra, összehangolja a romák társadalmi integrációját érintő modell értékű fejlesztési programokat.

Az esélyegyenlőségi tárca nélküli miniszter felügyeletével, 2004. január 1-jével Esélyegyenlőségi Kormányhivatal kezdte el munkáját. Ennek megfelelően, a Romaügyi Hivatal munkája beépült az új intézmény szervezeti struktúrájába. A 222/2003. (XII.12.) Korm. rendelet értelmében, az Esélyegyenlőségi Kormányhivatal az alábbi romaügyi feladatokat látja el:

- kidolgozza a romák társadalmi integrációját elősegítő koncepciókat, programokat, és előkészíti az ezzel kapcsolatos stratégiai döntéseket, javaslatokat az érintett közigazgatási szervek, az Országos Cigány Önkormányzat, a területfejlesztési tanácsok és civil szervezetek bevonásával,
- előkészíti azokat a jogszabályokat, az állami irányítás egyéb jogi eszközeit, amelyek a romákat súlytó hátrányok felszámolását, az esélyegyenlőség megteremtését szolgálják,
- intézkedéseket kezdeményez a romák társadalmi felzárkóztatásának elősegítése érdekében, különösen a jogegyenlőség, az életminőség javítása, az oktatás-képzés, a foglalkoztatás, az identitás erősítése, és a társadalmi kommunikáció területén,
- folyamatos kapcsolatot tart a minisztériumok állományába tartozó roma miniszteri biztosokkal, romaügyi referensekkel,
- koordinatív feladatokat lát el a különböző szakterületeken folyó roma programok összehangolása érdekében,
- megtervezi, kialakítja, működteti a romák társadalmi integrációjának elősegítését szolgáló hazai és nemzetközi források felhasználását,
- többoldalú párbeszédet kezdeményez és tart fenn a romák integrációjának széles körű támogatottsága és a közvélemény formálása érdekében, továbbá kiemelt figyelmet fordít a konfliktuskezelési feladatok ellátására,
- koordinálja az átfogó kommunikációs programokat az írott és az elektronikus médiában a meglévő társadalmi előítéletesség és megkülönböztetés csökkentése érdekében.

Az új szervezeti struktúra kialakítása indokoltá tette a korábbi kormányzati ciklusokban létrehozott Cigányügyi Tárcaközi Bizottság (a továbbiakban: Tárcaközi Bizottság) átalakítását (feladatairól és munkájáról az első ország-jelentésben adtunk tájékoztatást). A 2003-as módosítás értelmében a Tárcaközi Bizottság elnöke az esélyegyenlőségi tárca nélküli miniszter, alelnöke a roma ügyekért felelős politikai államtitkár. A tárcák képviselői helyettes államtitkárok, a munkában részt vesz a Kisebbségi Hivatal elnöke is. A Cigányügyi Tárcaközi Bizottság működésével kapcsolatos titkársági feladatokat az Esélyegyenlőségi Kormányhivatal látja el.

Tájékoztatunk arról is, hogy a Kormány még 2002 augusztusában létrehozta a Romaügyi Tanácsot (a továbbiakban: Tanács), amely elismert roma és nem roma szakemberekből, közéleti személyekből álló, véleményező, javaslattevő és tanácsadó, konzultatív testület. A Tanács elnöke a miniszterelnök.

A Romaügyi Tanács feladatköre:

- előzetesen véleményt nyilvánít, állást foglal a roma közösségek életkörülményeit, társadalmi helyzetét közvetlenül érintő jelentősebb szabályozási és intézkedési javaslatokról,
- közreműködik a roma közösségek helyzetének befolyásolására irányuló kormányzati stratégia kialakításában, figyelemmel kíséri, elemzi és értékeli a stratégia végrehajtását, és e célból konzultációt kezdeményez,
- kapcsolatot tart a roma közösségek érdekeinek védelme, életkörülményeik javítása, társadalmi esélyegyenlőségének megteremtése, továbbá a diszkrimináció-mentes közélet kialakításának előmozdítása érdekében, a működő, nem kormányzati szervezetekkel, a roma kisebbségi önkormányzatokkal,
- elemzi, feldolgozza és közvetíti a Kormányhoz e szervezetek véleményét és javaslatait.

(2) A roma kisebbség társadalmi integrációjának előmozdítása érdekében, a gazdasági-, a politikai- és a kulturális élet területén tett kormányzati intézkedések alapjául az 1999 májusában elfogadott, a cigányság életkörülményeinek és társadalmi helyzetének javítására irányuló középtávú intézkedéscsomagról szóló 1047/1999.(V.5.) Korm. határozat szolgál. Az itt idézett intézkedéscsomag hat prioritást fogalmaz meg. E prioritások az alábbiak: oktatás, kultúra, foglalkoztatás, agrárgazdaság, térségfejlesztés, szociális, egészségügyi és lakásprogramok, diszkrimináció ellenes programok és kommunikáció. A dokumentum államigazgatási szektoronként fogalmazta meg a kormányzati teendőket. Az intézkedéscsomagot a Kormány az 1073/2001.(VII.13.) Korm. határozattal átdolgozta és kiegészítette.

(3) Az intézkedéscsomagban foglaltak további bővítése érdekében, előkészítés alatt áll a romák esélyegyenlőségét elősegítő, 2006-ig szóló kormányzati program is. A romákhoz kötődő, de másokat sem kirekesztő program annak a kormányzati törekvésnek első eleme, amely minden leszakadó társadalmi réteg esélyegyenlőségét kívánja megteremteni. A kormányzati program a következő fő prioritások mentén épül fel: jogegyenlőség, életminőség javítása, oktatás, foglalkoztatás, identitás és társadalmi kommunikáció.

A kormányprogram lényeges részét képezi majd a független és többszektörű, a pénzügyi felhasználást és szakmai megvalósítást egyaránt nyomon követő és értékelő, valamint a szükséges változtatásokra javaslatot tevő monitoring rendszer.

(4) Az alábbiakban tájékoztatni kívánunk a Kisebbségi Hivatal által kezdeményezett, a romák és nem romák közötti hatékony együttműködés, valamint a tolerancia és a kultúrák közötti párbeszéd előmozdítása érdekében, az ezredforduló évében indult, az Európai Unió Phare programja keretében megvalósuló *“Roma Társadalmi Integrációs Program”*-ről.

(A cigányokat érintő Phare programokhoz kötődő információkat az ország-jelentés II. fejezet 4., 6., 7., 9., és 15. cikkelye tárgyalásakor is közöltünk. Itt azt emeljük ki, hogy az 1999-es, és a 2001. évben a Phare programja keretében, az Oktatási Minisztérium és a Szociális és Családügyi Minisztérium pályázatai kaptak támogatást a hátrányos helyzetű, köztük roma fiatalok társadalmi beilleszkedésének előmozdítására.)

A Kisebbségi Hivatal által készített roma társadalmi integrációs Phare program a 2000. esztendőben nyert támogatást. (Financing Memorandum concluded between the Government of the Republic of Hungary and the European Commission on COP'00-12. september, 2000. A program működtetésének felügyeletét 2002-től a Kormány roma ügyekért felelős politikai államtitkára látja el, illetve jelenleg az Esélyegyenlőségi Kormányhivatal keretében folyik.)

A Roma Társadalmi Integrációs Phare Program célja a társadalmi kohézió erősítése, a roma és nem roma lakosság közötti kapcsolat, kommunikáció és együttműködés javítása komplex mikro-térségi fejlesztési modellek kialakításával, diszkriminációellenes tevékenységekkel és a jobb információáramlás elősegítésével. A program költségkerete eredetileg 3.35 millió euró (ebből Phare támogatás 2.5 millió euró, hazai társfinanszírozás összege 850 ezer euró). 2002. szeptember 5-én az Európai Unió magyarországi delegációja a program költségkeretét további 475 ezer euróval megemelte, ehhez kapcsolódóan a hazai társfinanszírozás összege további 250 ezer euróval nőtt. Így a program végösszege 4.075 millió euró lett.

A program keretében megvalósult jóléti innovációs projekt célja a pályáztatással kiválasztott 4 mikro térségben - a helyi szükségletekkel összhangban - a telepek és telepszerű lakókörnyezetek modell értékű komplex fejlesztésének megvalósítása. A hátrányos helyzetben levő településeken, térségekben, az infrastrukturális beruházásokat (út- és járdaépítés, iskolák, óvodák felújítása és bővítése, művelődési és közösségi házak felújítása, orvosi rendelők felújítása stb.) helyi közösségfejlesztő tevékenységek megvalósítása kísérte a települési önkormányzatok, a cigány kisebbségi önkormányzatok és a civil szervezetek együttműködésében.

A diszkriminációellenes projekt révén intézményfejlesztésre nyílt lehetőség a konfliktuskezeléssel és megelőzéssel, jog- és érdekvédelemmel, érdekképviselettel foglalkozó jogvédő irodák és más intézmények, szervezetek körében. A projekt 11, már működő, valamint 4 újonnan létesített jogvédő iroda felszerelését támogatta. A támogatásban részesülő irodák, pályáztatás útján kerültek kiválasztásra.

A képzési program a diszkriminatív gyakorlat kialakulásának megelőzése, illetve csökkentése érdekében a foglalkoztatási, szociális, lakáspolitikai, oktatási, közigazgatási, közbiztonsági területeken dolgozók részére biztosított diszkriminációellenes felkészítést. A képzésen közösen vettek részt a roma kisebbség tagjai, illetve a roma lakossággal munkájuk során kapcsolatba kerülő köztisztviselők, közalkalmazottak és civil szakemberek. A pályázat összesen 420 fő képzését tette lehetővé. A képzés 2003. januárjától 2003. júniusáig tartott. A résztvevők a képzési sorozat végére a saját környezetükben élő romákkal szembeni diszkriminációs esetek megelőzésére és a tolerancia erősítésére, személyes mikro-projektet dolgoztak ki.

Az információszolgáltatási projekt megvalósításával egy központi információs adatbázis jött létre az Esélyegyenlőségi Kormányhivatalban, amelyhez nyolc Roma Közösségi Ház, mint regionális információs központ, valamint további 32 információs pont kapcsolódik. A portál létrehozásának célja az állampolgárok folyamatos és naprakész tájékoztatása, valamint a cigány kisebbségi önkormányzatok, roma szervezetek, kormányzati és társadalmi szervezetek közötti folyamatos és kölcsönös információáramlás kialakítása volt. A projekt a meglévő információk összegyűjtése mellett további, célzott információgyűjtést, rendszerezést kíván ösztönözni a roma és nem roma lakosság körében. Az információs adatbázis, a www.romaweb.hu címen 2003. május 1-én kezdte meg működését. (A honlapról szólunk a II. fejezet 9. cikkelyének tárgyalásakor is.)

(5) A romákkal szembeni diszkrimináció csökkentésére és a tolerancia erősítésére született 2002. évi Phare program támogatni kívánja a roma kisebbséggel szembeni előítéletek csökkentését és a tolerancia erősítést szolgáló pedagógiai programok kidolgozását, az országos tolerancia kampány és helyi társadalmi kohéziót elősegítő programok megvalósulását. A program végleges pénzügyi szerződése 2002. október 14-én került aláírásra. A program teljes költségkerete 3,93 millió euró, melyből 3 millió euró Phare támogatás, 930 ezer euró hazai társfinanszírozás. A program megvalósításának határideje 2005. november 30.

A tolerancia kampány projekt keretében kutatás, PR kampány, pedagógiai program valósul meg. A kutatási program célja a romákkal kapcsolatos véleményeket, sztereotípiákat feltáró kutatás-sorozatok megszervezése.

A PR program révén széleskörű tolerancia-erősítő kampány kerül megszervezésre professzionális PR eszközök felhasználásával, melynek célja, hogy a roma kisebbséggel szembeni előítéletek és negatív sztereotípiák hosszútávon csökkenjenek.

Tolerancia-erősítő, oktatási program készül az általános iskolák részére, melynek célja, kisiskolások körében a kisebbségi csoportokkal kapcsolatos intolerancia kialakulásának megelőzése, valamint a tizenéves korosztály körében esetenként megnyilvánuló intolerancia csökkentése. A program része oktatási csomag összeállítása, valamint 250 pedagógus képzése, a program iskolások részére történő továbbadása érdekében.

Helyi tolerancia programok is megvalósulnak majd. A projekt célja a kisebbségi civil szervezetek támogatása, a helyi tolerancia-erősítő kezdeményezések ösztönzése a média, az oktatás, a foglalkoztatás területén.

(6) A 2002. évi Phare Intézményfejlesztési Program egy koordináló és monitorozó egység kiépítését teszik lehetővé az esélyegyenlőségi tárca nélküli miniszter által felügyelt Esélyegyenlőségi Kormányhivatalnál, a roma társadalmi integrációt támogató projektek és intézmények hatékonyságának fejlesztésére. A testület feladata lesz, hogy Magyarország európai uniós csatlakozását követően, a Nemzeti Fejlesztési Tervhez kapcsolódó EU forrásokból finanszírozott, romákat érintő, de különböző tárcák hatáskörébe tartozó intézkedéseket összehangolja. Az intézményfejlesztési program költségkerete 850 ezer euró, melyből 500 ezer euró Phare támogatás, 350 ezer euró pedig hazai társfinanszírozás.

Az intézményfejlesztési program ún. „*ikerintézményi együttműködés*” keretében jön létre, melyben a cél az európai uniós tagországok adott területre vonatkozó tapasztalatainak és tudásának átvétele, az együttműködés keretében nyújtott szakértői munkák és képzések során.

Az ikerintézményi együttműködés révén megvalósuló tevékenységek sorában, többek között, tanulmány készül a roma programokat érintő jelenlegi intézményi struktúráról, a roma ügyekben a megfelelő együttműködést és monitoring tevékenységet hátráltató tényezőkről. A tanulmány javaslatokat tesz majd a roma programok monitorozását végző rendszer felállítására, valamint a futó és a jövőbeni roma programok hatékonyságának elősegítésére.

Az Ikerintézményi Szerződés (Twinning Covenant) költségkerete 700 ezer euró, melyből 500 ezer euró Phare támogatás, 200 ezer euró hazai társfinanszírozás. Az európai uniós partnerország, Spanyolország és a szakértő kiválasztása 2002 szeptemberében megtörtént, és a projekt megvalósítása 2003 májusában megkezdődött. A testület felállításához szükséges irodatechnikai beszerzési tender költségkerete 150 ezer euró, mely teljes egészében hazai társfinanszírozás.

(7) Tájékoztatunk arról, hogy a Nemzetközi Újjáépítési és Fejlesztési Bank (Világbank), az Intézményfejlesztési Alapjából 347 ezer USD összegű, vissza nem térítendő támogatást ítél meg Magyarország részére, az esélyegyenlőségi tárca nélküli miniszter koordinálása mellett, a 2003-2006 közötti időszakban történő felhasználásra.

A támogatás igénybevételének feltételeit a Világbank 2003. június 23-án kelt Levél-egyezménye tartalmazza. A támogatás technikai segítséget nyújt az Esélyegyenlőségi Kormányhivatal helyi szintű szakértői hálózatának kapacitásbővítéséhez, a konfliktus-megoldási képzések megszervezéséhez, a roma integrációt segítő kisebbségpolitika kialakításával összefüggő elemzések elkészítéséhez. Hozzájárul a romákat érintő stratégiai

tervek kidolgozásához, a szakértők roma tematikában való szakmai jártasságának fejlesztéséhez, tapasztalatainak bővítéséhez. Továbbá segítséget nyújt a közösségfejlesztési programok kidolgozásához, mely az 1000 fő alatti kistelepüléseken kíván hatékony támogatást biztosítani.

A támogatás hozzájárul az esélyegyenlőséget elősegítő kormányzati programban megfogalmazott feladatok teljesítésének ellenőrzésére irányuló monitoring és értékelő rendszer hatékony működtetéséhez, háttér tanulmányok és elemzések elkészítésével segíti a Cigányügyi Tárcaközi Bizottság és a Romaügyi Tanács munkáját.

A támogatás elősegíti a roma ügyekkel összefüggő kormányzati kommunikáció egységes és eredményes kidolgozását, a roma közéleti szereplők, valamint az Esélyegyenlőségi Kormányhivatal munkatársai kommunikációs készségének fejlesztését, továbbá hozzájárul a regionális kommunikációs központokban működő munkatársak képzéséhez.

(8) Az ország-jelentés összeállítása során a Foglalkoztatáspolitikai és Munkaügyi Minisztérium (a továbbiakban: Munkaügyi Minisztérium) a hatáskörébe tartozó kérdésekről az alábbiak szerint nyújtott tájékoztatást.

A Munkaügyi Minisztérium arra törekszik, hogy a cigány kisebbség társadalmi integrációja érdekében a munkanélküli ellátásokat, illetve támogatásokat, segélyeket mihamarabb aktív munkaerő-piaci programok váltsák fel, hogy a romáknak nagyobb lehetősége legyen be-, illetve visszailleszkedni a munka világába. Ezért legfontosabb feladatának a munkaerő-piaci felzárkóztató-, és szakmai képzések számának növelését, a területi hátrányok és a diszkriminációs jelenségek csökkentését, valamint az aktív eszközök hatásosságának növelését tekinti.

A tárgykört érintő jogszabályi keretek számbavételekor kiemelendő a Foglalkoztatás elősegítéséről és a munkanélküliek ellátásáról szóló 1991. évi IV. törvényt (a továbbiakban: Foglalkoztatás elősegítéséről szóló törvény) módosító 2002. évi LIII. törvény, mely bővítette a foglalkoztatást elősegítő támogatások körét. A módosítás alapján, a nevezett törvény felhatalmazza a munkaügyi minisztert arra, hogy a 45 év feletti, valamint a roma származású személyek munkaerő-piaci helyzetének javítására, az e törvényben foglalt szabályoknál kedvezőbb szabályokat állapítson meg.

A Munkaügyi Minisztérium, foglalkoztatást elősegítő intézkedései közül az alábbiakról tájékoztatunk. A megyei munkaügyi központok 2003-ban átfogó jellegű, a foglalkoztatást elősegítő, munkaerő-piaci információk cseréjére irányuló megállapodásokat kötöttek, illetve folyamatosan kötnek, az együttműködésre kész helyi kisebbségi önkormányzatokkal, megyei társulásaikkal, szövetségeikkel, valamint az Országos Cigány Önkormányzat megyei képviselőivel.

A megyei munkaügyi központok gondozásában jelenleg futó komplex munkaerő-piaci programok száma 11. E programokban roma referensek, roma közösség-szervező asszisztensek, roma foglalkoztatás szervezők kisebbségi önkormányzatokkal, civil szervezetekkel karöltve végzik munkájukat.

A Munkaügyi Minisztérium által koordinált Phare programok közül az alábbiakról tájékoztatunk.

A „Küzdelem a munka világából történő kirekesztődés ellen” c. projekt keretében, a Munkaügyi Minisztérium segítséget ad a potenciális pályázóknak, hogy sikeres pályázatot készítsenek.

Az „Equal” program célja olyan innovatív módszerek kidolgozása és elterjesztése, melyek hozzájárulnak a munkaerő-piachoz kapcsolódó diszkrimináció és egyenlőtlenségek megszüntetéséhez, így fontos célcsoportjai a romák. A programdokumentum felépítése a Strukturális Alapokra vonatkozó jogszabályok és Európai Bizottság módszertani előírásait követi.

A Kormány 1047/1999. (V. 5.) számú határozatának megfelelően, kiírásra került *”A hátrányos helyzetű, tartós munkanélküli – elsősorban cigány származású – lakosság foglalkoztatását, megélhetését, életkörülményeinek javítását szolgáló közmunkaprogram”*. A bírálati szempontrendszer alapján, 229 pályázat felelt meg a szigorú követelményeknek. Végül a legmagasabb pontszámmal rendelkező pályázatok (72) részesültek támogatásban, mintegy 1.588 millió Ft összegben. A hátrányos helyzetű megyék, elkülönített összeg terhére, megyei pályázatokat írtak ki. Az országos pályázatban megítélt támogatások összesen mintegy 3000 közmunkás foglalkoztatását oldják meg 4-8 hónapos időtartamra. A roma foglalkoztatási arány átlagosan 60-70%, a becslt adatok alapján.

Jelenleg a Tiszamenti Vízügyi Igazgatóságok bevonásával közmunka program folyik. Az e célra elkülönített keret 500 millió Ft. E közmunkaprogramban résztvevők 30-60% roma, mely mintegy 1000 főt jelent. A Cigány Kisebbségi Önkormányzatok, civil szervezetek konzorciumi partnerek a végrehajtásban. A romák közhasznú foglalkoztatásához emelt összegű támogatást biztosítanak a munkaügyi központok.

A Munkaügyi Minisztérium koordinálása mellett működő Országos Foglalkoztatási Alap önálló roma foglalkoztatást növelő programot dolgozott ki és hirdetett meg a 2000-2003-ben. Ez idő alatt, összesen 24 roma civil szervezet, illetve kisebbségi önkormányzat részesült támogatásban, melynek eredményeképpen 417 fő foglalkoztatása valósult meg.

Az Országos Foglalkoztatási Alap roma szervezeteket közvetlenül érintő, illetve kifejezetten roma munkanélküliek foglalkoztatását szolgáló programjai 2003-ban az alábbiak voltak:

- roma származású munkanélküliek (37 fő) közoktatási intézményekben történő foglalkoztatásának és képzésének támogatása,
- az Országos Cigány Önkormányzat megyei és regionális tanácsadó és szervező irodái személyzetének (121 fő) felkészítését célzó program,
- a Pest Megyei Munkaügyi Központ Integrált Roma Foglalkoztatási Programjában, a programirányítás költségeinek és a képzés ideje alatti jövedelem kiegészítés finanszírozásának támogatása (250 fő),
- az Autónia Alapítvánnyal közös foglalkoztatási program keretében, roma családok jövedelemtermelő képesség fejlesztésének támogatása (100 fő).

(Itt utalunk arra, hogy a Kisebbségi Hivatal 2003-ban 40 millió forintot biztosított az Országos Cigány Önkormányzat megyei és regionális tanácsadó és szervező irodái munkatársai felkészítéséhez.)

A Munkaügyi Minisztérium törekvése, hogy a megyei munkaügyi központokban minél több roma köztisztviselő dolgozzon. (A szakminisztérium és az Országos Cigány Önkormányzat

között 2003-ban létrejött együttműködési megállapodásról az ország-jelentés II. fejezete 15. cikkelyénél adtunk tájékoztatást.)

(9) A második monitorozási időszakban, a Földművelési és Vidékfejlesztési Minisztérium Phare Irodájánál két, romákat is érintő európai uniós program futott: a 2000. évi „*Halmazottan hátrányos helyzetű csoportok foglalkoztathatósága és hosszú távú foglalkoztatásának elősegítése*”, illetve a 2002. évi „*A munka világából történő kirekesztés elleni küzdelem*” c. programok.

(10) A Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium a 2000-2002 közötti években az ország keleti részében élő roma lakosság környezet-egészségügyi helyzetének vizsgálatával járult hozzá a cigányokat érintő kormányzati programok megvalósításához. A szaktárca együttműködési megállapodást kötött az Országos Cigány Önkormányzattal, mely alapján a nemzeti park igazgatóságok területén 50 millió Ft támogatással munkalehetőségeket teremtett roma munkavállalók részére. A Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium 2003-ban 86 millió Ft-ot biztosított a „*cigány telepeken előforduló környezeti ártalmak csökkentésére*” kiírt pályázat célkitűzésének elérésére.

(11) Az ország-jelentés II. fejezete 15. cikkelye kapcsán már szóltunk az európai és nemzeti fejlesztési tervek összehangolásáért, az ország stratégiai fejlesztési tervének elkészítéséért felelős Nemzeti Fejlesztési Hivatal (NFH) tevékenységéről, a roma kisebbséghez kötődő munkájáról. Itt, az NFH által koordinált Nemzeti Fejlesztési Terv (NFT) révén, a romákat közvetlenül érintő, alábbi kérdésekről kívánunk tájékoztatást adni.

A Nemzeti Fejlesztési Tervben rögzített célok között szerepel a romák növekvő munkaerőpiaci részvételének előmozdítása, a roma fiatalok oktatásának támogatása, a társadalmi kirekesztődés elleni küzdelem, és a leszakadó társadalmi csoportok felzárkóztatása.

Az NFT-ben megfogalmazódik, hogy az aktív foglalkoztatáspolitikai programok végrehajtása során, a romák számára előnyös megkülönböztetést kell alkalmazni. Külön figyelmet kell fordítani a nem regisztrált munkanélküliek munkaerő-piaci integrációjára. Lépéseket kell tenni a gyenge infrastruktúrával rendelkező, alacsony státuszú települések és településrészek, többnyire romák által lakott területeken jelentkező rossz életkörülmények felszámolása érdekében.

(A Nemzeti Fejlesztési Hivatal által 2004 januárjában véglegesített, a Nemzeti Fejlesztési Terv roma vonatkozású intézkedéseinek részletes listáját az ország-jelentés XI. sz. mellékletében ismertetjük.)

(12) A Keretegyezményben foglaltak magyarországi megvalósításának értékelésekor megkeresett Honvédelmi Minisztérium, az itt vizsgált kérdéssel kapcsolatban, az alábbi tájékoztatást adta.

A cigányság életkörülményeinek és társadalmi helyzetének javítására irányuló középtávú intézkedéscsomagról szóló 1047/1999. (V. 5.) Korm. határozat a foglalkoztatás területen jelöl meg feladatot a Honvédelmi Minisztérium számára. A roma kisebbséget érintő feladatok ellátását, 2002. decemberétől cigány referens és munkatárs végzi. A széleskörű feladatok végrehajtásához a 2003-ban, 10 fővel létrehozott Romaügyi Társadalmi Bizottság nyújt segítséget.

A Honvédelmi Minisztérium, a cigányság társadalmi integrációja elősegítése érdekében, az oktatás, a foglalkoztatás és a társadalmi kommunikáció területén látott el feladatokat. Vállalásaik megvalósítása során az alábbi feladatokat hajtották végre.

A roma katonák arányának növelése érdekében, a cigány kisebbségi önkormányzatokkal és roma szervezetekkel kiépített kapcsolataikra építve, folyamatosan tájékoztatják a roma közösségeket a szerződéses és hivatásos katonai szolgálat lehetőségeiről. Számos roma rendezvényen toborzó munkát végeznek.

Debrecen városában, a helyi Cigány Kisebbségi Önkormányzattal és Munkaügyi Központtal együttműködve a Magyar Honvédség igényének megfelelő honvédelmi és szak előképzési programot szerveztek romák számára. A képzés során, a katonai szolgálatot vállaló, munkanélküli cigány jelentkezők gépjármű vezetői engedélyt szerezhettek.

Kiemelt figyelmet fordítottak a cigány fiatalok katonai pályára irányítására, a honvéd középiskolába, a tiszthelyettesi szakiskolába és a Nemzetvédelmi Egyetemre való felkészítésükre.

A katonai pályára irányítás keretében, a folyamatos toborzó munka mellett, nagysikerű katonai jellegű, túlélő táborozást szerveztek, középiskolás roma fiatalok részére.

A Honvédelmi Minisztérium, esélyegyenlőséget biztosító ösztöndíjas programot hirdetett meg a hivatásos katonai pályát választó cigány hallgatók részére.

A tiszthelyettesi és a tiszti képzés tananyagába, valamint a parancsnokok továbbképzési programjaiba, 2003-tól beépült a cigány népismeret oktatása.

(13) A Belügyminisztérium cigány kisebbséget érintő intézkedéseiről részletes tájékoztatást adtunk az ország-jelentés korábbi fejezeteiben. E helyütt, az alábbiakra kívánunk utalni.

Az Országos Cigány Önkormányzat és az Országos Rendőr-főkapitányság együttműködési megállapodást kötött 1999-ben. A megállapodásban foglaltaknak megfelelően, valamennyi rendőr-főkapitányság intézményesítette a kapcsolattartást egy-egy rendőrségi cigányügyi összekötő tiszttel, illetve egy-egy megyei kisebbségi önkormányzati koordinátor kijelölésével.

A megállapodás szellemében, többek között, közös sport és kulturális rendezvényeket tartanak Így, 2003. május 30-án az Örkényi Cigány Kisebbségi Önkormányzat labdarúgó tornát szervezett, amelyen a 13 roma csapat mellett, az Országos Rendőr-főkapitányság két csapata is részt vett.

A teljes képhez azonban hozzátartozik, hogy a rendőr-cigány együttműködést, időnként és helyenként, sajnos problémák is terhelik. Számos rendőr-főkapitányság beszámolt arról, hogy gondot okoz a cigány szervezetek megosztottsága, és ez nehezíti az együttműködést.

(14) Az ország-jelentés I. fejezetében is megemlítettük, hogy a magyar miniszterelnök meghívására válaszul, a Világbank, a Soros Alapítvány Nyílt Társadalom Intézete, valamint az Európai Bizottság szervezésében 2003 júniusában, „*Romák a bővülő Európában. A jövő kihívásai*” című, nagyszabású nemzetközi roma konferencia került megrendezésre Budapesten. A tanácskozáson részt vett Magyarország, Macedónia, Románia, Szerbia-Montenegró és Bulgária miniszterelnöke, a Cseh Köztársaság és Horvátország

miniszterelnök-helyettese, valamint roma és nem roma civil szervezetek, civil csoportok és nemzetközi szervezetek számos képviselője. Jelen volt a Világbank elnöke, a Soros Alapítvány elnöke, az Open Society Institute elnöke, az Európai Bizottság Munka- és Szociális ügyek biztosa, az Európa Tanács főtitkár-helyettese.

A szervezők, a régióban élő romák gazdasági fejlődésének sajátos kihívásaira, a szegénység és a diszkrimináció hatékony kezelését célzó politikák kidolgozásának szükségességére hívták fel a figyelmet.

A konferencia hangsúlyt helyezett arra, hogy megvitassa azokat a lehetséges stratégiákat, amelyek révén a kormányok, a roma és civil szervezetek, valamint a társadalom más szereplői, aktív szerepet vállalhatnak a szegénység visszaszorításában, az életminőség javításában. A résztvevők prioritásként jelölték meg az oktatás, a foglalkoztatás, a lakhatás, az egészségügyi ellátás, valamint a diszkrimináció területét, hangsúlyozták a komplex programok megvalósításának szükségességét.

A konferencia lehetőséget nyújtott az elmúlt évtized nagy jelentőségű roma projektjeinek megismerésére, a tapasztalatok átadására, összegzésére, a romák és más kisebbségek problémáival foglalkozó új intézmények bemutatkozására, a kapcsolatok bővítésére.

A résztvevők megvitatták a roma vezetőknek a gazdasági fejlődés folyamatába való bevonásának lehetőségeit, a kapcsolatépítések biztosítását, a roma vezetők és a politikusok közötti kommunikáció feltételeinek megteremtésére irányuló lehetséges megoldásokat.

A magyar miniszterelnök, a rendezvény tapasztalatainak értékelése során, meghirdette a „2005-2015: *A Roma Integráció Évtizede*” elnevezésű programot. A program célkitűzése a romák gazdasági és szociális helyzetének javítását célzó folyamatok felgyorsítása.

A Roma Integráció Évtizede program megvalósítása elsősorban az egyes államok feladata. Magyarországon, a program részletes kidolgozását az esélyegyenlőségi tárca nélküli miniszter, valamint a roma ügyekért felelős politikai államtitkár koordinálja.

A programban részt vevő országok képviselői, 2003. december 11-12-én Budapesten tartottak munkaértekezletet. A miniszteri szintű megbeszélésen, országonként kiválasztották a programért felelős személyeket. A tanácskozáson a magyar Kormány esélyegyenlőségi tárca nélküli minisztere, és a roma ügyekért felelős politikai államtitkár arról számolhatott be, hogy bár a program 10 éves távlatú, az időközi eredmények ellenőrizhetősége érdekében, rövidebb programszakaszokat, ún. mérési pontokat jelölnek meg, melyeknél az egyes kormányok számot adhatnak az addigi munka eredményességéről.

(15) Magyarországon a romák társadalmi integrációja nem csupán kisebbségvédelmi kérdés. A Kormány álláspontja, hogy a roma közösség felemelkedése és felzárkózása nélkül nincs modern, európai Magyarország. A romák felzárkóztatása azonban nem lehet csupán a magyar állam feladata. A kérdés rendezése összeurópai, sőt ennél szélesebb szerepvállalást is igényel.

MELLÉKLET

I. sz. melléklet

2003. évi CXXV. törvény az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról

Az Országgyűlés

elismerve minden ember jogát ahhoz, hogy egyenlő méltóságú személyként élhessen, azon szándékától vezérelve, hogy hatékony jogvédelmet biztosítson a hátrányos megkülönböztetést elszenvedők számára,

kinyilvánítva azt, hogy az esélyegyenlőség előmozdítása elsősorban állami kötelezettség, tekintettel az Alkotmány 54. § (1) bekezdésére, 70/A. §-ára, valamint a Köztársaság nemzetközi kötelezettségeire és az európai közösségi jog vívmányaira a következő törvényt alkotja:

I. Fejezet

ÁLTALÁNOS RENDELKEZÉSEK

1. § Az egyenlő bánásmód követelménye alapján a Magyar Köztársaság területén tartózkodó természetes személyekkel, ezek csoportjaival, valamint a jogi személyekkel és a jogi személyiséggel nem rendelkező szervezetekkel szemben e törvény rendelkezései szerint azonos tisztelettel és körültekintéssel, az egyéni szempontok azonos mértékű figyelembevételével kell eljárni.

2. § Az egyenlő bánásmód követelményére vonatkozó, külön jogszabályokban meghatározott rendelkezéseket e törvény rendelkezéseivel összhangban kell alkalmazni.

Fogalmak

3. § E törvény alkalmazásában

a) *foglalkoztatási jogviszony*: a munkaviszony, a közszolgálati jogviszony, a közalkalmazotti jogviszony, a bírósági szolgálati viszony, az igazságügyi alkalmazottak szolgálati jogviszonya, az ügyészségi szolgálati jogviszony, a hivatásos és szerződéses szolgálati jogviszony, a hivatásos nevelőszülői jogviszony,

b) *munkavégzésre irányuló egyéb jogviszony*: a bedolgozói munkaviszony, a munkavégzésre irányuló vállalkozási és megbízási szerződés alapján létrejött jogviszony, a szakcsoportti tagsági viszony, valamint a szövetkezeti tagsági viszony, továbbá a személyes közreműködéssel járó gazdasági és polgári jogi társasági tevékenységnek a munkavégzésre irányuló elemei,

c) *állami támogatás*: az államháztartás alrendszerének költségvetése terhére ingyenes vagy kedvezményes források, illetve egyéb előny bármilyen formában történő nyújtása oly módon, hogy ez állami bevételkiesést vagy állami kiadást jelent, ideértve az állami kezességvállalást is, valamint az Európai Unióból, nemzetközi szervezetektől és más államokból származó források, adományok és segélyek, amennyiben azok a központi költségvetésen keresztül kerülnek folyósításra,

d) *közszolgáltatás*: szerződéskötési kötelezettség alapján a lakosság alapvető szükségleteinek ellátására irányuló szolgáltatás, így különösen a villamosenergia-, gáz-, hő-,

víz-, szennyvíz- és hulladékkezelési, köztisztasági, postai és távközlési szolgáltatás, továbbá a menetrend alapján közlekedő járművekkel végzett közforgalmú személyszállítás,

e) társadalmi és érdek-képviselői szervezet: az a társadalmi szervezet vagy alapítvány, amelynek alapszabályában, illetve alapító okiratában a szervezet céljai között a hátrányos helyzetű csoportok társadalmi esélyegyenlőségének elősegítése vagy az emberi és állampolgári jogok védelme szerepel, valamint az adott nemzeti és etnikai kisebbség tekintetében a kisebbségi önkormányzat, továbbá a munkavállalók anyagi, szociális és kulturális, valamint élet- és munkakörülményeivel összefüggő ügyekben a szakszervezet,

f) hozzátartozó: a Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény (a továbbiakban: Ptk.) 685. § *b)* pontja szerinti hozzátartozó, ide nem értve a jegyest.

A törvény hatálya

4. § Az egyenlő bánásmód követelményét

- a)* a magyar állam,
  - b)* a helyi és kisebbségi önkormányzatok, ezek szervei,
  - c)* a hatósági jogkört gyakorló szervezetek,
  - d)* a fegyveres erők és a rendvédelmi szervek,
  - e)* a közalapítványok, a köztestületek,
  - f)* a közszolgáltatást végző szervezetek,
  - g)* a közoktatási és a felsőoktatási intézmények (a továbbiakban együtt: oktatási intézmény),
  - h)* a szociális, gyermekvédelmi gondoskodást, valamint gyermekjóléti szolgáltatást nyújtó személyek és intézmények,
  - i)* a muzeális intézmények, a könyvtárak, a közművelődési intézmények,
  - j)* az önkéntes kölcsönös biztosítópénztárak, a magánnyugdíj pénztárak,
  - k)* az egészségügyi ellátást nyújtó szolgáltatók,
  - l)* a pártok, valamint
  - m)* az *a)*-*l)* pontok alá nem tartozó költségvetési szervek
- jogviszonyaik létesítése során, jogviszonyaikban, eljárásaik és intézkedéseik során (a továbbiakban együtt: jogviszony) kötelesek megtartani.

5. § Az egyenlő bánásmód követelményét a 4. §-ban foglaltakon túl az adott jogviszony tekintetében köteles megtartani,

- a)* aki előre meg nem határozott személyek számára szerződés kötésére ajánlatot tesz vagy ajánlattételre felhív,
- b)* aki az ügyfélforgalom számára nyitva álló helyiségeiben szolgáltatást nyújt vagy árut forgalmaz,
- c)* az állami támogatás felhasználása során létrejövő jogviszonyai tekintetében az állami támogatásban részesülő egyéni vállalkozó, jogi személy, illetve jogi személyiséggel nem rendelkező szervezet az állami támogatás igénybevételelétől kezdődően mindaddig, amíg az állami támogatás felhasználását az arra jogosult szerv a rá vonatkozó szabályok szerint ellenőrizheti, valamint
- d)* a munkáltató a foglalkoztatási jogviszony, az utasításadásra jogosult személy a munkavégzésre irányuló egyéb jogviszony, illetve az ezekkel közvetlenül összefüggő jogviszonyok tekintetében.

6. § (1) E törvény hatálya nem terjed ki

- a)* a családjogi jogviszonyokra,
- b)* a hozzátartozók közötti jogviszonyokra,

c) az egyházi jogi személyeknek az egyházak hitéleti tevékenységével közvetlenül összefüggő jogviszonyaira, valamint

d) e törvény 4. §-ának alkalmazása során - jogszabály eltérő rendelkezése hiányában - a társadalmi szervezetek, a jogi személyek, valamint a jogi személyiséggel nem rendelkező szervezetek tagjai közötti, a tagsággal összefüggő jogviszonyokra.

(2) Az (1) bekezdés d) pontja

a) a tagsági jogviszony létesítése és megszüntetése, továbbá

b) a 8. § j) pontjában meghatározott tulajdonság kivételével a pártok jogviszonyai vonatkozásában nem alkalmazható.

7. § (1) Az egyenlő bánásmód követelményének megsértését jelenti - különösen a III. fejezetben meghatározottak szerint - a közvetlen hátrányos megkülönböztetés, a közvetett hátrányos megkülönböztetés, a zaklatás, a jogellenes elkülönítés, a megtorlás, valamint az ezekre adott utasítás.

(2) Nem sérti az egyenlő bánásmód követelményét az a 8. §-ban felsorolt tulajdonságon alapuló magatartás, intézkedés, feltétel, mulasztás, utasítás vagy gyakorlat (a továbbiakban együtt: rendelkezés), amelynek tárgyilagos mérlegelés szerint az adott jogviszonnyal közvetlenül összefüggő, ésszerű indoka van.

Hátrányos megkülönböztetés

8. § Közvetlen hátrányos megkülönböztetésnek minősül az olyan rendelkezés, amelynek eredményeként egy személy vagy csoport valós vagy vélt

a) neme,

b) faji hovatartozása,

c) bőrszíne,

d) nemzetisége,

e) nemzeti vagy etnikai kisebbséghez való tartozása,

f) anyanyelve,

g) fogyatékosága,

h) egészségi állapota,

i) vallási vagy világnézeti meggyőződése,

j) politikai vagy más véleménye,

k) családi állapota,

l) anyasága (terhessége) vagy apasága,

m) szexuális irányultsága,

n) nemi identitása,

o) életkora,

p) társadalmi származása,

q) vagyoni helyzete,

r) foglalkoztatási jogviszonyának vagy munkavégzésre irányuló egyéb jogviszonyának részmunkaidős jellege, illetve határozott időtartama,

s) érdekképviselőhöz való tartozása,

t) egyéb helyzete, tulajdonsága vagy jellemzője (a továbbiakban együtt: tulajdonsága) miatt részeseül más, összehasonlítható helyzetben levő személyhez vagy csoporthoz képest kedvezőtlenebb bánásmódban.

9. § Közvetett hátrányos megkülönböztetésnek minősül az a közvetlen hátrányos megkülönböztetésnek nem minősülő, látszólag az egyenlő bánásmód követelményének megfelelő rendelkezés, amely a 8. §-ban meghatározott tulajdonságokkal rendelkező egyes személyeket vagy csoportokat más, összehasonlítható helyzetben lévő személyhez vagy csoporthoz képest lényegesen nagyobb arányban hátrányosabb helyzetbe hoz.

Zaklatás, jogellenes elkülönítés, megtorlás

10. § (1) Zaklatásnak minősül az az emberi méltóságot sértő magatartás, amely az érintett személynek a 8. §-ban meghatározott tulajdonságával függ össze, és célja vagy hatása valamely személlyel szemben megfélemlítő, ellenséges, megalázó, megszegyenítő vagy támadó környezet kialakítása.

(2) Jogellenes elkülönítésnek minősül az a magatartás, amely a 8. §-ban meghatározott tulajdonságai alapján egyes személyeket vagy személyek csoportját másoktól - tárgyilagos mérlegelés szerinti ésszerű indok nélkül - elkülönít.

(3) Megtorlásnak minősül az a magatartás, amely az egyenlő bánásmód követelményének megsértése miatt kifogást emelő, eljárást indító vagy az eljárásban közreműködő személlyel szemben ezzel összefüggésben jogsérelmet okoz, jogsérelem okozására irányul vagy azzal fenyeget.

Előnyben részesítés

11. § (1) Nem jelenti az egyenlő bánásmód követelményének megsértését az a rendelkezés, amely egy kifejezetten megjelölt társadalmi csoport tárgyilagos értékelésen alapuló esélyegyenlőtlenségének felszámolására irányul, ha az

a) törvényen vagy törvény felhatalmazása alapján kiadott kormányrendeleten, illetve kollektív szerződésen alapul, és határozott időre vagy határozott feltétel bekövetkeztéig szól, vagy

b) a párt ügyintéző és képviseleti szervének megválasztása, valamint a pártnak a választási eljárásról szóló törvényben meghatározott választásokon történő jelöltállításának során a párt alapszabályában meghatározott módon érvényesül.

(2) Az (1) bekezdésben meghatározott rendelkezés nem sérthet alapvető jogot, nem biztosíthat feltétlen előnyt, és nem zárhatja ki az egyéni szempontok mérlegelését.

II. Fejezet

AZ EGYENLŐ BÁNÁSMÓD KÖVETELMÉNYÉNEK MEGSÉRTÉSE MIATT INDÍTOTT ELJÁRÁSOK

12. § Az egyenlő bánásmód követelményének megsértése miatti igények az e fejezetben, valamint külön jogszabályokban meghatározott eljárások során - így különösen személyiségi jogi per, munkaügyi per, fogyasztóvédelmi, munkaügyi vagy szabálysértési hatóságok eljárása során - érvényesíthetők.

Eljárás e törvény megsértése esetén

13. § (1) Az egyenlő bánásmód követelményének érvényesülését országos hatáskörű közigazgatási szerv (a továbbiakban: hatóság) ellenőrzi.

(2) A hatóság a Kormány irányítása alatt működik, felügyeletét a Kormány kijelölt tagja látja el.

(3) A hatóság az e törvényben meghatározott feladatkörében nem utasítható.

(4) A hatóság fejezeti jogosítványokkal felhatalmazott költségvetési szerv, amelynek költségvetése a Miniszterelnöki Hivatal költségvetési fejezetén belül önálló címet képez.

14. § (1) A hatóság

a) kérelem alapján, illetve az e törvényben meghatározott esetekben hivatalból vizsgálatot folytat annak megállapítására, hogy megsértették-e az egyenlő bánásmód követelményét, a vizsgálat alapján határozatot hoz;

b) a közérdekű igényérvényesítés joga alapján pert indít a jogaikban sértett személyek és csoportok jogainak védelmében;

c) véleményezi az egyenlő bánásmódot érintő jogszabályok tervezeteit;

d) javaslatot tesz az egyenlő bánásmódot érintő kormányzati döntésekre, jogi szabályozásra;

e) rendszeresen tájékoztatja a közvéleményt és a Kormányt az egyenlő bánásmód érvényesülésével kapcsolatos helyzetről;

f) feladatainak ellátása során együttműködik a társadalmi és érdek-képviselői szervezetekkel, valamint az érintett állami szervekkel;

g) az érintettek számára folyamatos tájékoztatást ad és segítséget nyújt az egyenlő bánásmód megsértése elleni fellépéshez;

h) közreműködik az egyenlő bánásmód követelményével kapcsolatban nemzetközi szervezetek, így különösen az Európa Tanács számára készülő kormányzati jelentések elkészítésében;

i) közreműködik az Európai Unió Bizottsága számára az egyenlő bánásmódra vonatkozó irányelvek harmonizációjáról szóló jelentések elkészítésében;

j) évente jelentést készít a Kormánynak a hatóság tevékenységéről és e törvény alkalmazása során szerzett tapasztalatairól.

(2) A hatóság az (1) bekezdés *a)* pontjának alkalmazása során az e törvényben szabályozott eltérésekkel az államigazgatási eljárás általános szabályairól szóló 1957. évi IV. törvény rendelkezései szerint jár el.

(3) A hatóság az (1) bekezdés *c)*-*j)* pontjaiban megjelölt feladatait az emberi jogok védelme és az egyenlő bánásmód követelményének érvényesítése területén kiemelkedő tapasztalatokkal rendelkező, a miniszterelnök által felkért tagokból álló tanácsadó testülettel együttműködve látja el.

15. § (1) Az egyenlő bánásmód követelménye e törvény hatálya alá tartozó megsértésének vizsgálatát a sérelmet szenvedett fél választása szerint

a) a hatóság, vagy

b) az egyenlő bánásmód követelménye megsértésének elbírálására külön törvény alapján hatáskörrel rendelkező más közigazgatási szerv folytatja le.

(2) Az eljárás megindításáról a hatóság a külön törvény alapján hatáskörrel rendelkező közigazgatási szervet, illetve e közigazgatási szerv a hatóságot értesíti.

(3) Ha az (1) bekezdés alapján valamely közigazgatási szerv előtt eljárás indult, úgy más közigazgatási szerv ugyanazon ügyben

a) azonos személy ellen elkövetett törvénysértés esetén nem járhat el,

b) más személy ellen elkövetett törvénysértés esetén megindult eljárását az ügy jogerős elbírálásáig felfüggeszti.

(4) Ha az ügyet valamely közigazgatási szerv elbírálta, úgy más közigazgatási szerv ugyanazon ügyben

a) azonos személy ellen elkövetett törvénysértés esetén nem járhat el,

b) más személy ellen elkövetett törvénysértés esetén megindult eljárásában a jogerős határozatban megállapított tényállást alapul véve jár el.

(5) A hatóság hivatalból is eljár az egyenlő bánásmód követelményének a 4. § *a)-d)* pontjaiban meghatározott szervek általi megsértésével kapcsolatban, ha az adott ügyben más közigazgatási szerv előtt nincs folyamatban eljárás.

(6) A hatóság nem vizsgálhatja az Országgyűlés, a köztársasági elnök, az Alkotmánybíróság, az Állami Számvevőszék, az állampolgári jogok országgyűlési biztosa, a nemzeti és etnikai kisebbségi jogok országgyűlési biztosa és az adatvédelmi biztos, valamint a bíróságok és az ügyészség közhatalmi döntéseit és intézkedéseit.

(7) A hatóság a más közigazgatási szerv által az egyenlő bánásmód követelményével kapcsolatban hozott közigazgatási határozat bírósági felülvizsgálata során a perben beavatkozóként részt vehet.

16. § (1) Ha a hatóság megállapította az e törvényben foglalt, az egyenlő bánásmód követelményét biztosító rendelkezések megsértését

a) elrendelheti a jogsértő állapot megszüntetését,

b) megtilthatja a jogsértő magatartás további folytatását,

c) a jogsértést megállapító határozatát nyilvánosságra hozhatja,

d) bírságot szabhat ki,

e) külön törvényben meghatározott jogkövetkezményt alkalmazhat.

(2) Az (1) bekezdésben meghatározott jogkövetkezményeket az eset összes körülményeire - így különösen a sérelmet szenvedettek körére, a sérelem következményeire, a jogsértő állapot időtartamára, a jogsértő magatartás ismételt tanúsítására és a jogsértő teljesítőképességére - tekintettel kell meghatározni.

(3) Az (1) bekezdésben meghatározott jogkövetkezmények együttesen is alkalmazhatóak.

(4) Az (1) bekezdés *d)* pontja alapján kiszabott bírság összege ötvenezer forinttól hatmillió forintig terjedhet. A bírság a Köztársasági Esélyegyenlőségi Program költségvetési előirányzatát illeti.

17. § (1) A hatóság határozata ellen közigazgatási eljárás keretében fellebbezésnek nincs helye.

(2) A hatóságnak az egyenlő bánásmód követelményének megsértése tárgyában hozott határozatát felügyeleti jogkörben megváltoztatni vagy megsemmisíteni nem lehet.

(3) A hatóság határozata ellen a közigazgatási határozatokra vonatkozó általános szabályok szerint bírósági felülvizsgálatnak van helye. A per a Fővárosi Bíróság hatáskörébe és kizárólagos illetékességébe tartozik.

(4) A Fővárosi Bíróság három hivatásos bíróból álló tanácsban jár el.

Képviselés

18. § (1) Az egyenlő bánásmód követelményének megsértése miatt indult eljárásokban a társadalmi és érdek-képviselési szervezet, valamint a hatóság a jogsérelmet szenvedett fél meghatalmazása alapján - törvény eltérő rendelkezése hiányában - képviselőként járhat el.

(2) Az egyenlő bánásmód követelményének megsértése miatt indult közigazgatási eljárásban a társadalmi és érdek-képviselési szervezetet megilletik az ügyfél jogai.

A bizonyítás szabályai

19. § (1) Az egyenlő bánásmód követelményének megsértése miatt indított eljárásokban a jogsérelmet szenvedett félnek vagy a közérdekű igényérvényesítésre jogosultnak kell bizonyítania, hogy

a) a jogsérelmet szenvedő személyt vagy csoportot hátrány érte, és

b) a jogsérelmet szenvedő személy vagy csoport a jogsértéskor - ténylegesen vagy a jogsértő feltételezése szerint - rendelkezett a 8. §-ban meghatározott valamely tulajdonsággal.

(2) Az (1) bekezdésben foglaltak bizonyítása esetén a másik felet terheli annak bizonyítása, hogy

a) megtartotta, vagy

b) az adott jogviszony tekintetében nem volt köteles megtartani az egyenlő bánásmód követelményét.

(3) Az (1)-(2) bekezdésben foglalt rendelkezések nem alkalmazhatóak a büntetőeljárásokban, illetve a szabálysértési eljárásokban.

Közérdekű igényérvényesítés

20. § (1) Az egyenlő bánásmód követelményének megsértése miatt bíróság előtt személyiségi jogi pert, valamint munkaügyi pert indíthat

a) az ügyész,

b) a hatóság,

c) a társadalmi és érdek-képviselési szervezet,

ha az egyenlő bánásmód követelményének megsértése olyan tulajdonságon alapult, amely az egyes ember személyiségének lényegi vonása, és a jogsértés személyek pontosan meg nem határozható, nagyobb csoportját érinti.

(2) Az (1) bekezdés alkalmazásával indult perben megállapított kártérítés, illetve közérdekű bírság a központi költségvetést illeti.

III. Fejezet

AZ EGYENLŐ BÁNÁSMÓD KÖVETELMÉNYÉNEK ÉRVÉNYESÍTÉSE EGYES TERÜLETEKEN

Foglalkoztatás

21. § Az egyenlő bánásmód követelményének sérelmét jelenti különösen, ha a munkáltató a munkavállalóval szemben közvetlen vagy közvetett hátrányos megkülönböztetést alkalmaz, különösen a következő rendelkezések meghatározásakor, valamint azok alkalmazásakor:

a) a munkához való hozzájutásban, különösen nyilvános álláshirdetésben, a munkára való felvételben, az alkalmazási feltételekben;

b) a foglalkoztatási jogviszony vagy a munkavégzésre irányuló egyéb jogviszony létesítését megelőző, azt elősegítő eljárással összefüggő rendelkezésben;

c) a foglalkoztatási jogviszony vagy a munkavégzésre irányuló egyéb jogviszony létesítésében és megszüntetésében;

d) a munkavégzést megelőzően vagy annak folyamán végzett képzéssel kapcsolatosan;

e) a munkafeltételek megállapításában és biztosításában;

f) a foglalkoztatási jogviszony vagy a munkavégzésre irányuló egyéb jogviszony alapján járó juttatások, így különösen a munkabér megállapításában és biztosításában;

g) a tagsággal vagy részvétellel kapcsolatban a munkavállalók szervezeteiben;

h) az előmeneteli rendszerben;

i) a kártérítési, valamint a fegyelmi felelősség érvényesítése során.

22. § Nem jelenti az egyenlő bánásmód követelményének megsértését

a) a munka jellege vagy természete alapján indokolt, az alkalmazásnál számba vehető minden lényeges és jogszerű feltételre alapított arányos megkülönböztetés,

b) a vallási vagy más világnézeti meggyőződésen, illetve nemzeti vagy etnikai hovatartozáson alapuló, a szervezet jellegét alapvetően meghatározó szellemiségből közvetlenül adódó, az adott foglalkozási tevékenység tartalma vagy természete miatt indokolt, arányos és valós foglalkoztatási követelményen alapuló megkülönböztetés.

23. § Törvény, törvény felhatalmazása alapján kormányrendelet, illetve kollektív szerződés a munkavállalók meghatározott körére - a foglalkoztatási jogviszonnyal vagy a munkavégzésre irányuló egyéb jogviszonnyal összefüggésben - előnyben részesítési kötelezettséget írhat elő.

Szociális biztonság és egészségügy

24. § Az egyenlő bánásmód követelményét a szociális biztonsággal összefüggésben érvényesíteni kell különösen

a) a társadalombiztosítási rendszerekből finanszírozott, valamint

b) a szociális, illetve gyermekvédelmi pénzbeli és természetbeni, valamint személyes gondoskodást nyújtó ellátások igénylése és biztosítása során.

25. § (1) Az egyenlő bánásmód követelményét az egészségügyi ellátással összefüggésben érvényesíteni kell különösen az egészségügyi szolgáltatásnyújtás, ezen belül

a) a betegségmegelőző programokban és a szűrővizsgálatokon való részvétel,

b) a gyógyító-megelőző ellátás,

c) a tartózkodás céljára szolgáló helyiségek használata,

d) az élelmezési és egyéb szükségletek kielégítése során.

(2) Törvény, illetőleg törvény felhatalmazása alapján kormányrendelet e törvény rendelkezéseivel összhangban az egészségi állapot vagy fogyatékoság, illetve a 8. §-ban meghatározott tulajdonság alapján a társadalom egyes csoportjai részére a szociális és az egészségügyi ellátórendszer keretein belül többlettuttatásokat állapíthat meg.

Lakhatás

26. § (1) Az egyenlő bánásmód követelményének megsértését jelenti különösen a 8. §-ban meghatározott tulajdonságok szerint egyes személyeket

a) közvetlen vagy közvetett hátrányos megkülönböztetéssel sújtani a lakhatást segítő állami vagy önkormányzati támogatások, kedvezmények vagy kamattámogatás nyújtásával kapcsolatosan,

b) hátrányos helyzetbe hozni az állami vagy önkormányzati tulajdonú lakások és építési telkek értékesítése vagy bérbeadása feltételeinek meghatározása során.

(2) A használatbavételi és egyéb építési hatósági engedély kiadásának megtagadása, illetve feltételhez kötése sem közvetlenül, sem közvetve nem alapulhat a 8. §-ban meghatározott tulajdonságokon.

(3) A lakáshoz jutási feltételek meghatározása nem irányulhat arra, hogy a 8. §-ban meghatározott tulajdonságok szerint egyes csoportok valamely településen, illetve településrészen mesterségesen, nem a csoport önkéntes elhatározása alapján elkülönüljenek.

Oktatás és képzés

27. § (1) Az egyenlő bánásmód követelménye kiterjed minden olyan nevelésre, oktatásra, képzésre,

a) amely államilag jóváhagyott vagy előírt követelmények alapján folyik, vagy

b) amelynek megszervezéséhez az állam

ba) közvetlen normatív költségvetési támogatást nyújt, vagy

bb) közvetve - így különösen közterhek elengedése, elszámolása vagy adójóváírás útján - hozzájárul (a továbbiakban együtt: oktatás).

(2) Az egyenlő bánásmód követelményét az (1) bekezdésben meghatározott oktatással összefüggésben érvényesíteni kell különösen

a) az oktatásba történő bekapcsolódás feltételeinek meghatározása, a felvételi kérelmek elbírálása,

b) az oktatás követelményeinek megállapítása és a követelménytámasztás,

c) a teljesítmények értékelése,

d) az oktatáshoz kapcsolódó szolgáltatások biztosítása és igénybevétele,

e) az oktatással összefüggő juttatásokhoz való hozzáférés,

f) a kollégiumi elhelyezés és ellátás,

g) az oktatásban megszerezhető tanúsítványok, bizonyítványok, oklevelek kiadása,

h) a pályaválasztási tanácsadáshoz való hozzáférés, valamint

i) az oktatásban való részvétellel összefüggő jogviszony megszüntetése során.

(3) Az egyenlő bánásmód követelményének megsértését jelenti különösen valamely személy vagy csoport

a) jogellenes elkülönítése egy oktatási intézményben, illetve az azon belül létrehozott tagozatban, osztályban vagy csoportban,

b) olyan nevelésre, oktatásra való korlátozása, olyan nevelési, oktatási rendszer vagy intézmény létesítése, fenntartása, amelynek színvonala nem éri el a kiadott szakmai követelményekben meghatározottakat, illetve nem felel meg a szakmai szabályoknak, és mindezek következtében nem biztosítja a tanulmányok folytatásához, az állami vizsgák letételéhez szükséges, az általában elvárható felkészítés és felkészülés lehetőségét.

(4) Az oktatási intézményekben nem működhetnek olyan szakkörök, diákkörök és egyéb tanulói, hallgatói, szülői vagy más szervezetek, amelyek célja más személyek vagy csoportok lejáratása, megbélyegzése vagy kirekesztése.

28. § (1) Nem sérti az egyenlő bánásmód követelményét, ha az oktatást csak az egyik nembeli tanulók részére szervezik meg, feltéve, hogy az oktatásban való részvétel önkéntes, továbbá emiatt az oktatásban résztvevőket semmilyen hátrány nem éri.

(2) Nem sérti az egyenlő bánásmód követelményét, ha

a) közoktatási intézményben a szülők kezdeményezésére és önkéntes választása szerint,

b) felsőoktatási intézményben a hallgatók önkéntes részvétele alapján

olyan vallási vagy más világnézeti meggyőződésen alapuló, továbbá kisebbségi vagy nemzetiségi oktatást szerveznek, amelynek célja vagy tanrendje indokolja elkülönült osztályok vagy csoportok alakítását; feltéve, hogy emiatt az oktatásban résztvevőket semmilyen hátrány nem éri, továbbá ha az oktatás megfelel az állam által jóváhagyott, államilag előírt, illetve államilag támogatott követelményeknek.

(3) A 27. § (2) bekezdésének a) pontjától a nyelvi vagy kulturális önazonosság megőrzését szolgáló, illetve egyházi, kisebbségi vagy nemzetiségi oktatási intézmény tekintetében jogszabály eltérően rendelkezhet.

29. § Törvény vagy törvény felhatalmazása alapján megalkotott kormányrendelet az iskolarendszeren belüli, valamint az iskolarendszeren kívüli oktatásban részt vevők meghatározott körére - az oktatással, képzéssel összefüggésben - előnyben részesítési kötelezettséget írhat elő.

Áruk forgalma és szolgáltatások igénybevétele

30. § (1) Az egyenlő bánásmód követelményének megsértését jelenti különösen - a 8. §-ban meghatározott tulajdonság alapján az ügyfélforgalom számára nyitva álló helyiségben, így különösen a vendéglátó-ipari, kereskedelmi, valamint a művelődés és a szórakozás céljára létrehozott intézményekben -

a) megtagadni vagy mellőzni szolgáltatások nyújtását vagy áru forgalmazását,

b) az adott helyen rendelkezésre álló szolgáltatásoktól, illetve áruktól eltérő minőségben szolgáltatást nyújtani, illetve árut forgalmazni,

c) olyan feliratot vagy jelzést elhelyezni, amely azon következtetés levonását teszi lehetővé, hogy az ott nyújtott szolgáltatásból vagy áruforgalmazásból valakit vagy valakitket kizárnak.

(2) A 8. §-ban meghatározott tulajdonságok alapján meghatározható csoport tagjai részére létrehozott, a hagyományápolás, a kulturális és az önazonosság fenntartását szolgáló, a szűkebb közönség számára nyitva álló létesítménybe a belépés korlátozható, tagsághoz, illetőleg külön feltételekhez köthető.

(3) A (2) bekezdés szerinti korlátozásnak ki kell tűnnie a létesítmény elnevezéséből, a szolgáltatás igénybevételének körülményeiből; az nem történhet az adott csoporthoz nem tartozó személyekkel szemben megalázó, illetőleg a becsület csorbítására alkalmas módon, továbbá nem adhat alkalmat a joggal való visszaélésre.

IV. Fejezet KÖZTÁRSASÁGI ESÉLYEGYENLŐSÉGI PROGRAM

31. § (1) A Köztársasági Esélyegyenlőségi Program (a továbbiakban: Program) célja, hogy az élet valamennyi területén megelőzze a hátrányos megkülönböztetést és elősegítse egyes társadalmi csoportok tagjainak esélyegyenlőségét.

(2) A Program magában foglalja valamennyi, az (1) bekezdés szerinti célt szolgáló kormányzati intézkedést.

(3) A Program központi költségvetési fedezetét a Magyar Köztársaság költségvetéséről szóló törvény biztosítja.

32. § (1) A Programot a Kormány - a társadalmi és érdek-képviselői szervezetekkel, valamint a munkáltatói és munkavállalói érdek-képviselői szervezetekkel való egyeztetést követően, az esélyegyenlőségi ügyek koordinációjáért felelős miniszter előterjesztése alapján - javaslatára az Országgyűlés kétévénként hagyja jóvá.

(2) A Program az országgyűlési határozat mellékletét képezi.

33. § (1) A Program elemzi az érintett társadalmi csoportok helyzetének alakulását, és meghatározza az esélyegyenlőséget elősegítő célokat.

(2) A Program tartalmazza

- a) a társadalmi szemlélet kedvező irányú megváltoztatásához szükséges intézkedéseket,
- b) a jogsértésekkel szembeni fellépés lehetőségeire vonatkozó felvilágosító intézkedéseket,
- c) a hátrányos helyzetű csoportok munkaerő-piaci helyzetének javításához, valamint a munkaerő-piaci aránytalanságok csökkentéséhez szükséges intézkedéseket,
- d) a hátrányos helyzetű csoportok részvételének növeléséhez szükséges intézkedéseket a döntéshozatal valamennyi szintjén,
- e) a munkáltatóknak a Program eredményességében való érdekelttségét növelő állami intézkedéseket,
- f) a hátrányos helyzetű csoportoknak az információs társadalommal összefüggő szolgáltatásokhoz való hozzáféréseinek elősegítéséhez szükséges intézkedéseket,
- g) a hátrányos helyzetű csoportok részvételének növeléséhez szükséges intézkedéseket a köz- és felsőoktatásban, valamint
- h) a kitűzött célok megvalósításához szükséges jogalkotási feladatok meghatározását.

34. § A Program teljesítéséről a Kormány a tárgydőszakot követő egy éven belül tájékoztatást ad az Országgyűlésnek.

35. § A települési önkormányzat - a Programban meghatározott célokkal összhangban - helyi esélyegyenlőségi programot fogadhat el, amelyben elemzi a településen élő hátrányos helyzetű csoportok helyzetének alakulását, és meghatározza az e csoportok esélyegyenlőségét

elősegítő célokat. Az önkormányzati esélyegyenlőségi program tartalmazza különösen a helyi közügyekkel és a települési önkormányzat által ellátott feladatokkal kapcsolatos célokat, megvalósításuk forrásigényét és végrehajtásuk tervezett ütemezését.

36. § Az ötven főnél több munkavállalót foglalkoztató költségvetési szervek és többségi állami tulajdonban álló jogi személyek kötelesek a Munka Törvénykönyvéről szóló 1992. évi XXII. törvény (a továbbiakban: Mt.) 70/A. §-a szerinti esélyegyenlőségi tervet elfogadni.

V. Fejezet MÓDOSULÓ RENDELKEZÉSEK

37. § A Ptk. 76. §-a az alábbiak szerint módosul:

"76. § A személyhez fűződő jogok sérelmét jelenti különösen az egyenlő bánásmód követelményének megsértése, a lelkiismereti szabadság sérelme és a személyes szabadság jogellenes korlátozása, a testi épség, az egészség, valamint a becsület és az emberi méltóság megsértése."

38. § A büntetések és az intézkedések végrehajtásáról szóló 1979. évi 11. törvényerejű rendelet 2. § (3) bekezdése helyébe a következő rendelkezés lép:

"(3) Az elítéltek tekintetében az egyenlő bánásmód követelményét meg kell tartani."

39. § A foglalkoztatás elősegítéséről és a munkanélküliek ellátásáról szóló 1991. évi IV. törvény 2. §-ának első mondata helyébe a következő rendelkezés lép:

"A foglalkoztatás elősegítése és a munkanélküliek ellátása során az egyenlő bánásmód követelményét meg kell tartani."

40. § A szövetkezetekről szóló 1992. évi I. törvény 42. § (1) bekezdése helyébe a következő rendelkezés lép:

"(1) A nyitott tagság elvének megfelelően a tagok felvételénél, továbbá a tagok jogainak és kötelességeinek meghatározásánál az egyenlő bánásmód követelményét meg kell tartani."

41. § (1) Az Mt. 5. §-a, valamint az azt megelőző alcím helyébe a következő rendelkezés lép:

"Az egyenlő bánásmód követelménye

5. § (1) A munkaviszonnyal kapcsolatban az egyenlő bánásmód követelményét meg kell tartani.

(2) Az egyenlő bánásmód követelménye megsértésének következményeit megfelelően orvosolni kell, amely nem járhat más munkavállaló jogainak megsértésével, illetve csorbításával."

(2) Az Mt. 68. § (2) bekezdésében "a hátrányos megkülönböztetés szabályainak" szövegrész helyébe "az egyenlő bánásmód követelményének" szöveg lép.

(3) Az Mt. az alábbi új alcímmel és 70/A. §-sal egészül ki:

"Esélyegyenlőségi terv

70/A. § (1) A munkáltató és a munkáltatónál képvisellel rendelkező szakszervezet - szakszervezet hiányában az üzemi tanács - együttesen, meghatározott időre szóló esélyegyenlőségi tervet fogadhat el.

(2) Az esélyegyenlőségi terv tartalmazza a munkáltatóval munkaviszonyban álló, hátrányos helyzetű munkavállalói csoportok, így különösen

a) a nők,

b) a negyven évnél idősebb munkavállalók,

c) a romák,

d) a fogyatékos személyek, valamint

e) a két vagy több, tíz éven aluli gyermeket nevelő munkavállalók vagy tíz éven aluli gyermeket nevelő egyedülálló munkavállalók

foglalkoztatási helyzetének - így különösen azok bérének, munkakörülményeinek, szakmai előmenetelének, képzésének, illetve a gyermekneveléssel és a szülői szereppel kapcsolatos kedvezményeinek - elemzését, valamint a munkáltatónak az esélyegyenlőség biztosítására vonatkozó, az adott évre megfogalmazott céljait és az azok eléréséhez szükséges eszközöket, így különösen a képzési, munkavédelmi, valamint a munkáltatónál rendszeresített, a foglalkoztatás feltételeit érintő bármely programokat.

(3) Az esélyegyenlőségi terv elkészítéséhez szükséges különleges személyes adatok csak a személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. törvény rendelkezései szerint, az érintett önkéntes adatszolgáltatása alapján az esélyegyenlőségi terv által érintett időszak utolsó napjáig kezelhetők."

(4) Az Mt. 100. § (3) bekezdés a) pontjában "a hátrányos megkülönböztetés tilalmába" szövegrész helyébe "az egyenlő bánásmód követelményébe" szöveg lép.

(5) Az Mt. 106/A. § (1) bekezdés g) pontjában a "a férfiak és a nők egyenlő elbírálásának elve, illetve hátrányos megkülönböztetésének tilalma" szövegrész helyébe "az egyenlő bánásmód követelménye" szöveg lép.

(6) Az Mt. 142/A. §

a) (1) bekezdésében a "tilos a munkavállalók között indokolatlan megkülönböztetést tenni" szövegrész helyébe "az egyenlő bánásmód követelményét meg kell tartani" szöveg,

b) (4) bekezdésében "a munkavállalók között hátrányos megkülönböztetést (5. §) ne eredményezhessen" szövegrész helyébe "az egyenlő bánásmód követelményének (5. §) megfeleljen" szöveg lép.

(7) Az Mt. 193/G. § (5) bekezdés c) pontja helyébe a következő rendelkezés lép:

(A munkavégzés időtartama alatt a kölcsönvevő minősül munkáltatónak)

"c) az egyenlő bánásmód követelményére,"

(illetve ezek nyilvántartására vonatkozó szabályok betartása tekintetében.)

(8) Az Mt. 212. § (2) bekezdése a következő új h)-j) pontokkal egészül ki:

(E törvény a Magyar Köztársaság és az Európai Közösségek, és azok tagállamai közötti társulás létesítéséről szóló, Brüsszelben, 1991. december 16-án aláírt Európai Megállapodás tárgykörében, a Megállapodást kihirdető 1994. évi I. törvény 3. §-ával összhangban az Európai Közösségek következő jogszabályaival összeegyeztethető szabályozást tartalmaz)

"h) a Tanács 75/117/EGK irányelve a tagállamok jogszabályainak közelítéséről a férfiak és nők egyenlő díjazása elvének alkalmazására vonatkozóan,

i) a Tanács 92/85/EGK irányelve a várandós, a gyermekágyas vagy szoptató munkavállalók munkahelyi biztonságának és egészségvédelmének javítását ösztönző intézkedések bevezetéséről,

j) a Tanács 96/34/EK irányelve az UNICE, a CEEP és az ETUC által megkötött, a szülői szabadságról szóló keretegyezményről."

42. § (1) A köztisztviselők jogállásáról szóló 1992. évi XXIII. törvény (a továbbiakban: Ktv.) 60. § (3) bekezdés *a*) pontjában "a hátrányos megkülönböztetés tilalmába [Mt. 5. § (1)-(2) és (4) bekezdés]," szövegrész helyébe "az egyenlő bánásmód követelményébe (Mt. 5. §)," szöveg lép.

(2) A Ktv. 71. § (2) bekezdés *a*) pontja helyébe a következő rendelkezés lép:

(A Munka Törvénykönyve rendelkezéseit az alábbiak szerint kell megfelelően alkalmazni:)

"*a*) 3. §-ának (1)-(4) bekezdését, 4. §-át, 5-12. §-át, 15-19/A. §-át, 21-28. §-át, 70/A. §-át, 74. §-át, 77. §-át, 84/A. §-át, 85. §-át, 86/B-86/D. §-át, 97. §-át, 102. §-ának (1)-(3) bekezdését, 103. §-ának (1)-(2) és (4) bekezdését, 104. §-ának (4)-(5) bekezdését, 107. §-át, 117. §-ának (1) bekezdését, 117/B. §-ának (5) bekezdését, 118. §-ának (2) bekezdését, 118/A. §-ának (4)-(5) bekezdését, 119. §-ának (1)-(2) bekezdését és az (5) bekezdését, 120-121. §-át, 123-126. §-át, 127. §-ának (1)-(2) és (6)-(7) bekezdését, 128. §-ának (1) bekezdését, 129. §-át, 130. §-ának (2) bekezdését, 132. §-ának (1)-(3) bekezdését, 133. §-át, 135-140/A. §-át, 142/A. §-át, 144. §-ának (1) bekezdését, 151. §-ának (2)-(4) bekezdését, 152-153. §-át, 154. §-a (1) bekezdésének első és harmadik mondatát, 155-157. §-át, 159-164. §-át, 165. §-ának (2) bekezdését, 166. §-ának (2) bekezdését, 167. §-ának (1) és (3) bekezdését, 168-169. §-át, 171-172. §-át, 174. §-át, 176-183. §-át, 184. §-ának (1)-(2) bekezdését, 185-187. §-át, 204-205. §-át, 207. §-át;"

43. § A közalkalmazottak jogállásáról szóló 1992. évi XXXIII. törvény 34. § (3) bekezdés *a*) pontjában "a hátrányos megkülönböztetés tilalmába (Munka Törvénykönyve 5. §)," szövegrész helyébe "az egyenlő bánásmód követelményébe (Munka Törvénykönyve 5. §)," szöveg lép.

44. § A szociális igazgatásról és szociális ellátásokról szóló 1993. évi III. törvény 94/E. § (2) bekezdés első mondata helyébe a következő rendelkezés lép:

"A szociális szolgáltatások biztosítása során az egyenlő bánásmód követelményét meg kell tartani."

45. § (1) A közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény (a továbbiakban: Kötv.) 4. § (7)-(14) bekezdése hatályát veszti, egyben a (15) bekezdés számozása (7) bekezdésre változik.

(2) A Kötv. a következő új 4/A. §-sal egészül ki:

"4/A. § (1) A közoktatás szervezésében, irányításában, működtetésében, feladatainak végrehajtásában közreműködők a gyermekkel, tanulóval kapcsolatos döntéseik, intézkedéseik meghozatalakor az egyenlő bánásmód követelményét kötelesek megtartani.

(2) Az egyenlő bánásmód követelménye alapján a közoktatásban minden gyermeknek, tanulónak joga, hogy vele összehasonlítható helyzetben levő más személyekkel azonos feltételek szerint részesüljön velük azonos színvonalú ellátásban.

(3) Az egyenlő bánásmód követelménye megsértésének következményeit orvosolni kell, amelynél azonban nem járhat más gyermek, tanuló jogainak megsértésével, csorbításával.

(4) Az egyenlő bánásmód követelménye megsértésének orvoslására az e törvényben szabályozott eljárás keretében kerülhet sor. Az e törvényben szabályozott eljárás lefolytatása - függetlenül annak eredményétől - nem zárja ki a személyhez fűződő jogok bíróság előtt történő érvényesítésének lehetőségét, illetőleg más, a felelősség és jogkövetkezményeinek megállapítására alkalmas eljárás megindítását.

(5) E § alkalmazása során az egyenlő bánásmódról szóló törvény rendelkezéseit is alkalmazni kell."

(3) A Kötv. 81. § (1) bekezdés *a*) pontja helyébe a következő rendelkezés lép:
(*Ha a nevelési-oktatási intézmény nem helyi önkormányzat, illetve nem állami szerv tartja fenn*)

"*a*) a nevelési-oktatási intézmény vallási, illetve világnézeti tekintetben elkötelezett intézményként is működhet, és ennek megfelelően a gyermekek vagy a tanulók felvételének előfeltételeként kikötheti valamely vallás, világnézet elfogadását, a nevelési, illetve pedagógiai programjába beépítheti a vallási, világnézeti elkötelezettségnek megfelelő filozófiai, etikai, kulturális ismereteket, és korlátozhatja, kizárhatja az e törvény 19. § (1) bekezdés *d*) pontjában szabályozott jog gyakorlását, a házirendben a gyermekekre, a tanulókra a vallásgyakorlással összefüggésben jogokat és kötelezettségeket állapíthat meg;"

(4) A Kötv. 84. § (7) bekezdésének "a hátrányos megkülönböztetés tilalmába ütköző" szövegrésze helyébe "az egyenlő bánásmód követelményét sértő" szöveg, a 95/A. § (4) bekezdésében "a hátrányos megkülönböztetés tilalmára" szövegrész helyébe "az egyenlő bánásmód követelményére" szöveg lép.

46. § Az ügyészségi szolgálati viszonyról és az ügyészségi adatkezelésről szóló 1994. évi LXXX. törvény 6. § (1) bekezdésében "a hátrányos megkülönböztetés tilalmára" szövegrész helyébe "az egyenlő bánásmód követelményére" szöveg lép.

47. § A közbeszerzésekről szóló 1995. évi XL. törvény 40. § (5) bekezdésében a "más módon indokolatlan és hátrányos megkülönböztetésüket okozza" szövegrész helyébe a "sérti az egyenlő bánásmód követelményét" szöveg lép.

48. § (1) A fegyveres szervek hivatásos állományú tagjainak szolgálati viszonyáról szóló 1996. évi XLIII. törvény (a továbbiakban: Hszt.) 6. §-a, valamint az azt megelőző alcím helyébe a következő rendelkezés lép:

"Az egyenlő bánásmód követelménye

6. § (1) A szolgálati viszonytal kapcsolatban az egyenlő bánásmód követelményét meg kell tartani.

(2) A fegyveres szerv megkülönböztetés nélkül biztosítja - kizárólag a szakmai képességek, a gyakorlat és a teljesítmény, továbbá a szolgálatban eltöltött idő alapján a rendfokozati és a beosztási közttségekre figyelemmel - a hivatásos állomány tagjának előmeneteli lehetőségét."

(2) A Hszt. 197. § (7) bekezdésében "a hátrányos megkülönböztetés tilalmába" szövegrész helyébe "az egyenlő bánásmód követelményébe" szöveg lép.

49. § (1) A hadköteles katonák szolgálati viszonyáról szóló 1996. évi XLIV. törvény (a továbbiakban: Hkt.) 16. §-ának (4) bekezdése helyébe a következő rendelkezés lép:

"(4) A lelki gondozáson és vallási szertartáson való részvétel vagy az attól való távolmaradás nem eredményezheti az egyenlő bánásmód követelményének megsértését."

(2) A Hkt. 30. §-ának (2) bekezdése helyébe a következő rendelkezés lép:

"(2) A hadköteles katonával szemben érdekvédelmi tagsága vagy annak hiánya nem eredményezheti az egyenlő bánásmód követelményének megsértését."

50. § (1) A munkaügyi ellenőrzésről szóló 1996. évi LXXV. törvény (a továbbiakban: Met.) 1. § (2) bekezdés *a*) pontjában "a hátrányos megkülönböztetés tilalma" szövegrész helyébe "az egyenlő bánásmód követelménye" szöveg lép.

(2) A Met. 3. § (1) bekezdés *d*) pontja helyébe a következő rendelkezés lép:

"*d*) az egyenlő bánásmód követelménye,"

(3) A Met. 8. § (4) bekezdése hatályát veszti.

51. § Az atomenergiáról szóló 1996. évi CXVI. törvény 61. §-a helyébe a következő rendelkezés lép:

"61. § E fejezet rendelkezéseinek alkalmazása során az egyenlő bánásmód követelményét meg kell tartani."

52. § A gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény 3. § (2) bekezdése helyébe a következő rendelkezés lép:

"(2) A gyermekek védelme során az egyenlő bánásmód követelményét meg kell tartani."

53. § A muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről szóló 1997. évi CXL. törvény 2. §-a helyébe a következő rendelkezés lép:

"2. § Az e törvényben meghatározott jogok érvényesítése során az egyenlő bánásmód követelményét meg kell tartani."

54. § (1) Az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény (a továbbiakban: Eütv.) 7. § (1) bekezdésének "megkülönböztetés nélküli" szövegrésze helyébe "az egyenlő bánásmód követelményének megfelelő" szöveg lép; egyben a 7. § (4) bekezdése hatályát veszti.

(2) Az Eütv. 9. § (4) bekezdésének első mondatában a "hátrányos megkülönböztetés" szövegrész helyébe a "az egyenlő bánásmód követelményének megsértése" szöveg lép.

(3) Az Eütv. 30. §-ának (5) bekezdése helyébe a következő rendelkezés lép:

"(5) A betegjogi képviselő különös figyelmet fordít az életkoruk, testi vagy szellemi fogyatékoságuk, egészségi állapotuk, illetve társadalmi-szociális helyzetük miatt kiszolgáltatott helyzetben lévők betegjogi védelmére, valamint az egyenlő bánásmód követelményének érvényesítésével kapcsolatos panaszokra, meghatalmazás alapján képviseli a beteget a követelmény megsértésének megállapítására irányuló hatósági eljárás során."

55. § A fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról szóló 1998. évi XXVI. törvény 25. § (6) bekezdése helyébe a következő rendelkezés lép:

"(6) A fogyatékos személyek jogszabályban biztosított jogait megsértővel szemben az Országos Fogyatékosügyi Tanács, illetve a fogyatékos személyek országos érdek-képviselői szervezetei pert indíthatnak a fogyatékos személyeket megillető jogok érvényesítése érdekében abban az esetben is, ha a jogsértés személyek pontosan meg nem határozható, nagyobb csoportját érinti."

56. § (1) A temetőkről és a temetkezésről szóló 1999. évi XLIII. törvény (a továbbiakban: Ttv.) 1. §-ának (1) bekezdése helyébe a következő rendelkezés lép:

"(1) A tisztességes és méltó temetés, valamint a halottak nyughelye előtt a tiszteletadás joga mindenkit megillet."

(2) A Ttv. 17. § (2) bekezdése helyébe a következő rendelkezés lép:

"(2) Az üzemeltető a temetkezési szolgáltatók tekintetében köteles megtartani az egyenlő bánásmód követelményét."

57. § (1) A szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény (a továbbiakban: Szt.) 90. § (1) bekezdésében a "szintén indokolatlan különbségtétel nélkül érvényesülő" szövegrész helyébe "az egyenlő bánásmód követelményének megfelelő" szöveg lép.

(2) Az Szt. 90. § (4) bekezdése helyébe a következő rendelkezés lép:

"(4) A díjszabás alkalmazása során az egyenlő bánásmód követelményét meg kell tartani."

58. § Az új szövetkezetekről szóló 2000. évi CXLI. törvény 46. § (2) bekezdésének utolsó mondata hatályát veszti, egyidejűleg az 51. § a következő (3) bekezdéssel egészül ki:

"(3) A tagok felvétele, továbbá a tagok jogainak és kötelességeinek meghatározása során az egyenlő bánásmód követelményét meg kell tartani."

59. § A Magyar Honvédség hivatásos és szerződéses állományú katonáinak jogállásáról szóló 2001. évi XCV. törvény 6. §-a, valamint az azt megelőző alcím helyébe a következő rendelkezés lép:

"Az egyenlő bánásmód követelménye

6. § A szolgálati viszonyal kapcsolatban az egyenlő bánásmód követelményét meg kell tartani."

60. § (1) A villamos energiáról szóló 2001. évi CX. törvény (a továbbiakban: Vet.) preambulának "hátrányos megkülönböztetéstől mentes" szövegrésze helyébe "az egyenlő bánásmód követelményének megfelelő" szöveg lép.

(2) A Vet. 33. § (1) bekezdésének "hátrányos megkülönböztetés alkalmazása nélkül" szövegrésze helyébe "az egyenlő bánásmód követelményének sérelme nélkül" szöveg lép.

(3) A Vet. 43. § (3) bekezdésének "nem alkalmazhat hátrányos megkülönböztetést" szövegrésze helyébe "az egyenlő bánásmód követelményét meg kell tartania" szöveg lép.

(4) A Vet. 50. § (2) bekezdésének helyébe a következő rendelkezés lép:

"(2) Az engedélyezési eljárás során az egyenlő bánásmód követelményét meg kell tartani."

61. § (1) A tőkepiacról szóló 2001. évi CXX. törvény (a továbbiakban: Tpt.) 69. § (3) bekezdésében a "bármilyen hátrányos megkülönböztetést tartalmaz vagy ilyen megkülönböztetést eredményezne" szövegrész helyébe "sérti az egyenlő bánásmód követelményét" szöveg lép.

(2) A Tpt. 74. § (4) bekezdésében a "hátrányos megkülönböztetést tenni" szövegrész helyébe "az egyenlő bánásmód követelményét megsérteni" szöveg lép.

(3) A Tpt. 225. § (2) bekezdésének második mondata helyébe a következő rendelkezés lép:

"A szabályzat az Alap egyes tagjaira vonatkozóan nem sértheti az egyenlő bánásmód követelményét, és nem veszélyeztetheti az Alap biztonságos kezelését."

(4) A Tpt. 317. § (5) bekezdése helyébe a következő rendelkezés lép:

"(5) A tőzsde szabályzatának az egyes tőzsdei kereskedőre, illetve kibocsátóra nézve meg kell tartania az egyenlő bánásmód követelményét."

(5) A Tpt. 345. § (4) bekezdése helyébe a következő rendelkezés lép:

"(4) Az üzletszabályzatnak és a szabályzatoknak az elszámolóházi tevékenységet végző szervezet ügyfeleire nézve biztosítania kell az egyenlő bánásmód követelményének megtartását."

62. § A földgázellátásról szóló 2003. évi XLII. törvény 30. § (3) bekezdésében a "hátrányos megkülönböztetéstől mentes" szövegrész helyébe "az egyenlő bánásmód követelményének megfelelő" szöveg, 30. § (5) bekezdésében a "nem tartalmazhatnak indokolatlan megkülönböztetést" szövegrész helyébe a "nem sérthetik az egyenlő bánásmód követelményét" szöveg, 33. § (15) bekezdésében az "és a hátrányos megkülönböztetés tilalmának figyelembevételével" szövegrész helyébe a "figyelembevételével és az egyenlő bánásmód követelménye szerint" szöveg lép.

VI. Fejezet **ZÁRÓ RENDELKEZÉSEK**

63. § (1) E törvény - a (2)-(3) bekezdésben meghatározott kivétellel - a kihirdetését követő 30. napon lép hatályba.

(2) E törvény 13-17. §-ai, 18. § (1) bekezdésének " , valamint a hatóság" szövegrésze, valamint a 20. § (1) bekezdés *b*) pontja 2005. január 1-jén lép hatályba.

(3) E törvény 31-34. §-ai 2004. január 1-jén lépnek hatályba.

(4) A Programot a Kormány első ízben úgy terjeszti az Országgyűlés elé, hogy az 2005. január 1-jén hatályba léphessen. A 2004. évre szóló Programot - a 33. § (2) bekezdésének megfelelő alkalmazásával, az esélyegyenlőségi ügyek koordinációjáért felelős miniszter előterjesztése alapján - a Kormány hagyja jóvá. A 2004. évre szóló Program vonatkozásában a 31. § (2) bekezdését nem kell alkalmazni.

(5) Az e törvény 36. §-a szerinti esélyegyenlőségi terveket első ízben legkésőbb 2004. december 31-ig kell elfogadni.

64. § Felhatalmazást kap a Kormány, hogy rendeletben határozza meg a hatóság szervezetére és eljárására vonatkozó részletes szabályokat.

65. § Ez a törvény a Magyar Köztársaság és az Európai Közösségek és azok tagállamai közötti társulás létesítéséről szóló, Brüsszelben, 1991. december 16-án aláírt és az 1994. évi I. törvénnyel kihirdetett Európai Megállapodás jogközelítésére vonatkozó rendelkezéseivel összhangban az Európai Közösségek következő jogszabályaival összeegyeztethető szabályozást tartalmaz:

a) a Tanács 76/207/EGK irányelve a nőkkel és a férfiakkal való egyenlő bánásmód elvének a munkavállalás, a szakképzés és az előmenetel lehetőségei, valamint a munkafeltételek terén történő végrehajtásáról és az azt módosító 2002/73/EK irányelv,

b) a Tanács 79/7/EGK irányelve a férfiakkal és a nőkkel való egyenlő bánásmód elvének a szociális biztonság területén történő fokozatos megvalósításáról,

c) a Tanács 86/378/EGK irányelve a férfiakkal és a nőkkel való egyenlő bánásmód elvének a foglalkoztatási szociális biztonsági rendszerekben történő megvalósításáról,

d) a Tanács 86/613/EGK irányelve valamely tevékenységet, beleértve a mezőgazdaságot, önálló vállalkozást folytató férfiakkal és nőkkel való egyenlő bánásmód elvének alkalmazásáról, valamint az önálló vállalkozó nők terhességi és anyasági védelméről,

e) a Tanács 97/80/EK irányelve a bizonyítási kötelezettségről a nemi hovatarozás alapján történő diszkriminációs esetekben,

f) a Tanács 2000/43/EK irányelve a személyek közötti, faji vagy etnikai származásra való tekintet nélküli egyenlő bánásmód elvének végrehajtásáról,

g) a Tanács 2000/78/EK irányelve a foglalkoztatási és munkahelyi egyenlő bánásmód általános kereteinek a létrehozásáról.

II. sz. melléklet

A közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény

(Kivonat a hátrányos helyzetű gyermekek, tanulók integrációjáról rendelkező egyes paragrafusokról)

4.§ (7) A közoktatás szervezésében, irányításában, működtetésében, feladatainak végrehajtásában közreműködők döntéseik, intézkedéseik meghozatalakor a gyermek mindenképp felett álló érdekét veszik figyelembe. A közoktatásban a gyermek mindenképp felett álló érdeke különösen, hogy

a) az e törvényben meghatározott szolgáltatásokat megfelelő színvonalon biztosítsák részére oly módon, hogy annak igénybevétele ne jelentsen számára aránytalan terhet,

b) az e törvényben meghatározottak szerint minden segítséget megkapjon képessége, tehetsége kibontakoztatásához, személyisége fejlesztéséhez, ismeretei folyamatos korszerűsítéséhez,

c) ügyeiben méltányosan, humánusan, valamennyi tényező figyelembevételével, a többi gyermek, tanuló érdekeinek mérlegelésével, a rendelkezésre álló lehetőségek közül számára legkedvezőbbet választva döntsének.

84.§ (7) A fenntartói irányítás, illetőleg az intézményi hatáskörben hozott, az egyenlő bánásmód követelményét sértő, illetve a gyermek mindenképp felett álló érdekekkel ellentétes döntés semmis. A semmis döntés érvénytelenségére bárki határidő nélkül hivatkozhat.

(8) A semmisség megállapítását a (4) bekezdésben szabályozott eljárás keretében, illetve, ha a döntés megtámadására a (4) bekezdés alapján nincs lehetőség - a (10) bekezdésben

meghatározott kivétellel - a bíróságtól lehet kérni. A bírósági eljárás megindítása előtt az eljárás megindítására jogosultnak a döntéshozónál előzetes egyeztető eljárást kell kezdeményeznie.

(9) A semmisség megállapítását az kérheti, akit a döntés érint, ha pedig ez nem állapítható meg, bárki kérheti. A semmisség megállapítása határidő nélkül kezdeményezhető, feltéve, hogy a (8) bekezdésben meghatározott esetben a döntéshozóval folytatott előzetes egyeztető eljárás nem vezetett eredményre.

(10) Nem lehet alkalmazni a (8) bekezdésben meghatározottakat, ha a döntést helyi önkormányzat, illetve szervei hozták, amennyiben a helyi önkormányzatokról szóló törvény 98. § (2) bekezdésének a) pontja alapján az ügyben a közigazgatási hivatal vezetője gyakorolja a törvényességi ellenőrzés jogkörét. Ebben az esetben a döntés megtámadására a helyi önkormányzatokról szóló törvény rendelkezéseit kell alkalmazni.

(11) A semmisség megállapítására indított eljárásban a döntéshozónak kell bizonyítania, hogy nem áll fenn a semmisségi ok.

(12) Ha jogszabály a fenntartói irányítás körébe tartozó valamely döntés meghozatalát előzetes vélemény, egyetértés, szakvélemény beszerzéséhez köti, az ennek elmulasztásával hozott döntés megtámadható. A sikeresen megtámadott döntés a meghozatalának időpontjától kezdődő hatállyal érvénytelenné válik. Megtámadásra a sérelmet szenvedett fél és az jogosult, akinek a megtámadáshoz törvényes érdeke fűződik. A megtámadást három hónapon belül írásban kell közölni, majd a közlés eredménytelensége esetében tizenöt napon belül érvényesíteni. Az érvénytelenség megállapítását a (8) és (10) bekezdésben meghatározottak szerint lehet kezdeményezni. A három hónapos határidő a döntésnek az érdekelt részére történő közlésének napján kezdődik. Ha ez a nap nem állapítható meg, a közlés napja a döntés meghozatalát követő tizenötödik munkanap. A megtámadáshoz biztosított határidő jogvesztő, igazolásnak helye nincs.

(13) A semmisség vagy az érvénytelenség (a továbbiakban: jogsértés) megállapítása a jóhiszeműen szerzett és gyakorolt jogokat nem érinti.

(14) Semmisség vagy érvénytelenség megállapítása esetén a bíróság elrendelheti

- a) a jogsértés abbahagyását és eltilthatja a jogsértőt a további jogsértéstől;
- b) hogy a jogsértő nyilatkozattal vagy más megfelelő módon adjon elégtételt, és ennek a saját költségén megfelelő nyilvánosságot biztosítson;
- c) a jogsértés előtti állapot helyreállítását a jogsértő részéről vagy költségén, továbbá a jogsértéssel előállott dolog megsemmisítését, illetőleg jogsértő mivoltától megfosztását;
- d) a jogsértés alapján keletkező, egy költségvetési évre számított megtakarításnak a Köznevelési Fejlesztési Célelőirányzatba történő befizetését.

(15) A jogsértő döntés érvényessé nyilvánítható, ha a semmisség, illetve az érvénytelenség oka megszüntethető.

III. sz. melléklet

107/2003. (VII. 18.) Korm. rendelet az esélyegyenlőségi tárca nélküli miniszter feladat- és hatásköréről (Kivonat)

A Kormány az Alkotmány 37. §-ának (2) bekezdésében foglalt felhatalmazás alapján az esélyegyenlőségi tárca nélküli miniszter feladat- és hatáskörét a következők szerint határozza meg:

1. § (1) Az esélyegyenlőségi tárca nélküli miniszter (a továbbiakban: tárca nélküli miniszter) közreműködik a nőket, a fogyatékkal élőket, a romákat, a gyermekeket, az időskorúakat érintő egyenlőtlenségek megszüntetésére irányuló tevékenységben, az egyes társadalmi csoportok kirekesztettségének mérséklésében, az esélyteremtés összkormányzati tervezésében, programjainak kialakításában, fő feladata az esélyegyenlőségi szempontok megjelenítése és érvényesítése a kormányzati tevékenységben, az előítéletesség csökkentése és az esélyteremtés érdekében a civil társadalommal való kapcsolattartás.

(2) A tárca nélküli miniszter koordinációs tevékenysége kiterjed a különböző társadalmi csoportokat, így különösen a nőket, a fogyatékkal élőket, a romákat, a gyermekeket, az időskorúakat érintő hátrányos megkülönböztetés felszámolására, az esélyteremtést célzó kormányzati intézkedésekre, az ilyen irányú tervek, programok összehangolására. Ennek keretében javaslatokat dolgoz ki az egyenlő bánásmód érvényesítését és a hátrányos helyzetben lévők esélyegyenlőségét szolgáló intézkedésekre.

(3) A tárca nélküli miniszter tevékenysége a hátránnyal élők kirekesztettségének csökkentésére, az emberi méltóság és az egyenlő bánásmód elvének minél szélesebb körű érvényesítésére irányul. Ennek érdekében kapcsolatot tart és együttműködik az állampolgári jogok országgyűlési biztosával, a kisebbségi jogok országgyűlési biztosával, hazai és nemzetközi érdek- és jogvédő szervezetekkel.

(4) A tárca nélküli miniszter "az autonóm civil társadalmat partnernek tekintő állam" kormányzati alapelveit tükröző stratégia megvalósítása érdekében koordinálja a minisztériumok civil társadalommal kapcsolatos tevékenységét, közreműködik a nonprofit szervezetekre irányuló jogalkotásban, felügyeli a Nemzeti Civil Alapprogram működését, együttműködik a civil társadalom és szervezetek képviselőivel.

2. § (1) A tárca nélküli miniszter

a) megtervezi az esélyteremtés összkormányzati feladatait, kialakítja, kezdeményezi annak programjait;

b) összehangolja a tárcák esélyteremtést célzó tevékenységét, figyelemmel kíséri és elemzi e tevékenységek végzését;

c) szervezi a kormányzat és a hátrányos helyzetű társadalmi csoportok és a nem kormányzati szervezetek együttműködését;

d) szervezi az esélyteremtési politika és cselekvés kommunikációját, társadalmi megjelenítését;

e) javaslatot dolgoz ki az Esélyegyenlőségi Hálózat kialakítására, gondoskodik létrehozásáról és működtetéséről;

f) működteti - más miniszter feladatkeretét nem érintve - az esélyegyenlőséggel kapcsolatos társadalmi párbeszéd kormányzati kezdeményezésű országos fórumait.

(2) A tárca nélküli miniszter feladatkörében ellátja az európai integrációval összefüggő feladatokat.

(3) Az esélyegyenlőségi szempontok megjelenítése és érvényesítése érdekében a tárca nélküli miniszter egyetértése szükséges a hátrányos helyzetű társadalmi csoportok életviszonyait - e minőségükben érintő - előterjesztések Kormány elé terjesztéséhez.

3. § (1) A tárca nélküli miniszter a meghatározott szakmai feladattal megbízott politikai államtitkárok közreműködésével ellátja

- a)* a társadalmi (civil) kapcsolatok szervezése és fejlesztése,
- b)* a cigányság társadalmi integrációjának előmozdításával, életkörülményeik javításával és szervezeteivel való kapcsolattartás terén jelentkező kormányzati teendőket.

(2) Az (1) bekezdés *a)* és *b)* pontjaiban meghatározott miniszteri feladat- és hatáskör részletezését a rendelet *1. és 2. számú melléklete* tartalmazza.

(3) Az e rendeletben meghatározott szakmai feladatok ellátásában közreműködő politikai államtitkár a tárca nélküli miniszter általános irányítása mellett, a miniszteri feladat- és hatáskör gyakorlásában közreműködve végzi tevékenységét.

4. § (1) A tárca nélküli miniszter a feladat- és hatáskörében

- a)* előkészíti az Országgyűlés és a Kormány hatáskörébe tartozó döntések tervezeteit;
- b)* véleményezi a kormány-előterjesztések és a miniszteri rendeletek tervezeteit;
- c)* jogi szabályozást igénylő kérdésekben - törvény vagy kormányrendelet felhatalmazása alapján - rendeletet alkot;
- d)* ellátja a Kormány országgyűlési képviselével kapcsolatos feladatokat, együttműködik az Országgyűlés illetékes bizottságaival;
- e)* felhatalmazás alapján képviseli a Kormányt a külkapcsolatokban, nemzetközi szervezetekben, és szervezi a nemzetközi együttműködést;
- f)* működteti a nők és férfiak esélyegyenlőségének kérdéseivel foglalkozó Nőképviselési Tanácsot.

(2) A tárca nélküli miniszter a tevékenységéről rendszeresen tájékoztatja a Kormányt.

5. § (1) A tárca nélküli miniszter munkáját kabinet, valamint a hivatal segíti.

(2) A tárca nélküli miniszteri kabinet, valamint a hivatal költségvetését a Miniszterelnöki Hivatal költségvetésében kell előirányozni.

(3) A tárca nélküli miniszter által irányított hivatal jogállásáról külön kormányrendelet rendelkezik.

(4) A tárca nélküli miniszter - ha törvény vagy kormányrendelet eltérően nem rendelkezik - gyakorolja a munkáltatói jogokat, meghatározza a hivatal ügyrendjét.

6. § Ahol e rendelet hatálybalépését megelőzően kiadott kormányrendelet, miniszteri rendelet vagy kormányhatározat

- a)* a társadalmi (civil) kapcsolatok szervezéséért felelős politikai államtitkárt,

- b) a cigányság társadalmi integrációjának előmozdításával, életkörülményeinek javításával és szervezeteivel való kapcsolattartásért felelős politikai államtitkárt, vagy
- c) az a) és b) pont szerinti feladatkörök tekintetében Miniszterelnöki Hivatal vezető minisztert vagy Miniszterelnöki Hivatalt említ, ott az esélyegyenlőségi tárca nélküli minisztert kell érteni.

1. számú melléklet a 107/2003. (VII. 18.) Korm. rendelethez

A társadalmi és civil kapcsolatok fejlesztésével összefüggő feladat- és hatáskör

A tárca nélküli miniszter az e feladattal megbízott politikai államtitkár mint kormány megbízott közreműködésével gondoskodik az állampolgárokkal, a társadalmi szervezetekkel, az alapítványokkal, a köztestületekkel és a közhasznú szervezetekkel (a továbbiakban együtt: civil társadalom) való kapcsolattartás kormányzati politikájának kialakításáról és megvalósításának összehangolásáról.

A tárca nélküli miniszter gondoskodik

- a) a civil társadalommal való kapcsolatok fejlesztésére irányuló kormányzati stratégia kialakításáról és a feltételek megteremtéséről;
- b) a Civil Alapprogram működtetéséről;
- c) a civil szférát érintő minisztériumi szintű elképzelések és döntések összehangolásáról, a civil szférát érintő információknak a kormányzati döntés-előkészítő folyamatokba való beillesztéséről;
- d) a kormányzati szervek civil társadalommal kapcsolatos fejlesztési feladatainak összehangolásáról;
- e) a civil társadalom erősödését elősegítő szolgáltató és fejlesztő programok kidolgozásáról, a civil társadalommal való párbeszédet biztosító informatikai rendszerek kialakításáról és működtetéséről;
- f) a civil kapcsolatok fejlesztését szolgáló kutatások, képzési programok beindításáról;
- g) a társadalmi mozgások nyomán követését segítő monitoring rendszer kialakításáról;
- h) az Európai Unió PHARE Access programja szakmai felügyeletének és a Fejezeti Monitoring Bizottság titkársági feladatainak ellátásáról;
- i) a Civil Koordinációs Tárcaközi Bizottság működéséről;
- j) a közalapítványokkal kapcsolatos kormányzati feladatok koordinálásáról.

2. számú melléklet a 107/2003. (VII. 18.) Korm. rendelethez

A roma népesség társadalmi integrációjával összefüggő feladat- és hatáskör

A tárca nélküli miniszter - az e feladattal megbízott politikai államtitkár közreműködésével -

- a) kidolgozza a romaügyi politika koncepcióját, ennek részeként a fejlesztési, modernizációs és szociális koncepciót, továbbá az ezekkel kapcsolatos stratégiát és döntési javaslatokat;
- b) az érintett miniszterekkel együttműködve előkészíti a roma integrációt érintő intézkedésekkel összefüggő kormányzati döntések tervezeteit;
- c) részt vesz a roma integrációt érintő, valamint a hátrányos megkülönböztetés megszüntetését célzó jogszabályok előkészítésében;
- d) összehangolja az európai integrációból adódó kormányzati romaügyi feladatok végrehajtását, a romák társadalmi integrációjának fejlesztését szolgáló nemzetközi támogatási programokat, közreműködik az integrációs kormányzati kapcsolatok szervezésében;
- e) többoldalú párbeszédet kezdeményez a romák integrációjának széles körű társadalmi támogatottsága érdekében;

- f) kialakítja, működteti és fejleszti a PHARE integrációs programhoz kapcsolódó országos információs és adatszolgáltatási rendszert;
- g) elemzi és értékeli a romaügyi integrációval összefüggő társadalmpolitikai, gazdasági folyamatokat;
- h) javaslatot tesz kutatásfejlesztési programokra, összehangolja a romák társadalmi integrációját érintő modell értékű fejlesztési programokat;
- i) koordinálja az átfogó kommunikációs programokat a média legszélesebb lehetőségeinek bevonásával, a többségi társadalomban meglévő előítéletesség és hátrányos megkülönböztetés csökkentése érdekében;
- j) kezeli a romaügyi integrációt érintő intervenciós keretet;
- k) kiemelt figyelmet fordít a konfliktuskezelési feladatokra, együttműködik az Igazságügyi Minisztérium Antidiszkriminációs Hálózatával, valamint más jogvédő és érdekvédő szervezetekkel.

IV. sz. melléklet

A roma kisebbséget közvetlenül érintő, további fontosabb jogszabályok

- A cigányság életkörülményeinek és társadalmi helyzetének javítására irányuló középtávú intézkedéscsomagról szóló 1047/1999. (V.5.) Korm. határozat végrehajtásának egységes szakmai és pénzügyi utókövetéséről szóló 1051/2002. (V. 14.) Korm. határozat,
- A 2002. évi központi költségvetés általános tartalékának felhasználásáról a cigány fiatalokat támogató ösztöndíj keretösszeg kiegészítő biztosításáról szóló 2217/2002. Korm. határozat,
- A Romaügyi Tanács létrehozásáról szóló 1140/2002. (VIII.12.) Korm. határozat,
- A romák társadalmi integrációját előmozdító kormányzati együttműködés irányelveiről és szervezeti kereteiről szóló 1186/2002. (XI.5.) Korm. határozat,
- Az esélyegyenlőségi tárca nélküli miniszter feladat- és hatásköréről szóló 107/2003. (VII.18.) Korm. rendelet.

V. sz. melléklet

A Központi Statisztikai Hivatal által kiadott, a kisebbségek népszámlálási adatait tartalmazó kiadványok

Népszámlálás 2001, 4. Nemzetiségi kötődés, A nemzeti, etnikai kisebbségek adatai
A személyek számának összesítése alapján készült adatok

Népszámlálás 2001, 6. Területi adatok, Az adatok értékelése

Budapest, megyék külön-külön, összefoglaló adatok (országos)

(A kiadványhoz CD-ROM melléklet is tartozik, amely – a szöveges elemzésen túl – tartalmazza az adott területről (ország, főváros, megye) korábban már közölt népszámlálási

adatokat, az egyes témákat bemutató színes grafikonokat és kartogramokat is. A CD-ROM-on az adatok kétféle módon jelennek meg, egyrészt a képernyőn jól követhető és olvasható, másrészt további feldolgozásra alkalmas formában.)

A település lakóinak nemzetiségi összetétele

A Magyar Köztársaság Helységnevtára

(A hivatalos helységnevtár az Interneten ingyenesen elérhető 2003. január 1. óta, az alábbi címen: <http://helynevtar.ksh.hu>.)

Anyanyelvi adatok

Népszámlálás 2001, 6. Területi adatok, I. kötet

Budapest, megyék külön-külön, összefoglaló adatok (országos)

1.1.9. A népesség anyanyelv, nemzetiség és nemek szerint, 1930-2001.

2.1.10. A népesség anyanyelv, fontosabb demográfiai, foglalkozási ismérvek és nemek szerint

2.1.14. Az állampolgárság főbb korcsoportok, anyanyelv és nemzetiség szerint.

Népszámlálás 2001, 6. Területi adatok, II. kötet

Budapest, megyék külön-külön, összefoglaló adatok (országos)

3.1.7. A népesség nemzetiségi hovatartozását befolyásoló tényezők

Nemzetiségi adatok

Népszámlálás 2001, 6. Területi adatok, I. kötet

Budapest, megyék külön-külön, összefoglaló adatok (országos)

1.1.9. A népesség anyanyelv, nemzetiség és nemek szerint, 1960-2001.

2.1.8. A népesség nemzetiség, fontosabb demográfiai foglalkozási ismérvek és nemek szerint

2.1.12. A népesség nemzetiségi hovatartozását befolyásoló tényezők

2.1.14. Az állampolgárság főbb korcsoportok, anyanyelv és nemzetiség szerint

Népszámlálás 2001, 6. Területi adatok, II. kötet

Budapest, megyék külön-külön, összefoglaló adatok (országos)

3.1.7. A népesség nemzetiségi hovatartozását befolyásoló tényezők

Népszámlálás 2001, 8. Intézetek és intézeti háztartások

3.14. Az intézetben élők nemzetisége, az intézet rendeltetése és a fenntartó gazdálkodási formája szerint

Családi, baráti közösségben használt nyelvek adatai

Népszámlálás 2001, 6. Területi adatok, I. kötet

Budapest, megyék külön-külön, összefoglaló adatok (országos)

1.1.10. A népesség a családi, baráti közösségben használt nyelv, valamint a kulturális értékekhez, hagyományokhoz kötődés és nemek szerint,

2.1.11. A népesség családi, baráti körben beszélt nyelv, fontosabb demográfiai, foglalkozási ismérvek és nemek szerint

Népszámlálás 2001, 6. Területi adatok, II. kötet

Budapest, megyék külön-külön, összefoglaló adatok (országos)

3.1.7. A népesség nemzetiségi hovatartozását befolyásoló tényezők

Nemzetiség kulturális értékeihez, hagyományaihoz kötődés adatai

Népszámlálás 2001, 6. Területi adatok, I. kötet

Budapest, megyék külön-külön, összefoglaló adatok (országos)

1.1.10. A népesség a családi, baráti közösségben használt nyelv, valamint a kulturális értékekhez, hagyományokhoz kötődés és nemek szerint

2.1.9. A népesség a nemzetiségi kulturális értékekhez, hagyományokhoz való kötődés, fontosabb demográfiai, foglalkozási ismérvek és nemek szerint

Népszámlálás 2001, 6. Területi adatok, II. kötet

Budapest, megyék külön-külön, összefoglaló adatok (országos)

3.1.7. A népesség nemzetiségi hovatartozását befolyásoló tényezők

„Kisebbséghez tartozónak vallja magát” adatok (a nemzetiség, a kulturális értékekhez, hagyományokhoz kötődés, az anyanyelv, a családi, baráti közösségben beszélt nyelv válaszlehetőségek legalább egyike szerint)

Népszámlálás 2001, 6. Területi adatok, I. kötet

Budapest, megyék külön-külön, összefoglaló adatok (országos)

1.1.10. A népesség a családi, baráti közösségben használt nyelv, valamint a kulturális értékekhez, hagyományokhoz kötődés és nemek szerint, 2001.

Népszámlálás 2001, 6. Területi adatok, II. kötet

Budapest, megyék külön-külön, összefoglaló adatok (országos)

3.1.7. A népesség nemzetiségi hovatartozását befolyásoló tényezők

3.1.9. A hazai kisebbséghez tartozók állampolgárság és nemek szerint

4.1.11. A népesség nemzetiségi hovatartozás szerint.

A nyelvismerethez kapcsolódó adatok (anyanyelv és az anyanyelven kívül beszélt nyelv együtt)

Népszámlálás 2001, 6. Területi adatok, I. kötet

Budapest, megyék külön-külön, összefoglaló adatok (országos)

1.1.11. A népesség nyelvismeret (Magyarországon gyakrabban előforduló nyelvek) és nemek szerint, 1960, 1980-2001)

2.1.13. A népesség nyelvismeret, fontosabb demográfiai, foglalkozási ismérvek és nemek szerint.

Népszámlálás 2001, 6. Területi adatok, II. kötet

Budapest, megyék külön-külön, összefoglaló adatok (országos)

3.1.7. A népesség nemzetiségi hovatartozását befolyásoló tényezők

3.1.8. A népesség nyelvismerete (Magyarországon gyakrabban előforduló nyelvek), korcsoport és nemek szerint.

Anyanyelven kívül beszélt nyelvhez kapcsolódó adatok

Népszámlálás 2001, 6. Területi adatok, I. kötet

Budapest, megyék külön-külön, összefoglaló adatok (országos)

1.1.11. A népesség nyelvismerete (Magyarországon gyakrabban előforduló nyelvek) és nemek szerint, 1960, 1980-2001)

2.1.13. A népesség nyelvismeret, fontosabb demográfiai, foglalkozási ismérvek és nemek szerint.

Népszámlálás 2001, 6. Területi adatok, II. kötet

Budapest, megyék külön-külön, összefoglaló adatok (országos)

3.1.7. A népesség nemzetiségi hovatartozását befolyásoló tényezők

3.1.8. A népesség nyelvismerete (Magyarországon gyakrabban előforduló nyelvek), korcsoport és nemek szerint.

VI. sz. melléklet

Fontosabb kisebbségpolitikai újabb kiadványok

- *Szalayné Sándor Erzsébet*: A kisebbségvédelem nemzetközi jogi intézményrendszere a 20. században (MTA Kisebbségkutató Intézet – Gondolat Kiadói Kör)
- Nemzeti és etnikai kisebbségek Magyarországon a 20. század végén (Osiris – MTA Kisebbségkutató Műhely)
- Merre visz az út? A romák politikai és emberi jogai a változó világban (Lucidus Kiadó Kisebbségkutatás könyvek)
- A romák/cigányok és a láthatatlan gazdaság (Osiris- MTA Kisebbségkutató Műhely)
- Cigányok a szociális földprogramban (Gondolat Kiadó)
- *Pukánszky Béla*: Német polgárság magyar földön (Lucidus Kiadó Kisebbségkutatás könyvek)
- *Kristó Gyula*: Nem magyar népek a középkori Magyarországon
- *Niederhauser Emil*: Magyarország és Európa (Lucidus Kiadó Kisebbségkutatás könyvek)
- Regisztrálható-e az identitás? (Gondolat Kiadó – MTA Jogtudományi Intézet)

VII. sz. melléklet

A Magyar Tudományos Akadémia Nyelvtudományi Intézetében, a magyarországi kisebbségeket érintő, 1999 és 2003 között született publikációk (szelektív) bibliográfiai adatai

- *Bartha Csilla*: Social and linguistic practices and different patterns of language shift. In: Fenyvesi, Anna and Sándor, Klára (eds.) Language contact and the verbal complex of Dutch and Hungarian. Working papers from the 1st Bilingual Language Use Theme

Meeting of the Study Centre on Language Contact, November 11–13, 1999, Szeged, Hungary. Copied in Szeged University of Szeged, Teacher Training College. 15-31.

- *Bartha Csilla*: A kisebbségi nyelvek megőrzésének lehetőségei és az oktatás. (Eds Nádor Orsolya, Szarka László), Nyelvi jogok, kisebbségek, nyelvpolitika Kelet-Közép-Európában. Akadémiai Kiadó, Budapest, 2003, pp 56-75
- *Bartha, Csilla*: Die Möglichkeiten der Bewahrung der Minderheitensprachen in Ungarn. Über eine soziolinguistische Zweisprachigkeitsuntersuchung im Landesmasstab. In: Herausgeben von Ferenc Glatz, Sprache und die kleinen Nationen Ostmitteleuropas. Studien von Cs. Bartha, A. Borbély, M. Erb, F. Glatz, A. Gyivicsán, O. Nádor, Zs. Ritoók, L. Szarka, Gy. Szépe, B. Vizi. Budapest, 2003, Europa Institut. (Begegnungen, Band 21.) 225-236.
- *Borbély, Anna*: Factors influencing language maintenance and language shift in the Romanian community of Hungary, In: Sociolinguistica 16. International Yearbook of European Sociolinguistics. Language policy and small languages, (Eds Ammon U, Mattheier KJ, Nelde PH), Max Niemeyer Verlag, Tübingen, 2002, pp 94-109
- *Borbély Anna*: Néhány adat a magyarországi románok nyelvi jogairól, In: Magyarok és nyelvtörvények. A Magyarságtudomány könyvtára 26. (Eds Kontra M, Hattyár H), Teleki László Alapítvány, Budapest, 2002, pp 61-72
- *Gerstner Károly*: Dialekterscheinungen in ungarndeutschen geographischen Namen, In: "und Thut ein Gnügen Seinem Amt" Festschrift für Karl Manherz zum 60, (Eds Erb M, Knipf E, Orosz M, Tarnói L), ELTE Germanisztikai Intézet, Budapest, 2002, pp 63-69
- *Menyhárt Krisztina*. Năkoi aspekti na dvuezicieto pri balgarite v Ungariâ. In: Vincze-Peneva, L. és Petkova, A. szerk. Bălgari v Ungariâ, Budapest, 1997. Bolgár Országos Önkormányzat, Budapest, 1999, 113-120.
- *Orsós Anna*: Magyar - beás kéziszótár. Vorbé dă ungur. Csokonai Vitéz Mihály Tanítóképző Főiskola: Kaposvár, 1999. 114 p.
- *Orsós Anna*: A magyarországi cigány nyelvek, In: A roma közösség kultúrája és pszichológiája, PTE BTK Pszichológiai Intézete és Romológiai Tanszéke, Pécs, 2002, pp 201-230
- *Szalai Andrea*: Linguistic Human Rights Problems among Romani and Boyash Speakers in Hungary with special attention to education. In Miklós Kontra, Tove Skutnabb-Kangas, Robert Phillipson and Tibor Várady (szerk.): Language: A Right and a Resource. (Approaching Linguistic Human Rights.) Budapest, 1999, CEU Press, 297-315.
- *Jarovinskij Alekszandr*: A magyar-szlovák kétnyelvű gimnazisták lexikális-szemantikai reprezentációjáról. Nyelvtudományi Közlemények, 2001. 98. köt. 235-249. p.

- *Kontra Miklós*: Nyelvi jogok, nyelvi tervezés, és az anyanyelvek tannyelvként való használatának problémái, In: Cigány nyelvek nemzetközi szemináriuma, (Ed. Cserti Csapó T), PTE BTK Romológia Tanszék, Pécs, 2002, pp 35-45

VIII. sz. melléklet

A Magyar Köztársaság Legfelsőbb Ügyészsége tudományos kutató szerveként működő Országos Kriminológiai Intézete roma kisebbséget is érintő újabb kutatásai (szelektív válogatás)

- *Póczik Szilveszter*: External and internal ethnic problems and the Roma minority in criminological point of view. The 12th Baltic Criminological Seminar to "Crime and criminology at the turn on the 21st Century". St. Petersburg. Org. by the Russian Academy of Science, Department of Law of St. Petersburg State University. 28-30. June. 1999.
- *Póczik Szilveszter*: Romas - eine schwer benachteiligte, von Kriminalisierung und Viktimisierung besonders bedrohte Minderheit. Mitteleuropäische Polizeiakademie. Budapest, 22.05.2000.
- *Póczik Szilveszter*: Ausländische Straftäter in Ungarn in den letzten 10 Jahren. Internationale Tätergruppen. Seminar der Mitteleuropäischen Polizeiakademie. Legionowo / Szczytno, Polen. 13-15.09.2000.
- *Póczik Szilveszter*: Ausländer und problematische Minderheiten in der Kriminalität in Ungarn. Internationaler Fortbildungskurs der Mitteleuropäischen Polizeiakademie. Budapest, 17. Mai 2001.
- *Póczik Szilveszter*: Illegale Einwanderer, Ausländer und problematische Minderheitsgruppen in Kriminalität und Kriminologie. Eine Präsentation für deutsche Juristen der Referendarzeit. Nationales Institut f. Kriminologie. Budapest, 31. Mai 2001.
- *Póczik Szilveszter*: Roma bűnelkövetők kriminológiai vizsgálata. A 2000-2002 évi empirikus börtönkutatás összegzett eredményei (OKRI-1500).

IX. sz. melléklet

A rendészeti szakközépiskolák által használt oktatási segédanyag (szelektív) irodalomjegyzéke

- *Ács Zoltán*: Cigányok (Nemzetiségek a történelmi Magyarországon)
- Bevezetés a magyarországi cigányság kultúrájába (Calibra Kiadó Kft.)
- *Szuhay Péter*: A magyarországi cigányság kultúrája
- *Győri Szabó Róbert*: Kisebbségpolitikai rendszerváltás Magyarországon
- Cigányok Európában (ELTE kiadás)
- *Póczik Szilveszter*: Cigányok és idegenek

X. sz. melléklet

Kisebbségi pedagógusképző helyek Magyarországon

Középiszkolai nyelvtanárképzés:

- Eötvös Lóránt Tudományegyetem (ELTE) BTK – Budapest (német, szlovák, horvát, szerb, szlovén, bolgár, lengyel, görög, ukrán)
- Pázmány Péter Katolikus Egyetem – Piliscsaba (német, szlovák)
- József Attila Tudományegyetem – Szeged (német, szerb, bolgár, ukrán)
- Pécsi Tudományegyetem BTK – Pécs (német)

Tanárképzés:

- Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Tanárképző Főiskolai Kar – Szeged (német, szlovák, román)
- Berzsényi Dániel Főiskola – Szombathely (német, horvát, szlovén)
- Nyíregyházi Főiskola – Nyíregyháza (ukrán)
- Pécsi Tudományegyetem BTK (horvát)

Tanítóképzés:

- ELTE Tanítóképző Főiskolai Kar – Budapest (szerb, német)
- Eötvös József Főiskola – Baja (német, horvát)
- Pécsi Tudományegyetem Illyés Gyula Pedagógiai Főiskolai Kar – Szekszárd (német)
- Apor Vilmos Katolikus Főiskola – Zsámbék (német)
- Tessedik Sámuel Főiskola Pedagógiai Főiskolai Kar – Szarvas (szlovák, román)
- Vitéz János Római Katolikus Tanítóképző Főiskola – Esztergom (német, szlovák)

Óvodapedagógus képzés:

- Eötvös József Pedagógiai Főiskola – Baja (német, horvát)
- Pécsi Tudományegyetem Illyés Gyula Pedagógiai Főiskolai Kar – Szekszárd (német, horvát)
- Nyugat-Magyarországi Egyetem Benedek Elek Pedagógiai Főiskolai Kar – Sopron (német, horvát)
- Tessedik Sámuel Főiskola Brunszvik Teréz Óvóképző Főiskolai Kar – Szarvas (szlovák, román)

A roma pedagógusképzésben érintett felsőoktatási intézmények:

- ELTE BTK Neveléstudományi Tanszék – Budapest (Cigány Tanszéki Csoport)
- ELTE BTK Kultúrantropológiai Tanszék – Budapest (program)
- Pécsi Tudományegyetem BTK Romológiai Tanszék - Pécs
- Nyíregyházi Főiskola – Nyíregyháza (speciális kollégium)
- Kaposvári Egyetem – Kaposvár (posztgraduális romológiai képzés)
- Apor Vilmos Katolikus Főiskola – Zsámbék (Cigány Tanszék)
- ELTE Tanítóképző Főiskolai Kar – Budapest (speciális kollégium)
- Miskolci Egyetem Comenius Tanítóképző Főiskolai Kar – Sárospatak (speciális kollégium)
- Miskolci Egyetem BTK Kultúrantropológiai Tanszék – Miskolc (speciális kollégium)
- Kölcsey Ferenc Tanítóképző Felformátus Főiskola – Debrecen (posztgraduális romológiai képzés)
- Tessedik Sámuel Főiskola Pedagógiai Főiskolai Kar – Szarvas (speciális kollégium)

- Eötvös József Főiskola – Baja (speciális kollégium)
- Debreceni Egyetem Wargha István Pedagógiai Főiskolai Kar – Hajdúböszörmény (speciális kollégium)

XI. sz. melléklet

A Nemzeti Fejlesztési Terv roma vonatkozású intézkedései (a Nemzeti Fejlesztési Hivatal tájékoztatója, 2004. január)

Humán erőforrás-fejlesztési Operatív Program

1.1 Intézkedés: A munkanélküliség megelőzése és kezelése

Az intézkedés a 20 megyei munkaügyi központ által szervezett képzések finanszírozását biztosítja. Az intézkedés keretében az alábbi tevékenységek támogatására van lehetőség:

Képzések, tréningek:

- Személyiségfejlesztő és motivációs tréning,
- A szakképzés megkezdéséhez szükséges alapismereteket nyújtó oktatás, felzárkóztató képzések,
- Szakképzés (adott munkakör betöltésére felkészítő képzés, informatikai képzés, vállalkozói ismeretek és készségek fejlesztése, szakmai tevékenység magasabb szintű gyakorlásához szükséges ismeretek elsajátítása, a létszámleépítéssel érintettek számára képzés, átképzés,
- Nyelvi képzés.

Foglalkoztatást és foglalkoztathatóságot elősegítő szolgáltatások és ellátások:

- Személyre szabott információs és tanácsadási szolgáltatások (pályatanácsadás, képzési tanácsadás, munkatanácsadás, álláskereső klub, álláskereső technikák oktatása),
- Munkaerő területi mobilitását elősegítő szolgáltatások (pl. igazolt utazási költségek megtérítése),
- Foglalkoztatási támogatás, részmunkaidős munkavégzést, valamint gyakorlati tapasztalatszerzést szolgáló támogatások.

Az intézkedés célcsoportjában felül reprezentált a roma kisebbség. A cigány kisebbségi önkormányzatokat és roma civil szervezeteket bevonták az intézkedés tervezésébe a célcsoport megfelelő elérésének biztosítása érdekében. Az intézkedés keretében lehetőség van kifejezetten romákat célzó programok végrehajtására is.

Rendelkezésre álló összeg: 116 866 644 euró

1.2 Intézkedés: A foglalkoztatási szolgálat fejlesztése

Az intézkedés keretében kifejezetten a roma kisebbség munkaerő-piaci beilleszkedését szolgáló programok valósíthatók meg.

Támogatható tevékenységek:

- Az állásközvetítés rendszerének fejlesztése a tanácsadás és az álláskeresői szolgáltatások kiterjesztésén keresztül,

- A foglalkoztatási szolgálat szolgáltatásai minőségének javítása az alkalmazottak képzésén keresztül, bevonva a roma alkalmazottakat is,
- Az ügyfelek részére aktuális munkaerő-piaci információk, valamint képzési lehetőségekről szóló információ nyújtása, kiegészítve karrier tanácsadással,
- Regionális és helyi szintű együttműködés támogatása (civil szervezetekkel, ifjúsági - szolgáltató irodákkal, szociális, oktatási és képző intézményekkel, roma szervezetekkel stb.).

A roma programok előkészítésébe a roma munkatársakat minél nagyobb számban kell bevonni. Ez hozzájárulhat ahhoz, hogy megnőjenek a roma programokban résztvevők elhelyezkedési esélyei az elsődleges és másodlagos munkaerő-piacon.

Rendelkezésre álló összeg: 32 000 015 euró

2.1 Intézkedés: Hátrányos helyzetű tanulók esélyegyenlőségének biztosítása az oktatási rendszerben

Az intézkedés célja a hátrányos helyzetű, elsősorban a roma és a sajátos nevelési igényű tanulók iskolai kudarcának és lemorzsolódásának megelőzése, illetve az integrált oktatás fejlesztése. Ezáltal a roma tanulók munkaerő-piaci esélyei és társadalmi integrációja javítható. További cél a szegregáció megszüntetése és a diszkriminációmentes, integrált oktatási gyakorlat bevezetése a közoktatásban. Pályázhat: önkormányzat, civil szervezet, egyház, közhasznú társaság.

1. A hátrányos helyzetű, elsősorban a roma és a sajátos nevelési igényű tanulók oktatásában érintett szakemberek képzése, az integrációs oktatással kapcsolatos tantervek és módszertanok kifejlesztése:
  - Tanárképzési programok kifejlesztése és bevezetése,
  - Szakértői és tanár-továbbképzési tréningek kifejlesztése és megvalósítása,
  - Tréningek és a társadalmi érzékenységet, ill. az integrációs oktatás iránti pozitív hozzáállást növelő képzések helyi döntéshozók és nem tanár pedagógus szakemberek számára,
  - Az integrált oktatás know-how-jának kifejlesztése, módszertani adatbank és szolgáltatói programcsomagok létrehozása,
  - Új módszerek kidolgozása az idő előtti iskolaelhagyás megelőzésére és a lemorzsolódás kockázatának korai felismerésére.
2. Az integrációs oktatási programok adaptációjának támogatása az egyes intézményekben:
  - Oktatási módszerek, modulok és tananyagok adaptációja,
  - Tanórán kívüli tevékenységek adaptációja a hátrányos helyzetű gyermekek lemorzsolódásának megelőzésére és iskolai sikereik támogatására (tanórán kívüli tanulócsoportok, tehetséggondozó programok),
  - Mérési és értékelési rendszerek adaptációja,
  - Az interkulturális kommunikáció fejlesztése,
  - Horizontális tanulási és tematikus információs hálózatok fejlesztése, műhelymunka és szemináriumok.

A különböző társadalmi helyzetű tanulók integrált, személyközpontú, differenciált oktatása javítja a kölcsönös megértést és elfogadást, ezáltal csökkenti az előítéleteket.

Rendelkezésre álló összeg: 30 356 702 euró

2.2. Intézkedés: A társadalmi befogadás elősegítése a szociális területen dolgozó szakemberek képzésével

Az intézkedés programja a hátrányos helyzetű társadalmi csoportok integrációját szolgálja. Az intézkedésnek nincs külön roma származású embereket célzó programja, mivel szakmailag és társadalmilag is hatékonyabb az integrált programok megvalósítása. Ugyanakkor az intézkedésbe foglalt programok által érintett célcsoportban felülreprezentáltak a roma származású emberek. Így az intézkedés egésze kiemelten érinti a romák jobb ellátását, felkészítését, foglalkoztatását, ezáltal társadalmi beilleszkedését. Pályázhatnak: önkormányzatok, civil szervezetek, egyházak.

Támogatható tevékenységek:

- Képzés, átképzés,
- Mentálhigiénés képzés, konfliktuskezelési tréning, mediációs tréning,
- Szupervízió, munkaerő-piaci ismeretek,
- EU-s ismeretek, EU-s gyakorlatok átvétele, számítógépes ismeretek, elektronikus tanulás,
- Együttműködések kialakítása, képzési tematikák, tananyagok kidolgozása, módszertanok kidolgozása.

Rendelkezésre álló összeg: 16 630 977 euró

2.3 Intézkedés: A hátrányos helyzetű emberek, köztük a romák foglalkoztatási lehetőségeinek javítása

Az intézkedés kiemelt célcsoportja a romák. A támogatott projektek elsődleges célja a romák bevonása, motiválásuk, képzésük és munkaerő-piaci (re)integrációjuk biztosítása, figyelemmel a romák speciális szükségleteire. Az intézkedés - a tervezés, a megvalósítás és az értékelés fázisaiban is - a romák aktív részvételével valósulhat meg.

Célcsoport-orientált tevékenységek:

- A célcsoport felkutatása, bevonása és motiválása,
- Az oktatásba és képzésbe való be-, illetve visszailleszkedés és/vagy elhelyezés segítése,
- Egyéni fejlesztési tervek kidolgozása és végrehajtása (beleértve a testi és mentális állapot javítását, a tanulási és munkamotiváció erősítését, a kulcskompetenciák és alapismeretek fejlesztését),
- Elítéltek, fogva-tartottak és börtönből szabadulók társadalmi és munkaerő-piaci beilleszkedésének segítése képzéssel és munkaerő-piaci és szociális szolgáltatásokkal.

Az integrált megközelítés biztosítása érdekében a fejlesztési, képzési és foglalkoztatási tevékenységeket minden esetben pszicho-szociális támogató szolgáltatásokkal szerves egységben kell megvalósítani.

Szakmai segítségnyújtás jellegű tevékenységek a projekteket megvalósító szervezetek szakmai feltételeinek javítása érdekében:

- A projekteket megvalósító szervezetek munkatársainak képzése, szupervízió,
- A helyi partnerség és együttműködés kialakítása és fejlesztése,

- Hálózatfejlesztés, szektor-specifikus minőségirányítási modell bevezetése.

Pályázhat:

1. Főpályázóként: non-profit szervezetek (egyesület, alapítvány, közhasznú társaság, egyházi intézmény),
2. Konzorcium tagjaként: non-profit szervezet (egyesület, alapítvány, közhasznú társaság, egyházi intézmény), helyi önkormányzat, helyi kisebbségi önkormányzat, vállalkozás, költségvetési szerv és intézménye.

Rendelkezésre álló összeg: 40 014 442 euró

3.1 Intézkedés: Az egész életen át tartó tanuláshoz szükséges készségek, képességek és kompetenciák fejlesztésének ösztönzése

Az intézkedés nem kifejezetten a romákat célozza, de a pályázat során előnyben részesülnek a hátrányos helyzetű diákok, különös tekintettel a romák.

- Új tananyagok, oktatási programcsomagok, segédanyagok és módszertanok kifejlesztése és bevezetése a kompetencia-alapú oktatás jegyében:
- Az óvodában és az alapképzésben (ISCED 0, 1, 2) az alapkészségek (számolás, írás-olvasás), a szociális és életviteli kompetenciák, alapszintű IKT készségek és az életpálya-építési kompetenciák területén,
- Középfokon (ISCED 3) az alapkészségek továbbfejlesztésének, az emelt szintű IKT és az életpálya-építési kompetenciák, valamint az idegen nyelvi kompetenciák területén,
- Pedagógusképzési és -továbbképzési tananyagok, módszertan és programok kifejlesztése,
- A kompetencia-alapú képzéshez szükséges mérési és értékelési eljárások kifejlesztése és adaptálása,
- Tanár-továbbképzés a kompetencia-alapú oktatáshoz,
- Tanárok, oktatási szakértők és intézményvezetők képzése a minőségfejlesztés területén,
- Az oktatási és képzési intézmények vezetőinek és tanácsadó testületeinek képzése az intézkedés megvalósítására és értékelésére.

Rendelkezésre álló összeg: 73 164 702 euró

3.2 Intézkedés: A szakképzés tartalmi, módszertani, és szerkezeti fejlesztése

Az intézkedés a szociális területen dolgozók számára jelenthet segítséget:

- A szakképző intézmények és más helyi gazdasági szereplők (gazdasági kamarák, fenntartók, szociális partnerek) közötti intézményes kapcsolat (együttműködés rendszerének) kialakítása,
- A programban résztvevők kiválasztási kritériumainak meghatározása, pályázati úton történő kiválasztása,
- A fejlesztő tevékenységekbe bevont szakképző intézmények, gazdasági kamarák, fenntartók és társadalmi partnerek szakértőivel történő együttműködés rendszerének kialakítása,
- A képzésekhez, továbbképzésekhez digitális tananyagok, szükség szerint egyéb tananyagok kidolgozása és elérhetővé tétele (a Magyarországon kidolgozott egységes elektronikus adatbázis rendszerbe illesztve),
- Hatékonyság- és bevalás-vizsgálatok végzése, monitorozás.

Rendelkezésre álló összeg: 42 515 345 euró

3.4 Intézkedés: A munkahelyteremtést és a vállalkozói készségek fejlesztését elősegítő képzések

Nem célzottan a roma kisebbség támogatását szolgáló intézkedés, de jellege miatt jó lehetőséget biztosít a roma pályázók számára is.

Munkahelyteremtő beruházásokhoz kapcsolódó képzési programok támogatása:

- Munkahelyteremtő beruházásokhoz és vállalati technológia-váltáshoz kapcsolódó képzések, átképzések, részképzések, vállalat-specifikus képzések kidolgozása és megvalósítása,
- Regionális vállalati központokban megvalósuló felnőttképzési programok támogatása.
- A munkahelyteremtő beruházásokhoz és a vállalati technológia-váltáshoz kapcsolódó képzések kiegészítő tevékenységeiként támogatható:

Vállalkozói készségek fejlesztése

- Korszerű vállalkozói ismeretek és az üzletmenet hatékony megszervezéséhez szükséges ismeretek megszerzését biztosító képzési programok,
- Az Európai Unióra vonatkozó ismeretekkel kapcsolatos képzések,
- Informatikai képzés és készségfejlesztés,
- A munkahelyi egészséggel és biztonsággal kapcsolatos előírásoknak való megfelelés segítése képzéssel, információs szolgáltatásokkal.

A projektekben követelmény a roma munkavállalók, illetve a romákat is foglalkoztató, valamint a roma vállalkozók tulajdonában lévő munkahelyek bevonása.

Pályázhat: oktatási intézmény, kutató intézmény

Rendelkezésre álló összeg: 66 752 815 euró

4.2 Intézkedés: A társadalmi befogadást támogató szolgáltatások infrastrukturális fejlesztése

Ez a komponens egyrészt a Humán erőforrás-fejlesztési Operatív Program 2.2. intézkedéshez kapcsolódhat, mivel az ottani képzési programokban részt vehetnek az új intézmények dolgozói. A bölcsődei ellátáshoz így EU-s támogatással megvalósuló rugalmas napközbeni ellátásokat is lehet illeszteni.

Pályázhat: önkormányzati, helyi kisebbségi önkormányzati, civil szervezet közhasznú alapítvány

Az intézkedés a hátrányos helyzetű társadalmi csoportok integrációját szolgálja. Lényege a társadalmi beilleszkedést célzó szolgáltatások infrastrukturális hátterének megteremtése, jobbítása, amelyek között nincs kizárólag a roma kisebbséghez tartozó embereket ellátó intézmény. Ugyanakkor az intézkedésben foglalt programok által célzott minden közvetett célcsoportban felülreprezentáltak a roma származású emberek. Így az intézkedés egésze kiemelten célozza a romák jobb ellátását, felkészítését, foglalkoztatását, ezáltal társadalmi beilleszkedését.

Regionális Fejlesztés Operatív Program

2.2. Intézkedés: Városi területek rehabilitációja

A támogatott területeken nagyszámú hátrányos helyzetű roma ember él leromlott a fizikai környezetben. A hátrányok sokszor környezeti problémákkal párosulnak. Az akcióterületek lehetnek funkciójukat veszítő településközpontok vagy alközpontok, ahol a gazdasági és szociális tevékenységek nagy része koncentráldódik, valamint olyan településrészek, melyeken az új funkciók bevezetése hozzájárul a terület társadalmi és gazdasági megújulásához.

Támogatható tevékenységek

- Új gazdasági, közösségi és szociális funkciók megjelenésének támogatása és a meglévő funkciók megerősítése romló állapotú, többségében hátrányos helyzetű csoportok által lakott városi területeken a terület megújítása és a társadalmi kohézió erősítése érdekében.
- Leromlott városi területek megújítása, roma telepek felszámolása és olyan vonzó városi környezet kialakítása, mely ösztönzi a további magánberuházásokat.
- Barnamezős területek újrahaznosítása funkcióváltásuk és a települési struktúrába való integrációjuk előmozdítása, valamint a zöldmezős beruházások területigényének csökkentése érdekében.

Rendelkezésre álló összeg: 92 666 421 euró

3.1 A helyi közigazgatás civil szervezetek kapacitás építése

Az intézkedés egyik célcsoportja a kisebbségi-, többek között a roma kisebbségi önkormányzatok képviselői. Az intézkedés a végrehajtás során ösztönzi a romák különböző képzésekben történő részvételét. Ez leginkább olyan típusú képzésekre vonatkozik, melyek javítják a roma szervezetek projektfejlesztő kapacitását, ezzel is hozzájárulva a roma kisebbség helyzetének javítását célzó projektek hatékony előkészítéséhez és lebonyolításához.

Támogatható tevékenységek a területfejlesztésben érintett intézmények, valamint a civil szereplők kapacitásépítése érdekében:

- Képzések lebonyolítása,
- A Strukturális Alapok, valamint a Kohéziós Alap forrásainak felhasználását célzó projektek tervezéséhez, végrehajtásához kapcsolódó ismeretek fejlesztése (pl. projekt-tervezés és fejlesztés),
- Stratégiai tervezés, általános menedzsment,
- Esélyegyenlőségek,
- Közigazgatás, közszféra működése, közszolgáltatások átvállalásához szükséges ismeretek
- Európai Uniós ismeretek,
- Projekt-előkészítés, -fejlesztés, -megvalósítás, pénzügyi menedzsment,
- Források rendelkezésre állásának biztosítása,
- Kommunikációs és információs rendszerek irányítása diverzitás és anti-diszkrimináció témában.

Támogatható tevékenységek a regionális és kistérségi szintű együttműködések ösztönzése érdekében:

- Partnerség-építő és kommunikációs tréningek lebonyolítása,
- Kistérségi és regionális szintű együttműködési-partnerségi hálózatok kiépítését célzó képzések, workshop-ok szervezése,
- Regionális és kistérségi szintű, minta-jellegű együttműködési modellek kialakítását célzó képzések lebonyolítása,
- Széleskörű partnerségre épülő, integrált projektek kialakítására irányuló képzési programok lebonyolítása.

Rendelkezésre álló összeg: 26 937 915 euró

3.2 Intézkedés: A helyi foglalkoztatási kezdeményezések támogatása

Az intézkedés célja a foglalkoztatást elősegítő tevékenységek helyi koordinációjának elősegítése, helyi/ kistérségi/ regionális foglalkoztatási stratégiák kialakítása, foglalkoztatási megállapodások létrehozása. Az intézkedés támogatja továbbá a helyi foglalkoztatási kezdemények ösztönzését és összehangolását célzó helyi/regionális szintű együttműködési hálózatok kialakítását, illetve a működési feltételeinek megteremtését.

Az intézkedés javítja továbbá a roma népesség munkaerő-piaci helyzetét. A tartós munkanélküliek körében magas a roma származású lakosság aránya. Az intézkedés keretében megvalósuló foglalkoztatási projekt számukra is munka lehetőséget biztosít. Az intézkedés ösztönzi a romák részvételével megvalósuló projekteket.

Támogatható tevékenységek:

- Oktatás, szak- és betanító-képzés, ismeret-felújítás,
- A programban résztvevő munkavállalók foglalkoztatása, beleértve a rehabilitációt,
- Tanácsadási tevékenység és a programban résztvevők foglalkoztathatóságának javítását célzó egyéb szolgáltatások,
- Olyan kiegészítő szolgáltatások biztosítása – beleértve az eltartott családtagokat is – amely a kedvezményezett munkában való bent maradását segítik,
- A foglalkoztatási program számára szükséges infrastrukturális háttér megteremtése, eszközök, berendezések beszerzése,
- A program sikeres megvalósításához szükséges szolgáltatások igénybevétele,
- A helyi foglalkoztatási projektek irányítását végző szakemberek, illetve projektek számára szakmai segítséget nyújtó szakemberek projektgazdák képzése,
- Szakmai és menedzsment tanácsadás a helyi foglalkoztatási projektek sikeres megvalósításának elősegítése érdekében,
- Minőségfejlesztési – irányítási rendszerek bevezetését elősegítő tanácsadói-képzési szolgáltatások nyújtása a szociális gazdaságban tevékenykedő civil szervezetek számára,
- Jó gyakorlatok elterjesztése, tájékoztatás és publicitás biztosítása kiadványok készítése és rendezvények szervezése által.

Rendelkezésre álló összeg: 23 757 745 euró

Agrár és Vidékfejlesztési Operatív Program

1.4 Szakmai továbbképzés és átképzés támogatása

Az intézkedés keretében olyan szakképzés támogatható, amely hozzájárul a gazdálkodók és a mezőgazdasági és erdészeti tevékenységet végző egyéb személyek szakismereteinek és

szakmai alkalmasságának fejlesztéséhez. Ez kiterjed a tanárok olyan célirányos továbbképzésére is, amely nem része az általános képzési rendszernek, és nem támogatott az Európai Szociális Alapból sem a Humán erőforrás Fejlesztési Operatív Program, vagy a Regionális fejlesztési Operatív Program keretében. Az intézkedés célja képzési programok kifejlesztése új tananyagok kidolgozásával, illetve a meglévő programok és tananyagok szükség szerinti átalakításával, továbbá EU/KAP és regionális ismeretanyaggal történő kiegészítésével az agrár termeléshez és az erdőgazdálkodáshoz kapcsolódó fenti szakterületeken.

Támogatható tevékenységek:

- Az oktatásban résztvevő szaktanárok célirányos továbbképzése,
- Továbbképző, átképző tanfolyamok szervezése a mezőgazdaságban és az erdészetben dolgozók számára,
- A vidéken élő nők alternatív jövedelemszerzését elősegítő speciális képzések szervezése,
- A vidéken élő nők alternatív jövedelemszerzését elősegítő speciális képzések szervezése,
- Speciális képzések szervezése a hátrányos helyzetű mezőgazdasági termelést folytató roma közösségek lehetőségeinek javítására.

Az intézkedés kiemelten támogatja az alábbi szakterületekre kiterjedő képzéseket:

- Ökológiai- és biogazdálkodás, talaj- és vízvédelmet biztosító gazdálkodás, trágya- és növényvédőszer felhasználás,
- A tájkép megőrzését és gazdagítását, a környezet védelmét biztosító termelési módszerek;
- erdészeti és halászati üzemvezetési módszerek,
- Farm-menedzsment ismeretek,
- Az Európai Unió és agrár rendszere, a KAP szabályozási rendszerei, a termeléshez kapcsolódó előírások,
- A vidéken élők alternatív, kiegészítő jövedelem-szerzési lehetőségei,
- Mezőgazdasági termeléssel foglalkozó, hátrányos helyzetű roma közösségek speciális igényei.

Rendelkezésre álló összeg: 7 100 000 euró

3.4 LEADER+

Az intézkedés ugyan nem nevesíti a roma közösségeket, mint célcsoportot, de jellegéből fakadóan alkalmas e közösségek fejlesztésére. A LEADER felerősíti azokat az emberi, közösségi és gazdasági mechanizmusokat, amelyek egy-egy térség belső adottságait, a helyi közösség bekapcsolásával, részvételével kialakított programok megvalósítása érdekében mozgósítani tudják. Ez a feltétele a fenntartható, életminőséget szem előtt tartó szerves fejlődésnek, amelyben az egyes térségek és helyi közösségek rejtett tartalékai feltárhatók és amelyek révén létrejöhetnek a helyi közösségek ma még hiányzó emberi, gazdasági és információs kapcsolatrendszerei.

4.1. Készségek elsajátítása

- Képzések, rendezvények, műhelymunkák, tájékoztatók megrendezése, adott térségről szóló tanulmányok, kiadványok, kézikönyvek elkészítése, korlátozott számú

- (előszelektált) potenciális Helyi Akciócsoportok területi alapú, integrált fejlesztési stratégiájának közösségi részvételen és partnerségen alapuló kidolgozása,
- A helyi lakosság informálása és képzése a fejlesztési folyamatban való aktívabb részvétel céljából,
  - Reprezentatív helyi fejlesztési partnerségek, együttműködések létrehozása. A helyi együttműködések módszertani és adminisztrációs felkészítése LEADER+ típusú intézkedések tervezésére és végrehajtására,
  - Helyi közösségek, közösségi vezetők, potenciális Helyi Akciócsoport tagok és szakértők kapacitás fejlesztése,
  - Módszertani anyagok elkészítése és elterjesztése. Kiadványok előállítás, rendezvények szervezése.

4.2 Kísérleti, integrált vidékfejlesztési stratégiák

- A Helyi Akciócsoportok által elkészített jóváhagyott helyi térségi alapú, kísérleti jellegű integrált vidékfejlesztési programok megvalósítása helyi szintű pályázat útján,
- A Helyi Akciócsoportok létrehozásának és működésének támogatása a helyi vidékfejlesztési programok megvalósítására rendelkezésre álló támogatás maximum 10%-ig.

4.3. Térségek egymás közötti és nemzetközi együttműködés támogatása

- Kettő vagy több térség együttműködésével kialakított és megvalósított fejlesztések támogatása, amely együttműködés létrejöhet Magyarországon belüli és különböző tagállamok vidéki térségei között (saját finanszírozásban olyan vidéki térségek is partnerek lehetnek, amelyek nem tartoznak a LEADER+ programba).
- Támogatás adható a térségek közösen megtervezett, mindkét (esetleg több) vidéki térségre ható konkrét közös projekteket megvalósítására.

4.4. Kommunikációs hálózatépítés európai, nemzeti és regionális szinten

- A nemzeti koordinációs egység létrehozása,
- A vidéki térségek hálózatba történő bekapcsolása és a hálózat folyamatos és hatékony működtetésének biztosítása.

Rendelkezésre álló összeg: 23 900 000 euró

XII. sz. melléklet

Eseményleírás: a „gyöngyösi-„ és a „valkói ügy” (Forrás: Belügyminisztérium)

Az alábbiakban, a közelmúltban igen nagy visszhangot kiváltott és a médiában is sokszor szerepeltetett két ügy leírását adjuk.

A gyöngyösi Bugát Pál Kórház biztonsági szolgálata 2002. november 1-jén 13 óra 16 perckor értesítést kapott, hogy a kórház harmadik emeleti sebészeti osztályán körülbelül 40-50 fős tömeg gyűlt össze, akik hangos viselkedésükkel zavarták a betegek nyugalmát. A

csoportosulásra a család egyik tagja, a 82 éves családanya elhunytja miatt került sor. A hozzátartozók, akik közül sokan ittas állapotban voltak, berontottak a kórterembe, az elhunytat simogatták, rángatták. A betegek és az ápolónők megrémültek, volt olyan frissen operált beteg, aki félelmében, legyengült állapotban, mezítláb hagyta el a kórtermet.

A rendőrséget a biztonsági szolgálat értesítette. A kiérkező rendőrök felszólították a hangoskodókat, hogy hagyják el az épületet. A társaság tagjai közül néhányan próbáltak vonakodva eleget tenni a felszólításnak, de a lift a túlterhelés miatt nem tudott elindulni. A rendőrök a lépcsőházon keresztül próbálták lefelé terelni a tömeget, amikor elszabadultak az indulatok. Az egyik hangadó a kezét ütésre emelte és az egyik rendőr ruháját megragadta. A továbbiakban dulakodás alakult ki, mert a rendőrök próbáltak társuk segítségére sietni, a társaságból pedig ugyancsak egyre többen kapcsolódtak be az eseményekbe. Az egyik verekedő kezéből egy bicska is előkerült, közben a tömeg azt skandálta, hogy a rendőröket agyonverik.

A rendőrök a verekedők közül először két, később három személyt állítottak elő a Gyöngyösi Rendőrkapitányságra.

Az eset vizsgálatát az országos rendőrfőkapitány utasítására felállított bizottság végezte, amely a rendőri intézkedések körében - többek között - a rádióösszeköttetés hiányosságait és az ügyeletes rendőr munkáját kifogásolta. A bizottság megállapította, hogy a helyzet kialakulását a rendőri munka hiányosságai is elősegítették, ezért a Heves megyei Rendőrfőkapitányság vezetője hat rendőrrel szemben fegyelmi felelősségre vonást kezdeményezett.

Hozzá kell tenni azonban, hogy magát a rendőri intézkedést a Heves megyei Ügyészségi Nyomozó Hivatal jogszerűnek minősítette, a rendőrök ellen hivatalos eljárásban elkövetett bántalmazás miatt tett feljelentés nyomán indult eljárást pedig megszüntette.

A Gödöllői Rendőr-kapitánysághoz tartozó Valkó, Vácszentlászló, Zsámbok és Dány községek területén 2003. június 13-án 7.00 óra és 19.00 óra között két rendőr gépkocsizó járőrszolgálatot teljesített és Valkó község belterületén közúti közlekedési ellenőrzést végzett. Ennek során a rendőrök négy fővel szemben szabálysértés miatt intézkedtek és feljelentést kezdeményeztek.

Valkó község Kossuth Lajos utcájában, az intézkedő rendőrök 9.00 órakor szabályos „Állj!” karjelzés alkalmazásával kívántak megállítani egy ZUK típusú teherautót. A teherautó vezetője a rendőri jelzést figyelmen kívül hagyva, abból a célból, hogy magát az intézkedés alól kivonja, gázt adott és továbbhajtott, amelynek következtében a rendőrnek saját testi épsége védelme érdekében az útpadkára kellett lépnie. A rendőrök szolgálati gépkocsival a ZUK teherautó után indultak, amely az intézkedés helyszínétől nem messze megállt. A teherautó vezetője a vezetőfülkéből kiugorva, egy szerelővassal a kezében a már gyalogosan közeledő rendőrökkel szemben támadólag lépett fel.

Az egyik rendőr ezt látva, szolgálati pisztolyát hordtokjából elővette és kibiztosítás nélkül maga elé emelte. A teherautó vezetője erre a szerelővasat eldobta és a ház kapuja felé szaladt, az azonban zárva volt. Így a rendőr testi kényszer alkalmazásával fel tudta tartóztatni az ellenállást tanúsító személyt, akit járőrtársa segítségével a szolgálati gépkocsinhoz kísért és akit - további ellenszegülésének megtörése érdekében - meg akartak bilincselni. Jobb kezére már rátették a bilincset, amikor arra lettek figyelmesek, hogy egy körülbelül 30-40 főből álló csoport (férfiak, nők és gyerekek) – akik az utcában levő házakból jöttek ki –, hangosan

szitkozódva, támadólag fellépve, körbefogta őket, miközben az egyik házból egy 40 év körüli férfi szaladt ki és az egyik intézkedő rendőrt vállon ütötte. Ez a cselekmény az intézkedés eredményes befejezését megghiúsította, mivel a rendőrnek egyensúlya megtartása érdekében a teherautó vezetőjét el kellett engednie, így a bilincselést egyedül, az intézkedés alá vont személy ellenállása miatt nem tudta befejezni.

Ezalatt, a tömegben egy ismeretlen - 12-13 év körüli gyerek - a rendőröknek az intézkedéssel és a nagyobb létszámú csoporttal való elfoglaltságát kihasználva, a szolgálati gépkocsi jobboldali első kerekét kiszúrta.

Az egyre növekvő, különböző eszközökkel (kapa, kasza, vasvilla) felszerelkezett csoport, támadó, agresszív fellépése és a kialakult lincshangulat miatt, a rendőrök saját testi épségük védelme érdekében a további intézkedéstől elálltak és a szolgálati gépkocsival a helyszínről eltávoztak, majd értesítették a Gödöllői Rendőrkapitányság ügyeletét.

Az eset vizsgálata során a Pest megyei Rendőr-főkapitányságon megállapítást nyert, hogy a rendőrök szabályosan jártak el. A szakszerűség tekintetében azonban hiányosságként merült fel, hogy az ügyeletes tiszt az eseményt jelentő járőrtól nem megfelelően tájékozódott. Így fordulhatott elő, hogy a bekövetkezett rendkívüli eseményt nem a súlyának megfelelően kezelték. A szükséges intézkedéseket csak a kapitányságvezető utasítására tették meg, akit Valkó község polgármestere telefonon értesített az eseményekről.

A kivizsgálás eredményeként két valkói lakos ellen a Gödöllői Rendőr-kapitányság vezetője hivatalos személy elleni erőszak büntetvények alapos gyanúja miatt a Pest megyei Ügyészségi Nyomozóhivatalnál büntetőeljárást indított, továbbá fegyelmi intézkedések kezdeményezésére is sor került a járőr párral és az ügyeletes tiszttel szemben. A Pest megyei Rendőr-főkapitányság Minőségfejlesztési és Ellenőrzési Szolgálat a hasonló esetek elkerülése végett esettanulmány készítését is javasolta.

XIII. melléklet

A kisebbségi oktatás statisztikai adatai az Országos Közoktatási Intézet „Jelentés a magyar közoktatásról, 2003” c. kiadványában közzétett információk felhasználásával

A kisebbségi oktatás különböző szintjein a tanulók számának változása, 1995/96 és 2001/02

Nyelv	Általános iskola		Gimnázium		Szakközépiskola		Felsőoktatás	
	1995/96	2001/02	1995/96	2001/02	1995/96	2001/02	1995/96	2001/02
Horvát	2 657	1 527	214	179	–	–	83	98
Német	41 029	39 692	825	2 685	–	601	200	167
Román	1 041	824	114	177	–	–	92	107
Szerb	281	476	75	110	–	–	56	68
Szlovák	4 317	3 269	145	127	52	33	132	165
Szlovén	116	251	8	12	3	–	7	4
Összesen	49 441	46 039	1 381	3 290	55	634	570	609

Forrás: Magyar statisztikai évkönyv 2002, KSH

A kisebbségi oktatásban részt vevő, nemzeti identitásukat vállaló 5. és 8. osztályos tanulók aránya aszerint, hogy milyen anyanyelvűnek vallják magukat, 1999/2000 (%)

Anyanyelve	Cigány	Horvát	Német	Román	Szerb	Szlovák	Együtt
Nemzetiségi	27,8	59,2	4,8	57,7	84,6	10,0	32,6
Magyar	72,2	40,8	95,2	42,3	15,4	90,0	68,3

Forrás: Országos Közoktatási Intézet

A kisebbségi oktatásban részt vevő, nemzetiségi identitásukat vállaló 5. és 8. osztályos tanulók kisebbségi nyelvismerete, 1999/2000 (%)

Megnevezés	Cigány	Horvát	Német	Román	Szerb	Szlovák	Együtt
<i>Beszéli a nemzetiségi nyelvet?</i>							
Igen	52,9	68,2	75	78,3	90,9	72,7	73,7
Érti, de nem beszéli	17,6	15,6	10	21,7	9,1	27,3	12,9
Nem érti, és nem beszéli	29,4	15,9	15,0	–	–	–	13,4
Együtt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
<i>A nyelvi kommunikáció szintje*</i>							
Anyanyelvi szint	27,3	40,0	4,8	35	81,8	22,2	25,7
Elég jó	18,2	20,0	46,8	20,0	–	11,1	29,1
Közepes	36,4	34,3	43,5	40	9,1	55,6	38,5
Rossz	18,2	5,7	4,8	5,0	9,1	11,1	6,7
Együtt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Forrás: Országos Közoktatási Intézet

* A magukat nemzetiségi nyelvet beszélőnek vallók körében.

A 2001. évi népszámlálási adatok összefoglaló táblázata

1. sz.
melléklet

Hazai kisebbség	Az anyanyelvet vallók		Az anyanyelvet vallók számának változása százalékban	A nemzetiséghez tartozást vallók		A nemzetiséget vallók számának változása százalékban	A nemzetiségi kulturális értékekhez, hagyományokhoz kötődők	Családi, baráti közösségben a nyelvet használók
	száma			száma			száma	száma
	1990	2001		1990	2001		2001	2001
Bolgár	1 370	1 299	-5,18	..	1 358		1 693	1 118
Cigány	48 072	48 685	1,28	142 683	190 046	33,19	129 259	53 323
Görög	1 640	1 921	17,13	..	2 509		6 140	1 974
Horvát	17 577	14 345	-18,39	13 570	15 620	15,11	19 715	14 788
Lengyel	3 788	2 580	-31,89	..	2 962		3 983	2 659
Német	37 511	33 792	-9,91	30 824	62 233	101,90	88 416	53 040
Örmény	37	294	694,59	..	620		836	300
Román	8 730	8 482	-2,84	10 740	7 995	-25,56	9 162	8 215
Szerb	2 953	3 388	14,73	2 905	3 816	31,36	5 279	4 186
Szlovák	12 745	11 817	-7,28	10 459	17 693	69,17	26 631	18 057
Szlovén	2 627	3 187	21,32	1 930	3 040	57,51	3 442	3 119
Ruszin	674	1 113		..	1 098		1 292	1 068
Ukrán		4 885		..	5 070		4 779	4 519
Összesen:	137 724	135 788	-1,41	213 111	314 060	47,37	300 627	166 366

Forrás: Központi Statisztikai Hivatal

Népszámlálás 2001.
4. Nemzetiségi kötődés

A nemzetiségi kötődést tudakoló kérdések lakossági fogadtatása, 2001-ben

2. sz. melléklet

Nemzetiségi hovatartozást meghatározó kérdés	Összes válasz	Érdemi válasz	1000 főre jutó átlagos érdeemi válasz	Egy választ adók		Két választ adók		Három választ adók		Nem válaszolók			
				száma	aránya (ezrelék)	száma	aránya (ezrelék)	száma	aránya (ezrelék)	nem kívánt válaszolni	ismeretlen válasz	száma összesen	aránya (ezrelék)
Nemzetiség	10 316 723	9 746 186	956	9 510 631	932,6	115 886	11,4	1 261	0,1	543 317	27 220	570 537	55,9
Nemzetiségi kulturális értékekhez, hagyományokhoz kötődés	10 349 808	9 721 480	953	9 423 111	924,0	142 259	13,9	4 617	0,5	591 373	36 955	628 328	61,6
Anyanyelv	10 239 552	9 698 446	951	9 616 410	942,9	40 361	4,0	438	0,0	513 089	28 017	541 106	53,1
Családi, baráti közösségben beszélt nyelv	10 337 821	9 779 575	959	9 505 691	932,1	129 250	12,7	5 128	0,5	522 176	36 070	558 246	54,7

Forrás: Központi Statisztikai Hivatal
Népszámlálás
2001.
4. Nemzetiségi kötődés

A nemzetiségi népesség száma területi bontásban, 2001-ben

3. sz. melléklet

Terület	Hazai kisebbséghez tartozik összesen	Hazai kisebbségek												
		Bolgár	Cigány	Görög	Horvát	Lengyel	Német	Örmény	Román	Ruszin	Szerb	Szlovák	Szlovén	Ukrán
Budapest	29 884	784	12 273	1 522	771	1 185	7 042	364	1 205	430	996	1 528	359	1 425
Bács-Kiskun	13 780	28	6 026	13	1 695	83	4 476	6	175	34	307	614	66	257
Baranya	28 388	54	8 552	75	4 608	125	14 205	13	155	22	324	70	46	139
Békés	14 931	22	4 989	13	30	47	964	19	3 233	19	316	5 022	113	144
Borsod-Abaúj-Zemplén	48 899	55	45 525	136	16	185	1 159	8	137	168	18	1 150	57	285
Csongrád	5 379	40	2 844	57	129	91	560	18	441	25	580	359	43	192
Fejér	7 097	16	3 755	324	65	122	2 151	23	162	37	69	133	45	195
Győr-Sopron-Moson	5 720	16	1 368	26	1 954	95	1 808	8	99	11	36	84	77	138
Hajdú-Bihar	12 322	21	10 836	32	15	74	319	20	669	32	16	48	32	208
Heves	12 924	9	12 095	16	6	61	219	5	145	23	7	222	18	98
Jász-Nagykun-Szolnok	12 396	18	11 679	16	12	49	218	4	112	21	16	70	26	155
Komárom-Esztergom	10 870	32	2 337	37	40	126	5 119	5	140	22	28	2 795	56	133
Nógrád	11 969	10	9 209	6	9	34	744	5	58	11	3	1 778	29	73
Pest	28 533	187	11 252	177	344	355	10 343	52	557	116	884	3 472	193	601
Somogy	11 601	7	9 440	11	720	68	965	14	101	19	71	29	44	112
Szabolcs-Szatmár-Bereg	27 257	21	25 612	13	6	47	727	20	121	29	12	146	31	472
Tolna	12 021	11	4 783	8	84	43	6 660	14	126	12	82	72	27	99
Vas	6 688	5	1 378	8	2 321	36	1 023	6	73	16	11	29	1 706	76
Veszprém	5 885	14	2 054	11	61	97	3 077	10	224	36	22	60	33	186
Zala	7 516	8	4 039	8	2 734	39	454	6	62	15	18	12	39	82
Összesen:	314 060	1 358	190 046	2 509	15 620	2 962	62 233	620	7 995	1 098	3 816	17 693	3 040	5 070

Forrás: Központi Statisztikai Hivatal
Népszámlálás 2001.

4. Nemzetiségi kötődés

A nemzetiségi kulturális értékekhez, hagyományokhoz kötődők száma területi bontásban, 2001-ben

4. sz. melléklet

Terület	Hazai kisebbséghez tartozik összesen	Hazai kisebbségek												
		Bolgár	Cigány	Görög	Horvát	Lengyel	Német	Örmény	Román	Ruszin	Szerb	Szlovák	Szlovén	Ukrán
Budapest	35 372	961	9 381	3 145	1 117	1 650	11 161	488	1 539	476	1 345	2 362	425	1 322
Bács-Kiskun	15 724	26	5 202	111	2 541	106	5 603	13	210	43	509	1 044	67	249
Baranya	32 960	64	7 257	203	5 797	181	18 414	17	205	29	508	83	60	142
Békés	16 628	31	3 668	119	40	59	1 435	14	3 567	21	418	6 946	160	150
Borsod-Abaúj-Zemplén	29 025	69	24 430	278	25	256	1 711	11	165	215	32	1 513	66	254
Csongrád	5 778	50	2 378	197	161	119	856	20	500	25	734	503	52	183
Fejér	8 485	27	3 074	458	106	176	3 809	27	203	48	110	194	62	191
Győr-Sopron-Moson	7 268	19	1 131	118	2 609	106	2 785	13	123	13	44	106	74	127
Hajdú-Bihar	9 693	74	7 768	145	19	122	519	35	639	31	24	83	38	196
Heves	8 984	11	7 779	77	13	84	317	6	156	23	13	389	24	92
Jász-Nagykun-Szolnok	7 361	14	6 369	92	16	66	352	2	138	21	27	81	26	157
Komárom-Esztergom	14 968	32	1 865	171	51	162	7 754	22	192	23	51	4 416	88	141
Nógrád	11 016	9	6 766	37	13	43	926	4	74	19	10	2 978	53	84
Pest	33 529	231	8 603	564	585	444	14 817	72	678	154	1 144	5 477	233	527
Somogy	10 478	10	7 752	79	907	86	1 212	22	93	25	75	44	55	118
Szabolcs-Szatmár-Bereg	16 825	19	15 137	57	15	52	749	23	119	43	21	152	31	407
Tolna	14 378	16	4 140	95	123	61	9 410	15	154	13	120	101	31	99
Vas	7 263	4	1 113	49	2 635	42	1 363	7	88	10	28	42	1 810	72
Veszprém	7 338	19	1 716	100	95	125	4 607	21	253	45	41	92	38	186
Zala	7 554	7	3 730	45	2 847	43	616	4	66	15	25	25	49	82
Összesen:	300 627	1 693	129 259	6 140	19 715	3 983	88 416	836	9 162	1 292	5 279	26 631	3 442	4 779

Forrás: Központi Statisztikai Hivatal
Népszámlálás 2001.

4. Nemzetiségi kötődés

Kisebbségi anyanyelvűek száma területi bontásban, 2001-ben

5. sz. melléklet

Terület	Hazai kisebbséghez tartozik összesen	Hazai kisebbségek												
		Bolgár	Cigány	Görög	Horvát	Lengyel	Német	Örmény	Román	Ruszin	Szerb	Szlovák	Szlovén	Ukrán
Budapest	16 061	755	3 063	1 185	630	1 059	3 511	162	1 173	382	893	1 513	394	1 341
Bács-Kiskun	9 061	25	3 372	9	1 332	85	3 096	6	201	56	263	310	60	246
Baranya	21 389	41	5 602	61	4 388	120	10 478	11	156	26	265	50	52	139
Békés	9 882	11	1 276	6	31	28	319	18	4 018	23	345	3 567	94	146
Borsod-Abaúj-Zemplén	2 925	42	1 236	90	12	90	305	3	120	110	11	547	77	282
Csongrád	3 617	39	1 306	35	100	82	334	2	525	30	556	369	45	194
Fejér	4 004	19	1 877	296	61	117	1 008	13	168	46	63	96	41	199
Győr-Sopron-Moson	5 111	13	807	12	2 036	78	1 713	8	114	24	29	62	96	119
Hajdú-Bihar	4 294	18	3 287	26	14	70	210	8	336	30	16	29	33	217
Heves	2 049	10	1 223	6	7	57	185	1	146	28	5	237	23	121
Jász-Nagykun-Szolnok	2 379	22	1 713	9	9	43	189	2	114	31	9	49	31	158
Komárom-Esztergom	5 012	35	904	23	27	91	2 212	8	100	32	20	1 384	50	126
Nógrád	3 007	7	1 802	2	10	30	212	0	59	8	4	769	22	82
Pest	12 631	202	4 030	124	188	319	2 956	13	582	129	748	2 629	184	527
Somogy	7 810	13	5 858	7	784	64	704	13	107	20	57	24	46	113
Szabolcs-Szatmár-Bereg	4 972	18	4 049	6	6	39	147	12	111	39	12	61	38	434
Tolna	6 619	8	2 383	1	56	38	3 798	8	92	11	55	37	43	89
Vas	5 971	6	771	7	2 286	39	885	2	79	16	13	20	1 768	79
Veszprém	2 876	8	995	9	55	94	1 150	4	210	59	16	46	40	190
Zala	6 118	7	3 131	7	2 313	37	380	0	71	13	8	18	50	83
Összesen:	135 788	1 299	48 685	1 921	14 345	2 580	33 792	294	8 482	1 113	3 388	11 817	3 187	4 885

Forrás: Központi Statisztikai Hivatal

Népszámlálás 2001.

4. Nemzetiségi kötődés

A kisebbségi nyelvet családi, baráti közösségben használók száma területi bontásban, 2001-ben

6. sz. melléklet

Terület	Hazai kisebbséghez tartozik összesen	Hazai kisebbségek												
		Bolgár	Cigány	Görög	Horvát	Lengyel	Német	Örmény	Román	Ruszin	Szerb	Szlovák	Szlovén	Ukrán
Budapest	21 958	667	3 697	1 217	664	1 089	8 327	159	1 340	398	1 171	1 570	427	1 232
Bács-Kiskun	10 227	23	3 550	10	1 690	71	3 520	6	148	32	412	457	76	232
Baranya	22 126	32	5 490	53	4 273	131	11 366	11	160	32	324	31	77	146
Békés	12 367	8	1 404	5	40	36	749	11	3 488	25	303	6 010	141	147
Borsod-Abaúj-Zemplén	3 776	22	1 357	80	11	97	641	4	102	163	16	952	83	248
Csongrád	4 547	35	1 526	55	125	85	765	5	526	34	809	357	43	182
Fejér	5 057	11	2 044	313	61	128	1 851	14	205	38	71	113	42	166
Győr-Sopron-Moson	7 347	14	981	12	2 027	89	3 758	8	130	13	49	89	65	112
Hajdú-Bihar	5 149	30	3 771	28	15	92	492	9	365	18	22	38	37	232
Heves	2 472	7	1 397	4	9	63	393	1	145	24	13	297	25	94
Jász-Nagykun-Szolnok	2 741	16	1 945	17	10	40	348	1	128	13	9	39	35	140
Komárom-Esztergom	7 998	29	1 007	26	22	98	3 922	8	132	24	29	2 529	68	104
Nógrád	4 371	7	2 382	2	7	25	474	0	43	4	1	1 315	37	74
Pest	17 123	146	4 545	128	204	327	5 536	27	592	121	758	4 043	208	488
Somogy	7 931	22	5 423	2	880	75	1 191	12	78	24	55	20	51	98
Szabolcs-Szatmár-Bereg	6 380	13	5 410	4	3	30	231	14	89	32	10	74	39	431
Tolna	7 198	6	2 207	3	49	27	4 553	5	103	8	60	32	48	97
Vas	6 508	4	930	8	2 139	21	1 632	2	96	16	28	20	1 546	66
Veszprém	4 193	13	1 004	3	47	96	2 469	2	248	38	28	50	37	158
Zala	6 897	13	3 253	4	2 512	39	822	1	97	11	18	21	34	72
Összesen:	166 366	1 118	53 323	1 974	14 788	2 659	53 040	300	8 215	1 068	4 186	18 057	3 119	4 519

Forrás: Központi Statisztikai Hivatal

Népszámlálás 2001.

4. Nemzetiségi kötődés

A nemzetiségi népesség megoszlása település típusonként, 2001-ben

Terület	Hazai kisebbséghez tartozik összesen	Hazai kisebbségek										
		Bolgár	Cigány	Görög	Horvát	Lengyel	Német	Örmény	Román	Ruszin	Szerb	Szlovák
A nemzetiségi népesség száma												
Budapest	29 884	784	12 273	1 522	771	1 185	7 042	364	1 205	430	996	1 528
Városok	115 262	396	69 366	588	4 144	1 215	24 022	203	2 813	407	1 650	6 783
Községek	168 914	178	108 407	399	10 705	562	31 169	53	3 977	261	1 170	9 382
Összesen:	314 060	1 358	190 046	2 509	15 620	2 962	62 233	620	7 995	1 098	3 816	17 693
A nemzetiségi kulturális értékekhez, hagyományokhoz kötődők száma												
Budapest	35 372	961	9 381	3 145	1 117	1 650	11 161	488	1 539	476	1 345	2 362
Városok	115 520	519	51 759	2 106	5 563	1 622	33 813	258	3 444	512	2 394	9 836
Községek	149 735	213	68 119	889	13 035	711	43 442	90	4 179	304	1 540	14 433
Összesen:	300 627	1 693	129 259	6 140	19 715	3 983	88 416	836	9 162	1 292	5 279	26 631
Kisebbségi anyanyelvűek száma												
Budapest	16 061	755	3 063	1 185	630	1 059	3 511	162	1 173	382	893	1 513
Városok	53 973	379	21 882	396	3 849	1 046	12 561	105	2 911	492	1 472	5 199
Községek	65 754	165	23 740	340	9 866	475	17 720	27	4 398	239	1 023	5 105
Összesen:	135 788	1 299	48 685	1 921	14 345	2 580	33 792	294	8 482	1 113	3 388	11 817
A kisebbségi nyelvet családi, baráti közösségben használók száma												
Budapest	21 958	667	3 697	1 217	664	1 089	8 327	159	1 340	398	1 171	1 570
Városok	66 920	280	24 307	400	3 664	1 123	20 652	105	2 795	429	1 927	7 866
Községek	77 488	171	25 319	357	10 460	447	24 061	36	4 080	241	1 088	8 621
Összesen:	166 366	1 118	53 323	1 974	14 788	2 659	53 040	300	8 215	1 068	4 186	18 057

Forrás: Központi Statisztikai Hivatal

Népszámlálás 2001.
4. Nemzetiségi kötődés

A nemzetiségük alapján a hazai kisebbségekhez tartozók gazdasági aktivitási és foglalkoztatási adatai 2001-ben

8. sz. melléklet

Nemzetiség	Összesen	Foglalkoztatott	Vezető, értelmiségi	Egyéb szellemi	Szolgáltatási	Mezőgazdasági	Ipari, építőipari	Egyéb	Munkanélküli	Inaktív kereső	Eltartott
			foglalkozású								
Bolgár	1 358	613	266	120	98	29	79	21	35	381	329
Cigány	189 984	19 227	637	984	2 229	1 229	7 833	6 315	22 492	53 326	94 939
Görög	2 509	893	300	227	164	14	147	41	89	797	730
Horvát	15 597	5 984	1 310	1 061	989	228	1 900	496	468	6 274	2 871
Lengyel	2 962	1 465	512	374	236	12	254	77	107	584	806
Német	62 105	25 046	7 934	5 309	3 088	703	6 748	1 264	1 545	23 696	11 818
Örmény	620	299	157	62	46	1	24	9	18	152	151
Román	7 995	3 069	591	382	452	256	1 083	305	371	2 664	1 891
Ruszin	1 098	487	203	110	62	12	70	30	43	334	234
Szerb	3 816	1 417	511	300	247	55	236	68	126	1 194	1 079
Szlovák	17 693	6 141	1 517	1 125	817	313	1 801	568	487	8 244	2 821
Szlovén	3 025	1 235	211	208	187	39	462	128	75	1 220	495
Ukrán	5 070	2 227	534	449	380	46	654	164	204	1 385	1 254
Összesen:	313 832	68 103	14 683	10 711	8 995	2 937	21 291	9 486	26 060	100 251	119 418

Forrás: Központi Statisztikai Hivatal
Népszámlálás 2001.
6. Területi adatok
6.21.

**A nemzetiségük alapján a hazai kisebbséghez tartozók
legmagasabb iskolai végzettségének adatai 2001-ben**

9. sz. táblázat

Nemzetiség	Összesen	Általános iskola		Középiskola		Egyetem, főiskola stb.		7 - X éves
		8. évfolyamnál alacsonyabb	8.évfolyam	érettségi nélkül	érettségivel	oklevél nélkül	oklevéllel	
Bolgár	1 358	173	194	117	304	64	460	1 312
Cigány	189 984	81 099	58 610	13 035	2 157	188	395	155 484
Görög	2 509	349	494	347	571	267	399	2 427
Horvát	15 597	3 288	4 410	2 966	2 649	281	1 513	15 107
Lengyel	2 962	287	325	501	806	139	811	2 869
Német	62 105	11 160	13 412	11 652	13 222	1 818	9 110	60 374
Örmény	620	70	57	43	135	37	256	598
Román	7 995	1 450	1 898	1 764	1 637	120	836	7 705
Ruszin	1 098	97	152	147	249	45	374	1 064
Szerb	3 816	581	743	554	889	148	722	3 637
Szlovák	17 693	3 793	5 048	2 958	3 151	308	1 914	17 172
Szlovén	3 025	544	975	666	448	39	258	2 930
Ukrán	5 070	591	1 000	1 010	1 123	105	1 017	4 846

Összesen:	313 832	103 482	87 318	35 760	27 341	3 559	18 065	275 525
------------------	----------------	----------------	---------------	---------------	---------------	--------------	---------------	----------------

Forrás: Központi Statisztikai Hivatal

Népszámlálás 2001. 6. Területi adatok 6.21.

**A nemzetiségük alapján a hazai kisebbséghez tartozók
főbb korcsoport szerint 2001-ben**

10. sz. táblázat

Nemzetiség	Összesen	0-14	15-39	40-59	60-X	7-X	0-6
		éves					
Bolgár	1 358	128	455	468	307	1 312	46
Cigány	189 984	67 652	82 004	31 985	8 343	155 484	34500
Görög	2 509	270	998	642	599	2 427	82
Horvát	15 597	1 456	4 431	5 373	4 337	15 107	490
Lengyel	2 962	298	962	1 381	321	2 869	93
Német	62 105	5 591	17 910	21 246	17 358	60 374	1731
Örmény	620	66	258	187	109	598	22
Román	7 995	739	3 555	2 158	1 543	7 705	290
Ruszin	1 098	89	417	390	202	1 064	34
Szerb	3 816	436	1 413	1 035	932	3 637	179
Szlovák	17 693	1 501	4 304	5 832	6 056	17 172	521
Szlovén	3 025	247	872	1 076	830	2 930	95
Ukrán	5 070	527	2 235	1 485	823	4 846	224
Összesen:	313 832	79 000	119 814	73 258	41 760	275 525	38307

Forrás: Központi Statisztikai Hivatal
Népszámlálás 2001. 6. Területi adatok 6.21.